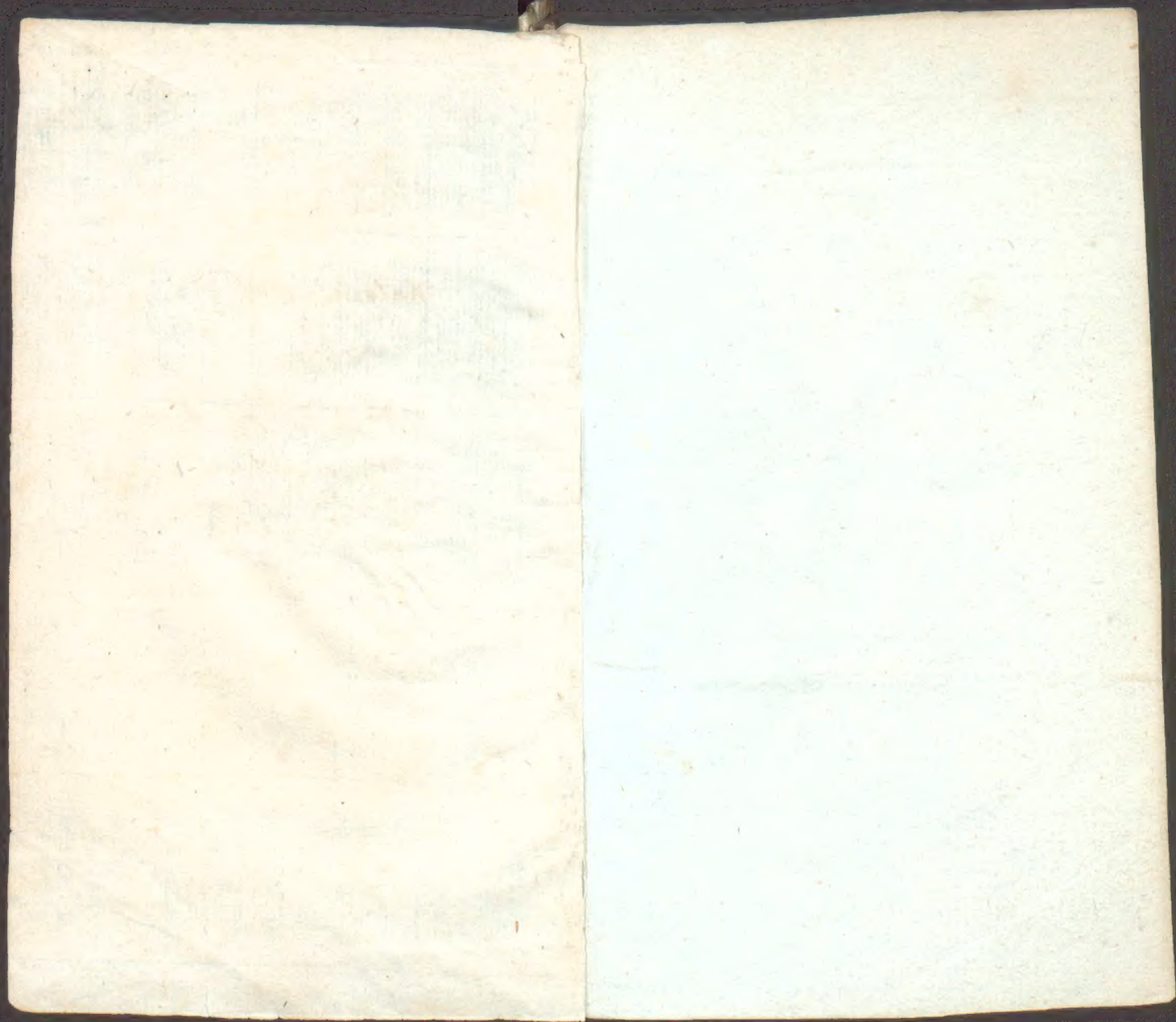

Kraciński Wrypat.

Katechizm (i Kanycjonat)
z naukami i psalmami
w Krukowie (Rakowie)
u Seb. Sternastkiego
1609.

311281

I St. Dr.

Luterka *Knehta*
Ecclesiast. II. v. 7.

NIE gań nic / aś pierwey doświadczyś: a pierwey do-
znay / toż potym gań.

HIERONYMUS Pręf: in Esai:

Nieday pierwey czytaia / a potym odrzucaia: aby się nie
zdali nie z rozsądku / ale z nienawiści rzeczy niewiadome
potępiać. Tenże Pręfat: in Psal: Nie wątpię / że będzie ta-
kich wiele / ktorzy albo z zazdrości / albo z nadejności / będą
woleli wzgardzić rzeczy same / a niżeli się ich uczyć: y będą
woleli z mętnego źródła / a niżeli z czystego źródła / pić.
Tenże Pręfat: 1. in Iob: Niechayże słyśz obmowcy moi /
iż dla tego w tey xieże pracował / nie abym dawny iaki
wykład zganił: ale abym te rzeczy które w niej albo przy-
trudniejszy / albo opuszczone / albo niedbałstwem pisarzo-
w napsowane były / przez nasz wykład objaśnione były. Ten-
że in 2. Pręf: Taki jest starodawności zwyczaj / iż ludzom
od niższe uznane błędy / więcej się podobają / gdy bärziej
dłga mieć piękne / niż poprawnne xiegi. Tenże Pręf: in lib:
Paralip: Wydatem xiegi / które będą się podobać ludzom
dobrotliwym: iednak nie nie wątpię / że się nie będą podo-
bać zazdrościwym: abowiem wiele takowych jest / (iako
mowi Plinius) ktorzy wolą rzeczy dobre wzgardzić / a niż-
eli się ich uczyć.

SOZOMENUS lib: 5. cap. 17.

Gdy Doktorowie Kiseściāscy xiegi podali Iulianowi
Apostacie / spisane przeciwko naukom bātwodwālskim / ku
przeżytniui y zbudowaniui powieǳiał syǳac: Legi, in

* 2 *

Lim. 361
S. X. 20.

tellexi, improbavi. to iest: Czytałem/rozumiałem/ y
poganiłem. Doktorowie mu odpowiedzieli: Legisti qui-
dem, sed non intellexisti; nam si intellexisses, non
improbasses. to iest: Ażeś czytał/ aleś nie rozumiał;
bo/ byś zrozumiał/ nie poganiłbyś.

AUGUSTINUS Epist. 7.

IA za tym wyznawam, iż uśilnie staram się/iakobym był
z liszy tych/ktorzy w nauce postępek czyniąc piśa/ a piśac
postępują. Zgadze/ ieśliż co albo nieostrożnie/ albo nieu-
czenie odemnie położono iest/ coby słusnie nie tylko od i-
nych/ktorzy to obaczyć mogą/naganiłone być mogło/ale też
odemnie samego/ktory mam patrzyć/ieśliż wždy iaki wpi-
saniu postępek czynię: tedy ani się dziwować/ani tego za-
tować; ale owszem przebaczyć y mówić się potrzeba: nie
dla tego/ iż się iaka omyłka stała/ ale iż obaczona y na-
ganiłona iest. Tenże lib: de Catech: rud: cap: 11. Gdyby
tylko od prawdy samey rzeczy/umysł auditorow nie obta-
kał się/ ieśliż go tylko w słowach Katedyzmu co obmąziło/
za tą occasiā iacno się może nauczyć/iako rzecz zrozumia
wszy Katedyzmu/nie ma o to dbać/ieśliż co w słowach
niezupełnie/ albo nie bārzo właśnie bismieć
mogło.

PRZEDMOWA SENIOROW Kościołow reformowanych w ma- ley Polsce.

Dopobożnych mężow a Bractey miłey w Synu Bo-
żym IEZUSIE KRYSZUSIE ministrów/ktorych Duch
świety nad Zborem Powsechnym Apostolskim / sto-
wem Wożym reformowanym / Pasterzmi y
Dozorcami przetożyt.

Łaska wam y pokoy od Boga Oycā nāszego/ y Pānā nāsze-
go Iezusā Krystusā/ wezwānym świątym/ ze wszytkimi
ktorzy wzywāją Imienia Iezu Krystā nā wszelkim
mieyscu/ tak id iako y nāszego Pānā.

RACIA W SYNIE BOŻYM
umilowani, iest to wam wiā-
domo, iako w onym starożytnym
Kościele Krześciańskim różne
y rozmaite były Pieśni y Mo-
dlitwy czasu odprawowania Nabożeństwa
Krześciańskiego, co zeznawa Augustyn Do-
ktor mówiąc: O tey rzeczy, (to iest o śpiewā-
niu Pieśni y Psalmow) tak potrzebney, do po-
ruszenia pobożnie umysłu, y do zapalenia chu-
ci ku święte czytaniu, rozmaity znyczay
iest. Toż mówi Sozomenus Historyk: Nie
znaydzie się, aby wszyscy iednych y iednego

Różne
śpieśki
nie było
w pier-
wsym
Koście-
le.
Aug: ep:
119.

Sozom:
1:7.c:19.

Durādo
l: 5. c: 12
Ratiōal

Socrat:
l: 5. c: 21.

Cōcilium
dane
tych mo
dlitw
kazań
Kościel
te które
sa na sy
nodzie
wchowa
lone.
Concil:
Milevit
Can: 12.

czasu modlitw, pieśni, y czytania używali. Durandus też mówi: W pierwszym Kościele różni podług swego upodobania, różne pieśni śpiewali, bytylko to co śpiewali, do chwały Bożej należało. A tego wszystkiego przyczyną byli sami duchowni, którzy według potrzeby y upodobania swego pieśni do Kościoła swych wnosili. Abowiem Socrates przypomniawszy, iako w starym Kościele były różne formy usług Sakramentami, ceremonie śpiewania y modlitwy, Biskupi, którzy rozmaitych czasów byli nad Kościołem przełożonemi, przyczyną y autorami tej różnicy byli. Czym, gdy się za czasem niektórzy ieli gorzyć y obrażać: pobożni a wierni Pasterze zabiegając z gorszeniu, a dogadzać budowania, na Synodach stali, aby w Kościołach krześcijańskich, Káznoście i ednakich pieśni, y modlitw, używali z słuchaczami swemi; a osobliwie tych, które są od ludzi wczonych y wiernych na Synodzie rewidowane y approbowane. Co się pokazuje z tych Cōcilij. CONCIL: Milevitańskie mówi: Zdąło się też nam y to, aby, bądź modlitwy, bądź przedmowy, bądź zálecenia, bądź rak wkładanie, któreby były na Synodziech uchwalone, od wszystkich były zachowane. A żeby innych zgoła nie mówiono we Zborze, iedno te

które medrzym w używaniu były, a na Synodzie przyjęte y uchwalone są: aby snadź co przeciwko wierze, bądź przez niewiedomość, bądź przez niepilność, nie było złożono. Toż mówi Concilium Aphryk. A Concilium Carthag: iij. mówi: Iakiekolwiek sobie kto modlitwy spisuie, niechaj ich nie używa, ażby ie pierwey zniósł z ludźmi wcześsemi. To dla tego a tych rzeczach na Conciliach stali, aby w modlitwach y w pieśniach pospalitych Kościelnych nie było nic takowego, coby miało škodzić wierze Krześcijańskiej: abowiem odsczepieńcy na on czas (iako y dziś czynią białowockwálcy) modlitwy y pieśni wydawali, z rozmaitego ciernia wzięte, słowy pieknemi ocukrowane, a białowockwálstwá y bluźnierstwá pełne, których prości rozeznąć nie umieli ani umieją. Co widząc Augustyn, mówi, przestrzegając aby się ich ludzie strzegli y onych nie używali: Wiele ludzi napada na modlitwy, które są złożone nie tylko od nieukow wielomownych, ale też y od heretykow: a przez prostotę nieumiejetności nie mogąc ich rozeznąć, używają ich, rozumiejąc że są dobre; ktorých się trzeba strzedz. My też widząc w naszych Kościołach wiele Katechizmon roznych w słowiech y w wierśbach, skąd w śpiewaniu omyłká bywa, gdy ie-

Concil:
Aphric:
Can: 70.
Concil:
Cartha:
Can: 23.

August:
l: 6. c: 25
de Bapt:

den z tego Kátechizmu, á drugi zaś z in-
 go śpiewa: z rozkazania dwu Synodow Pro-
 vinciałnych, Ożarowskiego y Włodzistaw-
 skiego w Rádzanowie, w majątności Ie^o M.
 P. Piotra Gotuchowskiego, wzięwszy przed
 sie Kátechizm nowo wydany w roku 1599.
 bratá mitego X. Krzysztofa Krańskiego, y
 on cōferuiąc z Kátechizmem Krakowskim,
 Pieśni y modlitw popráwiliſmy: to ieſt, co by
 to przydłużyſym, skróciłiſmy, á gdzie było po-
 trzebá słow y wierſow, przydaliſmy, y one
 związaſy iákoby w ſnopeczek, ná iáwia
 wypuſzczamy, y do Koſciółow wnoſimy, in-
 ſzych Kátech. w tym doktádaiąc ſie: podług o-
 nego, co niekiedy mówił Gregorius Biſkup
 Rzymski, Auguſtinowi Biſkupowi Angiel-
 ſkiemu: Z káżdego tedy zoſobná Koſciółá, co
 ieſt pobożnego, co nabożnego, co dobrego, to
 wybierz: á to wſytko iákoby w jeden ſnope-
 czek związaſy, v Angielczykow w zwy-
 czay przynieſz. Nic ſie nie ogládaiąc ná o-
 we Momuſe, ktorzy, iáko mówi Hieronym
 Doktor: Wſytko co piſemy, rozumieć być
 godno nágány. Ktorem wſytko do nas wádzi
 ledáczym ſie do nas obrażaią, poprąwá y nie
 uſtáwniczoſciá iákáſ nas zárzucaia. Tego
 niechcąc widzieć, iż my z táſki Bożey nowych
 nieſtycháných, niezwyčajnych, y ſłowu Bo-

Greg: li
 12. ca: 3.
 in regi:
 & habe-
 tur apud
 Gratian
 diſt: 12.
 Cā: No-
 vit.

Hieron:
 Praef: in
 in Eſdr:

żemu ſprzećiwnych, pieśni y modlitw Ko-
 ſciółowi Bożemu nie podawamy, odrzuci-
 nyſy y z ganiuſy ſtáre; z ſłowem Bożym zgo-
 dne, ktorých używali wierni Páſterze z po-
 bożnemi ſłucháczámi w dobrym á ſpokojnym
 ſumnieniu. Niechcemy być dá P. Bóg z lic-
 by onych, o ktorých mówi Thucidides, kto-
 rzy zánſe nowymi rzeczámí báwili ſie, y o-
 nych prágneli, á dawne y zwyčajne odrzu-
 cáli y zniemááli: Tákowié byli dawni Ari-
 áni, ktorzy, iáko piſe Athanaſius, takimi byli
 nieſtátkámi, iż co wczorá chwalili, to dſiſia
 gánili; á co dſiſia zálecáli, to názáutrz od-
 rzucáli. Tácy ſe y dſiſ, ktorzy co dſień wiá-
 ry ſwoiey poprąwuią y one odmieniáia, no-
 winki ſobie ſmákuiąc. A nie dſin: ábowiem
 Vincentius o Kácerzách nápiſał, Kácerze
 zánſe ſie w nowinkách kocháia. Ale my z
 táſki Bożey niechcemy być takowymi nieſtá-
 kámi, pámietamy ná one ſłowá mądre Hiero-
 nymowe: Nie ták nowe rzeczy ſtánowimy, á-
 byſmy ſtáre pſowáli. Ale to, co widzimy być
 pożytecznego do budowánia y do záchowánia
 rzádu y iednoty ſwietej w domu Bożym czy-
 nimy, przyktádem Doktorow ſſ. iáko Báſili-
 uſá, Chryſoſtomáy Ambrożego, ktorzy ſpie-
 wánia y modlitw Koſciółnych poprąwówá-
 li, y one w klube ſwá wpráwowáli, o co im,

Nieſtá-
 ecznoſć

Athā: in
 Medita:
 Syn: Ni
 con: cōt
 har: Ar.

Vincen:
 ad: har:

Hieron:
 Praef: in
 Prov: Sa

Baſ: ep:
 63 ad Ne:
 Chr: ap:
 Soz: óen
 li: 8. c: 6.
 Ambro:
 epiſt: 32.

Rzy-
mianie
MsA-
106 y
Anti-
phona-
r306
poprą-
wiania
Bellar-
i. 2. c. 19.
de Missa
Gratia:
disti: 5.
de Con-
secr: Ca
In die.

Hierō:
praf: in
Hester.

iako y nam teraz, ludzie niespokojni, Momu-
sonie wichrować, zázte mieli, onych źle
vdawali, y iakas nieustawniczości zārzu-
cáli, pokazuje sie z ich ksiąg. Iesli to iest nie
státeczność, y nieustawniczość, poprąwić
Pieśni, w reze ie swoje wprąwić: tedy śa-
mi w tey niestáteczności y nieustawniczo-
ści musz sie oszdzic, ábowiem y oni śnych
Pieśni y Modlitw poprąwili y onc odmie-
niáli, á nieraz to czyniá. Grzegorz j. Bi-
skup Rzymiski śpiewania Kościelnego poprą-
wił, ná iednym miejscu skroćmy, ná dru-
gim przydany, zeznawa y Bellarmin le-
zuitá. Ná ktorey poprąwie nie przestany
Grzegorz vij. Biskup Rzymiski, znou wśy-
tkiego poprąwił, piśe Gratianus Mnich. T
ná tey poprąwie ieszcze nie przestany, Pius
v. Papież, wśytko znou odmienił, piernwse
śpiewania zgánił y onych koniecznie vzy-
wać zázakazát, á swoje nowe, stonu Bożemu
zprzeciwne wtrącił y onych pod winá vzy-
wać kazát, co sie pokazuje z iego prafacy
ná Msat, ná Agendy, ná Wiátyki, y ná Grá-
daly: czego dotyka y Bellarminus ná miejscu
náznáczonym. A przetoż namilśy Brácia
nie dbáiąc nic ná vraganie y kśykánie ná-
śych nieprzyjaciół, áni iako mowi Hieronim
Nie prágnąc chwaty ludzkiej, áni sie też

nágány nie strácháiąc, ábowiem stáráiąc
sie, iakobyśmy sie Bogu podobáli, groźb ludz-
kich zgotá sie nie boymy. Ten Kátechizm z
Náukami, z Pieśniami, y z Modlitwami w
Imie Páńskie podawamy wśytkim prąwo-
wiernym Náuczycielom, y slucháczom: kto-
rego Kátechizmu, prošmy vprzeymie, ná-
przed nas Brácia mili Ministrowie, vzywá-
cie, podług niego nabożeńśtwo odprąwycie,
zániechanśy niezwyčajnych Piośnek, y
Modlitw, dla omyłki w śpiewaniu: dogadzay
cie budowanu, y zábiegaycie zgorśseniu: boć
onow rzecz iest nie piękna, gdyby kto Pieśni
y Modlitw nie śpiewát, áni mowit, ktore sa
opisáne, revidowane y approbowáne od stár-
śych, á ná inśe sie zdobywát, y one po kártách
śpisiwát, y po formách rozdawát. Mamy z
táski Bożey iedne wiáre prąwdziwá: mamy
chwátá Bogu iedne forme wślugi Sákrámen-
tami, y innych obrzedow: iestechmy w ie-
dnym Krolestwie obywatelmi, y pod iednym
naywyzśym Biskupem, y Pásterzem, owiecz-
kami krwíá drogá kupionymi, Iezusem Kry-
stusem: niechayże bedziey ieden Kátechizm
z Káncionatem. Pomnimy ná ono Concilium
Toletáńskie iij. ktore mowi: Zdáło sie wśyt-
kicy xieżey Kátolickiey wiáry, ábyśmy nie
coby było roznego ábo niezgodnego w Koście

Conci-
lia da-
śone
kázdey
Prośbi
nciey
rozkazá
tyży-
śoná ie-
dnákie
go śpie-
śwania
y wślu-
gi śścia-
tościá-
mi.

Có: To-
let: Cá: 2

Concil:
Venet:
Can: 15.

Concil:
Tolet:
Can: 3.

lnych Sakramentów, nie czynili, aby ta różnica, w nieukow albo cielskich, nie zdawała się być przyczyną błędu odświeżeniu dawać, aby niezgodą Kościołów, nie była z gorzeniem wielom. Ieden tedy porządek modlenia y śpiewania po wszystkiej Hiszpanii y Francyi niechay będzie zachowany: ieden sposób usługi Wieczery Pańskiej, ieden wieczornego nabożeństwa, a niechay iuż daley między nami Kościelny zwyczaj rozny nie będzie: dla tego, iż y w iedney wierze, y w iednym Królestwie zamknieni jesteśmy. To bowiem y dawne Kanony postanowiły, aby każda provincia iednaki zwyczaj śpiewania y usługowania Świętościami miała. Toż mowi Concilium Weneckie: Mamy to za rzecz słuszną, aby w Provinciei naszej był ieden zwyczaj śpiewania: a bowiem, iako iedną wiarę z wyznaniem Trojcy świętej trzymamy, abyśmy też y iedne reguły odprawowania nabożeństwa trzymali, aby rozny obchodem nabożeństwa, obchód nasz w czym nie zdał się różnić. Anoż y Concilium Toletáńskie xj. mowi: Biskupi y rzadziciele Kościelni ieden sposób niechay mają śpiewania w każdej Provinciei. Prosimy y was wszystkich słuchaczów, abyście ten Katechizm nowo wydany który jest Summarius wiary Krze-

ściński w domu swym mieli, czytali, onego się uczyli: bo z niego wielki pożytek duszny odnieście, y według niego, a nie innego, wespotek z Pasterzem swym w Kościele nabożeństwo odprawowali, wy Rodzicy, wy Gospodarze, dziatki wasze, czeladki wasze, tego Katechizmu uczyć, y od nich się wywiaduyć iesli go umieją, przynamniej raz w tydzień, aby tak pospół z łaty mnożyła się w nich znajomość y bojaźń Boża, skąd wszystko dobre przychodzi. A nie tylko w gro madzeniu świętym, o pobożne serce Krześcijańskie wzywaj go, ale y w domu gospodaruiąc, na warsztacie pracuiąc, na polu robiąc w drodze iadąc, tymi, a takowymi zabawkami świętymi zabawiaj się, radząc Doktorowie Krześcijańscy. Nie stony próżnymi, nie żartami nieuczciwymi, ani myślami y uczynkami nieprzystoynymi, bo z tych pewnie przychodzi wieczne potępienie, iako świadczy Pan Krystus Mat: 12. 36. Czego y Paweł święty zakazuje. Ephes: 5. 4. W tym cie też przestrzegamy, abyś się strzegł Katechizmow y Modlitw białwochnwalskich, Aryiańskich, y tych w ktorych nie masz tego słowka zacnego, świętego, prawowiernym Krześcianom zwyczajnego TROJCA: bo są niepewne. Hárśie się też Papieskiey nie prze-

Hier: Epist: ad
Marcel:
Chris:
Homil:
21. ad An
tio: 8.
Hom: 9.
Epistol:
Col:
Basil: &
August:
praef: in
Pfal:

Synod
Torun:
Can: 7.

Hárśa
& prze
dmoś.

Wian-
ki.

Esa: 42.
8.

ciwiał, która będąc źle nastroiona, powie-
da, iakoby nasz Kátechizm miał być wvity z ro-
zmáitego ciernia, iako iaki wianek: gdyż
nasz Kátechizm, widzi Bog, świádczy y do-
bre sumnienie, znakiem ábo dowodem iest, y
sámo Pismo. iest wvity z żiotwoniących,
to iest, z słowá Bożego. A ich Hortuluse,
Dzienniki, Hárfy, &c. są wvite, vplecione,
z ciernia ludzkich wymysłów, y zabobonów
z soba niezgodnych. Aż to nie iest ciernie
y zabobon, co Hárfa ná końcu położyła? Pá-
nu Bogu wszechmogącemu w Troyce ie-
dynemu/przenadościoyniey matce Bo-
żej Pánni Maryey y wšytkim świętym
niech będzie wiekústa cześć y chwála / y
omšem ciernie, y bátwochwálstwo, ábo-
niem sám Pan Bog mówi: Ia Pan, to iest i-
mie moie, chwały mey drugiemu nie dam, á-
ni czci moiey obrázom. Aż to zgodá są-
mey teyże Hárfy? w Przedmowie mówi: Pá-
ná Boga twego / y święte iego / równa ta
posługa twoja wczciś: A sol: 155. zaś iná-
czey mówi: Grzech to iest przeciwko pier-
wšemu Przykazaniu / święte z Bogiem
równać / A sol: 448. Ny nigdy świętych z
Pánem Bogiem nie równamy. Opuścza-
my y inše ciernia, zabobony, y bátwochwál-
stwa, których nánieśli z áwiedzien. Krze-

ściánie do Kościoła Bożego, ták wiele, iżby
potrzebá wóznemu z áwólác, iako nápisano
w księgách Moysesowych, Exod: 36. 6. áby
ich wiecey nie przynóšono, á przynicšione
zdarwná, ogniem słowá Bożego spalono. Nie-
chayże Pan Bog nas y was wšytkich, w tym
wšytkim rátnie, wspomaga y pošila, co iest
z chwałá iego, z zbudowaniem Kościoła
iego, y z zbáwieniem nášym wiecznym
Amen. z Rádzanowá, 28. Iánuárij,
roku 1602.

Jásnie Wielmożnemu,

Ie° Msci Panu, P.

ANDRZEIO WI FIRLEIO WI
Z DąBROVVICE, KASZTELLANOVVIRA-
DOMSKIEMU, STAROSCIE KO-
VVELSKIEMU,

Pánu y Dobrodziejowi Mójemu,

KRZYSZTOF KRAINSKI,
Káznodzieiá Zboru Bożego, Ktory Zbor, wiara
Powsechná o Bogu w Troycy i edynym,
wyznawa,

Láski Bożey, błogosłáwienstwa niebieskiego, pokójn
świętego, poliech śelákich, zdrowia do-
brego z uprzejmego serca życzy.

KTO się iedno przypátrzy Miłostíny Pánie,
w sytkim rzeczom ktore są pod słońcem, oba-
czy y zeznać to musi, iż niemáś nic zacniey-
szego, droższego, kosztowniejszego nád człowieka: ktore-
go zacność, godność, y któż może wypowiedzieć? Ktora
táak wielka iest, iż práwie aż do niebios rozciąga się. Co
się ztąd pokázuie.

Naprzód: Cstowieká sáмого Pan Bog stworzył ra-
czył ná obraz swoy świety, ná wyobrażenie swoje świą-
te. O czym świádzy Moyzesz mówiąc, Bog stworzył cstó-
wieká ná wyobrażenie swoje.

Druga: Dla cstowieká zesláć raczył ná ten świát Pan
Bog Syná swego iednorodzonego, iedynego, wtaśnego, v-

*Zacno-
se cstó-
wiecza*

*Gen. 1.
v 27.*

Pfal. 110

Y 3.

Ioh. 1.

Y 18.

Ioh. 1.

Y 18.

Efa. 43

Y 1.

Ecelef.

17. Y 6.

Y 1.

mitowanego: którego przed wszystkimi wieki z istności
swoiej wyrodzić raczył. O czym sam Bog świadczy mówiąc,
Z żywota Przed Iutrenką wyrodzić ciębie. Czego po-
twierdza y Jan ś. mówiąc: Zaden nigdy Boga nie wi-
dział, lecz on jednorodzony syn, który jest w łonie Ojco-
wskim, ten nam opowiedział. A posłał go nie dla czego
inśnego, iedno dla zbawienia: nie Anielskiego, którego
nie potrzebowali: nie Śatáńskiego, którego ná wieki
wieków mieć nie będą: ále narodu ludzkiego, aby go wy-
bawił od grzechow y potępienia. O czym świadczy sam
syn Boży, mówiąc: Ták Bog vmitował świat, iż syná swé-
go jednorodzonego dał, aby wszelki kto wierzy weń nie
zginął, lecz aby miał żywot wieczny. Gdyż nie posłał Bog
syná swego ná świat, aby miał potępić świat, ále iżby
świat wybawion był przezeń. Którć wierzy weń, nie
będzie potępion, á kto zaś nie wierzy, iuż potępionym
jest, ábowiem nie vwierzył w imię jednorodzonego sy-
ná Bożego.

Trzecia: Człowieká ma w opiece swojej świętćy, kto-
rego obiecał bronić od rozmaitych niebezpieczeństw
czasu wszelkiego. O czym sam Pan Bog mówi: Nie bo-
ję się, ábowiem cie odkupił á imieniem własným miáno-
watem cie. Tyś jest moy: kiedy przechodzić będziesz wo-
dy, będę z tobą, á rzeki nie zatopia cie. Gdy pójdziesz
przez ogień nie spálisz się, á płomień nie wpałi cie. A-
bowiem jestem Pan Bog twoy święty Izraelski, zbá-
wiiciel twoy.

Czwarta: Człowiekowi dał rozum, dowcip, baczenie,
mowę: czego inśemu nie dał stworzeniu. O czym świad-
czy Syrách mówiąc: Obdarzył cie wmięśtnością y rozu-
mem, y okazał im społu złe y dobre. Vdatoko są ená

sercá ich, aby ie nauczył możliwości spraw swoich. Dał
śie im wiecznie chwalić cudami swymi, aby roztropnie
opowiadali sprawy iego, aby społu chwalili święte imię
iego. A to á zaś máła godność, iż człowiek jest roznym
od zwierzęciá, rozumem, mową, dowcipem, czym y A-
ristoteles człowieká nád inśe zwierzęta przekładał, so-
wając go Nobilissimum animal. A Cicero zwał go
Animal plenum rationis, confilii, dokładając y
tego: Zadnego nie máł takowé zwierzęciá oprócz czo-
wieká, któreby máło mieć znáomość nieiáka Boża.

Piąta: Człowiekowi dał pod moc, pod rząd, wszystkie
rzeczy które iedno są ná świecie: nád tymi uczynił go
Pánem: tych wszystkich kazał mu vřynąć vřęćwie, skro-
minie, ták iákoby się nie zdał być vřrátńnikiem, márnó-
trawca dobr, sobie od Boga do czasu powierzonych. O
czym świadczy Dawid, mówiąc: Coś jest człowiek, iż ták
nań pamietaś? ábo syn człowieczy iż go náwiedzaś? A-
bowiem máło mniejszymś go uczynił od Aniolow, y o-
chędziyleś go chwalać y vřęćwostíá. Dałś mu opáno-
wać wszystkie sprawy rók twoich, á wszystkie poddał pod
nogi iego, owce y woły wszystkie, nád to y zwierzęta pol-
ne, ptaki powietrzne, ryby morskie, które się przecha-
dzá po ścieśkach morskich.

Náosłátek: Pan Bog człowieká vřęćił, vmitował, y
ták vřaczył, ie też dla niego niebo vbudował, aby po pra-
cách, śrásunkách, boleściách, które tu ná świecie odno-
si, w nim wiecznymi czasý odpoczywał rádując się, we-
seląc się, śpiewał z Aniolámi, Świętý, Świętý, Świętý
Bog zaśpiew. O wielka dobroć! O niewysłowna mi-
łostí Boga náśego! który z śczerę y táką swoiey, z wiel-
kiego miłotierdzia swego, bez vřzynkow, krom zaślug

Lib: de
Animi

Lib: r.
de Legi:

Pfal. 8.
Y 5.

Iza. 6. Y
1.

Tit: 3. v
4.

ludzkich dat, zgotował, odpoczynek radośny w krolestwie niebieskim, dla zaśluga, meki, śmierci, y przelania krwi syna swego miłego Jezusa Kryśtusa, niedzemu człowiekowi. O ktorey łasce mówi Paweł. Gdy sie okazała zbawiciela naszego dobroć y miłość, nie z czynkow sprawiedliwych ktorebyśmy czynili, ale z miłosierdzia swego zbawit nas. A tego zbawienia y krolestwa niebieskiego, człowiek dostępuje wiara: Ian s. mówi, Te rzeczy są napisane, abyście wierzyli, że Jezus jest Kryśtus on syn Boży, a iżbyście wierząc, żywot mieli przez imię iego.

Ioh: 10.
v 31.

Rom: 7.
v 18.

Iśa: 64.
v 6.

1 Cor: 15
v 10.

Za do-
brodziej-
stwa

Boże-
go chce.

Psal: 50.
v 7.

Tu słyszysz Miłościnny Panie, iakiey zacności człowiek jest przed Panem Bogiem: nie dla czynkow iego, nie dla zaśluga iego, ktorych w nim niemasz, dla zepsowania, krenkiey y skaśney natury iego. Co sie pokazuje z słow Pawła s. ktory będąc odrodzony, mówi: Wiem że nie mieśka we mnie, to jest w ciebie moim, nic dobrego. A Prorok Izaiasz mówi: Wszyscy jesteśmy iako plugawstwa, a wszystkie nasze sprawiedliwości, iako ślasy naplugał się. Ale z łasky Bożej, ktory go tak wmiłował raczył w synu swoim miłym, ktory może rzec z Pawłem świętym: z łaski Bożej jestem tym, czymem jest.

Ponieważ tedy Pan Bog wsechmogacy człowieka tak wmiłował y wcielił raczył: czegoś widać że taka czynność po nas chce? Niechce srebra, złota, kleynotow doczesnych, ofiar stározakonnnych, kurzarow, służby reczney. ani chwasty od ludzi wynalezioney. Co sie pokazuje z Psalmu, gdzie Pan Bog mówi: Słuchajcie ludu moy coć powiem, zrozumieyście Izraelu, gdy sie przeciw tobie oświadczać będzie: abowiemem ja jest Bog, a Bog twoy. Nie bede cie karać z ofiar twoich, ani z ofiar palonych,

i z ich przedemna zawždy nie sprawowano. Nie będe brat z domu twego ciela, ani z obory twej kozła. Co wiedząc Dawid, i z tych rzeczy niechce Pan Bog za dobrodziejstwa, mówi: Abowiem nie żadaś ofiar, ktorebych ja tobie dać, ani sie kochać w palonych ofiarach. Tego chce, abyśmy tey łaski y czynności wdzięczni byli, że nie mu dziękowali: onego samego chwalili, miłowali, wzywali, wola iego czynili: te także w sobie Sakramentami pieczętowali, y czynkami dobrymi wyświadczaali. A i z tego chce, pismo s. świadczy. Mowi Moyses: Terazże tedy Izrael, co chce Pan Bog twoy mieć po tobie? Jedno abyś sie bał Paná Boga twego, a chodził we wszystkich drogach iego: abyś go miłował, y służył mu siłcem wprzezymym, y ze wszystkich dusze twoiey, iako Panu Bogu swemu: strzegąc rozkazania Páńskiego, y wstań iego ktore ja dziś rozkazałem tobie, ku twemu lepszemu. A w Psalmie mówi Pan Bog, Ofiaruy Bogu chwale, odday najwyższemu śluby twoie: wzywaj mnie czasu wtrapienia twego, a wyrwę cię, y tak mnie wczęści. A pominąć ludzie światu iż Pan Bog wsechmogacy chwasty chce, że dobrodziejstwa światu oddawali mu chwale wewnętrzna. Co sie pokazuje z słow Dawidowych gdy mówi: A coż wsdy mam oddać Panu za wszystkie dobrodziejstwa iego przeciwko mnie? wezmę kubek zbawienia, y bede wzywał imienia Páńskiego. A Micheasz mówi: Czymie sie postawić przed Panem, a nákonie sie przed Bogiem najwyższym? Izali do niego poyde z ofiarami, y z cielcy rocznymi? Izali Pan potrzebować będzie tyśiącow bóránów, abo dziesiąci tyśięcy potokow oliny? Izali dam pierworodnego mego za grzech moy, owoc żywota mego za grzech dusze swo-

Psal: 51.
v 18.

Deut: 10.
v 12.

Psal: 50.
v 14.

Psal: 116
v 12.

Mich: 6.
v 6.

tey? O człowiecie, oznaymiałem ia tobie co jest dobrego: á co Bog od ciebie potrzebuie: to jest, ábyś czynił sad, á rozmyślał się miłosierdzia, á iśbyś z pokora chodził przed Bogiem twoim.

A wiedząc Ministrowie słowá Bożego z piśmá świętego, iś śpiewanie Psálmow, y inszych Piosneczek duchownych, jest czaśtka chwały Bożej: dla tegoż Kościołowi Bożemu, iákoby w śnopeczek związanuśy Piosnecski krotkie z piśmá świętego wyiete podáli, áby się ich każdy naprostyśy náuczyć mógł, y onymi áby Páná Bogá chwalił. Y jest to M. P. nadobny obyczay, piękny porządek, święty zwyczaj, śanctam antiquitatem redolens, gdsie Piosnecski duchowne, z piśmá ś. wyiete, w zgromáczeniu powszechnym Apostolskim byw áia śpiewane. O którym zborowym śpiewaniu, dwie rzeczy mamy wważyć.

Roz-
dział
námk.

Mnie-
mania
o śpie-
waniu

Lib: 2.
Retra:
cap: 11.

Naprzód: leśliśe śpiewanie ma być śachowane w Kościele Bożym. Druga: Iákí sposób y porządek śpiewania ma być w Kościele Bożym: y cze^o do śpiewania potrzebá Co się tknie pierrwśey rzeczy. Znáydonáli się iákowi ludśie niebáćni M. P. którzy śpiewania duchowne, z słowem Bożym zgodne, z Kościołá wyrzucáli. Tákí był Hilarius Tribunitius, o którym piśe Doktor Augustin, mowiac: Między tymi rzeczámí, Hilarius niekto-ry máś, który bywał woyśkim pospolstvá, Kátholik świecki, niewiem skąd przeciwno ślugom Bożym, iákó to zwykło bywać, z áistrzony, obyczay który był poczat być w Kátháginie, iś Pieśni przy Ołtarzu śpiewano z ksiąg Psálmow, badś przed ofiárowaniem, badś przy rozdawaniu ludowi co było ofiárowano, złorzeczącá ohydą zewśad niściyt, twierdzac że tego nie potrzebá czynić.

Tákí był Paulus Samosatenus Biskup Antyocheński, człowiek niezdobny y pyśny, iádem Cerynthonym y E-
bionowym zaráżony: ten áć przyimował śpiewanie, które sam skłádał ku cści sobie, według błędu swego: ále śpiewanie o Bogu w Troycy iedynym, z piśmem ś. zgo-
dne, z Kościołá Antyocheńskiego wyrzucił, z ganił, one-
go śpiewać zázazał. O cym piśe Eusebius tymi slo-
wy: Ale coś wam mamy ná pamięć przywodzić, iákó Psálmy y śpiewania, które się ku cści á ku chwale Pánu náśemu Iezusowi Kryśtusowi zwykły śpiewać, iákoby nowe y od meźow świętey pamięci wydane wysłmiał, y odrzucił: y iákó w poyśzrod Kościołá w dzień zacy Wielkonocy, niewiáśty áby prośne Pieśni (które gdyby kto wślyśał, zdumiáłyby się) ku iego chwale śpiewáły, ná-
práwił, &c. Támie: Lecz którzy Pieśni o tym niezdob-
nym Páwle Mistrzu swym śpiewáli, y iáwnie go przed ludem wielce chwalać wynóśili, powiedáli go być An-
iołem z niebá zesłány. Ciego czynić nie zázronił, ále ieścze, gdy to o nim niewśtydliwie mowiono, wśete-
cnie á mierszenie pycha nádety, przy tym był. Toś czyni-
li dawni Aryiani, Pieśni swoje dośyć bluńierśkie śpie-
wáli: á te które są o Troycy świętey gániłi, y tych którzy ie śpiewáli, mordowáli, chwalecom Bożym wragáiac. O cym piśe Socrates tymi słowy: Aryiani z á miáśtem, iákóśmy powiedzieli, z chadzki czynili. A ták gdy się świętá káśdego tegodniá tráśiały, to ieśť, dzień Sobot-
ny y Niedzielný, w które dni zgromádenia w Koście-
lech zwykły bywać, oni w branách mieyskich około gan-
kowú gromáduśy się, Pieśni skłádnies Aryáńskim mnie-
mániem zgadzáiac się, które sámi złożyli, ná przemá-
ny śpiewáli: á to przez wiśliśá cześć nocy czynia. O świ-

Lib: 7.
cap: 24.
Hist:

Socra:
Lib: 6.
cap: 8.

taniu takie Pieśni na przemiany śpiewając, z bramy wychodzą, y do miejsc gdzie chadzki miewają śpiewają się. A przecieżko obrońcom wiary o spotkności, słow wszystkich którymby wymysli drażnili, mówić nie przestawia, na nie te Pieśni często śpiewając, Gdzieś są ci którzy powiedzą, trzech być iedną możność? Tamie: Atak bez żadney odwołki, nocy niektóre rozruch czynili. Brzo Cesarzowej trzebień, który trzymał stronę śpiewających Pieśni ku zaleceniu wiary o spotkności, kamieniem w coś o wderzon: zginełi też z obu stron niektórzy z ludu. Czym będąc Cesarz wielce obrażony, zakazał Aryanom, aby Pieśni iawnie nie śpiewali. Takić byli on Iulianus Apostata, który w Kościele Krześcijańskim bronił śpiewania. Abowiem gdy Publia słachetna niewiasta z pánienkami Bogu ku cści y chwale, a ku pobáńbieniu bátwánów Pogańskich, śpiewała on Psalm 114. Bátwani ich są srebro y to, y robotá rak ludzkich, &c. Tedy on niemogąc tego zcierpieć, iáko bátwochwalcá, zakazał śpiewania, kazał im milczec. Na co ony nie dbając, tym więcej śpiewały on Psalm 68. Niechaj się powstanie Bog, a rozprośeni będą nieprzyiaciele jego, y z wciekają przed nim ci, którzy go mają w nienawiści, &c. Czego dowiedziawszy się Iulianus, kazał Publiá do siebie przywieść, kazał ją bić. Ale ona przecież wrociwszy się do domu swego, iáko zwykła, przeganiáta go Piosnezkami Duchownymi. O czym Theodoretus przypomina. Ale co przypomina kácerz? Gdyż w Rzym-skim Kościele długo śpiewania nie wywano: Co się pokazuje z słow Dámásá Biskupa Rzymyskiego, które te są w liście do Hieronymá: Ták wielkrey prostory v nas wybráśenie iest, że tylko w dzień Niedzielny Apostolski list

Lib: 3.
cap: 17.
& 19.

Dam: E-
pist. ad
Hier: &
hab:

bywa czytany ieden, a Ewangeliey ieden rodział bywa przepowiedzian, Psalmow śpiewania obyczaj u niemáš, ani też Hymn żadnych nie śpiewają. Aryaní Siedmi-grodcy, nie chcąc się wyrodzić od przodków swoich, śpiewania do ceremoniy zakonnych przyrównywała, y one gánia. Antykryślowi je przypisując. Polscy zaś Aryaní wyznawali śpiewania. Ale coż po tym? Takich wyznawałi Pieśni, iákich wyznawali Samosateni, Aryaní. A iesli która Pieśń włożyli z Kátechizmu Krákovskiego, tedy to, co było im nie k myśli odmienili, wyrzucili, co co było przeciwnego ich nauce odcięli y odrzucili. To inż obaczysz: ścieścia dowodow godzi się okazać, że śpiewanie w Kościele Bożym słusnie ma być zachowane.

Naprzód Mamy Mándat Boży, który nas do śpiewania pobudza. Sam Pan Bog mówi przez Dawida: Śpiewajcie chwale imieniu Pán'skretnu, a czynię mu cześć chwalebna. Tenże mówi, Chwalcież Páná, abowiem iest iest dobry Pan: śpiewajcież imieniu jego, bo iest w-dzieczne. Toż mówi Psal: 33. 68. 149. A Páwel f: mówi: Bądźcie napełnieni Duchá, mówiac między sobą, przez Psalm y Pieśni, y śpiewania Duchowne, śpiewając y grząc w sercu swoim Pánu, dzięki czyniac z áwse z áw sytko Bogu Oycu, w imię Páná nášego Iezu Kryśta.

Druga: Mamy przykłady ludzi świętych. Dawid Krol sam, ku cści a ku chwale Bożey Pieśni skłádał: y Kościołowi podał, śpiewaki pośłanowit, żywność im náznaczysz: á to w sytko czynit, aby chwala Boża kwitnétá. A nie tylko śpiewaki pośłanowit, ale y sam śpiewał, będąc Krolew tego się nie wstydat: w Kościele nie siedział iáko málowany. Co się pokazuje z iego słow, gdy mówi, Wy znawác cís Pánie będę między narody, á będę śpiewał

Tom: 1.
Concil.
& Rzy-
mie
Mfey
nie by-
& Galo-
Lib: 2.
cap: 1.

Mán-
dat.
Psal. 66.
Psal: 135.
Psal: 33.
Ephes: 5.
Psal: 10.
Col: 3.
Psal: 16.

Przy-
kłady.
1 Paral:
15.

2 Reg:
22. Y 50.

Psal: 27.
V 6.

1 Paral: 16. V 23.
2 Par: 5.
V 12.
3 Reg: 4.
V 12.

Exod. 13.
V 1.

V 21.

Iza: 5. V
1.

Iza: 42.
V 10.

Mat. 21.
V 9.

V 15.

imieniomu twemu. Tenże mowi: Będzie w Kościele jego sprawował ofiary, a będzie śpiewał wykrzykał Pánu. A nie tylko sam śpiewał: ale wszystko po polstwo do śpiewania wiodł, mowiąc, Zászpiewaycie Pánu obywateli wsey ziemie, powiedaiąc na każdy dzień zbawienie jego. Y Solomon syn jego wiele Pieśni náskłádał, śpiewaki chwalili, stánowił, aby Páná Bogá Piosneczkami w gromádszeniu chwalili. Czytamy też Exod. 15. kiedy Pan Bog wybawił lud Izráelski z niewoley, tedy mśiowie Pánu Bogu ku cści śpiewáli, dziękuiąc mu za wybawienie. O czym mowi Duch ś. Moyseš z Izráelity śpiewałte Pieśń Pánu tymi słowy: Śpiewać będzie Pánu, który zaczął wywyższyć jest, a konie ziedscem ich wmiotł do mor: a. A nie tylko mśiocyżni śpiewáli, ale y białegłony, którym siostrá Aaronová Márya zászynała, mowiąc: Śpiewaycie Pánu, &c. Izáaš Prorok y ten śpiewał Pánu Bogu ku chwale, mowiąc: Teraz zászpiewam nam iśsemu imieniu Piosnki jego, o winnicy jego. Y inšych do śpiewania wiodł, mowiąc: Zászpiewaycie Pánu Piosnki nowa: Chwałá jego niech będzie od końca ziemie, od tych którzy wstępują ná morze.

Podzmyś do nowego Testámentu. Czytamy v Mátheuśá świętego kiedy Pan Kryštus iechał ná Oslicy do Ieruzálem, tedy wśmionie jego i inšy tłuszcza wotáli wielkim głosem, Hosánná synowi Dawidowemu: Błogosławiony który przyśedł w imię Páńskie, Hosánná ná wysokość. Nuż y dsiatki máte, w Kościele wielkim głosem mowiły, Hosánná synowi Dawidowemu: ciego im Pan nie zgánił, y owšem Faryzeuše zgromił, gdy zá złe mieli dsiatkom, że głosem wielkim Páná wyznawály. Także czytamy v Ewáneliſtów świętych, kiedy pan Kry-

štus odpráwił onę wieczerzú świętú, ná ktorey zaczął sprawę nowá, tedy śpiewáli, bo tak mowiá Ewáneliſtowie: Et Hymno dicto, Zászpiewawšy Piosnki, wysli ná górę Olivnú. A Hymn nic inšego nie ieſt, jedno śpiewanie: który Hymn ieſliby nie był śpiewany, Hymnem nie mogłby być nazwany. A iſ przez Hymn rozumie ſie śpiewanie, pokázuie ſie z ſłow Pávta ś. który mowi: Loquentes vobis ipsis per Psalmos & Hymnos, &c. A Doktor Auguſtin mowi: Hymny ſą Pieśni zámýkaiące w ſobie chwaly Boſkie. Gdyby była chwálá, a nie byłaby Boża, nie ieſt Hymnem: choćby też była chwálá, y chwálá Boża, a nie byłaby śpiewána, nie ieſt Hymnem. Apoſtołowie święci Piosneczkami Páná Bogá chwalili, mowi Lukáš ś. O putnocy modlili ſie Pávety y Sylás, chwaląc Páná, y ſłucháli ich ci którzy też w wiſzjeniu byli. A iſ było ich ſtychác, znác że tám było śpiewanie. Ktore mieyſce tak explicuie Eraſm: Y chwalili Bogá, to ieſt śpiewáli y Pieśniámi chwalili. A nie tylko ſámi śpiewáli Apoſtołowie, ale y ſłucháſe do ſpiewania wiedzli, mowiąc: Gdy ſie zchođicie, káždy z was má Psalm.

Trzeci dowód. Nie tylko Kościół boiniący, ale y tryumfujący Páná Bogá chwali Piosneczkami: Mowi Ian ś. ſtyſatem głos wielki: gromádszenia wielkiego, wia-cego w niebie, Alleluia, zbawienie, y cześć, y chwálá, y moc Pánu Bogu náſemu, &c. Wey, iáko y w niebie ludſie święci Alleluia Pieśń wdzięczną Pánu Bogu śpiewá iá wſtáwicznie. A niebáczny Pápiež Alexánder z iáko piſe Naucleus, Alleluia pewnych cíaſów zázakał śpiewác, to ieſt, poſćcie. A przed tym też w Rzymie, iáko piſe Sozomen, Alleluia raz w rok śpiewano w dzień Wielkonocy. O czym była niezgodá w ſtárym Kościele, iáko

Mat. 26.
V 30.

Ephes. 5.
V 19.
In Psal. 72.

Az: 16.
V 25.

In Ann: Novi Test:

1 Cor. 14. V 26.
Apoc: 19.
V 1.

Naucle in vita Alex: 2.
Sozom: Lib: 7.
cap. 17.

August.
Epist.
119.
Luc: 2.
V 14.
Ista. 6.
V 3.
Dan: 7.
V 10.
Lib: 6.
cap: 8.

Inf: A-
pol: 2.
Diony-
sius de
Eccl:
Hierar:
cap: 12.
Chryso-
st: in Mat:
Hom: 56
Ad An-
troc. Ho-
mil: 59.
Socra:
Lib: 6.
cap: 8.

sesnawa y Augustinus.

Czwarty dowód. Aniołowie święci, y ci Piosnecskami chwala páná Bogá: kiedy sie pan Krystus národił, Aniołowie weselać sie śpiewáli, á śpiewając mówili: Chwała Bogu ná wysokości. I teraz sławicznie przed Pánem sto-
iac śpiewáia, głosem mówiac: Święty, Święty, Święty Bog zaiste pow. O czym szeroko piše Ezaiasz, y Dániel. To śpiewanie Amelkie przypomina Socrates mówiac, I-
gnatio widział widzenie Aniołow, Troje święta chwa-
lacych, śpiewáiac Pieśni ná przemiány.

Piąty dowód. Kościół Krześciański po Apostolech be-
dac Piosnecskami páná Bogá chwalił. Iustinus mowi:
A lud Amen przyspiewuie. Takie Dionysius y Chri-
sofomus Kościelne śpiewanie w spomináia. A nie tyl-
ko w spomina Chryzostom, ale sam śpiewanie Kościelne
osłobit, y przyczynił go, Abowiem kiedy Aryiani lud pro-
sty śpiewaniem zwodził, tedy śpiewanie między po-
spolitym cślowiekiem, aby ich tak przy nabożeństwie zá-
trzymat, postanowił. Socrates mowi: Chryzostom oba-
wiáac sie, aby kto z ludzi prostych takowym śpiewá-
niem od Kościoła odwiezion nie był, niektórych z ludu
swe go przeciw nim náprawił, ktorzyby takie śpiewá-
nie Páná nocnych odpráwowali, aby Aryjańska w tey
rzeczy wnosć tym sposobem zwatili, á náosłatek aby
swych w ich wierze wielce utwierdzili. Ale choć to Chry-
sofomowepostanowienie bárzo sie pożyteczne zdáło, wśá
koź iego kaniecznie był bez ruchu y niebezpieczeństwá:
To Socrates. Ten obyczay z tey przyczyny wprowadził
był Ambrozy do Kościołow w Europie, co przypomináiac
Augustyn mowi: Nie dawno poczat był Kościół Medyo-
lański ten sposób pociechy y nápodomináia obchodzić, z

wielka chęć Bráćcy śpiewających głosił y fercy.
Zwłaszcza rok był, ábo máło więcej, gdy Iustyn w álen-
tynianá Cesařá dziećciá mátká, cślowieka twego Am-
brosego prześladowáła, dla swego odsczepieństwa, do
ktorego była od Aryianow zwiedziona: Czuł pobożny lud
w Kościele, gotow będąc umrzeć z Biskupem swoim, słu-
gą twym. Tamże mátká moia, słuźebnicatwa, przednieysza
będac w frásunku y w czuności, ná modlitwach trwála
Myśmy ieście osiebtymi byli, nie będąc zápaleni Du-
chem twoim: wśákie nie iáko byliśmy pobudzeni, widząc
miásto zdumiáte y zátrwożone: Tedy postanowiono, aby
Pieśni y Psálmy według obyczáiu kráin Wschodowych
były śpiewáne, aby lud prze teśkliwość frásunku nie stru-
chłat. Od onego czasu aż do dzisiejsego, ten obyczay zá-
trzymano: gdyż go wiele, á niemal w sytkoz gromádze-
nie twoie, y po w sytych in sytych częściách ziemi náslá-
donáli. Tenże Augustyn mowi: A nawiecy to mábye cś-
niono: co sie też z pismá obronić moie, iáko z strony śpie-
wania Pieśni y Psálmow: gdyż samego Páná y Apostol-
skie mamy przykłády, náuki, y rozkazania strony tey re-
czy tak potrzebney, do poruśenia pobożnie umysłu, y ku zá-
paleniu chuci do świętego czytánia, &c. Concilium
Tholetanum 4. mowi: O śpiewaniu iáwnie w Koście-
le Pieśni y Psálmow, y zbáwicielowie y Apostolskie
przykłády mamy.

Siośty dowód. Śpiewanie Kościelne iest pożyteczne
cślowieкови káidemu, tak ludziom duchownym iáko y
świeckim: z ktorego cślowieki pospolity więcej sie może
náuczyć y zbudowác: nieeli patrząc ná tysiąc obrázo-
w rzeżnych, málowanych, tkanych, &c.

Pierwszy pożytek. Śpiewanie Duchowne iest chwala

August:
lib: 9.
cap: 7.

Epi: 119.
cap: 18.

Can. 12.

Mat. 26.
Ephef. 5

Pożytki
śpiewa-
nia.
I.

Psa. 147

V 1.

II.

Nazia:
InOrat.
Funeb.
Basilii.August:
Lib. 9.
Cōfess.
cap. 6.Lib. 10.
Confess.
cap. 31.

III.

Iac. 5.
V 13.
Lib. 6.
cap. 21.

Boża: Bo kto śpiewa z serca, ten páná Bogá chwali, y iest to wdzięczna rzecz pánu Bogu. Dawid mowi, Chwalcieś wiecznego, ábowiemci iest dobrze śpiewać pánu Bogu násemu: á wdzięczna to iest y ochedośna chwata; I dla tegoż ono mowiá, Qui canit, bis orat.

Drugi pożytek. Śpiewanie duchowne człowieká pobudza do chwalenia páná Bogá: bo gdy człowiek wstysy śpiewanie, poruśy sie ná wmyśle ku chwaleniu imienia Boiego. Czytamy Exod: 15. kiedy poczełá śpiewać Máryja, tedy y inśe białe głowy: nia śpiewały P. Bogá chwalać. Czytamy y Násiázená o Cefáru Waleńsie Aryiańie. ten gdy wstysał śpiewanie, do Kościoła wśedł, w którym Basilius rzył, śpiewaniem iákoby gromem ná wmyśle bedac przeraśon, zdumiały y zatrwośon olśnał y práwie ofślał. A przecie Bogá w Trojcy iednego poznáć niechciał. O tym pożytku mowi y August: y tymi słowy: O iákoiem ia plákał w Pieśniách, y w śpiewaniu twóim, wdzięcznie śpiewácego Kościoła twego głosem bedac wzruszón: Głosy one wćiekáły w vsy moje, á roztopiałá sie prawdá twojá w serce moje, á z niey patáła chuć pobośności, y tzy biegtý, á dobrze mi z nimi byto, &c. Tenie mowi: Gdy rozpominam tzy moje, kórem wylat przy śpiewaniu Kościoła twego, ná poczatku dostáponey wiáry mey, wznawam być wielki pożytek tego postanowienia: A teraz nie sámym śpiewaniem bywam wzruszón, ále rzeczami które wdzięcznym y zgodnym głosem śpiewáne bywáia.

Trzeci pożytek. Śpiewanie Duchowne człowieká w křyśiu wweślać śy, śmáćnia. Iákub ś. mowi: Bywa kto dobrej myśli, niechay śpiewa. A La Etantius: Iesuc rośkoś słucháć śpiewania y Pieśni, niechayćć bedzie mító

o chwale Bożej śpiewáć y słucháć. Tác iest rośkoś prawdziwa która iest towarzyska cnoty. Tác iest nie mdla y nie krótka, iákó one rośkośy, których pośadáia ci, którzy ciátu, iákó nieme bydło, słuźa: ále wstáwica, y bez żadnego prześlátku rośkośniaca, &c. Y słusnie ono ieden powiedział: Musica animos hominum mira suavitate demulcet: curas eximit: &c, ut Poeta ait, Miscet utile dulci.

Czwarty pożytek. Śpiewanie Duchowne wkázuie to, iż sie nie wstydamy iáwnie wyznawáć wiáry swoiey śpiewaniem, nie boimy sie luźi niewiernych głośno chwalić Páná Bogá. Y dla tegoż do Zborów nie zchodimy sie w nocypokátnie, ále iáwnie: áby káśdemu było wiadome náśe nábośeństwo. Mamy tego przykładów wiele w luźiách Křeściáńskich, którzy Pieśniámi wiáre swoie wyznawáli, choć z nich sydzili Heretycy Aryiańscy, Sámofáteńscy, Donátyśowie, tákje y Pogánie. Piśe Theodoretus, iákó Publia Páni świeta z inśemi pánienkámi śpiewaniem wyznawáta wiáre swoie, y on Psalm o bátwániech śpiewáta, ku zánśydzeniu bátwánów: O co sie bárzo gniewał Iulianus Cefarz. Piśe teź Ruffinus, kiedy Křeściánie prowadzili ciáto Bábiláśowe głośno śpiewáli, okázuiac sie być Křeściány.

Piaty pożytek. Śpiewanie Duchowne wkázuie to iáśnie, iż wiárá Křeściáńska, zakon Boży, słowo Boie, nie iest nam zá pomocá Boża cieśkie y przykre: ále mite y wdzięczne: y dla tegoż w nim sie kocháiac, śpiewamy ie sobie: według onego comowił Dawid, Śpiewátem sobie o wstáwach twóich w domu, kiedy iestem Gościem. Te wśytkie pożytki przypomina Iustin: Respō: ad Quæst: 117

Poniewáż tedy o śpiewaniu Kościełnym, M. P. mamy

IV.

Lib. 3.
cap. 17

Psal. 114

Lib. 1.
cap. 35.
36.

V.

Psal. 119
V 54.

rozkazanie Boże, naukę Apostolską, przykłady starego Kościoła, pożytki wieczne: ponieważ jeszcze nie mamy ryl zawiązanych, serca spętane go od Antykrysta, godzi się abyśmy śpiewaniem Duchownym, serdecznym páná Bogá chwalili, wzywali, onemu za dobrodziejstwa dziekowáli. Bo jeśli Pogáni, Turcy, Tatarzy, Żydzi, Aryjani w Bożnicách swoich śpiewáli: Jeśli Rzymianie, Grecy, Ormianie w swoich Kościołách śpiewáli Pietni Bogu y słowu jego przeciętne, częsté y chwale oddawaiać śpiewaniem stworzeniu: nam też zaśle we Zborze Apostolskim godzi się sercem ochotnym śpiewać ku czci samemu Pánu Bogu.

Sposób
śpiewania
iako ma
być.

Druga rzecz M.P. godzi się obaczyć: to iest, iaki sposób y porządek śpiewania ma być w Kościele Bożym zachowany, y czego do śpiewania potrzeba.

Psal. 119
v 54.

Naprzód: W Kościele máia być śpiewane Pieśni, które się gadaia z Pismem świętym: według onego co mówi Dawid, Spiewałem sobie o ystáwách twoich w domu gdzie jestem Gościem. W Kościele Izraelskim coś śpiewano iedno Psalmy: iako to Duch ś. ná wielu miejscach przypomina, o czym się wyżej námienilo. W Kościele

Pieśni
z pismem
ś. zgodne.

1. Cor.
14. v 26.
Ephes. 5
v 19.
Tertul.
Lib. 2.
ad Vxo.
Lib. de
virg.
Lib. A-
politez.

Krześcianańskim także nic innego nie śpiewano, iedno Psalmy y Hymny z pismem świętym zgodne, iako mówi Apostoł: które Hymny Aryjani y Samofáteni odrzucáli, co się wyżej szeroko przypomniało. Tertullian śpiewanie Psalnow przypomina. Ktorego świętego przykładu, y my dzisiaj we Zborzech używamy. Abowiem te Pieśni śpiewamy we Zborze, które máia fundáment w piśmie świętym, które się mogą podeprzeć słowem Bożym piśmym: nie te, które ludzkie według mózgu swego wynáduia, iako czynili Donatystowie, o których piše Augu-

stinus Epist. 119. cap: 18. Nie te które są przeciętne iasnému słowu Bożemu, iakowych wiele iest v Rzymian, bátwochwálstvápetnych, iako Salve Regina, &c. Bada pozdrowiona Krolowno, mátko miłosierdzia, &c. Márya mátko táski, mátko miłosierdzia, ty nas od nieprzyiaciela obroń, á godziny śmierci przymi, &c. Twoja krewia Wincenty ^a Meczenniku winy naše omyj, á day ná niebieskie wesele, &c. ^b Anno tvieta zbw nas, &c. ^c O S: cepanie Choraiz Krolá naywyższego dobry, wysłuchay nas: Modlitvá natwistá twoia, nas zámse niechay poiedna z Bogiē nášym, &c. ^d Weyirzy ná nas Bárbaro, á byśmy przez cie z piekła byli wybáwieni, &c. ^e Zbw nas Doroto Pánno, pierśiami goráiacymi pataś, &c. ^f O Floryanie ś. przez cie Bog chore vzdravia, y dáie vpádtym odpuszczenie grzechow: Obralichmy cie sobie Patronem, przed Bożym Tronem: Gniew vbtágay, ktorychmy zástużyli: stoy zá námi, &c. ^g O Gwiazdo Polska Meczenniku wielebny Stánisławie, ciebie lud twoy Polski próśi, á byś się wespot z Synem Bożym nád nim zmiłowat, &c. ^h O Mátgorzato tvieta, przez cie sa zbáwione y wesela się tyfiace grzesnych, &c. ⁱ Prośimy cie Bártłomieiu, á byś tu omył naše grzechy, &c. ^k O Błogosláwny Rochu, iako wielkie są zaślugi twoie v Bogá, přes które my wierzymy iż od powietrza wybáwieni będiemy. Támże: Tobie pobożnemu ś: Rochowi, częsté y chwata niechay będsie, &c. ^l Święty Woycieśe bądź nášym rzecznikiem w niebie. Do tegos: ^m O Woycieśe Pátronie po wšytkim świecie rzadź trzode Krystusowe. Do tegos: Przez zaślugi ś. Woyciecha Kryste wysłuchay nas, &c. ⁿ Day Pánie á byśmy zaślugami Apolloniey y prósbami od boleści zebow, y od wyselákie-

cap. 2.
NOTA
Mśat
Krako:
Bisupa
Tomsc:
a Fo. 203
b 248.
c 13.
e 210.
f 223.
g 225.
h 243.
i 260.
k 287.
l 278.
m 219.
n 210.

193.

Ray du
śny fol
101.

Jerem. 2.

V 5.

V 13.

Apolo.

cap. 30.

Cyril.

Lib. 4.

Tefau:

Bellar:

go niebezpieczeństwa cielesnego y dusznego, zaślusi
być obromieni y wybawieni, &c. o Święta Orylia, bole-
ści oczu odeymi, zgładź grzechy, &c. Święta á zacna
Ládwię, zachowaj nas od wypadku, &c. Marcinie świę-
ty Biskupie, bądź naszym wspomnieniem, &c. Wstą-
cie święci z mieszkania swego, miejscá poświęcajcie,
ludziom błogosławcie, á nas w pokoiu strzeżcie, &c. In-
sę opuściam błędy y błądwochwálstwa, kto chce niech
czyta Mszały, Antyphonarze, Kiersty, &c. O błędsie ludz-
ki z takimi Pieśniami! O nabożnikowie grubi, nie v-
ważajacy słów Bożych, y náuki Doktorów Krześciań-
skich! Do was ci pan Bog mówi, do was, przez Proroká
Ieremiaśa: T coż za nieprawość Oyconie waszy znale-
li we mnie? iż odstąpili odemnie, prosiłości náśládo-
wali, y prośnymi się stáli. A niżej mówi: Lud mój dwo-
iáká złość popełnił, opuścił mię, którym iest studnica
wod żywych, á wykopał sobie studnie, á studnie dziurá-
we, co w sobie wod zádsierść nie mogą. W asci Dokto-
rowie odwodzą od stworzenia, á prowadzą do stworzy-
ciela. Słowa są Tertullianowe: O wynabożni którzy zbá-
wienia szukacie gdzie go niemaś, proście tych którzy
dąć nie mogą, opuściwszy y minawszy tego, w którego
mocy wszystko iest, &c. A więc to trwających wzywacie iá-
ko przyczynowu y owsem iáko dawcow: to im przywła-
szczacie, o to ich proście, co samemu Bogu należy, co
sam pan Bog w mocy ma, o co oni sami zá synowá Bogá
prośili, czego oni nikomu wysycić nie mogą, ani dąć: ze-
znawa Cyrillus. Kto o takich Pieśniach słowu Bo-
żemu przeciwnych w starym Kościele slychał? Ktoś ie
śpiewał? Nikt. Dopiero ich nowi Náuczyciele Mnichy
náskládali, á osobliwie, Salve Regina, &c. y Alma

redemptoris, &c. Hermanus Contractus złożył,
iáko piśe Bellarminus. Nie pomniá iáko Doktorowie
dawni te Pieśni śpiewać kazali, które się: piśmá s. brá-
ne, piśmu s. nie przeciwnie. Dionysius mówi, Hymn
niektóry, który w prímiech Bożkich znáduie się, Biskup
ze wszystkim Duchowieństwem śpiewa. Origenes Do-
ktor napisał znácznie: Cstowiek vsność ma ku Bogu,
nie dla słów Modlitwy abo Pieśni, choć się zdáda być do-
brze stósone, y z piśma wybrane; ale iż ottarż sercá swe-
go dobrze zbudow. at. Augustin mówi: Nie śpiewajcie re-
dno co czytacie że ma być śpiewáno, á co nie tak nápi-
sano aby śpiewáno, to nie ma być śpiewáno. Toż mówi
Gregorius Magnus. Subdiakonowie niech śpiewáią
w kościele Psálmy.

Druga. Śpiewanie ma być w kościele zrozumianym
ięzykiem. Pod starym Zakonem ięzykiem własnym, pry-
rodzonym y dowie w Kościele Solomonowym Paná Bo-
gá chwalili: o czymmiejscá wyżejmiánowane świad-
czą. Do czego służy one słowá Ducha s. Niechayże wśel-
ka duszá chwali Páná. W Kościele Krześciańskim zá Apo-
stolow ięzykiem rozumnym, własnym, každemu narodo-
wi znyczánym, wyrozumiałym, Páná Bogá chwalono:
Páwet s. mówi, Będzie się modlił Duchem, będzie się modlił
y wyrozumieniem: będzie śpiewał Duchem, będzie też y wy-
rozumieniem. A gáy niektorzy zá Apostolow wnośili do
Kościoła śpiewanie, czytanie Piśma s. modlitwy obcym
ięzykiem, ganił to Páwet s. mówiac: Który mówi obcy-
mi ięzyki, nie ludziom mówi, ále Bogu: bo go żaden nie
slyży. Tamże: który ięzykiem obcym mówi, samego siebie
buduje, &c. A iż w tym Kápitulum Páwet s. mówi, że
we Zborze śpiewania, modlitwy, czytania Piśmá, vstu-

Lib. 1.
cap. 15.
de bonis
operib.
Dyon:
Lib. de
eccl. Hierar.
cap. 4.
Origen:
Tract. 25
in Mat.
August:
Epi: 109

Grego:
Dist. 92.
Can. In
Sancta.

Ięzyk
rozum-
nym.

Pfal: 150
V. 6.

1 Cor:
14. V 15.

1 Cor:
14. V 2.

Basil. in
Definit.
feu Re-
gulis.
Quest:
278.
Iustin.
In No-
uel Cōst
123.

gi Sakramentami, mają być językiem wyrozumiałym, własnym, przyrodzonym, któremu kolwiek narodowi odprawowane, świadczą o tym Doktorowie święci, na to caput pisząc: iako Chrysostomus, Theophilactus, Ambrosius, Haymo, Lyra, Cartusianus, Anselmus, Erasmus, których sententie niżej potożają się. Tak to miejsce wykładał Basilus Doktor, mówiąc: To tych rzeczone, którzy przy słuchających, językiem obcym nierozumnym, modlitwy odprawuia. Tak to miejsce rozumiały Iustinianus Cesarz, y taki Dekret uczynił: Rozkazuujemy, aby wszyscy Biskupi, równie y Presbyterowie, nie poszeptem, ale głosem, któryby mógł być od wiernego ludu słyszany, święta ofiarę, y modlitwy zwyczajne przy Krzeście świętym odprawowali, aby stąd do wieśszej gorliwości w chwaleniu Boga słuchających wmyśli pobudzone były. Abowiem tak y Páwł i. wczę w liście pierwszym do Koryntczyków. Nie trzeba Doktorów y Cesarzów przywodzić, sami to przeciwnicy znają. Mówi Bellarminus: Abowiem w tych słowach zda się, że rzecz jest nie o nąpominaniu, ale o Modlitwach y Pieśniach. Tamże: o Piosnkach Duchownych, które Krześcianaie składali ku chwaleniu Boga, y ku dziełom czynieniu iemu, mówi, &c. Krotko mówiac, wiele tam mówi o tym Bellarminus, y Doktory te namięnione, którzy po nas są, przywodzi: y sąmyka, Apostoł mówi o Modlitwie, albo o chwale Bożej, y o dziełach czynieniu, które pod czas obcym językiem niektórzy przy spólnych rozmowach onych śpiewali, &c. Także w onym Kościele Krześciańskim rychło po Apostolech, języków obcych nie znano, ale każdy narod językiem swoim pana Boga chwalił: Łacinnicy po Łacinie, Greczowie po Grecku, Słowacy po

Bellar:
Lib. 2.
cap. 16.
de verbo
Dei.

Słowienku, Syrowie po Syryjsku, Egypczyanie po Egypcku, Arabowie po Arabsku: krotko mówiac, każdy narod językiem swoim pana Boga chwalił. Origenes mówi: Greczowie po Grecku a po Łacinie Rzymianie, y wszyscy z osobną przyrodzonym y własnym językiem Bogu się modlą, y każdy go według siebie wychwala. A on iż jest wszystkich języków Panem wysłuchawa modłace się każdym językiem: a to nie inaczej iedno iakoby ieden głos przyjmował z rozmaitych języków wycisniony. Bo Bóg gdyś pánuje wszystkich machinie, nie jest iako ten, któryby języka, bądź Greckiego, bądź inzego grubego wyuczywszy się, inszych nieumiał. Hieronimus pisząc ad Marcellam, mówi: Głosci w prawdzie niezgodny, ale iedno nabożeństwo. Tyle niemal śpiewających Chorów, ile narodów rożności. Y wspomina tam, Francyj, Brytany, Ormiány, Indy, Persy, Egypczyany, Murzyny, Mesopotány, którzy w sycy swoim językiem nabożeństwo odprawowali y śpiewali, &c. Tenże mówi o pogrzebie Paula. W sytek gmin ludu miały Palestińskich, na iey pogrzeb siedział, Żydowski, Grecki, Łacinnski, także Syryjskim językiem, Psalmy porządnie słyszane były. Basilus mówi: Dłatych rzeczy, jeśli się nas chrońcie, będziecie się chronić Egypczyków, y obudwu Libijszych, y Thebańskich, y Palestynów, y Arabszych, y Pheniczych, y Syryjszych, y tych którzy przy Eufracji mieszkaia, y wszystkich wobec, którzy w wielkiej wciśności mają Wigilie, Modlitwy, y spólne Pieśni, &c. To się pokazuje z Ambrozego, Chrysostoma, Gregorza, Theodoretą. A gdy do Kościoła Bożego na on czas wnoszono nabożeństwo językiem obcym, gdy ludzie mało baczni na swym języku nieprzesławiając, oblecła

Origen:
Lib. 2.
cōt: Cel-
sum.

Vel Pau-
la nomi-
ne Hiero-
nimi.

In Epi-
tha: Pau-
la.

Basilus
Epist: ad
Neroce.
Ambro:
& Chri:
In: Cor
14.
Gregor:
prafat:
in Ezech
Theod:
lib. 4.
c. 27.

Ambro:
In 1. Cor
14.
Baleus
in vna
Vitalia.
Durand
lib. 5.
cap: 2.
Ration:
Gre. vii
lib. 7. E-
pistol.
Plat: &
Sigeb.
in vit
Agat.

ti sono verborum, iako mowi Ambrosius, ieli do
kościola Bożego wnośić ięzyki obce: Żydowie Grecki, Sy-
ryjski, Grekowie Żydowski, Łacinnicy Grecki: nie podo-
bato się to ludziom zacyim, ganili to, incommoda-
kaiuiac, iako Ambrozemu, Chrysoſtomowi, Tyranowi,
Iustynianowi, &c. o czym wſyszymy. I gdy się ten bład
miedzy ludźmi zawiął, mocno go Rzymſcy Biskupi bro-
nili, Vitalianus, Adrianus, Gregori⁹ 7. y Agatho:
za tego Biskup Portueński w Konſtántynopolu napier-
wey ſpiewał Mſa ięzykiem Łacniſkim. A nie tylko tego
biedu mocno bronili, ale gwałtem rozkazywali pod vtrá-
ceniem Duchowieńſtwa, aby wſyſcy ięzykiem Łacniſkim
nabożeństwo odprawowali: a czynili to przykładem ſwo-
ich Antecessorow. Abowiem dawni Rzymianie, kiedy
moca doſtali iakię Provincyę, tedy onym obywatelom
koniecznie kazali ięzyk ſwego zapomnieć, a Rzymſkiego
Łacniſkiego ſię wſycić, y mowić: co ſię zdáło za rzecz nie-
ſuſzna y trudna niektórym, y dla tegoſ Krol Hetruſco-
rum Tyrrhenus, iako cytamy in Originibus Ca-
tonis, podawáiąc im ſwoie Kroleſtvo, to ſobie wymo-
wił, aby ięzykiem Ocyſtyſtym, a nie Rzymſkim, mowil. Ciż
Rzymianie w onychże Provincyách, ſady kazali odpra-
wować y Dekreta piſać ięzykiem Łacniſkim. Co ſię z
tych ſłow pokazuje: Decreta a Pratoribus Latina
debent interponi. Iednak Papięzow w tym nie ſlucha-
li: Grekowie, Ormianie, Syrowie, Egypciſanie, Mur-
rowie, Moſkwá, Bułgarowie, Indowie, Żydzi, ſwiádacy
Durandus, y Eccius, ktorzy ięzykiem ſwym naboże-
ństwo odprawowali, oprocz Łacniſkich: ale y ci porym wi-
dszć niepożytek tego ſpiewania, proſili Papięzã, aby im
było wolno po ſtaremu ięzykiem wiaſnym w Kościele

De te in
dicata
Se. De-
creta.
Durand
lib. 4.
cap: 1.
Dei. in
Locis
comun:

pána Boga chwalić. Cytamy w Hiſtoryey Czeſkiej, kto-
ra piſat Aeneas Sylvius: Proſit Cyrillus Biſkupá
Rzymſkiego, aby Moravianom y Slezakom dopuſcił ię-
zykiem ſwym chwalić Boga odprawować: tego gdy ſbra-
niał Papięz, głos z niebã był ſłyſany: w ſelki Duch niech
chwali Pána. O toſ proſit poſłanſzy poſty ná Conciliū
Trydentyſkie Ceſarz Máximilian, iako piſze Natalis:
ktorego tá była petitia miedzy inſymy, Aby niekiedy ná
niektorym mieyſcu z Łacniſkimi Pietniami, niektore
modlitny, ná Ocyſtyſty ięzyk przełoſone, godziło ſię mie-
ſzać. O toſ proſit Krol Fráncuſki Carolus 9. tenię Hiſto-
ryk ſwiádacy. O dáby to pan Bog M. P. aby ſię obyczáie
Apoſtolſkie do Kościoła wrocily, aby każdy naród ięzy-
kiem ſwym Boga w Trocy iedyne go chwalił, wſywał, wy-
znawał ſpiewáiąc, z ięzykã ſwego przyrod. onego cie-
ſząc. Co gdyby było, ludźie w nabożeńſtwie ſáwiedzionym
obaczyliby ſię. Co wiedząc Xięſza, bronia tego. I ſuſnie
ono mowi Chryſtoſtom, Heretycy Xięſza ſamykáiá drwi-
prawy: Abowiem wiedza, gdyby była obiáwiona pra-
wda, że Kościoł ich muſiałby być opuſzczony, a oni z do-
ſtoieńſtwa ſwego będąc ztoſeni, byliby z proſtym ludem
porównani. Ná to, byłoby budowanie w ludziách nie-
wiernych. Páwłſ. mowi: Ktory Prorokuie, Zbor bu-
duie. Tenię: W zgromádszeniu wole pieć ſłow moim wy-
rozumieniem powiedzieć, aby ich teſ y drugich náuczył,
niſeli dzieſieć tyſięcy ſłow ięzykiem obcym. Ná te ſłowa
piſac Cajetanus mowi: Z tey náuki Páwłowe y poká-
zuie ſię, iż lepiey dla zbudowania Kościołnego, modli-
twy iáwne, ktore przy poſpolſtwie bywáia mowione, ię-
zykiem Duchowieńſtwa y poſpolſtwa poſpolitym, mo-
wić, niſeli po Łacinie. Chryſtoſtomus mowi: Dla cze-

Cap: 33.

Lib: 14.
Petit: 12

Petit: 17

Pózyrek
ięzyk
zroz-
umiale-
go.

I.
Inopere
Imper:
Hom 44

II.
1 Cor: 14
V 4. 19.

Cajeta-
nus in 1.
Cor: 14.
Chriſto:
in 1 Cor
14.

Chr yſi

*** 4

in cap: 4 Galat.	głos to mówisz Páwle? Abyśmy też powiadał y inszych nau- czył, to bowiem tylko okazatość ma, a to wielki pożytek. Tenże jeszcze mówi: Słowa Boże, które známe są wier- nym, te przy krście przez Xieśca wyrzeczone, iakoby w istocie nie iakim tworzają odradzi tego, który bywa okręcon. Mamy tego przykład w onym heretyku, o kto- rym piśe Eusebius, który słysząc modlitwy w zgroma- dzeniu przy krście, zbudował się y z inszymi, a nie mo- wił Amen. Toć tam ięzykiem rozumnym odrąbowano krześć, ponieważ na modlitwy Amen mówiono, czego by byli nie czynili ludzie prości, gdyby byli nie rozumieli śpiewania y modlitw przy krście. Augustinus mówi: Iesli są dziatki nie umiejące, które nauki nie rozumie- ją, niechaj się, za nie odpowiadają, którzy je przynieśli według zwyczajn. i. i. c. Iesli się za dziatki odpowie- dano, toć ięzykiem zrozumiałym Krześć odrąbowano.
Euseb. lib. 7. cap. 3.	III. Do tego. Miałby P. Bog chwale y służbę z ług swoich gorętsza: co się pokazało wyżej z Augustyną y z Iustini- aną. Nakoniec. Iest to osobna rzecz, gdy naród i- ęzykiem swym páná Bogá chwali. Y widzimy to, iż w Pa- pieństwie Xieśca nie mogą lepiej ozdobić swoich wymy- słów, iedno czasem Piosneczkami Polskimi. Abowiem
Aug. de Ecclef. dogmat. cap. 32.	IV. nabożeństwo wszelkie które bywa odrąbowane i- ęzykiem obcym nie zrozumiałym, nie przyrodzonym, żadne- go pożytku y budowania nie przynosi: y onsem za sobą ciągnie te niepożytki.
Niepoży- tki i- ęzy- ka obce- go.	I. Naprzód: z takowego nabożeństwa ludzie się gorzą. Páwle ś. mówi: Gdyby się tedy wszystko zgromadzenie współsešlo, y wszyscy ięzyki mówili, a wesliby nienau- czeni albo niewierni, i nali nie rzeką że sąleciecie? Toż mówi Ambroży: Iesli się zchadzacie ku budowaniu Ko-
1 Cor: 14. v. 23.	
In 1 Cor 14.	

ściotła Bożego, te rzeczy mają być mówione, które by ro- zumieli słuchający. Abowiem co jest to pożyteczne, aby kto ięzykiem mówił, który tylko sam rozumie? Aby ten który słucha, nic się nie pomnożył? Dla tego ma milczeć w Kościele, aby ci mówili, którzyby byli pożyteczni słu- chającym. Do czego może przywieść y one słowa Cicero- nowe, który mówi: W ięzykach, których nie rozumiemy, które są nie pamiętne, głuchami zaście iestemy.	In Tusc: Quaest: lib: 5.
Drugi niepożytek: Z modlitw, z śpiewania, z czyta- nia, z nabożeństwa nierozumnego, żaden się człowiek nie buduje, żadnego pożytku duchownego nie bierze, gdy i- ęzykiem nie rozumiałym, nie przyrodzonym, bywa odrą- bowana chwala Boża. Páwle ś. mówi: Który mówi i- ęzyki obcymi, nie ludziom mówi, ale Bogu: bo go żaden nie słyszy, a on Duchem mówi tajemnice. A który Prorokuje, opowiada ludziom zbudowanie, y napominanie y pocie- szenie. Który ięzykiem obcym mówi, samego siebie bu- duje: a który Prorokuje, Zbor buduje. A teraz Bracia, gdybych przyszedł do was ięzyki mówiąc, coż wam pomo- że, iesliż wam nie będę mówił, albo przez Obiawienie, al- bo przez wiadomość, albo przez Proroctwo, albo przez ná- ukę? Y wy ięzykiem ieslibyście nie dali mony znaczoney, iakoż będzie rozumiano co się powie? bo będziecie ná- wiat mówić. Ieslibych się modlił ięzykiem, modlić się Duch mój, ale wyrozumienie moje nie jest pożyteczne. Tamże tego jeszcze dokłada: A gdyby wszyscy Prorokowa- li, a wesliby kto niewierny albo nienauczony, bywać od w- szystkich strofowan, y od wszystkich być rozśadzon, tak- że skrytości serca jego bywaia obiaiwione: A tak y padły ná oblicze da chwale Bogu, opowiadając, że Bog w was jest prawnidzwie. Toż mówią wszyscy Doktorowie. Ori-	II. 1 Cor: 14. v. 2. v. 3. 4. 6. 9. 14. 24. ***

Origen:
In Levi:
cap: 7.
Chryso:
In 1 Cor
Epist:
Hom: 35

Idem.
Homi-
lia. 36.
Aug: lib
confess.
11 cap: 3.

In Psal.
129.
In Psal.
36.

Tra&. 7.
in Ioh.

Lib: 4.
cap: 10.
de Do&:
Christ:

genes mowi: Co gdyby inacy byto, nie byłaby rzecz po-
trzebna czytać to w Kościele, gdyby z tego iakie budo-
wanie słuchającym się nie podwijało. Chryzostom: Co
Pawełś. mowi, rozumie się tym sposobem: Ieslibych nie
rzekł, co by od was tutaj wie i iasnie poieto być mogło, ale-
by się tylko okazać być obdarzonym darem ieszykow,
nieraz że odejściecie żadnego pożytku z tych rzeczy kto-
rych nie rozumiecie nie czyniac, Abowiem coż są pożytek
może być głosu niewyrozumianego? Apostoł nieukiem
sowie człowiek a pospolitego; A Barbársynem który mo-
wi ieszykiem nierozumnym, obcym. Tamże śpiewać nie-
kiedy, tak to był dar, iako y rzec: awsyrykie rzeczy do te-
go się jednego ściągaly, aby się bliźni ślepsi. Augustin:
Gdyby mi mowił Moyses, Hebreyskim ieszykiem, dare-
mnoby mowił, ani by stał myśli me y nammiy nie tknął.
Tenże Doktor Augustin będąc Biskupem w Africe, gdzie
Łacińskim ieszykiem pospolity człowiek mowił. Nabożeń-
stwo onym ieszykiem odprawował: y wiele słow, accom-
moduiac się pospolstwu, przeciwnych Grámmátice mo-
wił: a to wyszko dla tego czynił, aby człowiek pospolity
modlitny y śpiewania rozumiał, y na nie Amen mowił.
Słowá iego są: Często słyszą słow niewłaśnie Łaciń-
skich, abyście je rozumieł. A indziej mowi Ego dicam
offum, sic enim potius loquamur. Melius est ut
nos reprehendant Grammatici, quam non in-
telligant populi. Tenże Multi fratres imperitio-
res latinitatis loquuntur sic, ut dicant dolus il-
lum torquet, pro eo quod est dolor. Tenże: Coż jest
za pożytek doskonałej mowy, za która nie idzie wyrozu-
mienie słuchającego? gdyż inż nie potrzebá mowić, ie-
śliś ci, dla których mowimy, tego nie rozumiecia co mo-

wimy. Tenże Doktor Augustyn onemu pospolstwu, ná-
ich iesyk Łaciński którego słyszali. Psalm, przetożył. Sło-
wá iego są: A chcąc żeby sławá Donatystow przysła do
wiadomości napodleysego gminu, a zgoła do naprofsze-
go człowieka, y aby się ile być może, w ich pamięć wpadła
za naszym stáraniem, Psalm, któryby im był śpiewany po
Łacinie, przetożyłem. A gdy niektórzy przy nabożeństwie
słyszali słow grubych niezgodnych z Grámmátiką, y ow-
sem przeciwnych: tedy rzeconych nápowiniał, aby się tym
nie gorsyli, ani z tego śydziłi. A w śakoś nápowiniał Mi-
nistry, aby modlitny, śpiewania, wyrażnie, rozumnie y
rozdzielnie odprawowali, dawaiac tego przyczynę, ut
populo ad id, quod planè intelligit, dicat Amen.
Słowá iego są: Nie żeby się tego nie godziło poprawić,
aby lud ná to, co práwie rozumie, mowił Amen. Zámknę
Belletem, który mowi, w stárym Kościele zakazano było,
aby żaden ieszyki nie mowił, wyjawy, żeby był, któryby
tłumaczył. Bo co by za pożytek tego był mowić, ieslisz nie
będzie zrozumiano? Záprawde żaden. Ztądże pochwa-
ty godny wrost obyczay w niektórych Kościołach, iż prze-
czytawszy według litery Ewángełia, potym pospolstwu
bywa wykłádána. Coż teraz niesłychanych czasów czyni-
cie, gdzie żaden, abo żale dwó który z nárdnie się, któryby
czytając abo słuchając rozumiał. Zda mi się tedy, iż le-
piej jest milczeć niż śpiewać, ponieważ ná takie czasy
nieszczelime przyszliemy. Toś rádzi Theodoretus co y
Ian Belet.

Trzeci niepożytek śpiewania nie rozumnego płynie.
Człowiek prosty ná nabożeństwo Krześciańskie ná śpie-
wanie, ná modlitny, nie może rzec Amen. Pawełś. mo-
wi: Bo ieslibyś błogosławił Duchem, ten który iedną po-

Lib. 1.
Retrad:
cap. 20.

De Ca-
thech:
Rud. ca-
pit. 9.

Belot:
in Rati-
onal. di-
vinor.
officio-
rum pró-
cio.
Thod. in
1 Cor. 14.

III.
1 Cor.
14. y 16.

In I Cor
14.

In I Cor
14. v 16.

Iustinus
Apol. 2.
Hieron:
Præf. in
Epi. ad
Galat.
Aug. ad
Orosiū
quæst.
49.

Lib. de
tis qui i-
nitian-
tur ca: 9.

społstwa, iakoż rsecze Amen na trwoie dziekowanie, gdy
nie wie co ty mówisz? Toż mówią Doktorowie święci.
Ambrosius mówi: Nieuk słysząc czego nierozumie, nie
wie końca Modlitwy, y nie odpowiada Amen: to jest,
niech to prawda będzie, aby się utwierdziło błogosła-
wienie. Abowiem przed tych bywa wypelnione utwier-
dzenie modlitwy, którzy odpowiadają Amen: aby wszy-
skie powieści, świadectwem rzeczy prawdziwych w wny-
ślech słuchających potwierdzone były. Lyranus: Gdyby
pospolity człowiek rozumiał modlitwę, która Xiążdzo-
wi, śnádniejby się ściągała ku Bogu, y nabożniejby od-
powiadał lud Amen. Dla tegoż mówi Paweł: Gdybyś
ty Xięże błogosławił Duchem, a pospolityby człowiek nie
rozumiał, czegoś stąd dostępuje lud prosty y nierozumie-
jący? Przetoż w starożytnym Kościele błogosławieństwo
y wszystkie inne sprawy pospolitym językiem dżiaty się,
&c. Długo ten trwałoby czas święty w Kościele, iż w-
szyscy, tak wstani, iako y proszą, na modlitwy y śpiewa-
nia Zborowe, one approbują mówili Amen: czego by by-
li nie czynili, gdyby było odprawowane nabożeństwo je-
zykiem nierozumnym. Iustinus mówi: Tedy Przetożony,
ile może, modlitwy ofiaruje y dziekczynienia, a lud Amē
przyspiewuje. Hieronim: W Kościelech miasta Rzymu,
iako by niebieski grom słyszałem lud pospolity odśpiewu-
jący Amen. Augustinus, Dionysius, Epiphanius,
Chrysostomus, Basilius, &c. w swojej Liturgiey
wspominają Amen, które mówił pospolity człowiek na
śpiewania y na modlitwy Zborowe. A nie tylko na śpie-
wania, ale też y na modlitwy te, które Minister przy v-
stugowaniu Sakramentami mówił, Amen odpowiadali,
O modlitwach przy Krście czytamy na karcie 12. O modli-

twach przy Wieczerzy Pańskiej czytamy na karcie 10. O
śpiewaniu rozumnym przy pogrzebie czytamy na karcie 11.
Nie trzeba wiele mówić, pisze Augustinus, Ambro-
sius, Leo, Clemens, gdy Minister w starym Kościele
dawał chleb poświęcony ludziom, mówił: To jest ciało
Kryśtuszowe; A oni mówili, Amen. Także gdy Minister
słowa Bożego mówił do ludu, Sursum corda, wzgorę
serca: Lud odpowiadał, pisze Cyprianus y Augusti-
nus: Habemus ad Dominū, Mamy ku Panu. Grie-
gorz dokłada, Modlitwa Pańska y Greków od wszystkich
ludu bywa mówiona przy poświęceniu Sakramentu.
Skąd się pokazuje, iż w starym Kościele językiem wsta-
nym nabożeństwo odprawowano: co gdyby inaczej było,
ludzieby prosili na modlitwy y na śpiewania Amen nie
odpowiadali. Co zeznawają sami Bellarmin, mówiąc: A-
postoł w liście Epheszyany y Kolosseńczyki napomina, aby
przez Psalmy, Hymny, y Pieśni Duchowne napominali
samiych siebie: Które miejsce Haymo rozumie o Pie-
śniach które sami składali. Ponieważ tedy te Pieśni dzie-
ja się ku pociesze pospolitego ludu, chce Apostoł, aby się
dżiaty językiem, któryby mógł być wyrozumiany, aby pro-
stacy, którzy nieumieją podobnych tym składać, tylko mo-
gli one potwierdzić, mówiąc Amen, &c.

Czwarty niepożytek z śpiewania y z modlitw nieroz-
zumnych ten jest. Nie tylko aby się kto miał zbudować
z nich, ale owsem jest takich wiele w Papieństwie Xię-
szej nieumieistney, którzy język Łacińskiego y Greckiego
nie rozumieją, ledą co mówią, słowa wywracają gdy
śpiewają, bądź się modlą, bądź krzczą, bądź mszą. A jeśli
Xięża nie rozumieją co mówią, coż prosty człowiek ma
rozumieć? Czytamy y Gracianą, y Lombardą, czego nie

Et lib. 4
cap. 5. de
Sacra:
Leo Ser-
6. de Te-
inum 107.
mensis.
Clem.
li 2. Cō-
stitut.
Apost.
cap: 20.
Cipri:
Serm de
Ora Do-
minic.
August.
de Bon.
perfeu.
cap. 31.
Griego:
Lib. 7.
Epi: 63.
Bellar:
Lib: 2.
cap. 16.
de verbo
Dci.

IV.

Gratia:
de Cōse:
Dist: 4.
C. Retu

Ierunt.
Lomba:
lib: 4.
Dist. 6.
Bellar:
lib 1. ca.
21. de Sa.
eram, in
genere.

przy Bellármin, Był ieden Xiążdzá Biskupá Zácharyasza, który nieumieiał ięzyká Lácińskiego krsćit, mowiał: Ego te Baptizo, in nomine Patria, & Filia, & Spiritua Sancta. Skąd była wrośła quæstia ná on czas między Biskupy, Dobrzeli krsćit on Bean dzieci, czyli nie? I byli niektorzy Biskupi, ktorzy té Formę gániać, chcieli aby znowu one dsiatki były krscone: co potym Papież Zácharyas zagaśit, powiedáiąc, że to uczynit z nieumieiałności, nie z heresiey. A czemuś takie nieuki święcicie? Autor xiąg, ktore zowá Liber ceremoniarum Romanæ Ecclesiæ lib: 3. cap: 7. przypomina, iáko w Rzymie, gdy Papież ma Mśá. ábo gdy go koronują, tedy Ewángeliá y Epistoła po Grecku Mnisi niektorzy czytáją dosyć zle, barbarizando, solecizando. I dokłáda tego: Co słysząc niektorzy wzeni, sýdza z nášego nabożeństwa. Lepiey takowego nabożeństwa zámiechác. á niŕeŕe do niego nieuki przypuścáć, &c. A co dšivnieyszego, we Włóšech chłopom, niewiástom po Lácinie káśa sic modlić. I dawa tego rátia Bellármin dosyć głupia, (ále nie dšiw, bo Iezuitá) mowiał: Nie potrzebá aby lud rozumiał, żeby mu była pożyteczna modlitwa, ále dosyć ná tym gdy Bog rozumie. Wwaŕŕe tu M. P. co tam iest zá nabożeństwo: są wlaśne by Pápugi, Krucy, Káwki, ábo inŕe práśtwa nierozumne. Bo y te mowia, iáko mowi Chrysoŕstomus, gdy ich náucza, ále nie rozumie. Piŕe Plinius o iednym Kruku, który mowił, Ave Caesar Imperator. A drugi mowił, Salve victor Antoni. Piŕe teŕ Celius o iednym Kárdynale Askániuŕie, który miał mieć Pápuge co mowiłá Kredó, gdy iey kázat. I w nas w Polŕsie wiele iest Pánów ktorzy máją Pápugi, ktore mowia czego ich náucza, nie rozu-

Li. 2. ca.
31. de Ef.
feŕ: Sac
Et lib: 2.
cap. 16.
de verbo
Dei.

Chriŕo:
Homil.
9. in A-
ŕa A-
post:
Cál: li.
3. cap 32.

mieniac. A tak iáko Xieŕa proŕci, tak y ludŕe poŕpolici, tym Pápugom, Krukóm, w swym nabożeństwie są podobni. Tym ŕpůsobem, iáko mowi Bellármin, mogliby ludŕe wzeni Páćierz ledá iáko mowić, gdyŕ pan Bog wŕŕyto rozumie. Ale boiŕ sic aby tym naboŕnikom onego nie rzeciono: Nescitis quid petatis, Niewiećie o co proŕicie. Przeciwno takiemu nabożeństwu Augustyn mowi: Bogu sic wniŕenie modlmy, aby nas od záiemnych grzechów oczyŕcił, á od inŕŕŕch aby przepuŕcił ŕlugom ŕwoim. A coby to było, mamy rozumieć, abyŕny ludzkim ŕpůsobem, nie iáko práŕŕym głoŕem ŕpienáli, ábowiem, y Drozdowie, y Pápugi, y Krucy, y Sroki, y inŕe takie práŕŕwa, czeŕto od ludŕi bywáją wycuŕone ŕpienáńia, ktorego nie rozumieia. Lecz wmięćitnie ŕpienác, ludzkemu przyrodzeniu z woli Boŕey poŕzwolono iest. Támŕe do poŕpolŕŕwá czyni rzec: A tak namileyŕŕy, coŕmy z godnym głoŕem ŕpienáli. to teŕ wesołym ŕercem rozumieć, y wi-
dŕieć mamy. Támŕe: Z wyrozumieniem ŕpienáymy, á ŕpienáyć modlmy sic. Tenŕe mowi, czemu Miniŕter głoŕno ma ŕpienác y modlić sic: Nie potrzebá wielomownoŕci, to iest wŕŕaŕku, gdy sic modlmy: chybá iáko Xieŕa czynia dla oznáymuenia myŕli ŕwoiey, nie aby Bog, ále żeby ludŕie ŕŕŕŕeli, y zezwoleniem nieiákim przeŕ przy-
pomnienie zawiŕneli ku Bogu. Tenŕe: Iákoŕ ten powin-
nie móŕe ŕpienác Bogu, który niewie co ŕpiená?

Piaty niepożytek. Narod który nie chwali Páná Bo-
gá ięzykiem ŕwoim, zá Grubianá iest poŕzytány. Páwle ŕwietny mowi: Bede v tego co mowi grubem cŕłowiekie, á ten co mowi bedŕe teŕ v mnie zá grubego. Ná co pá-
trzać Bedá, mowi: Gruby ten iest ięzyk, który Bogá chwalić nie móŕe. A Chriŕostom mowi: Ten v mnie iest

Mat. 20.
y 22.
August.
In Pŕŕal.
11.

Lib. de
Magist.
cap. I.

Przŕŕa-
in Pŕŕal.

V.
1 Cor. 14
y 11.
Beda
Chriŕo:
Hieron.
in 1 Cor
14.

Ovid.
lib. 5.
Eleg. 11.
Tristitū.

z grubego, a iá v niego, (gdy się nie rozumie) nie dla przyrodzenia głosu, ale dla nieumiejetności. Hieronim vsy: káždá mowá ktorey nie rozumieia, zá gruba bywa osadzona. Ovidius y ten toż twierdzi tak pišac o sobie: bedac w Poncie. Iam tu iest grubym cšlowiekiem, ábowiem mie nie rozumie áden.

Náosłátek, iest to Kašn Boža, gdy Bog z ludem swym obcym ięzykiem mowi. Iáko czytamy v Ezaiášá: Ięzykiem obcym z ludem tym vmawiać się bede. Což rozumiemy, ieliš to nie iest wielkie skaranie Bože, ktore przychodzi dla niedowiařstwá y nieposlušestwá słowá Božego, gdy ludzie mára zwiázany ięzyk od Antykřistá, áby pána Bogá nie chwalili, ceremoniy od niego roškázanych nie odpráwováli ięzykiem przyrodzonym? Páwet š. mowi: Ięzyki ša ná znak, nie tym ktorzy wierza, ále tym ktorzy nie wierza, &c. Tu iuž došlátecznie pokazáto še M. P. iž špiewanie ma býć w Košciele Božym ięzykiem wyrozumiaým: y tak byto w šlárym Košciele, z ktorego się wyrodzili dšišia ludzie naboženřtwá záwiedšionego Rzymřkiego. O ktorým mowi Lyranus, y Thomas de Aquino: W šlárym Košciele naboženřtvo pospolitým ięzykiem odpráwovano.

Trzecia. W Košciele Božym vsytek lud powinien špiewáć, nie tylko Duchowni, ále y švietcy: iáko Pánowie Krzešćianřcy tak y vrbodzy, šlářzy y mlodři, mečizny y biategłowy, Pánie, Pánienki, mlodřienřcy, dšiatki: bo to iest povinnořć vsytekich, Duch š. to roškázuie, nie Kálwin. Mowi Dawid: Mlodsienřcy teř Pánienki šlářřy y z mlodřřymi chvalěie imie Pánřkie. Tenže: Niechay v šelka duřá chvali Pána. Páwet š. mowi: Gdy się zcho dšicie, káždý z vas má Pšalm. O tym pospolitým špiewá-

1 Cor.
14. v 22

In 1 Cor.
14.

vsy-
scy-
ma-
řa špi-
eváć.

Pšal. 148
v 12.
Pšal. 150
v 6.

1 Cor. 14

niu mowia Doktorowie švietci: Chryzostom mowi, Špotečne modlitny, y od ludu pospolitego, y od Xiedzá dšie-ia się, y vsyřcy mowia iedne modlitne. Támře: Dobře vřinřuie Xiádř ludowi, dobre teř vřinřuie lud Xiedřo-
wi: Abowiem, y z Duchem twoim, nie inřego nie iest, iedno to, že te řeczy, ktore ša Euchariřtvey, (to iest W ie-
czery Pánřkicy) špotečne ša vsyřkim: Abowiem nie šam tylko Xiádř dšieki czyni, ále vsytek lud. A což się d-
vuiest, ieliř z Xiedřem lud mowi. &c. Ifidorus: Po-
trebá áby gdy się špiewa, od vsyřkich byto špiewano: y
kiedy się modli, áby się vsyřcy modlili: také gdy się le-
kcy čyta, vczynřřy pomilčenie, áby od vsyřkich ie-
dnáko řluchána bytá. A Mářek Biřkup Rzymřki, iáko pi-
ře Pláriná, kazat špiewáć głosem w dni vřocřřte, záras
po Ewánřeliey, Kredo, Duchownieřtvo y ludowi pospo-
litemu. Mamy tego wiele przykłádov švietřych, iáko ká-
ždý cřlowiek w Košciele švietřym, w iákimkolviek po-
vovánu bedac, špiewáním pána Bogá chwaliť. Dawid
bedac Kroleš, nie vřřdat še špiewáním Pána Bogá
chwaliť. Mořeř y z ludem pospolitým špiewáním pá-
ná Bogá chwaliť. Mářya řiořtrá Aaronová y z inřřymi
biatými głowami špiewáním Bogu chwale oddává-
tá, á nie vřázovano im do kádřiele: o czym vřřřey mieř-
řtá náznázovane ša. Podřmyřř do nowego Teřřámentu.
Čytamy iáko dšiatki málučřenřkie, y inřř lud pospolity,
špiewáním Syná Božego chwalili. Mářya Pánna chva-
liť Bogá špievátá. Tenže obcy řy zachovřváli ľudřie
Krzešćianřcy zá Apořtolov, piře Páwet š. o czym vřřřey
byto. Podřmyřř y do onego Košćiolá, w ktorým byli Dok-
torowie Krzešćianřcy, tam obacřmy, iáko lud pospolity od
špievánia nie byt oddalony, ále pospolu z Duchownými

v 26.
In 2. Co
rint. Ho
mil. 18.

Ifidorus
De Offic
cap. 10.

Platina
In vita
illius.

Mat. 27.
v 15. 9.
Luc. 1.
v 42.
1 Cor.
14.
Col. 3.

Plinius Epi: ad Traian. Basilus Epist: 36. ad Ne ocleria:	wysyły śpiewali, świadczy o tym Plinius: o czym wy- śsey było. Świadczy o tym Doktorowie. Mowi Basilus: W nocy v nas wstaje lud przedelkiem, y do domu mo- dlitwy śpieśy się, y Bogu się w pracy, w wtrapieniu, y w wstawniczych rzeczach spowiedaiać: na koniec powstawa od modlitw, y śpiewanie śtañon i, a w ten czas na dwie części rozdzieliwszy się, na przemiany sobie wespół śpie- wa. I ten zwyczaj wszystkim inšym Kościołom przysto- ny był. Tenże mowi: Mezon, biatychgłow, y dsiatek do Boga modlitwy wylewających, trzask, iakoby nan'atno- ści w brzegi białe, słyśany był? Tenże: Iakoby z iednych wst, y z iednego serca wyznania Psalm Bogu ofiaruia. &c. Z tych słow pokazuje się, że za Basiłusa w syrek lud śpiewał, y co śpiewał rozumiał. Hilarius mowi: Niech słucha głosu modlącego się ludu, ten który ie- st przed Kościołem: niech patrzy na sacne głosy Hymnow. Hieronymus: W Kościelech miastá Rzymu, iakoby grom niebieski słybatem lud odśpiewuiający Amen. Ter- tullianus: Coś ie y matronek, abo co oná matronkowi śpiewała? Athanasius mowi: Miejsie Psalterz, a Psal- mow się naucz. Ambroży do Kościołow occidentálnych śpiewanie pospolitego cłowieká wprowadził był: o czym piśe Augustyn. Takie Chryzostom uczynił za Aryanow w Kościelech Orientálnych, których sententie wyśsey sa położone. Cytamy v Theodoretá, iako Publica Pani śweta z inšymi Pánienkami Psalm Dawidow 68. y 113 ku zánstá dzeniu Poganow, y ku pohánbieniu bálná- now śpiewała: choć im tego bronil Apostátá Iulianus, choć ich kazał bić, ony na to nic niedbály, przecie śpie- wały. A Ruffinus mowi: W syrek Kościół zśedł się, Mezonie niewiástr, Pánny, takie młodzieńcy podpaśa-
Hexam. Hom: 4. Epi: ad Neocz- sar. Hilari- In Psal. 65. Hieron: In Epist. Galat. Tertul. Lib. 2. ad vxo. Athanas De vir- ginit. Ambro: Lib. 9. cap. 7. Cofell. Theod: Lib. 3. cap. 17. Ruffinus Lib. 1. cap. 35. Hist.	

ni ciągneli wielkim tłumem trunne mecenniká Bá- bile, śpiewając wielkim głosem, a z radością mowiac: Niech beda pohánbieni wysyły, którzy chwala obrázy, y ktorzy wśaia w bálnániech swoich. To w wśách nie- zbożnego Xiáściá prseł sześć tysięcy Krokow, z tak wiel- kim weselem wysytek lud śpiewał, że pod niebiosy głos był słyśany. Tenie Psalm śpiewał Theodorus będąc w mekách, tenie Ruffinus piśe.	Cap. 35. Bellar. Lib. 2. cap 16. de verb. Dei. Et lib. 1. cap. 16. de Bon. operib.
Nie trzeba wiele dowodow o tym przywodzić, gdi y Bellarmin to przyznawa. Świádkiem tego ieś y śpie- wanie onych Rybatow, kiedy dom od domu chodzą śpiewaia na s. Marcin, na s. Kátarzynie, na s. Mikotay, na Nowe Látó: ktore śpiewanie to w sobie ma, co by lu- dzie wysyły mieli śpiewać, to iakom płaca aby za nich śpiewáli. Co przypomináiac Polydorus mowi: Skąd do tego przysło że w syrek niemal sposob chwaty Bożey v lu- du pospolitego zdá się być poleoty na śpiewakách: k- torych aby wielka część ludu słyseć mogła, do domu twie- tego, iakoby do iakiego Theatrum, zbiega się, y onych zapłata náymuie, opátruie, y náosłatek rozumie ie być samyeh ozdoba domu Bożego, &c. A przetoż M. P. z tych miejsc przywiedzionych każdy stan ma náukę. Máia náu- kę Pátronowie w Dawidsie, aby śpiewaniem paná Bo- gá chwalili: aby przy Zborzech Sikoły mieli dla chwaty Bożey, dla ozdoby Kościelney, żeby Minister nie sam śpie- wał. Gnie wáia się dźtia niektorzy, iż w Kościelech nie- ma ś porządku w śpiewaniu: a tego niewidza, iż porzą- dek z strony śpiewania nie może być, ieśli śkoty mto- dżeńcow nie bedzie. Nie zátuia Pánowie na śpiewaki domowe, którzy im, by morskie Syreny wśy głáścia, ciał- sem y wśeteczne Pieśni śpiewaiać: a na śpiewaki Ko-	Lib. 6. cap. 6.
****	

ścielne czemu maia śpiewać kości? Maia też tu naukę
Panie Krześciański, z tych Pań namienionych, aby śpie-
waniem nie wysydąty się paná Bogá chwalić: maia nie-
ktore ten obyczaj zły, gdy we Zborze śpiewaia, ony się
modlą, czytają, a drugie śpią, albo śpęca. Nie pomnia ná
on wierzyć: Kto śpiewa dwa razy się modli. Maia też tu
naukę nie tylko młodzieństwu, ale y pánienki, aby y
te we Zborze gdy śpiewaia śpiewały, Papieskich oby-
czajów nie naśladować. bo tam panny siedzą iako cyfry,
albo śpęca, albo wargami y Páćierzmi kołáca, a drugie
oczymá po ścianách málowanych, żywych, rzucáia, czá-
sem też wzorki z ludzi wybieráia, &c.

Bellar:
Lib: 1.
cap: 19.
de Bon:
Oper:

Hier. a-
pud Gra-
tiana
dist: 9. 2.
Can. Ca-
tantes.
Gregor.
Ibid.
Can. in
Sancta.

Tego się też tu nie godzi opuścić. Powieda Bellármín,
iż w Kościele nie lud pospolity, ale Xięża maia śpiewać.
Ale to iest przeciw świadectwom wyższej przywiedzio-
nym: y onsem w starym Kościele wrząd był śpiewania,
nie Xięży, ale pospolitego człeká: co się pokázuie z tych
świadectw. Piše Hieronymus: Lecz od wrzędu śpie-
wania nájdzie się Dyakonowie wyieci, aby wzaia się
śpiewać, nie zániedbáli tájemnic otarzá. Gregorius
mowi: W świętym Kościele Rzymkim, dawno się w szeszał
zwyczaj wielce nágany godny, że niektorzy náwstuge ot-
tarzá s: postanowieni, za śpiewaki bywáia obierani, y
ktorzy są w porządku Dyakonstwa, śpiewania pilniai,
ktorzy aby byli wolni ku wrzędowi przeponiedania, y
pilnowania iátmuśń godziło się. Skąd się dzieie, że gdy w
ślubie świętey iágodny głos bywa słukany, żywo y przy-
stoiny bywa zániedbany. Y śpiewak Minister Bogá oby-
czajami obraża, gdy lud głosem swym wcieśa y zabáwia.
O ktorey rzeczy niniejszym dekretem postanawiam, że
przy tej stolicy studzy otarzá s. śpiewać nie maia.

Czwarta. Ludnie Krześciańscy, nie tylko usły, ale
niecey sercem maia śpiewać: Abowiem pan Bog pátrzy
nie ná wstá. ale ná serce. Y dlu tegoż Krystus pan mowi:
Gdy się modliś, wnidz do pokoju swego, a zawnarzydź wi-
swoie, proś Oycá twego, który iest w skrytości: a Ociec
twoy który obacza w skrytości, odda tobie iáwnie. Ktore
słowá wstáiaac Gregorius, mowi: Abowiem prawdzi-
wa modlitwa, nie náleży w słowach yst, ale w myślach
serdecznych. Do ważniejszych głosów y świętych wstá Bo-
skich, nie czynia słowá náse, ale zádości. Z tadse w E-
wánielsey mowi Pan: Wnidz do pokoju swego. Do takó-
wego serdecznego śpiewania wiada nas Apostołowie
świeci. Páwet s: mowi: Mowcie między soba przez Psál-
my y Pieśni y śpiewania Duchowne. śpiewáia y gráiaac
w sercu swoim Pánu. Ná ktore słowá piśac Hieronim
Doktor, mowi: Śpiewáiaac y gráiaac w sercach wáśzych
Pánu, niech tego słuchaia młodzieństwu, niechay
słuchaia ci ktorzy maia wrząd w Kościele śpiewania, iż
Pánu Bogu nie głosem ale sercem powinni śpiewać: ani
ná kstať Tráiedzey gárdlo ystá wdsięcym śpiewá-
niem nie maia być prostowane y głaśkane, aby w Kościele
śpiewania y Pieśni skłádne, iákie zwykły bywáć przy
dziwówiskách, były słuchane: Ale w boiáźni, w wczynku, y
w wmiętności Pism. Y sam Páwet s. sercem śpiewat
niecey: słowá iego są, Będę śpiewat Duchem, &c.

Doktorowie dawni lud Krześciański nápominaia, á-
by nie tylko usły y ięzykiem: ale sercem, myślá, y myślem, y
záda serdeczna śpiewáli: ykániac to być rzeczą wdsię-
czną Bogu, y posytecina ludzom. Chrystomus tak
mowi: Nie gestami ciáta, ani wotaniem głosu, ale wmy-
ślem dobrej woli, modlitwá słuby oddawamy. Bafilius:

Sercem
trzeba
śpie-
wać.

Mat: 6.
Y 6.

Grego:
In Mo-
ral: lib:
22. cap:
13.

Ephes:
Y 19.
Colos: 3.
Y 16.
Hiero:
In Epist
ad Eph:
& hab.
Dist: 92.
Can.
Cantan-
tes.

1 Cor:
14. Y 15.

Chriso:
Hom: 19
in Mat:

In Psal:
29.32.
August.
Epist.
109.

Hiero:
Super.
Epist.
Ephef.
cap.5.

Concil.
Cartha.
Can.10.
Gloss.
dist. 92.
in Can.
Cantan.
tes.

Nie ten który wstępnym słowem Psalmu, śpiewa Pánu, ále który z czystego serca wynosi Piosnke. Tenże: Słuchajcie rozkazania Bożego, Dobrze śpiewajcie, to jest, myślą nie błaskając, a co czyniąc: ale szczerym affektem y pilnym umysłem śpiewajcie. Augustinus: Gdy się modlicie Bogu Psalmami y Pietniami, to niechaj będzie w sercu waszym, co wynasza głoſem swym. Hieronymus: Y śpiewać, y grać, y chwalić Boga, więcej umysłem, a niż głoſem mamy. Tamże: Tak niech śpiewa sługa Krystusow, aby nie głoſ śpiewającego; ále słowa które cytane bywają, podobają się. Concilium Carthagineńskie 4 mówi: Co wstępnym śpiewasz, sercem wierzący; á co sercem wierząc, czynkami wyświadczać. Głoſzą wszyscy: więcej serdecznym nabożeństwem, a niż głoſu wykrzykaniem, śpiewać potrzeba. Y tak dę przed tym mówiono.

Non vox, sed votum; non chordeula musica, sed cor;
Non clamans, sed amans, cantat in aure Dei.
Fallitur & fallit, qui non de pectore psallit:

A tak my, M. P. śpiewając Psalmy, śpiewać mamy gorącym sercem: poważnie, nabożnie, oddając się na słone myśli. A to dla tego iż śpiewanie jest chwala Boża, wywyższeniem imienia Bożego: iako się wyżej pokazało. Ktemu, abyśmy to snadnie y lepiej mogli wwać co śpiewamy: Basilius mówi: Jezyk niechaj śpiewa, a myśl się niechaj bada zmysłu tych rzeczy które mówisz, abyś śpiewał Duchem: abyś też śpiewał y myślą. Do tego, Aby ci którzy nie umieją śpiewać, śpiewanie nasze rozumieć, na nie Amen mówili. Augustyn mówi: Aby lud na to, co prawnie rozumie, mówi Amen. Naostrzeż niechaj się zgadza serce z wstępnym. Concilium Aquigran: mówi: Myśl śpiewających w Kościele Pánu, ma się zgadzać z głoſem, aby się one słowa spełniły Apostołskie: Będzie śpie-

In Psal:
28.

DeCa:
tech:
Rud:
cap: 9.
Concil.
Aquis:
Can. 132

wał Duchem, będzie śpiewał y myślą. O zaprawdę ięsu kto wstępnym tylko śpiewa, tedy Rzymkiego nabożeństwa ludzie, Księża, Mnichy, Rybatce, Zacy: tam nic innego nie masz, iedno bez rzeczy á skutku, bez nabożeństwa y wważania tego co bywa śpiewano. głoſ gładki, dźwięk wysławny, brzmieć, wrzask, krzyk, piśk, ryk, bek, mruczenie. Nieświadzeżebani tylko kołając: wyia by Białitowie oni: oczyma, sercem, myślą. po ściągach rzućia, &c. in se myślą, in se śpiewają. Lud też proſty do Kościoła idzie, nie ięby się czego nanieżyli, bo też nie masz czego, ále aby tylko oczy obrażkami, wstępnym śpiewaniem y graniem napadli. O tych ci mówi Pan: Ten lud przystępuje się ku mnie tylko wstępnymi, y chwali mnie iedno wargami swymi, a serce ich daleko jest odemnie, á boiań ich przeciwko mnie z rozkazania ludzkiego: Takowe śpiewania gania Doktorowie twierdzą y onego zakurują. Chryſostom mówi: Abowiem y oni zaśle co mówią nie wiedzą, wargi się tylko ruchają, a myśl bez pożytku jest, y wstępnego głuche są. Ty nie słyszysz modlitwy swej, á chcesz ięby Pan słuchał prośb twoich? Vpadłem (mówi) na kolana. Vpadłem w prawdzie na kolana, ále twoja myśl indziej się tula: ciało twoje wewnątrz, ále myśl na dworze, wstać w prawdzie mówię, ále myśl myśliła o lichwach, dochody z dżieria w rachował. Tenże: Ięstiby myśl, gdy ciało na ziemi leży, á wstać po prośnicy biega, wſytek dom y rynek obchodzi: iakoż taki moſe rzeć się się modlił przed oblicznością Bożą? Isidorus: Modlitwa bez nabożnego wważania, jest iako ryk wotu. Coż jest pożyteczny wrzask wstępnym, gdzie serce jest nieme? Augustyn ten grzech przed Pánem Bogiem wynawał, iż więcej słuchał głoſu śpiewania, a niżeli rzeczy same wważał. Słowa ięgo są: Wszakże

wał Duchem, będzie śpiewał y myślą. O zaprawdę ięsu kto wstępnym tylko śpiewa, tedy Rzymkiego nabożeństwa ludzie, Księża, Mnichy, Rybatce, Zacy: tam nic innego nie masz, iedno bez rzeczy á skutku, bez nabożeństwa y wważania tego co bywa śpiewano. głoſ gładki, dźwięk wysławny, brzmieć, wrzask, krzyk, piśk, ryk, bek, mruczenie. Nieświadzeżebani tylko kołając: wyia by Białitowie oni: oczyma, sercem, myślą. po ściągach rzućia, &c. in se myślą, in se śpiewają. Lud też proſty do Kościoła idzie, nie ięby się czego nanieżyli, bo też nie masz czego, ále aby tylko oczy obrażkami, wstępnym śpiewaniem y graniem napadli. O tych ci mówi Pan: Ten lud przystępuje się ku mnie tylko wstępnymi, y chwali mnie iedno wargami swymi, a serce ich daleko jest odemnie, á boiań ich przeciwko mnie z rozkazania ludzkiego: Takowe śpiewania gania Doktorowie twierdzą y onego zakurują. Chryſostom mówi: Abowiem y oni zaśle co mówią nie wiedzą, wargi się tylko ruchają, a myśl bez pożytku jest, y wstępnego głuche są. Ty nie słyszysz modlitwy swej, á chcesz ięby Pan słuchał prośb twoich? Vpadłem (mówi) na kolana. Vpadłem w prawdzie na kolana, ále twoja myśl indziej się tula: ciało twoje wewnątrz, ále myśl na dworze, wstać w prawdzie mówię, ále myśl myśliła o lichwach, dochody z dżieria w rachował. Tenże: Ięstiby myśl, gdy ciało na ziemi leży, á wstać po prośnicy biega, wſytek dom y rynek obchodzi: iakoż taki moſe rzeć się się modlił przed oblicznością Bożą? Isidorus: Modlitwa bez nabożnego wważania, jest iako ryk wotu. Coż jest pożyteczny wrzask wstępnym, gdzie serce jest nieme? Augustyn ten grzech przed Pánem Bogiem wynawał, iż więcej słuchał głoſu śpiewania, a niżeli rzeczy same wważał. Słowa ięgo są: Wszakże

3 Reg:
18. y 26.

Iſa: 29.
y 13.

Chriſto:
Ex va:
riis in
Mat. 10.
cis Ho:
mil. 16.

Homil.
79. de O:
ratione.

Isidorus
Apud Di:
ſcipulū
Domini
ca. Rog:
Serm. 64
August.

lib. 10.
Confess.
cap. 33.

Hugo
Domin.
10. post
Trinit:

Serm: 4.
ad reli-
giosos.

Grego:
Apud
Gratia
Dist. 92.
Can.
Cantan-
tes.

Iednym
glosem
spie-
wać
trzeba.

2 Par: 5.
V 13.

gdy mi się trąsła, że mnie więcej śpiewanie, a niż rzecz
która śpiewana bywa porusza, wysławiam że tym grze-
chem karanie zaśluszy, a tedy wolalbym nie słyszeć śpie-
wającego. A żeby nie rzekli przeciwnicy że to fałsz: tedy
to nie tylko sama rzecz wskazuje, ale sami scribeńowie
Rzymscy to zeznawają, jako Hugo de S. victore, kto-
rego słowa te przypominają. Mnich w swojej posłylli Car-
thufianus Dionysius: Sz niektorzy nabożnicy, kto-
rych myśl tutaj się, obyć się rozpustne, po ścianach ocy-
mą rzucają, in se śpiewają, in se myślą: ciatem są w po-
wiecie śpiewających, a myślą na rynku: raz wewnątrz,
drugi raz na dworze biegają; słowa Piosnki mówią, lecz
ich sensu nie rozumieją. Są y drudzy w głosie prosi, i
ktory się chęć w śpiewaniu gładkim głosem, a in sy-
mi gardzą: ktorzy wyniosłością nadeć, in se śpiewają, a
niż co w wiegach jest: a taka jest lekkość głosu, tak snad-
y nie stateczność myśli. śpiewają snadz więcej aby się po-
dobali ludowi, a niż Bogu. A Gregorius dokłada: Spie-
wak sług obyczajami Bogą obraża, gdy lud głosem swym
wweśela y zabawia.

Pista. Iednym głosem w Kościele ma być odprawa
no śpiewanie: nie figurując, nie fraktując, nie pisząc,
nie łamiąc iszykiem stuk: przebierania nie potrzebą,
które wymyślił szatan y do Kościoła wprowadził. aby lu-
dz: proste na śpiewaniu pięknym zawiesił, a od tego co
im jest pożyteczne yś odwiódł. Takowe śpiewanie zostá
wujemy Syrenó morzkim, y ono dáruiemy Rzymianom.

W Kościele Izraelskim iednym głosem wszyscy páná
Bogá chwalili. Mowi Duch s: A gdy tak pospólu trąbili,
y głosem śpiewali, tak is prawnie iednakí głos wydawa-
li, chwaląc y sławiąc Páná. Za Apostolon iednym głosem

páná Bogá chwalać śpiewano: o czym wyšsey przypo-
mniało się. Nui w onym Kościele za Doktorow świę-
tych, iednym głosem wszyscy śpiewali. Mowi Hierony-
mus: W Kościelech miastá Rzymu, iakoby niebieski
grom, szyszałem lud odśpiennuacy Amen. Basilus: Iá-
koby od iednych vsł, wyznámá Psalm ofiaruia Pánu.
Tenże: Iednym głosem w iednym miastie śpiewajcie. Cle-
mens Alexandrinus: Ieden głos máia spólny vsł: i
w modlitwach. Chrysoſtomus: Potrzeba w Kościele
iednego głosu, iako iednego ciata. Liturg: Chrysoſto-
mi, Basil: Clement: Epiph: &c. świády, iáko w
starym Kościele iednym głosem śpiewano; a śpiewano
Koralem, nie fraktem. Ktore śpiewanie tamane ludzío
pobożnym nigdy się nie podobáło. Ganił ie Bernardus
mówiąc: Nie przekeśiać potowice słow, nie przekeśia-
ć zupełnych, nie łamanych y cichymy głosy, iakoby nie-
wiasłá m: umotłwa sobie pod nosem leć, ale meſkam,
(iako słuſa) y głosem y áſſektem, głosy Duchá s. wyda-
wamy. a irzetelnie: abyście nie in sego śpiewać, tyl-
ko co śpiewać, nie myśleli. Chrysoſtomus śpiewanie
frakrowe zwáł śpiewaniem w peticznic. A Polydorus:
Ale dſia iáwno rzecz ieſt, is ſtad iednego pożytku nie
mamy, gdy naſzy śpiewacy w Kościelech tak weſpoł
brzmia, ie nic oprocz głosu nie ſłyſeć: á ci ktorzy przy tym
są, przeſtaſzy na zgodnym śpiewaniu takich głosow,
ktorych ich vsł patá, o skutek słow nic nie dbá. Skąd
do tego przyſzło, is poſpołſtwu zda się, is vsytek niemal
ſpoſob chwaty Bożey na tych śpiewakach: á wiſł: Których
wieſta część ludu aby ſłuchátá, do domu ſwietego, iá-
koby do nieiákiego dziwoniſká zbiegáć się, onych náj-
muie y opátruie, rozumieć, is oni ſami ſa oſdoba domu

Prax: 2.
in Epist.
Galat.
Basil.
Ad Neo-
caſar: &
in Psalm.

32.
Clem.
Lib: 7.
Strom:
Chryſ:
in 1 Cor
14. Hom.

36.
Bernar:
in Can-
tic Serm
47.

Hom: 2.
in Mat.
Polid.
Lib. 6.
cap: 2.

Navar.
In Enchu-
rid, cap.
25 Num:
99.

Gentiā.
in lib. 2.
Cap. 4.
przdag
Clem.
Alex.

Spie-
wanie
Korato-
we.

In Legē
daś. Gre-
gori. y
Duran.
Lib. 8.
Cap. 2.
Ratso.

Bożego: w gładzszym y pieściotliwym śpiewaniu i u-
szczeniu, a w głoszach zmyślonych, wiecety się pospolstwo
kocha, a niź w pewnych y zupełnych: y w dziesiętniejszy
mu głos, który z gąrtła drżącego bywa wypuszczany, a ni-
żeli ten który z powaga bywa wydawany, &c. Navarro
piśe, iż ci nie czynia dosyć powinności, którzy w śpiewa-
niu ięzyki łamia. Gentianus Kanonik, na to śpiewa-
nie fraktowe nárzekając, mówi: Ach niestety, tych cza-
sów zepsowanych, tak bårzo pánuią w kościelech ná-
szych śpiewania fraktowe y zniemiećciate, iż często czo-
wieka pobudzą rácsy do wstykiego złego; a niźeli do
chwaty Bożey. My też M.P. nie wyradzając się z starego
Kościoła, we Zborze Bożym iednym głosem śpiewamy,
a to dla lepszego zrozumienia, aby nas naprostszy rozu-
miat, a zrozumiałwszy, ná náś śpiewanie Amen mó-
wił, y z niego się budował. Przy tej piatce náuce, zdáło
mi się M.P. powiedzieć o śpiewaniu Koratowym, które
wśedzie niemal, miało miejsce w Kościelech Krześci-
ańskich: y zwano je Cantus Gregorianus, Musica
choralis. A tá iest. Quæ in suis notulis æqualem
servat mensuram, absque incremento vel de-
cremento prolationis. Hæc plana, & Gregoria-
na, & vetus Musica dicitur. Y Biskupi Rzymscy to
Koratowe śpiewanie wśedy chcieli mieć, wyrzućmşy
fraktowe. Piśe Iacobus de Voragine: Tegoż czaśu,
iako czytamy w synowie ś. Eugeniusza, gdy iestcie Ambro-
zego śpiewanie, wiecety niź Grzegorzowo od Kościołow by-
to zachowywane. Rzymski Biskup, imieniem Adryan,
Concilium zwołał, ná którym postanowiono, aby Grze-
gorzowe śpiewanie powśechnie zachowywane było.
Ktorey rzeczy Carolus Cesarz będąc doglądacem, po

rosmäßtych Provinciách ieżdząc, groźbami y karaniem
wśytko duchowienstwo do tego przymuszał, xiegi śpie-
wania Ambrozego wśedy palili, wiele Duchownych od-
pornych usadził do więsienia, &c. Był też iestcie w stá-
rym Kościele taki obyćsaj: gdy śpiewano, tedy tak śpie-
wano, iakoby wśatnie mówiono pospolita mowa, żeby
każdy rozumiał co śpiewano. Mówi Rabanus: Primi-
tiva Ecclesia ita psallebat, ut modico flexu vo-
cis faceret resonare psallentem; ita, ut pronun-
tianti vicinior esset, quàm canenti. Takowe śpie-
wanie postanowił być w Kościele Alexandryjskim Acha-
nadius, co pochwała Augustyn, mówiac: A niekiedy tey
samey zdrady nie: miernie się strzegac, bładz z bytnia
ostroćcia, ale bårzo pod czaś, iż wolałbym aby wśytko
w dziesne śpiewanie mitych Pieśni, którymi się Psal-
terz Dawidow powtarza, od vsu moich y od samego Ko-
ścioła odiete było. Y biesiecznięjsza mi się rzecz zda, kto-
ra mi cześtokróć powiedano o Athanazyusie Biskupie A-
lexandryjskim, który Cytelniká Psáłmu wprawił w śpie-
wanie tak sktonionym głosem, ie on głos zdał się być rá-
csy mówiącego, niź śpiewającego. To śpiewanie w spo-
mina Polydorus, zalecając ie tymi słowy: A przetoś
bez wątpienia, byłoby to z pożytkiem naboieństwá tak
postanowić, aby śpiewający Hymny, rozdzielnie, obyćsaj-
iem niemal czytających wymawiali takim głosem, iá-
kim teraz v nas w Kanonie Prefatie y Paćiers śpiewa-
ia. Co też nie kiedy czynił ś. Athanasius Alexandry-
ski Biskup w swojej Diocesyey, iako Augustyn w xiegách
ná nácszonych świádczy y to wielce pochwała. A Chor z
głosow wielu słosony iest, tak że z wielu ieden się czyni,
y sławia się z rózných, iedno śpiewanie.

Raban⁹
Lib. In-
stru: Cle-
ric: 2.
cap: 48.

August.
Lib: 10.
Confes:
cap: 33.

Polid.
Lib: 6.
cap: 2.

Pieśni
kierze-
mne y
kuglar-
skie nie
mają

być śpie-
wane,

Ephes. 5

Y 19.

Hiero:

incap. 5.

Ephes.

Can. 123

Polid.

Lib. 6.

cap. 2.

Ierem:

io. Y 2.

Rom: 10

Y 3.

Polid.

Lib. 5.

cap. 1.

Annot:

in lib.

Tertul:

de Cor:

Militis.

Lomb.

Serm: de

Purific:

Cabil:

Can: 19.

Basil.

Sess: 21.

Mogun:

Can: 48.

O godz:

nach.

*Sioſta. Spiewanie Koſcielne ma być wſciwe, powa-
żne, nabożne, nie ſyderſkie: ktoreby cſtowieką pobudza-
ło, nie do ſmiechów, nie do żartów, ale do chwalema y
wzywania imienia Pańskiego. Paweł ſ. mowi, mówcie
między ſobą przez Pſalmy. Hieronym Doktor mowi, ná
te ſłowa piſać. Bogu nie głoſem, ale ſercem trzeba ſpie-
wać, &c. Concilium Aquigranſe o tym taki de-
kret wczyniło: Aby budowania, nie pochlęſtwa ludſie
ſukali, gdy ſwięte lekcye y Pſalmy, także Hymny, ſkła-
dnymi, gładkimi głoſy ſpiewaia. Polydorus mowi: Z
poſatku w náſych byt taki obyſay, ſpiewać o rzeczach
ſwitych. Ná to dziś nie pomnia Rzymianie: ábowiem
do ſwego nabożeńſtwa nánieſli Pieſni ſkárádnych, Ro-
cut brzydkich, not kárceſmnych, ceremoniy Pogańskich
y Zydowskich: trzeba ſie bać, aby nabożeńſtwa Pogań-
skiego nie wprowadzili: iákoż iuż ich Koſciółow ſmier-
dzi Pogańſtwa y Zydowſtwa. Ids tam Pogańninie, nadyſieſ
ſwoie bátwány, ſwiate, &c. Idzty Zydzie, obac: yſz tam
ſwoie ceremonie, ybiory, ſwiece, kádzenia, wody, maza-
nia, &c. I ſłuſnie ono mowi Polydorus: Wiele od Zy-
dów, á nie máto od Rzymian y inſzych Pogan, do nas rze-
czy poſtánowionych poſto, &c. Toż mowi Beatus Rhe-
nanus, y Lombardica Hiſtoria. Pieſni ſkárádnych
ſwieckich Concilium Kábiloneńskie w Koſciele ſpie-
wac zázazáło: á ktorzyby ie ſpiewáli, karác y excommu-
nicowác dopuſzcza. Toż czynić roſkázuie Concilium
Baſilienſe y Moguntinum.*

*Siodmi. Ná godziny nie mamy pátrzyć: primy, ter-
ciey, ſexty, nony, nie mamy czekać: ale ná każdy czas ma-
my ſie Pánu Bogu modlić, iemu ku cſci ſpiewać, robiac,
iádac, w domu ſiedzac. Syn Boży, Apoſtółowie ſwięci,*

*godzin nam nie preſcribowáli, ale záwſe kazáli páná
Bogá chwalić ná każdy czas, ná kaſda godzinę. Słowa ſa
Syná Bożego: Potrzeba ſie záwſe modlić. á nie yſtawić.
Słowa Apoſtołſkie ſa: Be; przeſtánku ſie modlić. Theo-
philaſtus teſ nápiſat: Nie pewnych áni náznaczonech
godzin, ale ná każdy czas w duchu mamy ſie modlić. Ma-
my tego wiele przykádow w piſmie ſwitym, iáko lu-
dzie ſwieci yſtáwicznie ſie Pánu Bogu modlii, ſpiewá-
li, nie przywieszuiac ſie tak dalece do godzin, ktore godzi-
ny, poſtánowione ſa od ludſi, ſwiádzy Caſſianus. Od
ktorychſe? Iedni mowiá, że ie poſtánowił Doktor Hie-
ronim. Słowa ſa Polydorowe: Godziny Hieronim pierw-
ſy poſtánowił ktore Oyconie potym przyſli. Drudzy, że
Fabianus Pápiez: piſe Plátina w żywocie iego. Trze-
ci, że Damasus. Czwárci, że Pelagius. Piáci, że Cle-
mens. Sioſci, że Cyprianus Doktor. Siodmi, że Con-
cilium Agathenſe: O czym czytamy Decret: lib: 3.
Tit: 40. Niemáſz nic pewnego, kto ieſt authorem tych
godzin: áto!i pewna iſ nie Kryſtus, áni Apoſtółowie. Va-
lafridus Opát dokáda, iſ nierychto po Apoſtolech nwie-
ſione ſa do Koſciółá te godziny. A choć te godziny ludſie
byli poſtánowili, iednak byty wolne, nie wſyſcy ich prze-
ſtrzegáli, do nich nikogo nie przymuſano: dopiero Xięſza
do godzin iá! przymuſác Pelagius Papa, y Eleuteri-
us, iáko czytamy Diſt: 91. także Gregorius 7. y Con-
cilium Nánetenſkie. A dla kogoſ te godziny poſtáno-
wiono byto? Dla zakonników, dla puſtelników, którzy
ná on czas niczym ſie nie báwili, będąc w przeſłádowni-
niu, iedno nabożeńſtwem, co ſie pokázuie z Doktorow
tych: z Athánázjuſá lib. de Virginib: z Hieronymá
ad Euſtochium: z Bazyluſá in Aſcet Quaſt: 37. z*

Luc. 18.

Y 1.

1 Theſ.

5. Y 17.

Theoph

in cap. 6

Ephes.

Caſſia

Lib. 3.

cap. 6.

de Cané

Pol. lib.

Marci:

Polonus

in vita

Damaſi.

Volater

in vita

Pelagi.

De Eccl.

offic. ca.

25.

Can

Eleuche

rius.

Diſt: 5.

de Conf

Can. In

die.

Diſtin.

91 can.

preſbi-

ter.

Lib. 8.

Conflie
Apost.
cap. 34.
August.
Serm. 55
de Tēpo
O czym
czytay.
Can. 9.
Concil.
Laterā.
y Dist.
t. de Cō-
fecr. Cā
In omni
bus.
Discip.
Dom: 14
Post
Trinit.
Mat. 6.
y s.
Illic tre
pidave-
runt ti-
more u-
bi non e-
rat ti-
mor.
Pfal. 13.
Timue-
runt me
manda-
to & do-
ctriinis
hominū

Augustyna z Reguty iego. z Chryzostoma Homil: 59.
ad Antioch: O ktor... kinách nie zgadzia sie sa-
mis Doktorowie... godzin pięć wspomina: tu-
trznia, tertie, sexte, none. Nie spor. Augustyn ctery
godziny: Intrznia, prime, tertie, sexte, wspomina. Dru-
dzy siedm. Trzeci iescie wiecy: iako Hieronymus
Epist: ad Eustoch. Thomas Valden. Tom. 3. de
Sacram. cap. 24. Iest ten obyczay w nabozeństwie Rzym-
skim, iż Biskup Rzymki obowięzuie pod summieniem w
Budach swych Mnichy do tych godzin: obowięzuie y Xie-
śa świecka, obowięzuie ich y prebendy y dochody. Zkto-
rych ctery rzeczy roży.

I. Superstitia, zabobon: bo ci ktorzy ie odprawnia,
rozumieia ze dla tego dostapia zbawienia: a nie patrza-
na to, iż za to biora zapłatę na ziemi, to inu w niebie nie
bada im za to płacić: bo iedney roboty dwá razy nie płá-
ca. Krystus Pan mowi: Wszeli zapłatę swoię.

II. Z tych godzin wrosta oziębłość y lekkość: bo ci
ktorzy ie odprawnia, nie patrza na chwale Bożę, ale aby
tylko dosyć uczynili obowiazaniu swemu.

III. Nie odprawnia ich z chęci, ale zmusu: bo iac
sie Papieskiey klatwy, ktora sa obowięzani. Nie pominia
co mowi Dawid: Dobrowolne sluby vsł moich przyni-
proszę za wdzięczne Pánie, Psal. 119. v. 108.

IV. Odprawnia godziny nie sercem, ale mrucze-
niem, gadaniem ledá iako, a máto nie zawnse podpiv-
sy sobie, nie z nabozeństwá, ale boiac sie verácić docho-
dow. Bo Concilium Láteráneńskie, kaze odiać tym do-
chody, ktorzy godzin nie odprawnia, Can: 9 y Cartha-
ginensē 4. Can: 49. Nie pominia co mowi świsty Pá-
wet: Rationabile sit obsequium vestrum.

Rom. 12
y 1.

Nárzekáia dñis Rzymianie ná Ministry, y vrágáia
im, iakoby nie mieli być nabożnymi, iż godzin nie odprá-
wnia: powiedaiac iż to wtoiono zdawná ná te, ktorzy sa
Duchownymis y przywodzi ono písno, O putnocy wysta-
watem ku wyznawaniu tobie, y ono, Siedmkroć przez
dzień opowiedem tobie chwale. Takie przywodzi Psal:
56. Dan: 6. &c. y te Písmá przywodzi, w ktorych iest
wzmianká prymy, tertiey, sexty, nony. Ná co im tak
odpowiadamy:

I. Iesli idsie o dawność, ciemuś dawności sami nie
przestrzegáia: bo przedtym trzy kroć przez noc n stawia-
no ná nabozeństwo: co Hieronymus przypomináiac
mowi, W nocy y dwá kroć, y trzy kroć powstać potrzeba,
&c. A drudzy ná káżdą godzinę n stawáli: o czym Tho-
mas Valden: piše. A iż v nich teraz tego niepr: estrze-
gáia, stañ sie pokáucie, iż nie wysyko ma być zachowa-
no, co zdawná wstawiono.

II. Duch ś. nie tylko osoby Duchowne, ale y ludzi
świeckie do wstawienia nabozeństwá wiedzic, ná ká-
żdego cstoniecká te powinność kładac, aby imis Boie
chwalitwe dnie y w nocy y tak czynili ludzie świeci, iá-
ko czytamy Psal: 5. v. 7. 55 v. 18. 119. v. 62. 2. Ezdr. 9.
v. 3. Dan: 6. v. 10. A mieli to z rozkazania Bożego, iá-
ko czytamy Tren: 2. v. 19. Do tey powinności, nie tylko
Písno ś. ale y Doktorowie ś. káżdego cstoniecká wioda.
Cypryan mowi, Bráćia namileyszy, y poránu trzeba sie
modlic, aby smarrwych nstanie Páńskie poránna modli-
twa bylo stawione: takie gdy słońce zachodzi, a dzień v-
stawa, modlic sie zá sie potrzeba, &c. I tego sie nie go-
dzi opuścić M. P. Iesli te Písmá od nich przywiedzione
nalezi do godzin dzisieyszych, tedyć do nich máia być o-

Pfal. 119
y 62.
y 164.

Hiero:
Epist:
ad Eusto-
chium:
Tomas
Tomas
de Sacra
cap. 24.

Cipria:
Sermade
Orat.

Bellar.
Lib. 1.
cap. 19.
de Bonis
operib.

bowiazani, (według nich mówią) nie Duchowni, ale świeccy: bo ci którzy to nabożeństwo odprawowali, byli świeccymi. Co widzieć Bellarminus, samże mówi: Abo wiecie ono pismo świadectwo ma w sobie nie rozkazanie, ale przykład, przykład Króli, nie Kaptana. Za tym gdyby wazyło ku podparciu godzin Kanonicznych, Króleby obowiązywało, nie Xięsa, &c. To Bellarmin w brem swoim Sektarzom.

Tob. 12.
V. 22.
Iud. 7.
V. 18.

Co się też tycze tych miejsc, w których jest wzmianka primy, terticy, sexty, nony: coż na tym? iżali już konieczne znabożeństwem do tych godzin mamy się przywiązywać? Wspominać też Duch ś. c. te trzy godziny, w które się Panu Bogu modlili wszyscy domownicy Tobiaszowi. Także księga Iud. wspomina wiele godzin w które do pana Boga wołali jednym głosem Izraelitowie. Godzina obiednia Dan. 13. v. 13. Wieczorna, Luc. 14. v. 17. Godzina ostatnia, Ioan: 2. v. 18. Wspomina na ostatek godziny siódma, Ioan: 4. v. 52. sześćdziesiąta, Ioan: 11. v. 39. jedenaśta, Mat: 20. v. 9. Dwanaśta, Ioan: 11. v. 9. Nie dla tego jednak abyśmy się do tych godzin przywiązywali z nabożeństwem, te wszystkie godziny wspomina, ale dla tego, dawając znać, i przypominając co się działo w one godziny. Stała się tedy rzecz, żebyśmy godziny nad godziny nie przekładali, na każdą godzinę Panu Bogu się modlili, do niego wzdychali, o nim rozmyślali, i jako czyniła ona strapiona białą głowę, która w Ezdrasza mówi: Przez lat trzydzieści Najwyższemu się modliła we dnie i w nocy.

4. Ezd.
9. V. 44.

III. Pragnia Ministrom, iż godzin nie odprawu-
ją: a Papieżom, Kardyńatom, Patriarchom, Arcybiskupom, Biskupom, Opátom, Archipresbyterom, Archidya-

konom, Officiatom, Dziekanom, Generatom, Provincia-
tom, Suffraganom, Kánonikom, Proboszczom, Plebanom, tustym, Iesuitom bogatym, Káptorom, Kustosom, Scholastykom słownym, &c. (a żeby wyliczyć te nazwiska y tytuły które od Pogan wzięli, świadcy Lombardus) co rzeka którzy o tych godzinach nie myślą, onych nie śpiewają, nie mówią: a jeśli mówią, tedy po sepiem, w zóbbi, przeplátuiac ieden z drugim co wskok, albo przez substitutá one odprawuia, czasem przez lediá chłopcá. Nie pominia, co mówi Concilium Konstantynopolskie VIII. Iesliby kto odprawował wrząd swoy przez kogo innego, nie przez się, niech będzie karan, y z wrzędu zstożon. Nie w. a. a. onego, ani się boia co napisał ich Doktor Damianus o Biskupie Koloniejskim Sewerynie, który iż godzin tych nie odprawował, w iedney rzeczy meki Czyściorce cierpiat, y ogniem patat frogim. Dziwna rzecz, w rzeczy cierpiat meki ogniowej: moglić się woda chłodzić, ogień zagać! A k temu, toć według tej bajki, tam jest Czyścicie, y tam się dusza czyści gdzie zgrzeszy. Na czym się bário kręci Bellarmin, przywołując fabułę o tym to Sewerynie.

Lib. 4.
Dist. 24.

Concil.
Cōstan.
VIII. Ca
none 24.
Dami.
Epist. ad
De fid.

Bellar.
lib. 2.
cap. 6. de
purga.

IV. Iákoż oni wiedzą, że Ministrowie nie nabożni? Ktoż im to powie dać? i siebie chcą ludzi dobrych śaćować: ale jest wielka różnica i łaski Bożej między nami. Ministrowie nąsy na nabożeństwo prywatne nie trafia y nie dzwonia: ale w Duchu cichym według nauki Bożej Páná Boga chwala, za Kościół, za dobrodziejstwo imienia Bożego wszywa, pánu Bogu się modla i nie przysięgają Kościołá Krześciańskiego. A gdy nabożeństwo pospolite odprawuia, i ludem pospolitym páná Boga chwala, idac trybem Kościółá danego Krześciańskiego, który

Mat. 6.
V. 6.

August.
Epi. 119.

tak czynił. O czym mowi Augustyn: A kiedyz nie masz ciału, gdy się do Kościoła Bracia zgromadzaia, świątecz rzeczy śpiewać, iedno gdy bywa czytano, albo dysputowano, albo gdy się śląszy głosem modla, albo gdy pospolita modlitwa przez Dyakona zapowieda się? Nie obrocili Ministrowie słów Bożego na śpiewanie, na Piosneczki, ale na przepowiadanie ku nauczaniu: skąd odoosi lud pospolity pożyczki zbawienne. A oni Psalmi, Proroki, Apostoli, obrocili na śpiewanie ięzykiem nierozumnym: skąd y oni sami, y lud pospolity pożyczku nie odnośa. Na te śpiewaki nárzeki: Pan Bog przez Proroka Ezechiela, mowi: Mowia tak ieden ku drugiemu, y kády bliźniemu swemu: Zeydście się teraz, a słuchaycie które to wśdy jest słowo, co wyszło od Pána. Przychodząc do ciebie, iako gdy lud hurmem wchodzi, a lud mój siedzi przed tobą y słucha słow twoich: a coż potym, gdy im dosyć nie czyniasz? Abowiem na Piosneczki wśne obrocili je, a serce ich idzie: a takomstwem ich. A oto tyś im jest, iako Pieśń błazeńska, cudnego głosu, y wśdziecnie brzmiają: abowiem aćs twoich słow słuchają wśakże im dosyć nie czyniasz, &c.

Śpiewa
nie kro
tkie.

Osma. Śpiewaniem długim, a máto nabożnym, nie ma być lud Boży śabawian. Bo lepiey zaśpiewać trzy Piosneczki nabożnym sercem, a niżeli wiele Psalmow, y Pieśni, z teśliwością serca, y smutkiem. Vczy nas tego Kristus Pan, mowi: Modlać się nie bądźcie wielomowni, iako Pogań: abowiemci oni mniemają, iż będa wysłuchani dla oney swey wielomowności. Vczy nas tego Doktorowie Krześciańscy. Mowi Chrystom: Niektory wśedzą do Kościoła, na tyśiac wiersow wyciągają modlitwe swoje, iakoby v Pána wiela słow potrzeba było. Vczy tego, który nie wie czego prośisz, który, nim pomyślisz,

Mat. 6.
v 7
Chrif.
ex variis
locis in
Matth.
Hom. 16
Idem.
Hom. 79
de Orat.

wie. Abowiem, onie wśte co mowia, nie wiedza, wśta się tylko ruchają, a myśl be; pożyczku jest: Tenże: Krotkie a częste modlitwy rokasali czynić Kristus y Pávet świąty. Augustyn mowi: Niechay nie bądźcie przy modlitwie wielomowność: ale niech nie wśtawa długa modlitwa iestliś gorąca trwa chuć y wmyśl. Abowiem nie toć jest modlić się w wielomowności, gdyby się długo modliło, iako niektorzy rozumieja: inśać jest długa modlitwa, a inśa długo trwająca chuć. Powiedająże Bracia w Egipte często w prawdzie mienią modlitwy, ale barzo krotkie, y na pretce niejakim sposobem mowione, aby snadź ona czynna chęć y pilność, która modlącemu jest barzo potrzebna, przez dłuższe zabawy y odwołki, nie zniszczał, y nie ztepiat. Toś mowi Hieronym: Czyli wielka lićba słow, Bog sktoniony iako człowiek, może być? Abowiem nie tylko słowy, ale sercem Panu Bogu się trzeba modlić: przetoż lepiej jest pięci Psalmow prześpiewanie z serdecznością, z powagą, y z Duchownym weselem, a niż całego Psalteria śpiewanie z teśliwością serca y smutkiem. I doktada: Bog jest słuchaczem, nie słow, ale serca. Toś mowi y Thomas de Aquino: I tak niektorzy nabożeństwo odpráwowali, miasło wielu Psalmow, y godzin, tylko trzy Psalmi śpiewali, co przypomina Gregorius. A Bernardus napisal: Nie potrzeba, ani to jest rzecz pożyteczna wielu Psalmow, rozumienie sątłumić, y ducha gásić odpráwuiąc nabożeństwo. Nie pomniá ná to, dśiś Mnisi Rzymscy, Żołnierze Antikrystowi, nowa Szaráńcia, ktorzy nabożeństwo swe potozili, tylko w śpiewaniu nierozumnym, w mruczeniu niedowiedsim, w ryku bydlęcym. Do tego nabożeństwo ich przysło v ludzi, y v onych samych, iż ná Godzinách, ná Intryni, ná Nieśpo-

August.
Epist.
121. ad
Proban.

Hiero:
Dist. 5.
Ca. N6
medior.
criter.

In cap.
6. Mat.
Thom.
Quaest.
83.
Grego.
Dist. 5.
Can. In
dic.

Bern. ad
fratres
de mon.
te Dei.

***** z

Lib. C6
formit:
fol. 112.

rách, ledwo dwie Babie będą: ścianom, muirom, obrazom
rytym, malowanym, tkánym, sówom, wroblom, nietope-
rrom śpiewaia. Nie dziw: wsák y ich Fráncisek Mnich
Laskotkom kazat. O czym sam: s pisa tymi słowy: Laskotki
siestrzyczki moje, ius czas iest ábych yia mowit, gdyście
wy ás do tad dosyc mowily: sluchaycie słowá trzymaiac
pomilczenie, ás sie wypetni mowá Pánska. T nátych
miasł vmilknety, á nie ruszyty sie: mieyscá, ás sie skonczy-
to przeponiedanie. Iákon: byli slucháse, táki y Kázno-
dsieia. On to był podobno Orpheus, który kiedy grat,
gory, drzewa táncowáły. O plotki nád plotkami! Ale
nie dziw, bo Mnise.

To opuściwszy my, M. P. we Zborze wolimy zaśpie-
wáć trzy Pieśni Duchowne nabożnie, serdecznie, z v-
wáseniem tego co śpiewamy, á niżeli wiele Psálmow
vsty, bez nabożenstwá serdecznego: ábowiem nas tego
vcsy Duch ś. y Doktorowie Krześcianscy. Nákoniec,
wielom ludzi pobożnych to wielomowne nabożenstwo,
dlugie śpiewanie, nie podobáto sie. Piše Comes Na-
talis, iáko Maximilian Cesarz z apetitia postat ná
Concilium Trydentskie, áby przykre Psálmow y mo-
dlitw rozwleczenie iákim vcsćiwym sposobem skrocone
było. Avprosiťe co Cesarz? Nie vprosiť: y owsem do
Msáłow, Dyurnáłow, Antiphonarow, Gradáłow, A-
gend, náktádżiono wiele śpiewania, y co Papieś, przy-
czyniáia go.

Dziśniata, Co sie tknie śpiewania alternatim,
gdy onwo śpiewaia náprzemiany po rázu, ieden po dru-
gim, pierwey ieden Chor, potym drugi: iedni śpiewaia
ieden wierś, á drudzy drugi: tedy tákowego śpiewa-
nia dobrym vżywaniem nie gánimy, y móże być zácho-

Lib. 14.
Hist:

Spie-
wanie
ná prze-
miany
Choru
ros-
dwo-
ionego.

wáne gdzie iest Szkółá: ale gdzie Szkoly niemáś, lepiey
aby wysyscy spotem iednym głosem śpiewáli: A k temu,
choć iest gdzie szkółá, á tego nie było sposobu przedtym
śpiewania nie trzebá go wnośic. Tákový sposób śpie-
wania mieli Grekowie, á wzięli go byli od Ignatiusá
Doktorá, iáko piše Socrates. A gdy był z á časem on
obyczay vstat, znouu go restaurowáli, Flavianus y
Diodorus. Tákový sposób śpiewania mieli, y Látin-
nikowie. á ktoby go v Látinnikow postánowit, rozmái-
cie piše. Iedni mowia ze Caelellinus Papa, iáko pi-
še Bellárin: drudzy ze Damasus: trzeci ze Am-
brosius, iáko Isidorus piše. Tákový sposób śpiewa-
nia záchowávali y dawni Aryiani iáko wspomina So-
zomenus. Krotko mowiac, tákový sposób śpiewania
wziety iest z podania ludzkiego, który y dziś Mnisy zá-
chowuiá, á to dla vřkenia: ále od poczatku nie było tak.

Dziśniata, A iz vzywamy we Zborze Psálmow, Pie-
śni wiersem Polskim y rytmem: tedy to czynimy dla spo-
sobnieyszego y snádnieyszego, y wdsieczniyszego śpiewa-
nia. Co móże być potwierdzono Pismem świety m y
Doktorámi. Dawid Psálmny, Ieremiaś Threny wier-
sem písáti: tákie y Iob. O którym piše Hieronym: Iob
exemplar patientiæ, quæ non mysteria suo ser-
mone complectitur: prosa incipit, ver su labi-
tur, pedestri sermone finitur. Apolinarius, iá-
ko piše Sozomenus, wiersem przetozyl Psálmy, któ-
rych sie dziatki vcsyty w Szkole, y one meżowie robiac,
á niewiaśly plotno tkáiac śpiewáły. Basilus dana rá-
tia, dla czego Duch ś. chciat áby wiersem písáli Pro-
rocy chwátly Boskie: Zeby bez tekliności, y owsem tez
z roskosá y z vćiecha vcsone y powtarzane byly.

Basilus
Epif: ad
Neocæ:
Socrat:
Lib: 6.
cap: 8.

Theodo-
ret: Lib:
2. cap:
24.

Bellar:
Lib: 1:
cap: 14.

de Bo-
nis ope:
Isidor:
Lib: 1.
de Offic:
divinis

cap: 7.
Sozom:
Lib: 8.
cap: 8.

Rymy

Hierō:
Epif: ad
Paulinū
Et Præf:
in Iobū.
Sozom:
Lib: 6.
cap: 25.

Basil:
Præf: in
Psál:

Spie-
ścanie
wielkie
czasu.

Ecc: 3.
1. 4.

Chem:
In Exa:
de dieb.
festis.

Hierō:
In cap:
4. Gal:
1 Cor: 14
vlt.

Iedennaſta, Pieśni mają być ſpiewane wedle czasu: poranu, poranne: w wieczor, wieczorne: na Wielką noc, Wielkonocne: na Boże narodzenie, o Bożym narodzeniu: na Świątki, o Duchu świętym: w Poſt, o Pokucie: w Quadrageſimie, o miſce Kryſtufowej: na dzień Troyce świętej, o Troycy świętej: przy wſtąpieniu ſwiateści, o ſwiateściach: w Advent, o przyſciu Pańskim, &c. Bobby to iuſz było nie k rzeczy, poranu ſpiewać, iuſz ſie mierſka nādchodſi noc: āno dopiero ſwita. W wieczor, przed Południem, Rāno wſtaſy ze ſnu ſwego: āno Południe, ābo wieczor. Na wielki Piątek, Kryſtus Pan zmartwychwſtał. Na Wielką noc, Ieſus Kryſtus Bog ciłowiek. Na Boże wſtąpienie, Chwalmyz wſyſcy z weſelem Pānā Bogā z tego. Na Świątki, Kryſtus zmartwychwſtał ieſt, &c. Opākby to było wſytko, ā nie według porzādku: o którym mowi Duch ſ. W ſytkie rzeczy mają zāmierſony czas ſwoy: czas ptācu, y czas weſela. Tākić byt nieiāki Cynelias, który wſytko opāk czyni: kiedy Athenienſes obchodſili ſwietā weſole, tedy on ſmutne: ā kiedy oni ſmutne, to on weſole. Piſe teſ Kemnitius o iednym Kāmodziei, który w wielki Piątek wykłādāł Ewāgelia o weſelu ktore było w Kanie Gālileyſkiej: w dzień zmartwychwſtania, wykłādāł Hiſtoryā o narodzeniu Pańskim: w dzień w niebo wſtąpienia, o miſce Kryſtufowej nāukę dawał, &c. Nie iſeiby to byt grzech w te czāsy te rzeczy przypomināć, nie iſeiby ſie teſ y nie godſiło, iako to y Hieronym Doktor zeſnawa, ſe ſie godſi: āle iſ w Koſciele ma być porzādek dla zbudowania ludzi proſtych. K temu, niech czāſom nānki, ſpiewānia, modlitwy reſpondia, Pāwel ſ. mowi: W ſytkie rzeczy nie chay bēdā weſtwinie

y porzādnie ſprāwowāne. I ſluſnie ono mowi Karān-
zā Mnich: Zadna rzecz więcey kārnoſci obyczaiow od
Koſciotā nie odegnātā, iako nieporzādna ro: noſe nabo-
ieñſtwā. Piſkna to ieſt rzecz iako ieden nāpiſat, y po-
rādkowi dobremu ſłuſzaca, gdy nā czāsy pewne Pieśni
bēdā roſtoſione czāſowi ſłuſzace: k temu, gdy do nāuk ſło-
wā Bożego, ſpiewānie bēdſie ſie ſtoſowāto: āby ſpiewā-
nie mogło być ku zbudowaniu, ku pożyſkaniu tych, kto-
rzy ieſtſe ſa nie z nām, y ku zātkaniu yſt tych, którzy
wiſc zwykli zārzuć Zbor nie zgodnym ſpiewāniem,
modleniem, nie w rzeczy, āle w porzādku.

Obraſāia ſie teſ niektorzy M. P. z nāſych Pātro-
now (āle muſi być ci, którym Ewāgelia ſmierdſi, ā
bātwochwāłſtwopachnie) iſ ſie to c: āſem przytrāſi, ſe
w iednym Zborze ſpiewāia, Wieczny Boże, &c. ā w dru-
gim Stworzycielu wſechnogacy, &c. ā w trzeciim,
Krzyczym k tobie wieczny miły Pānie, &c. To nie ma
nikogo obraſāć: Bo iako Wieczny Boże, ieſt ſlowo Boże,
tāk y Stworzycielu wſechnogacy. W onym dawnym
Koſciele było roſne ſpiewānie: w iednym Zborze te
Pieſn ſpiewano, ā w drugim te: ā wādy to nikogo nie
obraſāto, nikomu nie wādſiło. O cym Auguſty mowi:
O tey rzeczy, (to ieſt, o ſpiewāniu Pieſni y Pſāl-
mow) tāk potrzebney do poruſzenia poboſnie wmyſlu, y
do zāpalenia chuci ku ſwietemu czytāniu, roſmāity
zwycſay ieſt. Torozne ſpiewānie wſpomina Sozo-
menus, mowiāc: Nie nāydzie ſie to, āby wſyſcy ied-
nych, y iednego czāſu modlitw, Pieſni, y czytānia wſy-
wāli. Toſ wſpomina Socrates, mowiāc: Nā krotce,
miedzy wſytkimi Formāmi naboſeñſtw, nigdzie y dāu
nie nāydzieſt, ktoreby ſie w obyczāiu modlenia miedzy

Carran:
In ſum-
ma Cō-
cil: fol:
185.
Damianus Epi:
ad Deſi:

2 Cor:
2. 16.

Auguſt:
Epiſt:
119.

Sozomenus:
Lib: 7.
cap: 19.
Socrates:
Lib: 5.
cap: 21.

Bellar:
Lib: 1.
cap: 18.
de bonis
operib.
Zgodzi
Papie-
ska.

Conc:
Tolet: 2.
Can: 3.
Concil:
Tol: 4.
Can: 2.

Cere-
monia

soba zgadzają. Jeśli w którym nabożeństwie jest rozne śpiewanie y modlenie, tedy w Rzymianow: a wśdy tego ludzie ślepi, tak ich śatan zmamił, iż w nas máte rzeczy widzą, a tam nic nie widzą. Inśe máia śpiewania, modlitwy, noty, ceremonie, Mnśy śarży, inśe biali, inśe ciarni, inśe Iezuitowie, inśe Xięcia świety, inśe Mniski Brygidzine, inśe Klarzyne, &c. Choćby tego zaprzec chcieli, sama rzecz świadczy. Zeznawa to y Bellarminus mówiac: Nabożeństwo, iakie w sobie jest, w ten czas bywa zachowywane, gdy Xięca swoich Kościołow, a Mnśy swoich Reguł, Form násladują. Abowiem iáwna rzecz jest, że inśa jest Formá Rzym- skiego Breviarzá, inśa Leodińskiego, inśa Sálisbur- genśkiego, inśa Medyolańskiego, inśa inśych niekto- rych miast: y zaś inśa Mnichow ś. Benedykta, inśa Dominikanow, &c. Niechayże nam nie wragáia prze- ciwnicy nieźgoda, sami iey nie máiac. Niechayże się y náśy rozny śpiewaniem nie gorśa. bo we Zborách Krześciańskich śpiewanie iednakie, iuż z łaski Bożej po wielkiey cści jest: cśego Ministrowie przestrzegáia, według onego co mówi Concilium Toletáńskie 2. Dozorcy y śprawcy Kościołow, ieden w śpiewaniu nie chay zachowáia śposob. Toż rośkázanie Concilium To- letanum 4. mówiac: W śytkiemu Duchowienśtwu po- dobáto się, áby ieden śposob modlenia się y śpiewania od nas po wśytkiey Hiśpániey y Fráncyej był zachowá- ný. Támże: Niech rozny więcej miedzy námi nie bę- dzie znyczay: ponieważ iedney wiáry y w iednym Kro- leśtwie iesteśmy.

Dwanaśta. Sateż Pśálmy M. P. y Pieśni w tym Ká- thechizmie: Iedne, które są wśaśne modlitwy: Drugie,

mówi: Żydom byto rośkázano wśelakim dźwiękiem In- strumentálnym chwalić Páná: tak my wśytkim ciátem chwalić śpieśmy się: oczymá, ięzykiem, rekómá, wśy ma to mamy wykonywáć. Dla tego y Páwet ś: mówi, Staw- cie ciáta wáśe, &c.

IV. Káptáńśtwo Aaronowe wśáło y z ceremoniami śwymi, a Melchisedekowe náślapito, y z ceremoniami Duchownymi. Páwet ś: mówi: Gdy się odmienia Káptáń- śtwo, muśi się też iśtać y odmiana Zakonu. Skąd káśdy widzi, iż do Káptáńśtwá nowego Zakonu nie náleża ce- remonie sakonne: bochmy nie pod Káptáńśtwem Aaro- nowym, ále Melchisedekowym. A tak prośno nam má- ia wtracáć przeciwnicy dudy śwe, ktorých też y Pogáni wýwáli przed przyściem Páńskim pr: y swoim bátwoch- wáńśtwie, iako czytamy Dan: 3. Apulei. lib: 11. de Alio.

V. Gdyby muzyká zakonna náleżała do nowego Przy- mierza, wýwáli by iey byli Apostołowie. Y onego wieku złotego: wprowádziłby ia był Constantinus Cef: 3. do Kościoła: bo iuż na on czas nie trzeba było báć Pogá- now: z álecałiby ia byli Doktorowie Krześciańścy. Ale o- wśem nie było iey z á Apostołow, z á Constantiná: a co wśiśśa, Doktorowie gánili ia, przeciwno niey piśáli, po- wiedáiac że nie náleży do nabożeńśtwá Krześciańśkiego. Augustinus mówi: Zaden niech nie obráca serca do Organ. Tenśe: Máia organy Mieśczánie Hierosolimśy Píśmá świetego, Tenśe iefśe: Pśálm o dzieśiąci śtro- nách, znácy dzieśięćioro przykázania Zakonnego, ná ktorým potrzeba śpiewáć, nie ono nośić. Iustinus me- czennik powiedziámy iż muzyká instrumentálna wpro- wád, ona była do Kościoła Solomonowego dla prośtoty y

10 Pśál.
150.

Heb. 7.
y 12.

August.
In Pśál:
12.
In Pśál.
136.
In Pśál,
91. & 143.
Iustinus
Quetz:
107.

Lib. 2.
cap. 4.
Pxdag.

Chryso.
In cap. 1
Colof.
Hom. 1.

Fol. 285.

nie doskonałości Zydowskiej, dokłada: A tak w Kościele
Krześcijańskim wyrzucone jest z Pieśni wyznawanie takow
nych instrumentow, y innych rzeczy dzieciom należa
nych: y zostawiony jest obyczaj po prośbu śpiewać. Abo
w śpiewanie wymyśl do wszystkiego dobrego y do na
bożeństwa pobudza, a wszystkie złe rzeczy wśmierza, &c.
Clemens rei Alexandrinus przeciwko muzyce Ko
ścielney tak mowi: Piszczalka niechay będzie oddana pa
stuchom, a kornet zabobnikom, którzy do chwaleń
bawianow wbiegają się. Ciało nasze jest organami, żeby
stronami, wsta cythara, ięzyk cymbalem, a cłonunek In
strumentem. Potrzeba nam to wszystko odiać, co w oczu,
y w vsu nieiaka lubość a miewieściatość przynosić zwy
kło, rokoszy się przesłuszając: iakowe są śpiewania ta
máne, y rozmaite sposoby muzyk: bo niepomierne y nie
słusna muzyka obyczajnie bywała pśowana. Muzyka ku
chciwości napala: ku nierządowi pobudza: wymyśl ku gnie
wu podusza. My jednego instrumentu używamy, a zwta
szyć słowa spokojnego, którym Boga cścimy, a iuz wiecy
trab, bebnow, piszcatek, nie używamy, &c. Chryso
stom^o mowi: Te rzeczy które bywają grane na piszczat
kach, y na muzykach instrumentalnych, nie inzego nie
są, iedno Dyabelskie Pieśni. I po dsietych dzień nie uży
wają muzyki tey w Kościołach swych Grekowie, Ormianie,
Bulgarowie, Słowacy, Moskwa, Rus, &c. Co się po
kazuje nie tylko z rzeczy oczywistej, ale też y z Kroniki
Bielskiego. Który pise, iako Helená corká Knięcia Mo
skiewskiego Iwáná, a ióná Alexandrá Krolá Polkiego,
wciekają przed Orgány z Kościoła, zowac ie dudami.
Skądże to miała? z Confessey Greckiej: bo Grekowie
muzyki instrumentalney nie używają, przedstawiają na

którymi wysławiamy dobrodziejstwo Boże tylko: Trze
cie, w których się zamyka nauka y napominanie Krze
ściiańskie. Te Psálmy, Pieśni, które są własną modli
twą, gdy śpiewamy, kłeczymy albo stoimy: tak iako nas
wci Pan Krystus, Gdy staniecie modlać się. &c. Psa
nas y przykłady. Mowi Łukasz 1, Paweł kleknął na ko
lana swe, y modlił się. A gdy zaś śpiewamy te Pieśni,
które nie są modlitwą, siedzimy: tylko nstawiamy na
końcu Pieśni, która się zamyka prośba, gdzie nazna
czono gwiastdeciska taka. *

Nasłatek. I tego tu godzi się dotożyć: Grania na ro
zmątych Instrumentach, iako na Organiech, Rega
lech, Lutniach, Cytharach, Arfach, Skrzypicach, Szá
tamiach, Kornetach, Bebnach, Surmach, Dudach,
nie potrzeba w nabożeństwie Krześcijańskim: dosyć
nam przedstawiać na Muzyce serdeczney, to jest, na śpie
waniu. Takowa Muzyka Panu Bogu się podoba: w ta
kowey się on kocha: tá mu jest wdzięczna iuz w nowym
Zakonie. O tey Muzyce mowi Dawid: Ofiary Boże
są duch skruszony, a serca wniżone y pokorne nie
wzgardzi o Boże. Takoweyci po nas Muzyki chce Bog.
Mowi Syn Boży: Przyjdzie czas, y teraz jest gdy prawdzi
wi chwalcy będą chwalić Oycá Duchem a prawdą: bo y
Ociec takowych szuka, którzyby go chwalili. Bog iest ci
Duch: a tak ci którzy go chwala, potrzeba aby go chwa
lili w Duchu y w prawdzie. To nie na Orgánach. Tejci
nas Muzyki naucza Apostoł Paweł twierdząc, mowiac: Mo
wcie między sobą przez Psálmy, y Pieśni, y śpiewania
Duchowne, śpiewając y grając w sercu swoim Panu,
&c. A iż przeciwnicy dowodzą Muzyki Instrumental
ney z Zakonu starego: Prawdą to jest, że w starym Ko

Śpie
wania

Mar. 11.
Y 25.
Act. 20.
Y 16.

O muzy
ce Ko
ścielney

Psal. 11.
Y 19.

Ioh. 4.
Y 23.

Ephes. 5
Y 19.
Colof. 3.
Y 16.

fci ele Izraelskim grano ná rozmáitých Instrumentách, á te Muzyke poslánovit byt Dawid Krol: iáko czytamy 2. Reg. 6. 1. Paral. 15. y onie grác kárat, Psal. 150. ále oná Muzyká do nas Krześcian nainniety nie należy, Co iś tak, okazy krotko.

I. Oná Muzyká należała do zakonnych Ceremoniy, y do Ofiar: y tak długo trwála poki y zakon. Vstał zakon, zniešione są y ofiary, vstała y muzyká. A koby chciatv-tywać Muzyki zakonney, potrzeba aby wszytkiego zakonu, przestrzegat. Páwet świąty mowi: winien iest wy-
petnienia całego zakonu. A Theophylactus napisał: leście obrzedy Zydowskie zachowuiemy, potrzeba aby-
śmy y zakonu przestrzegáli.

II. Ceremonie zakonne, ofiary, kuśawy, światła, &c. Pánu Bogu się nie podobály, gárdził nimi Pan Bog: bo tak mowił. Nie ofiárucie ius dálej ofiary próżney, ká-
dzenie iest v mnie obrzydzeniem, &c. A iś teś granie iest
czástká ceremoniy Zakonnych, tedyć ius granie mu się
nie podoba, gárdził nim. I wyráśnie mowi o graníu przez
Proroká Amosá: Odeymi o demnie wrzask Fieśni two-
ich, gdyż ia śpiewania Organ twoich słuchać nie bede.
Támie: Ktorzy misternie gracie ná Organiech, mniema-
cie iś tak iáko Dawid vmiecie grác ná Instrumentiech
muzyki.

III. Muzyká oná ręcina Zakonna, figura była, zná-
kiem, cieniem muzyki Krześciańskiey serdeczney: á tak
vstały figury, nástąpiła rzecz. Copředtym ná rozmáitých
Instrumentách grano, to teraz rozmáitými głosy, po Pol-
sku Polacy, po Niemiecku Niemcy, po Angielsku Angel-
czycy, po Szořku Szotowie, &c. ná sercu gráia Pánu
Bogu, wszytkimi cstonkami chwalac Pána. Chrysořtom

Gal. 3.
v 2.
Theoph.
in cap. 2
Col. 3.

Esa. 1.
v 13.
Ier. 6.
v 20.

Amos. 5.
v 23.
Cap. 6.
v 5.

Chriř.

śpiewaniu vřnym. Ale co przypominam Doktory y zwy-
csáie Greckie? gdyż niektórym Rzymiskim Doktorom y
pochlebcom Papieskim muzyká instrumentálna, z śpie-
waniem fráktowym nie podobála się. O ktorey tak mo-
wi Cornelius Agryppa: Ale dñisia takie dozwole-
nie muzyki, iest w Kořcielech, ie teś wespót z Kanonem
śamey Mřey, sprosne wřelákie Piořnki z á tym z á ro-
wno gráne bywáia: y sámó nabożeńřtvo takie świąte
modlitwy, náiawřy z á wielkie pieniádze ágodne mu-
zyki, nie do wyrozumienia słucháacych: nie ku wnyř-
szeniu Duchá, ále ku pobudzeniu do niersádu: nie ludz-
kim głosem, ále bestyálskim rykiem, śpiewáne bywáia:
gdy chłopi tá rżia Dřskánt, drudy beczá Tenor, trzeći
řczekáia W ágant, cřwarci nyia Ale, piáci rycia Bář. I
do tego przychodź, ie wiele głosów řlyřeć, ále řłow y mo-
dlitwy nic nie rozumieć, &c.

VI. Te muzyke instrumentálna nierychto do Kořcio-
ła nprowadřit Papieř Vitalianus Signino, iáko świá-
dzy Platina. Takie y Mantuanus, mowiáć:

Signinus adiunxit molli conflata metallo
Organa, quę festis resonant ad sacra diebus, &c.

Drudzy piřa, iáko Aimoinus, iř muzyke wnieřiono
do Kořciótá roku D. CCC. XX. z á Ludowiká Piřsá.
Do tych Authorow zna się y Bellarminus. A tak řlad
się pokázue, iř muzyká instrumentálna nie należy do
nowego zakonu, gdyż o niey długo řlary Kořciót miewie-
dział. Dawáia r átie Rzymiánie, dla czego oni muzyk in-
strumentálnych wywáia. Piře Bellarminus: Iř do tá-
kich ceremoniy należa instrumentá muzyczne: řlad mo-
że być wyrozumiano, ie Zydowie nie wywáli takich in-
strumentow ku przenáznáczeniu takiey tátemnice, ále

Agrip.
Lib. de
Vanit.
scientia
rum cap.
17.

Plat. in
vita Vit
Mantu.
Lib. 4.
Fast.
Aimoi.
Lib. 4.
cap. 14.
de Ge-
řis Frá-
co.
Bellar.
Lib. 1.
cap. 17.
de bonis
operib.
Lib. 1.
cap. 16.
de Bon.
operib.

Ibid.
Lib. 1.
cap. 17.

NOTA.

Rom. 8.
V 19.
9. V 26.
14. V 1.
1 Cor. 3.
V 2.
Col. 3.
V 16.

NOTA.

ku pobudzeniu umysłów młodych ku chwale Bożej, y ku odcięciu teskliwości, która zwykła bywać z przedłużenia Psalmów y Pieśni. Która racja ma też miejsce w Kościele nowego Testamentu: ábowiem także w Kościele dościsć jest młodych y nieuków, ktorzy takim plastrami mają być leżeni, y przywabieni ku słuchaniu chwaty Bożej, Tenże: Orgány, iáko dla młodych w Kościelech mają być, tak też inśe muzyki nie mają być wprowadzone. Stusnali to racja, rozsądz. w. m. M. P. Iesli dla tego w Kościele ma być muzyka: á czemuż iej nie było á Apostołów, gdsie było wiele młodych, nieuków, prostych? co się pokazuje z listów Pawła świętego, áwidy ś. Párvel dla nich nie kazat używać instrumentów tylko pieśni. Czemuż P. Bog onych czasów zaniedbywał taką muzykę teskliwości odejmować? kétemu, czemuż iej nie máś na wielu miejscách? Toć tam pewnie według nich Bogá nie chwala, y lud się sa bárzo w nabożeństwie teskliwi, osiebli: y nie dbáli. Do tego. Nie tylko áby muzyka miała kogo pobudzić do nabożeństwa, do pobożności, ále rączej iáko mowi Clemens, y Cornelio Agryppa, pobudza do miłości świętá, do tańca y do nierządu, myśl pobożna rozrywa: bo gdy zaigraia skoczno, pomyśli tam nie ieden, nie iedná o tańcu, poprzyra po sobie. Nie ledá nabożeństwo. Nád to: Iáko ma Orgánistá, Muzyk, kogo do nabożeństwa przywieść graniem, gdyż czasem y taniec wczorájszy iágra? Kogoś nie nabożny do nabożeństwa pobudzi? Antisthenes słysząc izmieniał Muzykę swego zalecał, odpowiedziat: Zty człowiek jest, ábowiē gdyby był dobrym, nie byłby Muzykiem, gdyż tá náuka nie jest meśá trześwego y cnotliwego, ále próśniuiącego y syderzá. Náostátek: Máia Dachowni z táski Bożej, czym y ludzi do nabo-

żeństwa pobudzać, máia się czym y z ludźmi zabawiác w Kościele: máia im czym teskliwość wybić. Aczymś? Prośnecskimi Duchownymi, przepowiadaniem słówá Bożego, modlitwámi nabożnymi, ysługowaniem świętości. Teć nam muzykę, te zabávki Pan niebieski zostáwił: nie organy, sálamie, písciatki, skrzypki, traby, bebný, dudy, surmy, &c. Którymi rzeczami w kárczmie ludzi zabawiá. Co mi zá nabożeństwo, granie, pískanie, kóśatanie, dudanie? Jest to omamienie sátańskie. Coby mieli xieśa ludzi zabawiác przepowiadaniem słówá Bożego, &c. iáko czynił dawný Kościół Apostolski, skadby brał lud prosty, młdy, póćteche y náuke, skadby się y budował: to oni ludzi zabawiá słuchaniem muzyki. To dla tego, cześcia áby sobie solge vczynili w śpiewaniu: cześcia áby ludzi dla ofiar do siebie przytuli. y czynia to chytrze, przykładem Káczmarzá, który gdy ma złe piwo, á nie może go wydać, wystáwi wieche nowá, ymáidom, grác káse, áby tak rychley ludzi przywiodł do siebie: także yoni czynia, iz máia nabożeństwo sálszywe, á izby ie mogli vdać, zdoia ie rozmáicie, to ceremoniami, to świecami, to graniem, á ieszcze iákim graniem? kárczemnym. Bo gdy chodza ná dzień, iáko zowá Bożego ciátá z Monstránciá, tedy wyganiáia gracze w miásteckách Opráncy y Siepacze z kárczmy z dudami, z mularńkami, z surmami, z písciatkami, z skrzypkami, z góslami, &c. ná procesýa: y rák przygrawiać onemu Bogu swemu, wiatnie by oni Pogáni bátwánowi Nábucho donozorowemu, śpiewáia: Nie jest to chleb, ále Bog.

O sanctas gentes quibus hæc nascuntur in agris
Numina! mowi Iuvenalis.

A Cicero: Sed equem tam amentem putas,

Iuven.
Satyr. 15
Cicer.

Lib. 3.
de natur.
Deorū.
Ambr.
Epist. 3.
Et Ser-
mone.
90.

qui illud, quo vescatur, Deum credat esse? Kto-
rym odpowiedział Ambrosius mowi, Wy chwalicie
robotę rąk waszych, a my mamy to sobie za krzywdę, a-
by to miało być rozumiano za Bogą, co może być rękami
wrobiono. Nie chce Bog abyśmy go w kamieniach
chwalili: bo Bóstwo nie mieszka w kamieniach ale w
niebie. Tę już dostatecznie pokazał M. P. iż śpiewa-
nie, ma być w Kościele Bożym słusznie zachowane. Kte-
mu. Wykazatem sposób śpiewania, a to wszystko z Pisma ś.
y z Doktorów Krześcijańskich: Napisałem Katechizm,
który jest summarius wiary Apostolskiej krótko, dla
dłutek Krześcijańskich, która praca acz mała ale poży-
teczna, w. m. swemu M. Pánu y Pátronowi ofiaruję y
przypisuję.

Do czego mnie przyniósł trzy rzeczy. Jedną.

Przykłady. Obyczaj ten bywał y teraz jest, iż robotnicy
winnice Páńskie, scripta swoje zaczynają osobom, a mi-
tośnikom chwały Bożej dedykowali y przypisowali. Lu-
kaś ś. Ewángełia Syna Bożego przypisał mężowi zacne-
mu, pobożnemu, wczonemu y wiernemu, Theophilowi.
Laćtancius Doktor, Konstantinowi Cezarzowi święte-
mu, y pomnożycielowi chwały Bożej, y obrońcy wiary
Krześcijańskiej, xięgi swoje przypisał. Inśe przykłady o-
puszczam. A czynili to ku wieśsemu záleceniu onych
xiąg, ku pobudce gorętszej, ku pomnożeniu chwały Bo-
żej, y dla obrony. Tożem y ja uczynił, praca swoją w. m.
przypisałem, wiedząc o pobożności y miłości ku Bogu, y
Kościołowi jego świętemu w. m. i w. m. Pan Bog dał
nie poślednim Pátronowi Kościołowi swojemu, który nie
żałujeś pracy y nákladów, dla pomnożenia chwały Bo-
żej. Który się zaśtafia, gdzie tego jest potrzeba, o chwa-

Luc. 1.
y 3.
Act. 1.
y 1.
Prefat.
ad Con-
stant.

te Bożą, nie dogadując nikomu, tylko Bogu a sumnieniu
swemu. Druga. Wieda się do tego języki ludzkie.
Wię to pewnie M. P. iż na tę moją pracę niektórzy rzu-
ca się słowy, a ile ci którzy sami nie chcą pracować, in-
szym pracy zayrza. O których ono mówi Hieronym:
Strzeżcie się tych pychy y nádeśności, którzy tylko sądzić
o innych umieją, a sami nic czynić nie chcą ani mogą.
Czemu się tak dalece dziwować nie potrzebá: niemając
nic nowego pod słońcem mówi pismo. Kiedy Basiliś Do-
ktor Grecki wydał sposób śpiewania w Kościele Bożym:
tedy mu niektórzy to zadawali iakoby on miał odmie-
nić śpiewanie dawne, a swoje wtrącić, co sam w spomi-
na, a on tylko Pieśni ná niektórych miejscach poprawił,
y iakoby w snopeczek roznie położone związawszy, Ko-
ściołowi podał. Toż potkano Chryzostomá od ludzi zazdro-
ściwych, którzy go winowali iakoby on miał być autho-
rem nowych rzeczy w Kościele, y iakoby on miał zwy-
czaje y postanowienia starodawne odmienić. A on tylko
rzeczy skłóne náprawił, w klube swa uprząwił, a to co
należało do budowania Kościoła Bożego postanowił y
przydał. Toż zadawali dawni Aryanie Ambrosiemu Do-
ktorowi, iakoby on miał nowych Pieśni słowu Bożemu
przeciwnych náskładać: z czego on purgując się, onych
Piosneczek o Trojcy ś. których wyjął Kościół, słowem
Bożym dowodził: co się pokazuje z tego xiąg. Także gd
Hieronym Doktor, wydał Biblia językiem Lacińskim,
byli takowi którzy mu zá zle mieli, praca jego ile wda-
wali, y szczypali. O co się w każdej Prefatye wskazywał,
mówiąc: Do tego przychodzi starania ludzi zaszczościwych,
którzy wszystko co piszemy rozumieją być godno nągany.
Toż y mnie wtem potka, y już potyka: o co ja mało dbam,

Hiero:
Praef. in
Ezdr.

Eccle. 1.
y 9.

Basilius
Epist. 63
ad Neo-
caesar.
dozome
nus

o rym
piśe.
Lib. 8.
cap. 6.

Ambr.
Lib. 5.
Episto-
lar. E-
pist. 32.

Praef. in
Ezdr.

Bellar:
lir. 2. c. 19
de Miss
Hieron:
Præfat:
in Ezdr:

ponieważ Bracia Seniorowie tę pracę moję rewidowali, approbowali, a gdzie było potrzebą poprawili, y przydali: gdzie też czego było nie potrzebą, dla długości y zwyczajności oddieli. Czym przeciwko religii prawdziwej nie wystąpili: bo to czynili Doktorowie mianowani: y sam kościół Rzymski często swego śpiewania poprawiał y poprawiał, co zeznawa Bellarmin. Mówię tedy z Hieronimem: A tak chociaż imia ksyka, chociaż się też zwyczajca y zdrajcą Synon: zapaleniem miast i hełpi, jednak za wstomożeniem Krysta Pana vsłá me nigdy w chwale jego nie vsłá: náwet y náriniony ięzyk będzie iemu blekotat. Niech czyta, który chce, który niechce, niech odrzuca. Niech iáko chce wártnia y potwarzá: more písma, więcej me wáśá chce do pilności w písaniu pobudzi, niż ich obmowiska y mienawisć od niego odstrasza. Trzecia. Miłość, życzliwość, y dobrodziejstwo niewypowiedziane w. m. które przeciwko mnie osobie lichy, podtey, y nieznáczney pokázowác racysz vsłáwicznie moy Miłościwy Panie, to ná mnie wyciąga, ábym tę pracę moję w. m. memu M. P. przypisał, nie májąc nic zacniejszego, dla tepego dowcipu mego, czym bym mogł wdsięć: noć ma za dobrodziejstwá niezliczone w. m. oświadczyć. Te tedy przyczyny do tego mnie przyniodły, ábym tę pracę pod imieniem w. m. dla obrony iey wydał. Acz sam Pan Bog jest obrońca rzeczy świętych, wśákoż to, raczy sprawować przez trzodki. A przetoż tę pracę moję M. P. za wdzięczne prośbę przymi. A Pan Bog wszechmogący w nabożeństwie prawdziwym, w cnotách Krześciańskich, w pomnażaniu chwały swej, niechay w. m. wtwierdza, zmacnia, pomnaża, y do onego żywota wiecznego, który za-

śłużył wiernym Krześcianom Pan Iezus Krystus wylaniem swoiey krwi, po wieku niemáłym, w dobrym zdrowiu, y w błogosławieństwie iego, a w pociechách wśelákich, przeżytym, niechay cie ze wśytkimi wiernymi doprowádi, Amen. Dan z Łasce: owá.

W. M. wśego dobrá życzliwy,
y sługa w Krystusie.

K A T E C H I Z M:

To jest /

Nauka krotka Wiary Krześciańskiej.

Ioh: 5. v: 24.

Zaprawdę/zaprawdę wam powiem: Kto słowá mego
słucha / á wierzy onemu który mię posłał / ma żywot wiecz-
ny/áni przyjdzie w potępienie; owšem z śmierci przejdzie
do żywota wiecznego.

Rom: 1. 16.

Nie wstydam się Ewángieliey Krystusowey : gdyż iest
moca Boża ku zbawieniu każdemu wierzącemu.

AUGUST: apud Pomer: Ser: 2. post Trin: 20. Dom.

Niewiem iako się ten śmie zwąc Krześcianinem / który
trochę słow w wyznaniu Wiary / w Modlitwie Páńskiej/
y w Dzięsięciorgu przykazaniu Bożym nie chce się nauczyć.

CHRYSOS: ad popul: Antioch: Homil: 21. &

LOMBARD: lib: 4. Dist: 6.

Kátedizm iest ćwiczenie.

Łaski w Formie/ fol: 90. 98.

Dwa Kátedizmy w naszym Kościele mamy / Jeden ma-
ły / drugi wielki / etc.

PIUS II. PAPA Epist: ad Morbis: Turc: Principem.

Wiemy że żaden zbawienia nie dostąpi / który krom E-
wángieliey żywie / y od Krystusa Pána iest odłączony / á ná
bżegu położono Extra Christum & Evangelium, non est
salus. Oprocz Krystusa y Ewángieliey nie maś zbawienia.

BELLARM: lib: 4. cap: 18. de Rom: Pontifice.

Człowiek Krześciański może być zbawion / choćby tylko
wmiął mały Kátedizm.

Kátedizm mnieyszy.

Богъ Отецъ, y Сынъ, y Духъ С.
Bogu w Trójcy jedynemu, niechay będzie
wieczna cześć y chwala, Amen

PYTANIE.

GDyż / wszytká náśa mędrość
Krześciańska w tym należy / ábyśmy
pána Boga znali / y sami siebie:
przetoż cię pytam / Coś ty test?

Eccl: 11.
16.

ODPOWIEDZ.

Jestem człowiek / stworzenie Boże rozumne / od
Boga ná tego wyobrażenie stworzony.

Gen: 9.
6.

PYTANIE.

przecż cię pan Bog człowiekiem stworzył?

ODPOWIEDZ.

przeto ábym go znał / chwalił / miłował / á w
miłóści tego ná wieki z nim żył.

Deu: 10.
12.

PYTANIE.

Gdzie się mamy uczyć znáć pána Boga?

ODPOWIEDZ.

Z písm świętych Prorockich y Apostolskich.

Ioh: 5.
39.

PYTANIE.

Wiesz ty co o pánu Bogu z písm świętych
Prorockich y Apostolskich?

ODPOWIEDZ.

Wiem iż iest ieden Bog / Oáec: Syn y Duch S.

Mat: 28.
19.

PYT: Znasz ty pána Boga?

ODP: Znam.

1 Cor: 13
12, 13.

PYT: Jákóž go znasz?

ODP: Przez wiárę.

Heb: 11.
6.

Rom. 10.
17.

PYT: A wiara skąd?

ODP: Z słuchania słowa Bożego.

PYT: Ktoż cię ty wiary Człowiek?

ODP: Jestem człowiek wiary s. Arześciński.

PYT: Dla której przyczyny jesteś człowiekiem wiary świętej Arześcińskiej?

Aq: 11.
26.

ODP: Ji wierzę w pana Jezusa Chrystusa / y jestem okrzestony w imię tego.

PYT: Co jest pan Chrystus?

Mat: 16.
16.
Joh: 1. 1.
y 16. 28.

ODP: Jest syn Boga żywego / Ktorzy będąc Bogiem zawsze / przyszedł na świat od Ojca / y stał się człowiekiem: A tak pan Chrystus jest prawdziwy Bog y człowiek.

PYT: Dla czegoś się stał człowiekiem; gdyż zawsze był Bogiem błogosławionym?

ODP: Dla człowieka grzesznego / a od Boga oddalonego; abyśmy mieli Boga z sobą miłując i tego wybrawienie / y żywot wieczny.

PYT: Powiedź mi skąd to wiąż?

Ef: 7. 14.
Ier: 23.
6.
Joh: 5. 36
Ró: 9. 5.
1 Joh: 5.
20.

ODP: Prorocy o tym pisali / gdy Mesjasz Emanuel / Jehowa / to jest / Bogiem prawdziwym / oznajmiali; ale y sam pan Chrystus / słow y rzecz sam / światu o tym dościsł oznajmiał / raz / y także y Apostołowie s. o tym nas opowiadają.

PYT: Na Arześcińskiego człowieka co należy umieć.

Exo: 20.
Gal: 6.
16.
Mat: 6.
Mat: 26.
28.

ODP: Cztery rzeczy. 1. Przykazanie Boże. 2. Wymaganie wiary s. Arześcińskiej. 3. Modlitwa pańska. 4. Świętościach: to jest / o Trójce świętej / y o świętej wiecznej Pańskiej.

PYT: Nowe Przykazanie Boże.

Exo: 20.

ODP: Mówił pan Bog wszystkim te słowa: Jam jest pan Bog twój / Którym wywiódł ciębie z ziemi Egiptskiej / z domu niewoley.

I. Nie miew Bogów cudzych przedemną.

II. Nie czyn sobie obrazu / ani wszelkiego podobieństwa / Ktore jest na niebie w górze / y Ktore na ziemi nisko / ani tych / Ktore są w wodzie pod ziemią. Nie będziesz się im kłaniał / ani ich chwalił. Jam jest pan Bog twój mocny / zawisły w miłości / mścąc się nieprawości / y cnoty w synach / w trzecim y w czwartym pokoleniu / tych Który mnie miłują / y Który mnie miłują / y strzegą przykazania mego.

III. Nie bierz imienia Pana Boga twego na daremno: bo się mścić Pan będzie nad tym Który imię tego na daremno bierze.

III. Pamiętaj abyś dzień niedzielný święcił. Przestępcy dni będziesz robił / y wykonał roboty twoje; ale siódemego dnia dzień święty Pana Boga twego: nie czyni czynu żadnego wesł / ty / y syn twój / y córka twoja / sluga twój / y służebnica twoja / bydło twoje / y gość / Który jest w domu twoim. Abowiem w sześciu dniach stworzył pan Bog niebo y ziemię / morze / y co w nich jest / y odpoczął dnia siódemego: przetoż błogosławił dzień święty Pan / y poświęcił go.

V. Cześć Ojca twego / y matkę twoją: abyś długo żył na ziemi / Ktore pan Bog twój.

VI. Nie będziesz zabijał.

(Da tobie.

VII. Nie bądź się cudzołożyl.

IIIX. Nie bądź się kradł.

IX. Nie mów przeciw bliźniemu twemu fałszywego świadectwa.

X. Nie pożądaj domu bliźniego twego/ ani pożądaj żony jego/ ani sługi/ ani niewolki/ ani wolu/ ani ośły/ ani wszystkich rzeczy które są jego. Mówił pan Bóg wszystkie te słowa.

PYT: To przykazanie Boże iako się dzieli?

Mat: 22.
37.

ODP: Na dwie części. Na pierwszej tablicy/ są czworo/które należy ku samemu panu Bogu; a p. Chrystus ie w tych słowach zamknął: Bądź się miłował p. Bóg a twoje/ ze wszystkiego sercem twoim/ ze wszystkiego duszą twoją/ ze wszystkiego zmysłu twego/ y ze wszystkich sił twoich. Na drugiej tablicy są sześćoro/które należy ku bliźniemu naszemu; a p. Chrystus one w tych słowach zamknął: Bądź się miłował bliźniego twego/ iako siebie samego.

PYT: Możliżli ty to przykazanie Boże wypełnić/ y przez nie zbawion być?

ODP: Nie mogą.

Ioh: 7. 19
Rom: 7.
15.

PYT: Dla czegoś potrzebą wiedzieć o Zakonie Bożym: gdyż ani go wypełnić/ ani przez ten zbawion być nie możemy?

Galat: 3
24.

ODP: Abych vznał staze natury swojej/ y skłoność ku złemu: a tak odpuszczenia grzechow/ y vsprowadziwienia szukał w panu naszym Jezusie Chrystusie: a potom wniósł Duchą świętego/ w nowość żywota/ y w posłuszeństwie zakonu w serce moje napisanego/ był panu Bogu.

Ioh: 3. 16
Ró: 3. 25,
28.

PYT: Jakiś tedy masz być zbawion?

ODP: Przez wiara.

PYT: Wyznaje to wiara.

ODP: Wierzę w jednego Boga Oycę wszechmogącego/ stworzyciela nieba y ziemi.

Wierzę w Jezusa Chrystusa Syna tego jedynego/ pana naszego.

Który się poczęł Duchem świętym/ narodził się z Maryi dziewice.

Umieszczon pod Pontikim Pilatem/ ukrzyżowan vmarł/ y pogrzebion: Sstąpił do piekła.

Trzeciego dnia z martwych wstał.

Wstąpił na niebiosy: siedzi na prawicy v Bogu Oycę wszechmogącego.

Zamknął przydnie sądnie żywe y zmarłe.

Wierzę w Duchą świętego.

Święty Kościół/ Arześci i sstęski/ świętych obcow Grzechow odpuszczenie.

(wamie.

Ciała z martwych wstanie.

Żywot wieczny/ Amen.

PYT: To wyznanie wiary iako się dzieli?

ODP: Na cztery części. Pierwsza część należy ku Bogu ocy/ a vczy o stworzeniu; a ta jest: Wierzę w Boga Oycę wszechmogącego/ stworzyciela nieba y ziemi. Druga należy ku Synowi Bożemu/ a vczy o odkupieniu y vsprowadziwieniu naszym: a ta jest: Wierzę w Jezusa Chrystusa/ Syna tego jedynego/ pana naszego: Który się poczęł Duchem świętym/ narodził się z Maryi dziewice. Umieszczon pod Pontikim Pilatem/ ukrzyżowan vmarł/ y pogrzebion: stąpił do piekła. Trzeciego dnia z martwych wstał. Wstąpił na niebiosy: siedzi na prawicy Boga oycę wszechmogącego. Zamknął przydnie sądnie żywe y zmarłe. Trzecia część należy

I.

II.

III.

IV.

V.

VI.

VII.

IIIX.

IX.

X.

XI.

XII.

Ku Duchowi świętemu: a ta jest: Wierz w Du-
cha świętego. Czwarta rzecz o Kościele świę-
tym/y o dobrodziejstwach/ktoremu Pan Bog Ko-
ściół swoy obdarzył y oddać raczył: a ta jest:
Wierz święty Kościół Chrześcijański: świętych
obcowanie: grzechow odpuszczenie: ciała z mar-
twych wstanie: y żywot wieczny/Amen.

Luc: 17.
5.

Rom: 10
17.

Luc: 17.
5.

1 Cor: 11
26.

Mat: 6.
9.

Luc: 11.
2.

PYT: Czyteśli ty w sercu swoim i masz dostko-
ODP: Czy i nie mam. (naka wiara?)

PYT: Jakiś tedy łniey przyść masz/a tey po-
mnożenie mieć?

ODP: Przez słuchanie słów Bożego/przez mo-
dłtwę ku panu Bogu / y przez żywienie święto-
ści od pana Chrystusa wstawnionych.

PYT: Jakiś się modliś panu Bogu?

ODP: Tak iako nas pan Chrystus nauczył: Wy-
cie nasz któryś jest w niebieciech.

Święć się imię twoie.

Przyjdź Królestwo twoie.

Bądź wola twoja/iako w niebie tak y na ziemi

Chleba naszego powszedniego daj nam dzisiaj.

Y odpuść nam nasze winy/iako y my odpuszcza-
my naszym winowaycom.

Y nie wводи nas na pokuszenie: Ale nas zbaw
ode złego. Abowiem twoie jest Królestwo/y moc/y
chwała/ná wielki wieków/Amen. (Dzieli?)

PYT: Ta Modlitwa pańska na wiele się części

ODP: Na dwie części: Abowiem sześć prośb
w sobie zawiera. Pierwsze trzy właśnie należą ku
chwale Bożej; a ty są: Święć się imię twoie:
Przyjdź Królestwo twoie: Bądź wola twoja/iako
w niebie/tak y na ziemi. A drugie trzy należą ku

pożytkom Kościoła Bożego, a ty są: Chleba nasze-
go powszedniego daj nam dzisiaj: Y odpuść nam
nasze winy/iako y my odpuszczamy naszym w mo-
waycom: Y nie wводи nas na pokuszenie/ale nas
zbaw ode złego: Abowiem twoie jest Królestwo/y
moc/y chwała/ná wielki wieków/Amen.

PYT: Cemu Bogu Wycemzowieś?

ODP: Jz nas wziął za diatki swe w p. naszym
Jesuse Chrystusie/dawaj nam Ducha sposobienia

PYT: Ktore są te świętości/ przez których w-
żywienie wiara naszą potwierdzamy?

ODP: Krzest i. y święta Wieczera pańska.

PYT: Co jest Krzest?

ODP: Jest omycie odrodzenia y odnowienia
we krwi Syna Bożego/przyjęcie od Boga Wycę
w społeczność Syna tego miłego; a to przez Du-
cha świętego: czego jest znakiem/ świadectwem
y pieczęcią/ wodą krztową.

PYT: A to jest wstawca Krztu świętego?

ODP: Pan nasz Jesus Chrystus / iako o tym
świadczy Mattheus święty w ostatniej Kapi-
le rękę; Mówił Jesus Zwolewnikom swoim:
Dana mi jest moc wszytká na niebie y na ziemi:
Idąc tedy / wszęć wszytkie narody/ krzcząc je/ w
imie Wycę/ y Syna/ y Ducha świętego: wszęć je
strzedz wszytkiego/ com wam przypasał.

PYT: Diatki/ ludzi Chrześcijańskich/ mają być
krzczone; gdyż opowiadana Ewangelicy wiary
nie mają?

ODP: Mają być krzczone. Bo nie tylko nas v-
roste/ ale y diatki małe przyjął p. Bog do Kró-
stwa swego/według oncy obietnice: Będzie Bogiem

Rom: 8.

15.

Gal: 4.

1.

Mat: 26.

28.

Tit: 3. 5.

1 Cor: 1.

1.

1 Ioh: 1.

3.

Mat: 28.

19. 20.

Gen: 17.

7.

twoim / y plemieniu twojemu. *Ná te obietnice
działki ludu Krześciańskich mają być Krzone.*

PYT: Co też jest Wieczera Pańska?

1 Cor:10
16. ODP: Jest społeczne wywianie ciała y krwi
1 Cor:10
3. páná nášego Jezusa Krystusa duchownie przez
wiarę: czego jest znakiem chleb y wino.

1oh:6:35 PYT: Atoż jest ustawę Wieczery Pańskiej?

Mat:26.
26. ODP: Pan náš Jezus Krystus / iáko o tym
Mar:14.
22. świadczę Ewangelistowie święci / y páwel świę-
Luc:22.
19. ty / mowiąc: *Ti pan Jezus Krystus / tey nocy kto-
rey był wydan / wziął chleb / y czynił dziaki Bogu
Oycu / y łamał / y dawał zwolentom swoim / mo-
wiał: Bierście / jedźcie; to jest ciało moje / które za
was będzie wydane: to czynście ná pamiątkę moję.
1 Cor:11
24. Tymie obyczaiem gdy było po wieczery / wziął też
y kubek / y czynił dziaki / y dawał zwolentom swoim /
mowiąc: Pijcie z tego wszyscy; Ten kubek jest
nowy Testáment w mojej krwi / która za was / y
za wiele innych będzie wylana / ná odpuszczenie
grzechow. To czynście / ilekroć będziecie pić / ná
pamiątkę moję.*

PYT: A który jest pożytek Wieczery Pańskiej?

ODP: Ten / iś ná Krście w Krystusa wśzepie-
ni y w nim znowu zrodzeni będąc / wywaniem tey
Wieczery Pańskiej / społeczność te Krystusowe
w nawiaamy / y zwiędzamy / wyznawając y dzie-
lując mu zá te dobrá Testámentu nowego / iś nas
odkupione śmiercią swoją / żywotem wiecznym
objawia w ciełe swoim zá nas wydanym / y we
krwi swojej zá nas wylaney /

A M E N.

Kátechizm większy.

*Jmie Boga Ojca, y Syna, y Ducha
świątego, niechay będzie ze wszystkimi ná-
mi, Amen.*

PYTANIE.

P Onieważ Pan Bóg człowie-
ka stworzył ná obraz swój / áby go
czł / chwalił / iemu samemu służył /
według onych słow / które powie-
dzał pan Bóg przez proroka Iz-
aiášá mówiąc: Stworzyłem ten lud sam dla ete-
bie / áby oznaymił chwałę moję. przetoż iś py-
tam: Jakięś ty nábojeństwo człowieka?

*Pyta-
nie ná
boje-
stwo.
Izai: 43.
21.
44. 21.*

ODPOWIEDZ.

Jestem człowiek nábojeństwa Krześciańskie-
go; ábowiem wierzę / iáko w Arędzie Apostolskim
wyznam / w Boga w Trojcy iednego / Oycá /
Syná / y Ducha świątego: którego wiara pieczętu-
je w sobie Sakramentami świątymi / od samego
Krystusa ustawionymi: zá czym jestem pewien / y
wora wiecznego / który prawdziwym Krześcia-
nom zá służył y kupił drogą krwią swoją Jezus
Krystus.

PYT: Wyznawie te wiara którą masz w Boga
w Trojcy iednego.

ODP: I. Wierzę w iednego Boga Oycá wśse-
chmogącego / stworzyciela nieba y ziemi.

II. Wierzę w Jezusa Krystusa / Syná tego iedy-
nego / Páná nášego.

*C R E-
D O.
1oh: 1.
1oh: 11.*

1 Cor: 3.
16.Luc: 1.
31, 35.Mat: 27.
26.1 Cor: 15.
4.Mar: 16.
19.Mat: 25.
31.Mat: 28.
19.1 Cor: 3.
16.Ephes: 1.
7.

Ioh: 5. 28

Rom: 6. 22

Pysa-
nie o Bo-
gu OycuSko-
rzyciel.Mal: 2.
10.1 Cor: 3.
5.Wsech-
mogacy

Gen: 1. 1.

III. Atory się poczał Duchem świętym/ narodził się z Maryey dziewice.

III. Wmieszon pod Pontskim Pilatem / ukrzyżo-
wan/ umarł/ y pogrzebion. Zstąpił do pie-
kła.

V. Trzeciego dnia z martwych wstał.

VI. Wstąpił na niebiosy: siedzi na prawicy Bo-
gá Oycá wsechmogącego.

VII. Z tamtąd przysłał sędzię żywe y umarłe.

VIII. Wierzy w Ducha świętego.

IX. Święty Kościół Krześcijański: Świętych ob-
cowanie.

X. Grzechów odpuszczenie.

XI. Ciało z martwych wstanie.

XII. Żywot wieczny/ Amen.

PYT: Co jest BOG Ociec?

ODP: Jest stwórca nieba y ziemi: Bog
wsechmogący/ Pan miłosierny/ łaskawy/ cierpli-
wy: Ociec Pana naszego Jezusa Chrystusa/ y nas
wszystkich/ zc. (Inse własności y tytuły opuszcza się,
bo o tym niemają sporu.)

PYT: Gdzie Bogá Oycá Pismo zowie stwo-
rzycielem nieba y ziemi?

ODP: Malachiasz prorok mówi: Izali nie te-
den jest Ociec nam wszystkim? Izali nas nie ten
Bog stworzył? Apostoł Paweł s. mówi: Niy ie-
dnego Bogá mamy/ Oycá onego od Ktorego wszyst-
kie rzeczy są/ a my w nim.

PYT: Gdzie Bogá Oycá Pismo zowie Bogiem
wsechmogącym?

ODP: Sam Pan Bog mówi Abrahámowi:

Jam jest Bog wsechmogący. Mójżeś mowi:
Bog jest sam waleczny/ imię ie jest wsechmogący

PYT: Gdzie Pismo zowie Bogá Oycá / Bo-
giem miłosiernym/ cierpliwym y łaskawym?

ODP: Joel prorok mówi: Nawróćcie się do
pána Bogá waszego: abowiem łaskawy y miło-
śierny jest: nie rychły ku gniewu/ a hojny w miło-
ści: Który jest żalostw z każdego wtrapienia/ zc.
A miłosierdzie swoje w tym nam okazał/ co nas
miał karać dla grzechów/ y na wieczne potępienie
dać: tu on zstąpił na świat Syná swego dla zbawie-
nia naszego / Ktore inaczej nie mogło być na-
prawnione iedno przez siebie: y wydał go na okrutną
mękę/ dogadzając swojej sprawiedliwości/ aby
mi w czym nie była naruszona: o czym sam Syn
Boży świadczy w Janá świętego: Bog tak umi-
łował świat/ iż Syná swego iednorodzonego dał/
aby wszelki Który wierzy weń/ nie zginął/ lecz aby
miał żywot wieczny. Gdyż nie posłał Bog Syná
swego na świat/ aby miał potępić świat: ale iż
by świat wybawion był przez siebie. Toż mowi Pa-
weł s. do Rzymianów pisząc: Bog własnemu Sy-
nowi nie zfolgował / ale go za wszystkich wydał
na śmierć.

PYT: Gdzie Bogá Oycá Pismo zowie Oycem
Pana Chrystusowym?

ODP: Sam Syn Boży o tym mowi w Janá s.
Wstąpił do Oycá moiego / y do Oycá waszego.
Tenże mowi w Janá s. Ociec mój jest ten/ Ktore-
go wy powiedacie być Bogiem waszym. A dla te-
go Chrystus Pan jest Synem Bogá Oycá / iż się
z istności Bóstey tego wrodził przed wszystkim

Exo: 15.

3.

Milo-
śierny.Joel 2.
19.

Ioh: 1. 16

Ró: 8. 32

Ociec

Pana

Chrystu-
sowego.Ioh: 20.
17.Ioh: 1.
54.

Psal: 2. 7

Psal: 110

3.

Ioh: 16.

28.

Ioh: 3. 16

Ioh: 1. 33

Heb: 1.

2. 3.

Ociec
nasz.

Iza: 63.

16.

Mat: 6.

9.

Eph: 1. 5.

Iac: 1. 18

wieki. o czym świadczy sam Bog Ociec/ mówiąc przez Dawida: Synes ty moy/ tam ciebie dziś wrodił. A na innym miejscu mówi: Tam ciebie dziś wrodził przed Jutrzenką z żywota. Toż mówi y Syn Boży w Janá s. Wyśedłem od Oycá/ y przyśedłem na świat. Tu wrodzenie ono wieczne nazywa Syn Boży Wyśięm. Tenie mówi w Janá s. Bog tak umiłowal świat/ iż Syná swego jednorodzonego dał. Synem jednorodzoným zowie się sam/ nie dla tego tylko/ iż się Duchem s. poczał: ale y dla tego/ iż się z istności Oycowśkiej wrodził: tak iáko mówi Arzcieł w Janá s. Zadeni mady Bogá nie widział: Syn który jest w łonie Oycowśkim/ ten nam opowiedział. A páwel s. mówi do Żydow. Bog przez Syná świat stworzył/ który jest iákością chwały/ y wyrażonym obrazem istności iego.

PYT: Gdzie Bogá Oycá zowie Piśmo Oycem naszym.

ODP: Izaiáš Prorok mówi: Ty Pánie testes Ociec nasz/ to jest imię twoie od wieku. A w 114. thenśá zowiemy go Oycem/ mówiąc: Oycze nasz/ któryś jest w niebieśch. A dla tego jest Oycem naszym/ á my synámi iego/ iż nas grzeszne y syny gniewu/ zá syny sobie sposobił y przyjął w Arystusie. Páwel s. mówi piśąc do Efezow: Bog Ociec przemączył nas/ áby nas sposobił zá syny przez Jezusá Krystusá w sobie/ wedle dobrowolnego w podobania wolei swej. A temu: Dla tego jest Oycem naszym/ á my synámi iego/ iż nas sobie wrodził przez Rowo swoje. Jakub s. mówi/ Bog Ociec porodził nas Rowem prawdy/ áby

syny byli iáko niektóre pierworodniá stworzenia iego. A kto chce być synem Bozym/ niechay wierz y Syná iego. Jan s. mówi: Dał im te godności/ áby się stáli Synámi Bozymi/ tym którzyby wierzyli w imię iego.

PYTANIE.

Co jest IEZUS KRYSTUS?

ODPOWIEDZ.

Jest Synem Bozym własnym/ jednorodzoným/ iedyným/ umiłowáným: Bogiem Izrael-
skim/ Bogiem zastępow/ Bogiem wielkim/ Bogiem błogosławioným/ Bogiem prawdziwym/ Bogiem mocnym: Stworzycielem niebá y ziemi: Przedwiecznym: Pánem y dñedñcem niebá y ziemi: Bogiem y człowiekiem: według natury Bo-
skiej jest równy w Bóstwie Bogu Oycu/ według natury człowieczej jest mniejszy od Bogá Oycá. Tenie według Bóstwa jest záwždy z námi/ á według człowieczeństwa w niebie jest/ niemáś go tu cielesnie. Jest wszechmogącym/ wszystko wi-
dzącym/ grzechy odpuszczającym/ Aniołem nie stworzoným/ Obrazem Bozym/ Doktorém/ Arc-
lelem/ Pásterzem/ Hetmánem/ Głowq/ fundamen-
tem/ Biskupem najwyższym Kościółá Arześciá-
skiego/ Zbawicielem y odkupicielem prawdzi-
wym: Kapłanem wiecznym/ który nie potrzebuie namiestniká: Ofiarą doskonałą/ iedyną/ y błagá-
ną: Dostę czynieniem/ y wblaganiem zá grzechy nasze. Wsprawiedliwieniem: Słowem Bozym: Pośrednikiem iedyným/ tak odkupienia iáko y przyczyná: y Sedną sprawiedliwym. W tego mamy wierzyć/ y onego chwalić y wzywáć

Ioh: 1.
12.Pytá-
nie o
Krystu
sic.

*SynBo-
37.*
Mat. 16.
16.
August:
De ver-
bis do-
mini
Serm. 13
W/a-
sny.
Rom. 8.
32.
Iedno-
rodzo-
ny.
1 Ioh. 4.
9.
Ioh. 3. 18
Iedyny.
V mło-
diany.
Mat. 3.
17. 17. 5.

iało y Boga Wyca.
PYT: Gdzie Pismo zowie Jezusa Krystusa Synem Bozym?

ODP: Krystus Pan rzekł do uczniow swoich v Mattheusa s. Wy kim mie być powiedacie? A rzekł Piotr imieniem wszytkich (iało mowi Augu-
styn Doktor) Tyś jest Krystus/ on Syn Boga ży-
wicego.

PYT: Gdzie Pismo zowie Jezusa Krystusa Sy-
nem Bozym własnym?

ODP: Paweł s. pişąc do Rzymian/ mowi/
Bog własnemu Synowi nie zfolgował/ ale go za
wszytkich wydał na śmierć.

PYT: Gdzie Pismo zowie Jezusa Krystusa Sy-
nem Bozym jednorodzonym?

ODP: Jan s. mowi w liście swoim. W tym się
okazała miłość Boga w nas / iż Syna swego ie-
dnorodzonego zesłał Bog na świat / abyśmy żyli
przezeń. A sam Syn Boży mowi v Janá s. Ten
jest potępion / Który nie wwierzył w imię jednoró-
dzonego Syna Bożego.

PYT: Gdzie Pismo zowie Jezusa Krystusa Sy-
nem Bozym iedynym?

ODP: W Krednie Apostolskim mowimy: Wie-
rze w Jezu Krystá Syná tego iedynego.

PYT: Gdzie Pismo zowie Jezusa Krystusa Sy-
nem Bozym umiłowánym?

ODP: Bog Ociec mowi v Mattheusa s. Ten
jest Syn moy umiłowány / na Którym ja przesta-
wam/te° słuchaycie. Z tych tytułow/ Ktore Pismo
Synowi Bożemu° same° przypiszeza / to się iáśnie
pokáznie/ Iż Pan Jezus Krystus jest vrodzony

istotnie zistności Wyconskicy: bo za prawdę nie
mogłby być Synem jednorodzoným / iedyným/
własnym / ale przysposobieným / gdyby się z ist-
ności Wyconskicy nie vrodził.

PYT: Gdzie Pismo zowie Jezusa Krystusa Bo-
giem Izraelskim?

ODP: Dawid mowi w Psálmie / Stolicá two-
já Boże na wielki wiekow: sceptrum sprawiedli-
wości / sceptrum Królestwa twego. Umiłowas-
łeś sprawiedliwość / i nienawidziałeś nieprá-
wości: dla tegoż pomázal cię Boże / Bog twoy/
oleykiem radości/ nad towarzysze tworie. To mi y-
się wykłada Paweł s. pişąc do Żydow/ o Synu
Bozym mowiąc: Ale ku Synowi rzekł/ Stolicá
twojá Boże/ zé. Jeremiaş Prorok mowi: A to
jest imię tego / Którym będzie zwan / Bog sprá-
wiedliwość naszą. Bóruch Prorok mowi/ Tená
jest Bog náš / Ktoremu żaden inny przyprownan
być nie moze: Oná jest Który wynáził wszytké
drogę vmierztności/ y podał iá Jakobowi słu-
dzu swemu/ y Izraelowi namileysemu swemu: Który
się potym okazał ná iemí / y mieszkał między lu-
dmi. To miejsce wykłada s. Paweł o Krystusie/
pişąc do Tymoteusza w liście pierwszym: A bez
wstępienia wielkac jest tátemnicá pobożności / i
B O G stał się widomym w cieie / vsprawiedli-
wiony w duchu/ widzian jest od Aniołow/ przepo-
wiedzian jest Poganom / wwierżono mu ná świe-
cie/ y jest wzgoré wśiet do chwały. Aniol Boży v
Lukáša s. do Zacháryasá o Janie mowi: Ná-
wreći wiele synow Izraelskich ku Pánu Bogu
ich: bo on poydzie wprzóed przed oblicznością ie-

Bog I-
zrael-
ski.

Psál: 45.
7.

Heb. 1. 3
Ier. 23. 6

Bar. 3. 15

1 Tim. 16

Lu. 1. 12.
Mal. 3. 1.

go. A Komu Jan s. droge gotował: przed kumie siedł: do kogoś lud nawracał: Do Syna Bożego. Toć Syn Boży jest Bogiem Izraelskim.

PYT: Gdzie pismo zowie Syna Bożego Bogiem zastępow?

ODP: Izaiasz mowi káp: 8. Páná zastępow sám mego poświęćcie. Onć jest strachem wáśym/on boćáznio wáś; y będzie wam kú poświęceniu: á kámienniem obrázenia y opoká zgorśzenia dwiema domom Izraelskim/zé. To proroctwo Izaiaszowe w nowym Testámenćie o Krystusie pánu Duch s. wykłáda. Symeon mowi v Lukášá świętego piáśtniuc ná loćciách pána Jezusá: Oto ten polożon jest ná vpád y ná powstánie wiela ich w Izraelu/y ná znák ktoremu sie sprzećiwidć bedá. Apáś wel święty mowi w liście do Rzymian: Nápisano jest: Oto pokłádam ná Syonie kámienn obrázenia: á wfelki ktory weń wierzy / záwstyżon nie będzie. Toż mowi s. Piotr w liście pierwszym. Tedyć Syn Boży jest Bogiem zastępow.

PYT: Gdzie pismo zowie Syna Bożego Bogiem wielkim?

ODP: Páwel s. mowi piśáć do Tytusá Cześkawamy oney nádićie bło gosłáwioney/y začnego przysćia chwały wielkiego Boga y zbáwiciela nášego Jezusá Krystusá.

PYT: Gdzie pismo zowie Syna Bożego Bogiem bło gosłáwionym?

ODP: Páwel święty mowi do Rzymian piśáć Krystus posiedł z oycow wedlug ciáć / ktory jest náś wysyćkami/Bog/bło gosłáwiony ná wieki/A.

PYT: Gdzie pismo zowie Syna Bożego Bo-

Bog za-
stępow
Izai. 8.
13.

Luc. 2.
34.

Rom. 9.
32.

1 Petr. 2.
6.

Bog
wielki.
Tit. 2.
13.

Bog bło
gosłá-
wiony.
Rom. 9.
5.

Bog pra-
wodzi-

giem prawdziwym?

ODP: Jan s. mowi w liście swoim: Jesteśmy w onym prawdziwym / to jest / w Synie tego Jezusie Krystusie / tenć jest prawdziwy Bog / y żywot wieczny/zé.

PYT: Gdzie pismo zowie Syna Bożego Bogiem mocnym?

ODP: Izaiasz Prorok mowi: Dziećie sie nam národziło / á syn jest nam dány / á pánowanie w kámienniu ie: á będzie názwáne imie tego/dziwny/rádonny/Bog mocny/Oćiec przyszłego wieku / róg pokoju. Z tych świádecw pokázanie sie /i/ Syn Boży nie jest Bogiem wczynionym/stworzonym/zbożonym/dánnym: ále owym o którym piśe Moyses w riegách swoich: Sluchayie Izraelu/ pan Bog náś/sám jest Bog iedny. Czemu zábiegáiąc pan Bog mowił v Izaiášá Proroká: przedemná nie był Bog wczyniony / y po mnie nie będzie. Ktory byliby nie miał być Bogiem wáśnym / nie godiboby sie go chwalić / w nim wfáć / á nimu sluzić. Páwel s. mowi piśáć do Gálátow/ gámić ie /i/ sluzyli Bogom wczynionym: Gdysćie Boga nie náli/ sluziliście tym / ktory z przyrodzenia nie są Bogowie. A Jeremiaś Prorok mowi: Przeklęty ktory wfa w stworzeniu.

PYT: Gdzie pismo zowie Syna Bożego stworzycielem niebá y ziemie?

ODP: Jan s. mowi w Ewángeliey: Ná początku było Slovo / á Slovo ono było v Boga / á było ono Slovo Bog. To Slovo było ná początku v Boga. wfytćoe sie przez to Slovo stáło / á oprocz mego nie sie nie stáło coťolwieć było v

vy.
1 Ioh. 3.
10.

Bog mo-
cny.
Izai. 9.
5.

Deut. 6.
4.
Izai. 43.
10.

Galat. 4.
8.

Ierem.
17. 5.

Stwo-
rzytel.
Ioh. 1.
1.

18 * * * * * Nanké * * * * *

Y 10. Colof. 1. 15. 16. czyniono. Tąmże mówi Jan 6: Nā świecie był / y prze zēń świat uczynion test: A Pāwel 6. mówi pi-
 1. sząc do Kolossensytkow. Syn Boży jest wyobra-
 2. żeniem Bogā niewidomego / pierworodnym przed
 3. wszytkim stworzeniem: ābowiem prze zēń sō wszyt-
 4. kie rzeczy stworzone / nā niebie y nā ziemi / widome
 5. y niewidome: choć māiestaty / choć pāństwā / choć
 6. przelozęnstwā / choć zwierzchności / wszytkie rzeczy
 7. prze zēń / y wzglebem tego sō stworzone / ā on jest
 8. przed wszytkimi rzeczami / ā wszytkie rzeczy prze zēń
 9. stōię. Tenie mówi 6. Pāwel do Żydow: Bog O-
 10. ciec mōwił nam przez Synā / Ktorego postanowił
 11. dniedzień wszytkich rzeczy / przez Ktorē tej świat
 12. stworzył. Tāmże zaraz Psalm 102. o Synu Bo-
 13. żym wyklāda / mōwiąc: W Tyś Pānie nā począt-
 14. ku ugruntował ziemię / ā niebiosā sō sprawę ro-
 15. twoich. Tenie mówi piśąc w liście do Koryntow:
 16. Jeden test pan Krystus / przez Ktorego wszytkie
 17. rzeczy / ā my przezeń. Nie tylko tedy test stworzy-
 18. ciem nowych rzeczy / Ktore siē testuje nie stāły /
 19. Których czekamy / āle y stārych: bo mōwi Ewā-
 20. listā / Wszytko / zē.
 21. PYT: Gdzie piśmō iowię Synā Bożego przed-
 22. wiecznym y od wieku będącym?
 23. ODP: Bog oćiec mōwi przez prorokā Michę-
 24. szā: Bethleem z ciebie mi wyindzie / Który będzie
 25. Pāniem w Izraelu / ā wysięcie tego od początku y
 26. od dni wiecznych. A sam Syn Boży mōwi / W Ta-
 27. drości Bożā w przypowieściach Sālomonaowych:
 28. Pan miał mnie z sobą nā początku drog swoich / ā
 29. testuje od wiekā nim co sprawił: od wiekū byłā
 30. postanowiona / y od początku niżli byłā ziemiā:
 31. gdy testuje nie były przepāści / ā iān iūz nārōdzo-

Hebr. 1. 1.
 Psal. 102. 10.
 1 Cor. 8. 6.
 2 Petr. 3. 13.
 Przed-
 2. cizny.
 Mich. 5. 2.
 1 Cor. 1. 24.
 Prou: 8. 22.

* * * * * O Synu Bożym. * * * * * 19

na byłā. tāmże: Z nimem byłā wszytko sprawując.
 Tāz mōdrość mōwi v Syrachā Kap. 24. Jān zst-
 2. nawiysiego wysiā pierworodnā przed wszytkim
 3. stworzeniem. Tenie Syn boży mōwi / v Janā 6.
 4. Pierwey mieli Abrahām był / iā testem. V tegoż
 5. Janā świętego mōwi: Wśielb mie ty Cyste v
 6. siebie sāmego to chwālę / Ktorām v ciebie miał /
 7. pierwey mi ten świat był. Tenie mōwi w Obiā-
 8. wieniu Janowym: Jān test Alphā y Omega; to
 9. test / początē y koniec / mōwi Pan / Który test / y Kto-
 10. ry był / y Który przyidzie / to test on wszechmogący.
 11. Tāmże: Jān test pierwszy y ostatni / y Który żywe /
 12. choć iān był vmārl / ā oto żywe nā wielki wiekow.
 13. Jan 6. Ewāgelistā mōwi: Nā początku było
 14. Słowo / ā Słowo ono było v Bogā. Pāwel świę-
 15. ty mōwi piśąc do Kolossensow: Syn boży test wy-
 16. obrażeniem Bogā niewidziānego / pierworodnym
 17. przed wszytkim stworzeniem. Tenie mōwi piśąc
 18. do Żydow: Melchisedek bez oycā / bez mātē / bez
 19. rodū; āni początku dniow / āni końca żywotā mō-
 20. łę / āle przypodobāny Synowi bożemu. W tymie
 21. liście mōwi: Jezus Krystus wczorā y dziś / tenie
 22. też test nā wieki. Tego Synā bożego Prorocy wi-
 23. dzieli / gdy go Aniołowie w niebie chwālili. Wi-
 24. dział go Ezdrasz / świadczy Jan święty mōwiąc:
 25. Tōc powiedal Ezdrasz gdy widziāł chwālę Kry-
 26. stusow / y mōwił o nim. Widziāł go Dāniel: bo
 27. tāk sam mōwi: Widziālem w widzeniu nocnym / ā
 28. oto iākō Syn człowieczy przychodil nā obłokāch
 29. niebieskich / ā przysiedl āz do Stārōdawnego. Wi-
 30. dział go y Ezdrasz: bo tāk sam mōwi w księgach
 31. swoich: Jā Ezdrasz widziālem nā Gōrze mōłkō-
 32. szony tām ludzi / Ktōrzy wszyscy śpiwā iōc / chwa-

Y 10. Ecclef. 24. 3. Ioh. 8. 58. Ioh. 17. 3. Apoc. 1. 5.
 Y 17. Ioh. 1. 1. Colof. 1. 15. Hebr. 7. 3.
 Hebr. 13. 8.
 Ioh. 12. 41. Dan. 7. 13.
 4 Efd. 2. 41. 42.

4 Efd. 13. 26.

Genef. 19. 24.

1 Cor. 10. 9.

1 Petr. 1. 10.

Ephes. 1. 4.

Ioh. 6. 41
Ioh. 16. 28.

Ioh. 3. 31

Ephes. 4. 9.

Hebr. 1. 6.

1 Cor. 15. 47.

liłi páná / á w posrzedku ich był młodziemiec / wysi-
szy wzrostem nád wšytki inne / co kładł korony ná
głowy kádemu / zc. Tedy m pytał Aniolá mówiąc:
Ten młodziemiec co zač jest / ktory ná nie wkłada
korony / y dawa im pálny w ruce? Tedy mi on od-
powiedział: Ten jest Syn boży / zc. Dokláda dále:
Tená jest / ktorego nawysy chowa od wieli-
czásw / á ktory sam przez sie wybáwi stworzenie
swoie. Tená Syn boży Sodome zátrácił: bo ták
mowi Mtozef: Pan spuścił z niebá ná Sodome
y Gomore síarkę y ogień od Páná. Tego Syná
božego ná pušczy kúšili ydowie. Páwel s. mowi
do Koryntow: Nie kúšmy Krystus / iáko nieko-
rzy z nich kúšili. Tego Syná božego Duchem pro-
rokowáli Prorocy / świádeczy Piotr świety. W
tym Synu Božym nas / przedtym mi był zásto-
n swiát / Bog wybrał do żywotá wiecznego: zema-
wa Páwel s. w liście do Efezow. Ten Syn boży
z Oycá wyszedł / z niebá ná swiát ástąpił / przy-
šedł / wprawádon jest. Sam Syn boży mowi v
Janá swietego: Jam jest on chleb żywy / ktorym
z mebá ástąpił. V tegož Ewángeliſty mowi: Wy-
šedł od Oycá / á przyšedł ná swiát: y powro-
te opuščam swiát / á idę do Oycá. Jan Krz-
ciel mowi v Janá Ewángeliſty: Ktory z mebá
przyšedł / iest náde wšytkie. Páwel s. mowi do
Efezow: A to co wštopił / což jest tedno ti pierwey
ástąpił do namyšych stron ziemie? Tenie Apostol
mowi w liście do Żydow: A záſie gdy w woditi
pierwotodnego ná swiát / powiada: Niech ſie mu-
klánda wšyſcy Aniolowie Boży. A do Koryn-
tow w liście pierwšym dokládnie mowi: Pierw-
šy człowiek z ziemie ziemſti / wtory człowiek sam

Pan mebá jest. Z tych pum poáznie ſie / i Syn
boży był w niebie z Oycem rzeczą ſámą / wedlug
boſtwá / nim ſie z pánný Mátrey národził wedlug
człowieczeńſtwá. Bo iáko by był miał być od Pro-
rokow widziány / chwáloný / od ydow kušony: Já-
ko by był Sodome miał zátrácić / przez Proroki
mowić / z Oycá wymiſć / z niebá ná swiát ástąpić /
gdyby był iſtornie z Oycem w niebie od wielkow
počátku nie máigcych me miał być; y owšem z
tych y z tákowych świádeczw / to ſie poáznie / ze
Syn boży przedtym był w niebie v Oycá / á niſi
ſie ná ziemi swiátu pokazal. Do ktorych świá-
deczw y one Páná Kryſtuſowe ſłowa ieſſe mog-
być przypwiedzione / ktore mowi v Lukášá ſwiete-
go: Widziálem gdy ſátan iáko blyſkáwica z nie-
bá ſpádal. A kiedyž z mebá ſpádal ſátan / tedno
przed ſtworzeniem człowieka? Tedy Pán Kry-
ſtus był nim ſie z Pánný Mátrey národził / po-
temaſi wiđziál ſátaná z mebá ſpadáſcego.

PYT: Gdzie piſmo zowie Syná božego Pánem
y dzieńcem mebá y ziemie?

ODP: Sam Syn boży mowi v Máttheuſá s.
o ſobie. Ale robotnicy vyřzawſy Syná / rzekli ſá-
m w ſobie: Tená jest dzieńcie / podzic / zábiymy
go / y poſtádnym dzieńctwem tego. A v Janá s.
mowi: Wy nime názywacie Míſtrem y Pánem / á
dobrze mowicie / bom nim jeſt. Páwel świety pi-
ſze do Żydow / mowi / Bog w te dni oſtáteczne
mowił nam przez Syná / ktorego poſtánowił dzie-
ńcem wšytkich rzeczy / przez ktorego tež swiát
ſtworzył. Tenie Apostol mowi w liście do Ko-
ryntow pierwšym káp. 8. My tednegož Boga má-
my / Oycá onego / od ktorego wšytkie rzeczy ſo / á

Luc. 10.
18.
Teoph.
in hunc
locum.Dzie-
dzie y
pan nie-
bá y zie-
mie.Matth.
21. 38.Ioh. 13.
13.Hebr. 1.
2.1 Cor. 8.
6.

my w nim: y jednego Pána Jezusa Chrysta / przez
ktorego wszystkie rzeczy są / a my przezeń. Tu s. Pá-
wel słucha w jedno / Bóstwo z Pánowaniem / a
między nimi żadney rozności nie czyni: bo to pe-
wna jest / że ani Bóstwo bez pánowania / ani pá-
nowanie bez Bóstwa / żadną miarą być nie może:
właśnie iáko słońce bez promienia / promień bez
słońca / nigdy nie jest: według onych słów / Słu-
chaj Izraelu pan Bóg twój / Bóg jeden jest. A
gdyby tu Apostoł / dawał ten tytuł Oycu / Jedem
Bogu / wydzielał Syna od iedynego bóstwa; tedy
by też zowiąc Syna Jedynym Pánem / wydzielał
Oycę od iedynego pánowania: za czym toby sta-
ło / iż iáko by był Syn bez bóstwa / iáko by Ociec był bez
pánowania. Ale te tytuły nie sobie nie derogują:
bo Ociec z Synem są iedynym Pánem Bogiem /
według onych słów; Ja y Ociec jedno jesteśmy.

PYT: Gdzie pismo zowie Syna Bożego Bo-
giem y człowiekiem?

ODP: Iákiś Prorok mówi: Oto niektórzy
Páná będzie brzemienna / y porodzi Syna / y názo-
wie się imię tego Emmánuel / co iestlibyś wykładat-
niać Bog z nami. Jan s. mówi w Ewángeliu y
swoim. A słowo ciálem się stało / y przemieniło
wáło między nami: y widzieliśmy chwale tego /
chwale iáko iednorodzonego od Oycá. Páwel s.
mówi pisząc do Rzymian: Chrystus pokładł / O-
cowa według ciáła / Który jest nád wszystkim Bog
błogosławiony ná wieki. Tenże mówi Apostoł
Páwel s. pisząc do Tymoteusza: Bog stał się wci-
donym w ciéle. A w Dziejach Apostołów mówi
Kryósyp: Wierze iż syn Boży jest Jezus Chry-
stus. Anioł też pasterzom u Łukáš s. dwie ná-

Ioh. 10.
30.Bogu
czło-

wiek.

Isai. 7.

14.

Matt. 1.

23.

Ioh. 1.

14.

Rom. 9.

5.

1 Tim. 3.

16.

Akt. 8.

37.

Luc. 2.

17.

tuże w Synu bożym wstąpił / mówiąc: Nie bojęcie
się: Abowiem oto oznajmię wam wesele wielkie /
które będzie wszystkim ludowi: to jest / národził
się wam dziś Zbawiciel / Który jest Chrystus Pan
w mieście Dawidowym. A tak ponieważ jest Bo-
giem y człowiekiem syn Boży / toć w nim są dwie
natury / Bóstwa y człowiecza: A iákim jest Bogiem
y człowiekiem.

PYT: Gdzie pismo zowie Syna Bożego rownym
Bogu Oycu w mianowaniu Bóstwa?

ODP: Syn Boży mówi u Jana s. Ociec mój
lepiej niż do tego prącnie y iá prącnie. Jan s. do kła-
da: Dla tegoż tym więcej żydowie szukali go za-
mordować / iż nie tylko gwałcił Szabát / ale też y
Boga powiedział być Oycem swym / czyniąc się ro-
wnym Bogu. Tenże Pan mówi u Jana s. Ja y
Ociec jedno jesteśmy. A ná infym miejscu mówi /
Wszystkie rzeczy które ma Ociec / moje są. U tegoż
Ewángeliu mówi: Wszystko moje jest twoje / a
twoje moje jest. A páwel s. mówi pisząc do Silis-
pensow: Niech tá chęć będzie w was / Która była y
w Chrystusie Jezusie: Który będąc w kształcie Bo-
żym / nie miał sobie tego za drapieżstwo / rownym
być Bogu / ale wymiścił samego siebie / wziąwszy
kształt słabejczy / a stawiając się podobny ludzom /
y osobą ułężony iáko człowiek.

PYT: Gdzie pismo zowie Syna Bożego mniej-
szym od Boga Oycá według natury człowieczej?

ODP: Sam syn Boży mówi u Jana s. Idę do
Oycá / boć Ociec wiełszy miłim ja jest. Tenże mówi
u Jana s. Ociec podał synowi zwierzchność / czy-
niąc go / iáko jest synem człowieczym.

Kobry
Bogu
Oycu.
Ioh. 5. 17Ioh. 10.
30.

Ioh. 16.

15.

Ioh. 17.

10.

Philip. 2.

5.

Mniej-
szy od
Oycá

Wzglę-

dem. 3.

1. 3. 1.

czen-

Ioh. 14.

28.

Ioh. 5.

27.

WVe-
dlug Bo
gostwa
jest
wysp-
dnie.

Mat. 23.
20.

WVedle
człowie-
czeńst-
wa tyl
ko w
niebie
jest.

Mat. 26.
11.

Ioh. 16.
28.

Ioh. 17.
11.

Marc. 16.
19.

Luc. 24.
51.

2 Cor. 5.
16.

1 Cor. 11.
26.

Act. 3.
21.

Matth.
24. 24.

PYT: Gdzie pismo święte włożyte / i syn Boży według bóstwa jest w sędzie / w niebie y na ziemi?

ODP: Sam syn Boży mówi v Mattheusza 6. A oto ja jestem z wami po wszystkie dni aż do skończenia świata.

PYT: Gdzie pismo święte włożyte / i syn Boży według człowieczeństwa jest w niebie / a i go tu niemają na ziemi?

ODP: Sam syn Boży mówi v Mattheusza 6. W bogie zawsze z sobą mieć będziecie / mnie nie zawsze. A v Jan 6. mówi: Opuśćsam świat / a idę do Ojca. V tegoż Ewangelisty mówi: Już nie jestem na świecie. Marek 6. mówi: Pan wieści jest do nieba w górę / y siadł na prawicy Bożej. Łukas 6. doклада mówiąc: Rozstał się Chrystus z Apostołami / y był nieścion w górę do nieba. Paweł święty mówi pisząc do Koryntczyków w listach wtórym: Żadnego nie znamy według ciała / choćbyśmy znaleźli Chrystusa według ciała / wszakże teraz więcej nie znamy. Tenże mówi w liście pierwszym do Koryntów: Śmierć państwa opowiedzieć będziecie / aż przyjdzie. Piotr 6. mówi w Działach Apostolskich: Jezusowi Chrystusowi potrzeba być w niebie / aż do czasów naprawienia wszech rzeczy. A v Kredzie Apostolskim mowimy: Wstąpił na niebiosy / siedzi na prawicy v Bogu Ojcu / z tamtąd przyjdzie sądzić żywe y umarłe. A i tak jest / toć owym nauczycielom nie mamy wierzyć / którzy go nam tu cielesnie włożyli. W czym nas y sam syn Boży przestżega / mówiąc v Mattheusza 6. A bowiem powstał fałszywy Chrystusowie / y fałszywi prorocy / y czynić będą znaki

imiona wielkie y cuda / tak iżby zwiedli / (by mogło być) y same wybrane. O to mi wam powiedział. Jesli by tedy wam rzekli: Oto na puszczy jest: Nie wychodźcie. Oto w miejscach skrytych jest: Nie wierzyć.

PYT: Gdzie pismo święte syna Bożego wszechmogącym?

ODP: Jan 6. mówi: Dłacie się nam narodzili / a syn jest nam dany / ktorego panowanie będzie w ramię iego / y będzie nazwane imię iego Bogomocy. Tenże mówi: Oto pan Bog przyjdzie w mocy / y ramię iego panować będzie. Oto zapłata iego z nim / a nagroda iego przed nim: Pasać będzie trzoda / iako pasterz / pozbićra białanki ramię swoim. Syn Boży mówi v Jan 6. Ojciec mój ieszceć aż do tąd pracuje / y ja pracuję. Tamże: Cokolwiek Ojciec czyni / to też takież y Syn czyni. Tamże: Jako Ojciec wzbudza umarłe y ożywia / tak y syn ktore chce ożywiać. A na innym miejscu / mówi: Mam moc położyć żywot / y mam moc zabrać go. W Obiaw. też v Jan 6. mówi: Jamieśt Alpa y Omega / to jest / początek y koniec / mówi Pan / ktory jest / y ktory był / y ktory przyjdzie / to jest / on wszechmogący. A v Mattheusza 6. mówi Kap. 28. Dána mi jest wszystkie zwierzchność na niebie y na ziemi. Tamże: Oto ja jestem z wami po wszystkie dni / aż do skończenia świata / Paweł 6. w liście do Koryntów / y Piotr 6. w liście swoim / mówią: Chrystus wmartwiony ciałem / aleć ożywiony Duchem.

PYT: Gdzie pismo święte świadczy / że syn Boży wszystko wie y widzi?

Wszystko
mogący
Iai. 9. 5.

Iai. 40.
10.

Ioh. 5. 17

W 19.
W 21.

Ioh. 10.
18.

Apoc. 1.
1.

Matth.
28. 18.

W 20.

2 Cor. 13.
4.

1 Petr. 3.
18.

Wszystko
widzi.

Matth. 9

4.

Marc. 2.

8.

25.

Ioh. 2.

24.

Ioh. 16.

30.

Colof. 2

3.

I Cor. 1.

24.

Ioh. 1.

47.

Apoc. 2.

23.

Marc. 13

32.

Ioh. 14.

10.

Aa. 1. 7.

ODP: Mattheusz s. y Marek swiety mowia:
 A poznawszy wnet Jezus Duchem swym / iz tak v
 siebie myslili / rzekl do nich: Czemu to rozmysla-
 cie w sercach waszych? V tegoz Mattheusza Duch
 swiety mowi: A Jezus widzac mysl ich. Jan s.
 mowi: Ale sam Jezus nie zwierzał sie im / dla tego
 iz znal wszytkie: A nie bylo mu potrzeba / aby byl
 kto miał dac świadectwo temu o człowieku. A po-
 stolowie v Janá s. mowia: Teraz poznałsmys / ie
 wszytko wieś. Paweł s. w liście do Kolossensow /
 mowi: W Krystusie kryte są wszytki skarby ma-
 drości y wmiestności. Tenże mowi Apostoł w li-
 ście do Koryntow: Krystus jest moc Boża / y ma-
 drość Boża. A sam syn Boży mowi v Janá swie-
 tego Władysława: Tenże jest zaprawde Izraeli-
 tá / w ktorym niemáš zdrády. Rzekł mu Władys-
 ław: Skądże mié znáš? A Jezus odpowiedniawszy
 rzekl mu: Jeszcze pierwey niż cie tu silny wezwał /
 gdyś pod figowym drzewem byl / widziałem cie.
 A w Obiáwieniu v Janá s. mowi: Ja jestem ten /
 ktory się bádám nerek y sere. Co się dotyczy onych
 słow páńskich: O dniu / y o godzinie sádu żaden
 niewie / ani Anieli ktory są w niebie / ani syn / tylko
 sam Ociec: tedy to mowi syn Boży nie względem
 bóstwa: boć on iáko Bóg wszytko wie; co się po-
 łáma nie tylko z tych miejsc / ale y stádo / ie on jest
 w Wyciu á Ociec w nim: Ale cześć iá wzgledem
 człowieczeństwa / cześć iá wzgledem nas / nie bies-
 bie / abyśmy się o tym nie pytáli / nie chcąc abyśmy
 o tym wiedzieli. A dla tegoż ono mowi w Dniach
 Apostoelskich Káp. 1. Nie wáśiáć rzecz náć czasy y
 chwile / ktore Ociec w swej własnej mocy polozył.
 PYT: Gdzie o tym nápisano / iz Syn Boży grze-

chy odpuszcza?

ODP: Sam syn Boży mowi w Obiáwieniu:
 To mowi swiety y prawdziwy on / ktory ma klucze
 Dawidow: Który otwiera / á żaden nie zamkne; zá-
 myka / á żaden nie otwiera. Ten Pan odpuscił
 grzechy Mágdalenie mowiac / iáko nápisal Lu-
 kas swiety: Odpuszczone tobie są grzechy. A po-
 wietrzem ruszonemu rzekl / iáko czytamy v Mat-
 theusza s. Odpuszczone są grzechy twoie. Co sly-
 sząc Skrytenbowie / rzekli sami w sobie: Ten blu-
 żni. A któz grzechy odpusćić może iedno sam Bóg?
 A widzac mysl ich Pan Jezus / rzekl do nich: Aby-
 ście wiedzieli że moc ma syn człowieczy ná ziemi
 odpuszczać grzechy. Paweł s. mowi w liście do
 Kolossensow: Jáko Krystus odpuscił nam / tak
 też y wy odpuszczajcie. Piotr s. moni w Dniach
 Apostoelskich Káp. 10. Wszyscy Prorocy świadec-
 two przynaśáią / iz każdy weźmie grzechow od-
 puszczenie przez imię Krystusowe / Któz olwitéł
 weń wierz. Jan Arzátel mowi / Oto Władysław
 Boży / ktory gładzi grzechy swiátá.

PYT: Gdzie písmo żowie syná Bożego Aniołem
 niestworzonym?

ODP: Jáś mowi: Dzieciáto się národziło /
 syn jest dány nam / y wzwóá imię tego Anioł porá-
 dy. Tenże Jáś mowi: Anioł oblicza Bożego
 zbáwił ie / onie sam odkúpil termilowánim y mi-
 łostírdziem swoim / á nosił ie y piástował iákož
 od wieku. Máláchiaś mowi: Kychło wmdzie do
 Rościółá swego Pan / ktorego wy sáfácie / y An-
 ioł przymerza ktorego wy żádacie. Z tymi Anio-
 łem niestworzonym Jáśub Pátryárchá pářował
 się / y názywał go Bogiem. Tego Aniołá Jáśob

Apoc. 3

7.

Luc. 7.

48.

Mat. 9.

2.

Colof. 3.

13.

Aa. 10.

43.

Ioh. 1.

29.

Aniol

nie sá

orzon y.

Iśa. 9. 5.

Iśa. 63. 9.

Malach

3. 1.

Gen. 22.

30.

Gen. 45.

16.

Iosu. 5.
14.
Exod. 3.
2.
29. 23.
Tertul.
adu. Pra
xeam.
Athanas.
Serm. 4.
Cont.
Arrian.
Euseb.
li. i. ca. 2
Aug. Q3
in Exod.
Iustinus
Dialog.
cum Tri.
phone.
Colof. 1.
15.
Ioh. 14.
9.
Doktor
Luc. 4.
18.
Ioh. 13.
13.
Matth.
17. 5.

Pátryarcha wywiał. Tego Anioła Jozue chwalił. Tymci Aniołem Mojżesz rozmawiał: ten ci Anioł z niemie Egiptskieg lud Izraelski prowadził: tak iako Doktorowie Arześciński zeznawali/ przez onego Anioła syna Bożego rozumietac iako Tertullianus, Athanas: Euseb: August: y Iustinus.

PYT: Gdzie pismo zowie Syna bożego obrazem Bożym?

ODP: Paweł s. mowi pisząc do Kolossensow: Syn boży jest wyobrażeniem Boga niewidzialnego. A dla tego się zowie Chrystus Pan obrazem Boga Wycią/ i my znając syna/ znamy Wycią/ widząc syna/ widzimy Wycią: według onych słów Chrystusa Pána/ które mowił do Filipa v Janá świętego: Ato mnie widział/ widział Wycią/ i ja w Wyciu/ a Ociec we mnie.

PYT: Gdzie pismo zowie syna Bożego Doktorem?

ODP: Sam Syn boży mowi v Lukassá świętego: Duch pański nademną/ dla tego i ja nie poskładał/ abym opowiedał i wanieciq v bogin: poskładał mi abym wzdrowił skręcone ná sercu/ abych powiedzial wieziom wyzwolenie/ a ślepym náprawienie wzroku/ a żebych zlamane wypuścił ná wolność. Abych opowiedzial rok pański w dzisie czyni. A v Janá s. mowi: Wy mnie nazywacie Mistrzem y panem/ a dobrze mowicie/ bom nim iest. Tego Doktorá z potrzeby zbawienney mamy słuchac/ y wolę tego czynic/ tak iako nam to roztazuje Bog Ociec/ sam syn Boży/ Mojżesz/ Marya pánná/ Piotr Apostol/ iako o tym w piśmie świętym czytamy. Bog Ociec mowi v Martheusá świętego

go: Ten ci iest Syn mój miły ná którym ja postawiam/ tego słuchajcie. Syn boży mowi v Janá świętego: Owe moje głosu mego słuchaj. Mojżesz mowi v riegách swych: Ato nie będzie słuchał Proroka tego/ będzie wytorzenion z ludu. Marya pánná mowi v Janá s. Cokolwiek wam rzecze syn mój/ czyncie. Piotr s. mowi z inżem Apostoly: Wiecey nam potrzeba być posłusznemi Bogu/ niż ludzom.

PYT: Gdzie pismo zowie Syna bożego Królem?

ODP: Zachariasz mowi: Wesel się cořko Synu/ oto Król twój idzie do ciebie sprawiedliwy/ zbawiciel/ ciędy/ siedząc ná oslicy. Jan święty mowi v Objawieniu: Baramet zwycięzy nieprzyacioly swe: przeto i ja iest Pánem pánow/ y Królem Królów. A sam o sobie v psalmie wtórym mowi: Jam iest postanowiony Królem nád Syonem/ To nie Papież.

PYT: Gdzie pismo zowie syna Bożego Pasterzem?

ODP: Dawid mowi v psalmie: Pan iest pasterzem moim/ a żadnego niedostárku nie vznam. A sam syn Boży mowi v Janá s. Jam iest on do brzy Pasterz. Jeremiasz y Ezechiel/ syna Bożego Pasterzem nazywaj.

PYT: Gdzie pismo zowie syna Bożego Hetmą?

ODP: Paweł s. mowi pisząc do Żydów: Oglądajcie się ná Jezusa Hetmána y Kónieczniela wiary: który miásto wesela temu vstáwionego/ podiql trzpi/ wzgardziwszy skromotę/ y vsiádiná práwicy stolice Bożey. A Piotr święty mowi v Dniách

Ioh. 10.
27.
Deut. 18
19.
Ioh. 2. 5.
A. 5.
29.
Krol.
Zach. 9.
9.
Apoc. 17
14.
Plal. 2.
6.
Pasterz
Psalm. 23.
1.
Ioh. 10.
11.
Ier. 23.
Ezech.
34.
Hetma.
Hebr. 12
2.
A. 3. 15.

Ad. 31.
11.

Apostolskich Żydom: Zamordowaliście sprawcę
żywota. Tenże: Bog wypisał prawnicą swą Kry-
stusa / aby był Królestwem i zbawicielem.

Głowa

PYT: Gdzie pismo zowie Syna Bożego Gło-
wą Kościoła?

Ephes. 1

22.

Colof. 1.

11.

Matth.

23. 8.

1 Cor. 4

1.

Funda-

ment.

Isai. 28.

16.

1 Cor. 3.

11.

Biskup

nawys.

1 Pet. 2.

25.

1 Pet. 5.

4.

ODP: Paweł święty mówi pisząc do Ephesow
y do Kolosinsów: Bog Ojciec postanowił Kry-
stusa głową nad wszystkie rzeczy Kościołowi. To
nie Papieża. Ten tytuł / należy samemu Synowi
Bożemu: y dla tego sam Syn Boży mówi w Mat-
theusza świętego: Nie dajcie się zwąć Mistrzami
/ abowiem / jeden jest Mistrz wasz / to jest / Kry-
stus / a wy wszyscy jesteście Bracia. A święci A-
postołowie / ani Piotr / nie zwali się Głowami / ale
Rugami tej głowy / mówiąc: Niech człowiek cze-
ści o nas rozumie / jako o Rugach Chrystusowych / y ja-
są farszady tajemnie Bożych.

PYT: Gdzie pismo zowie Syna Bożego fun-
damentem Kościoła?

ODP: Sam pan mówi w Izaiasz: Oto zało-
żę w Syonie kamień mocny w góry / a kościo-
winy / za gruntowny fundament: ten który wierz-
weń / nie będzie zawstydzon. Paweł święty mo-
wi pisząc do Koryntow w liście pierwszym: Grun-
tu innego nie może nikt założyć / oprocz tego co jest
założon / który jest Jezus Chrystus.

PYT: Gdzie pismo zowie Syna Bożego nawys-
szym Biskupem?

ODP: Piotr święty mówi w liście pierwszym:
Wyślicie jako owce błękitne / ale teraz jeste-
ście nawróceni do Biskupa y do Pasterza dusz was-
zych. Tenże mówi: Gdy się okaże ono Królestwo pa-

sterzow / odnieście one korony chwaly / ktora nie
wiedniecie. A Paweł s. mówi w liście do Żydow:
Mamy Biskupa wielkiego / który przemienił nie-
bios / Jezusa syna Bożego: trzymamyś to wy-
znane. Tenże: Obaczcie nawysokiego Biskupa wy-
znania naszego Jezusa Chrystusa.

PYT: Gdzie pismo zowie Syna Bożego zbawi-
cielem?

ODP: Sam Syn Boży mówi w Izaiasz prorok-
ta: Ja sam pan jestem / a oprocz mnie żadnego
zbawiciela nie ma. Anioł mówi Józefowi w
Mattheusza s. Józefie Synu Dawidow / nie boj
się przyjąć Maryję za małżonkę twoją: abowiem
co się w niej poczęło / jest z Ducha świętego. A o-
na porodzi syna / którego nazowieś Jezus: abo-
wiem on wybawi lud swój od grzechów ich. Pa-
weł s. mówi pisząc do Tymoteusza w liście pier-
wszym: Chrystus Jezus przyszedł na świat / aby
grzeszników zbawił. Jan też święty wzy: Myśmy
widzieli y świadczymy / że Ojciec posłał Syna aby
był zbawicielem świata. Na tym i drugim zbawi-
cielu każdy powiniem przestać / zbawienia w swo-
jem / w uczynkach / y w wymysłach ludzkich / nie
stać się: bo go tam nie ma. Piotr s. mówi w
Dziejach Apostolskich: Nie ma w żadnym innym
zbawienia / ani jest żadne imię pod niebem / ktore-
by było podane między ludźmi / w którym potrzeba
abyśmy byli zbawieni / tylko to imię Jezus.

PYT: Gdzie pismo zowie Syna Bożego Odku-
picielem?

ODP: Sam Syn Boży mówi w Mattheusza s.
Syn człowieczy nie przyszedł aby mu służono / ale

Hebr. 4.

14.

Hebr. 3.

1.

Zbawiciel.

Isai. 43.

11.

Matth. 1

20.

1 Tim. 1.

15.

1 Ioh. 4.

14.

Ad. 4.

12.

Odkupi-

ciel.

Matth.

20. 28.

1 Petr. 1.
18.

aby słyszał i dał zymot swoj na otup za wiele ich.
Piotr s. mowi w liście swoim: Wiedząc iż nie kła-
zonemi rzeczami / srebrem albo złotem / iestebście
wybawieni od próżnego obcowania wászego / Kto
reście podane wieli od Wycow: Ale droga Krew /
iako Wąraná niepomazanego y niepokalanego /
to iest / Krystusá. Páwel święty mowi w liście do
Efezow: W Krystusie mamy odkupienie przez
Krew tego / y odpuszczenie grzechow z obfitey łaski
tego. Toż mowi do Kolossensow pisząc.

Ephes. 1.
7.
Colof. 1.
14.

Kapl.

P Y T: Gdzie pismo zowie syná Bożego Káplanem wiecznym?

Psal. 110
4.
Hebr. 7.
24.

O D P: Bog Ołtec mowi w Psalmie: Ty iesteb
Káplan ná wieli według porządku Melchisedechowego.
Páwel s. mowi do Żydow. Krystus i
ná wieli trwa / wieczne ma Káplánstwo. A dla tego
go iest Káplanem / i sam ofiarował ciáło swoje.
Bogu Wycu za grzechy náše / tak iako mowi Pá-
wel s. w liście do Efezow: Krystus umiłował
nas / y wydał samego siebie za nas / ná ofiarę y ná
zabicie Bogu / ku wonności dobrej wonicy.

Ephes. 5
2.

Ofiara

P Y T: Gdzie pismo zowie Jezusá Krystusá ofi-
arą iedyną / doskonałą / vblagálną?

1 Cor. 5.
7.
Hebr. 9.
28.
Hebr. 10
10.
Hebr. 10
11.

O D P: Páwel s. mowi pisząc do Koryntow w
liście swoim: Ofiara náša Wielkonocna iest za
nas ofiarowana / to iest / Krystus. Do Żydow mo-
wi Kap. 9. Krystus raz iest ofiarowan / aby zla-
dził grzechy wielu ludzi. Tenie mowi w tymże li-
ście: Jestebymy poświęceni przez ofiarę ciáła Je-
zusá Krystusá raz wczymonę. Tenie Apostoł mo-
wi támię: Gdzie iest odpuszczenie grzechow / nie-
máš ofiary za grzech. A i mamy odpuszczenie

grzechow w zaśludze y śmierci Krystusowej, te-
dyż iisá wymysł ludzki / nie iest ofiarą vblagál-
ną za grzechy ludzkie.

P Y T: Gdzie pismo zowie syná Bożego vblagá-
niem / y dosyć wczymieniem za grzechy náše / y po-
daniem z Bogiem?

Dofy-
czynie
nie.

O D P: Páwel s. mowi pisząc do Rzymianow:
Będąc vspráwiedliwieni Krew Krystusowa / dá-
leko teraz więcej bádziemý przezeń od gniewu za-
chowaní: bo iestli będąc nieprzyjacielní / iestebymy
zjednání z Bogiem przez śmierć Syná tego; dá-
leko więcej będąc zjednání / bádziemý przez ywot
tego zbáwieni. W tymże liście mowi: Jezusá Krystusá
postánowił Bog / aby był vblagáníem przez
wiara / wylawszy Krew swoia / ku okazaniu sprá-
wiedliwości swojej dla odpuszczenia grzechow
przesłych. Tenie mowi w liście do Koryntow:
Krystus od Boga stál się nam mądrością / sprá-
wiedliwością / poświęceniem y odkupieniem. Tenie
s. mowi w liście do Kolossensow: Przez Krystusá
Ołtec pojednał sobie wszytkie rzeczy / vspokoił
wszy przez Krew krzyża tego. Jan s. mowi w li-
ście swoim: Krew Jezusá Krystusá syná Bożego
oczyszcza nas od wszelkiego grzechu. Tenie mowi
w tymże liście: Bog umiłował nas / y posłał Syná
swoego / aby był vblagáníem za grzechy náše.
Jan Arziáciel y Janá Ewángelisty mowi: Oto
Wáranek Boży / Który głódi grzechy światá te-
go. Izáiasz Prorok w riegách swoich ták też o
Krystusie mowi: Zraniony iest dla złości nášych /
a vbit dla grzechow nášych: Ekarán iest dla pokóiu
nášego / a z smáleni rázy tego vzdrowiemymy

Rom. 5.
9.Rom. 3.
25.1 Cor. 1.
30.Colof. 1.
20.1 Ioh. 1.
7.
1 Ioh. 4.
10.Ioh. 1.
29.Izai. 53.
5.

34 * * * * * Nauka * * * * *

2 Cor. 5. 21. Ten który grzechu nie czynił / stał się grzechem za nas / abyśmy się stali sprawiedliwoscią Bożą w nim. Tenie mowi w liście do Tymoteusza: Kry-
 1 Tim. 2. 6. stus samego siebie wydał zapłatą odkupienia za wszystkie. Toż mowi samie Krystus pan v Mlaktě
 Mar. 10. 45. swietego. Tenie Apostol pišac do Żydow mowi: Przymierza stał się rekoymis Jezus. Tenie mo-
 Hebr. 7. 22. wi w liście do Kolossensow: Otec przez Krystusa
 Colof. 1. 20. sobie pojednał wszystkie rzeczy / v społotowšy przez
 Colof. 2. 14. krew krzyżowego. W tymie liście mowi: Krystus
 Galat. 3. 13. wymazał cyrográf vstáv / ktorý był przeciwko
 Galat. 4. 5. nam / y był nam przeciwny / á on go przez odśól
 Hebr. 2. 9. pośredku / przybwišy ku krzyżowi. Tenie mowi
 w liście do Galátow: Krystus nas odkupił od
 Galat. 3. 13. przeklestwa zákona / gdyž za nas stał się przekle-
 Galat. 4. 5. stwem. W tymie liście mowi: Krystus wykupił
 Hebr. 2. 9. tych / ktorzy byli pod zákonem / żebyšmy otrzymali
 sposobieme synow. A w liście do Żydow mowi: Krystus
 z lástí Božey za wszystkie śmierci kóšci
 wál / zé. Co wšytko dla tego syn Boží vczynil / ná-
 gradzác / došyć czyníc / zástěpuic / plácć za
 grzechy ľudské / spráwiedliwoscí Božey: stávšy
 się za národ ľudský poslušným Bogu / poddáným
 zákonowi / grzechem / przeklestwem / śmiertelno-
 scí / zé. Z tych mceyc iásne się to pokázá: Po-
 miewá: Syn boží jest pojednániem nášým z Bo-
 žiem Dycem / vblágámím gñewu tego / vspřáw-
 dliwíem / odkupíem / očyšćeníem / zglášen-
 íem grzechow / záníem / vbićím / křádem
 dla grzechow nášých: Aremu / pomiewá jest i-
 šće nagrodę y zaplácć za grzechy naše Bogu
 Dycu / zástěpěć ábo rekoymis před sodem Bo-

* * * * * O Synu Božím. * * * * * 35

šlu / vspokojením / zánážením cyrográfu / zničie-
 niem przeklestwa / wybáwíem od zákona / slo-
 stwáním śmierci za přestěpštwy / Tedyć jest
 došyć vczyníem za grzechy naše spráwiedliw-
 ošću / sđowí Božemu: bo te rzeczy społem / sobo
 chodž. A teš to jest rzecz pewná: Ato Bogo odku-
 puie / vspřáwiedliwí / zástěpuie / wíne nágradž:
 zé. Ten za tego došyć czyni / sđowí. A to wšytko
 vczyníe racyl pan Jezus Krystus / iáko te pišíná
 svědčž: Tedyć jest on doškonálým / skutecným
 došyć vczyníem za grzechy naše před Trybu-
 nálem Božím. Ktore došyć vczyníe / stáczá-
 kóme ošáry křwáwe / y oná křtá vblágá / ná / fi-
 guowálšy: svědčž Páwel swísty pišac do Žy-
 dow šyroko.

PYT: Gđie pišino zowie Syná božego vspřá-
 wíedliwíem nášým?

ODP: Páwel s. m. wi pišac do Řymán: Kry-
 stus vímáel dla grzechow nášých / á wstál z mrt-
 wých dla vspřáwiedliwíenía. Tenie mowi Apo-
 stol do Řoryntow w liście swoim: Krystus který
 nie vzmál grzechu / stał się grzechem za náš / aby-
 šmy się stali spráwiedliwoscí Boží w nim. A
 teš spráwiedliwoscí stávámšy se včestnšámi
 wíárž. Páwel s. m. wi pišac do Řymán: Be-
 doc tedy vspřáwiedliwíem přez wíárž / počoy v
 Boga mámy přez Páná nášego Jezusá Krystu-
 šá: přez křowegšmy teš wíárž otrzymáli přystěp
 ku teš lášce.

PYT: Gđie pišino zowie Syná Božego Slovem
 Božím?

ODP: Bog Otec mowi v proroká Aggeuš:

Heb. 7.
8, 9, 10.

Vspřá-
wíedli-
wíeníe
Rom. 4.
25.

2 Cor. 5.
21.

Rom. 5.
1.

Stěžo
Bože.
Agge 2.
6.

Ioh. 1. 1. Ja z wami testem / Słowo moje / y Duch mój. Jam
 6. mowi w Ewangelii: Na początku było Słowo / a Słowo ono było v Bogu / a było ono Słowo Bog: wszystko się przez to Słowo stało. A Słowo ono ciałem się stało. A w Objawieniu napisano: A imię tego rzeczone jest Słowo Boże. A dla tego jest syn Boży nazwany Rowem Bożym: Cześć / i z Bogu / y z Ducha wyśledł przed wieki; i tak o sobie mowi v Syrach / a mądrość Boża: Jam z wst nawiętego wyśledł / pierworodny przed wszystkim stworzeniem. Cześć / i z przez to Słowo wszystko się stało: Dawid mowi w psalmie / Słowem pańskim niebiosy gruntowane są. Cześć / i z jest tłumaczem Bożym do nas: Paweł 6. mowi do Żydów / W te dni ostateczne mowił nam przez Syna.

Przy-
 czynca.
 P Y T: Gdzie pisano zowie syna Bożego przyczynca iedynym / tak odkupienia iako y przyczynca?

Ioh. 14. 6. O D P: Sam syn Boży mowi v Janu 6. Jam jest drogą / prawdą / żywot: żaden nie przyjdzie do Ojca iedno przez mnie. Tenie mowi v Janu 6. 33. tego: O cokolwiek prosić będziecie Ojca w imię moje / dać wam. Paweł 6. mowi pisząc do Tymoteusza w liście swoim. Jeden jest Bog / ieden też pośrednik Boga y ludzi / człowiek Jezus Chrystus / który samego siebie dał zapłatą odkupienia za wszystkie. Tenie Paweł 6. mowi pisząc do Żydów: Jezus może dostatecznie tych zachować / którzy przezeń przystępnia do Boga / zawsze żyjąc / aby się przyczyniał za nimi. W tymże liście mowi: Chrystus wyszedł do samego nieba / aby się teraz okazał

wał przed oblicznością Boga za nami. Tenie do Rzymian pisząc mowi Kap. 8. Chrystus który jest na prawicy Boga / który też prosi za nami. A Jan 6. mowi w liście swoim: Jestliby kto zgrzeszył / przyczynca mamy v Ojcu Jezusa Chrystusa sprząwiedliwego: A on jest v blaganiem za grzechy nasze / a nie tylko za grzechy nasze / ale też za wszystkiego świata. Stąd się pokazuje / że nie Święci woble ciała zmarli / są przyczyncami naszymi w niebie: ale sam Jezus Chrystus. Dla tegoż ono mowił Jan Arznieiel: Nie testem ja Chrystusem / to test Baplanem / Przyczynca nie testem ja. A w końcu wał na Chrystusa mówiąc: Oto Baranek Boży.

P Y T: Gdzie pisano zowie syna Bożego Sedzia sprawiedliwym?

O D P: Sam syn Boży mowi v Mattheusza 6. Gdy przyjdzie syn człowieczy w chwale swej / y wszyscy święci Aniołowie z nim / tedy siądzie na stolicy chwały swej: A będą zgromadzone przed nim wszystkie narody / y odłoczy iedne od drugich / iako Pasterz odłacza owce od kozłów; a postawi owce po prawej ręce swej / a kozły po lewej. Tedy rzecze Krol tym / którzy będą po prawicy Jego: Podajcie błogosławienie Ojcu me / Pośiódzcie dziedzicznie Krolestwo wam zgotowane od zaojcia bractwa. A tym którzy po lewej będą / rzecze: Idźcie odemnie przeklećci w agień wieczny / którzy zgotowani jest Diabłu y Aniołom tego. A Paweł 6. mowi pisząc do Koryntow w liście swoim: Mamy stąnąć iawnie wszyscy przed stolicą Chrystusową / aby każdy odmoł / co by na ciełe wzógł / i nie wedle tego / co uczynił albo dobrego / albo

Ioh. 2. 1.

Ioh. 3. 28

Ioh. 1. 36

Sedzia.

Marth. 25. 31.

2 Cor. 5. 10.

38	Nauka	39
Psal. 96. 13.	złago. A w Krednie Apostolstun mowimy: Z tamo tąd przydzie sódnie żywey zmarle. Dawid mowi w Psalme: Pan będzie sódnił okrog świata w sprawiedliwości.	
Wiara Syna Bożego.	P Y T: Gdzie w słowie Bożym napisano / w synu Bożego wierzyć?	Syn Boży ma być chwalony Ioh. 5. 23
Ioh. 6. 35.	O D P: Sam syn Boży mowi v Janá s. Ja ieo stem chleb żywota / który przydzie do mnie / nie be- dnie tak / ale / a który w mnie wierzy nie będzie pra- gnął. Tanie: Tę jest wola Oycá moie / który ma posłał / aby w selti / który widi syná / y wierzy wén / miał żywot wieczny. Jan Arzciel v Janá Ewán- gelisty mowi: Kto wierzy w syná Bożego / ma ży- wot wieczny / a kto nie wierzy w syná / nie wytrzy- wota / ale gniew Boży trwa ná nim. Páwel s. mo- wi strojowi / w Dziełach Apostolskich: Wierzy- w Pána Jezusa / a będzie zbawion / ty y dom twoy Sam też Bog Oátec mowi v Proroka Izaiáš: Oto Kláda ná Spomie Kámen obházenia / y Káto zgoršená / Kámen doświádczony / Kóstowny / dro- gá / zá fundáment: w selti / który wén wierzy nie be- dnie záwstydzén. A tó wiáta / y ták mamy wierzy- w Pána Krystusa / który wierzymy / y ták wierzy- my w Boga Oycá: a tá jest iedná wedlug Páwla świstego. Syn Boży mowi v Janá s. Wierzyć w Boga / y w mne wierzyć. V tegoż Ewangelisty mowi. Kto w mne wierzy / nie w mne wierzy: ale w onego / który mne posłał. Którymi słowy dáma máć syn Boży / i z Bogiem Oycem spólny / i tá jest / chwala / bostwo / wiecznosť: bo tákto wierzy- my / i Oátec test Bogiem / stwórzycielem / wiecz- nym: ták též syn Boży test Bogiem / stwórzycielem /	
Act. 16. 31. Ist. 8. 14 Ist. 28. 16.		
Eph. 4. 5.		
Ioh. 14. 1. Ioh. 18. 44.		

38	O Synu Bożym.	39
wiecznym / zc. O czym wyśsey było.	P Y T: Gdzie w słowie Bożym napisano / i z ma być chwalon Jezus Krystus.	Syn Boży ma być chwalony Ioh. 5. 23
	O D P: Syn Boży mowi v Janá swistego: O- átec młogo nie sódni / lecz w selti / sódni / i tákto / i tákto / i tákto / aby w selti / i tákto / i tákto / i tákto / i tákto / i tákto / i tákto / wáta Oycu. Kto nie czci syná / nie czci Oycá / który go posłał. Páwel s. mowi w liście do Filipensow: aby w imie Jezusowe w selti / i tákto / i tákto / i tákto / nie / i tákto / i tákto / i tákto / i tákto / i tákto / i tákto / Tenże Apostol mowi w liście do Korintow: Gd- by byli poználi ludie / nie w tákto / i tákto / i tákto / ná chwałę. Tego syná Bożego Apostolowie / gd- w niebo wstępował chwalili. Tego chwalil Setnik / Krol / Samarytan / y inšy. Tego pteraz Kóściół tryumfujący chwali / mowiac / i tákto / i tákto / my w Obháwieniu Janá swistego: Gdzie ten test Báránek on zábitý wáta / i tákto / i tákto / i tákto / drość / y síla / y chwałę / y bógáctwá / y mo- stwo. Tego chwalá y Aniolowie w selti. Páwel s. mowi / Gd- w wodzi pierworodnego ná świat / powieda: Niech mu síla / i tákto / i tákto / i tákto / wie Boży. Jan s. widzenie Izaiášowe o Krystu sie wykláda mowiac: Tóć powiedal Izaiáš / gd- widziál chwałę Krystusow / y mowił o nim. Kto tego y my nie rozdielá / z odświepceniami / chwa- limy bez přestánku / mowiac: Swistý / Swistý / Swistý / Bog zástepow / który nas wczymil / Krol m y Káptány Bogu Oycu / temu niech będzie chwa- lá wieczná. Amen.	Phil. 2. 10. 1 Cor. 2. 8. Luc. 24. Matth. 8 Ioh. 4. Luc. 17. Apoc. 5 12. Heb. 1. 6. Ioh. 12. 41. Apoc. 1. 5. Syn Bo- ży ma być chwalony wam.
	P Y T: Gdzie w słowie Bożym napisano / i z syn Boży ma być wzywány?	
		C 4

Luc. 17. 5. Odp: Apostołowie święci/iako czytamy v Lu-
 kass. Syna Bożego wyzwał/ mowiąc: Pánie
 przymnoi nam wiatry. Szczepan s. syna Bożego
 Ađo. 7. 59. wyzwał/ mowiąc: Pánie Jezusie przymni ducha
 Apoc. 22. 20. meo. Jan s. wyzwał pána Jezusa mowiąc: przydź
 Rom. 1. 7. pánie Jeru. Páwel s. syna Bożego spotem z Wy-
 2 Cor. 1. 2. cem w listách swoich wyzwał/ mowiąc: Laska y
 Galat. 1. 3. pokoy niech wam będzie od Boga Wyca nášego/
 2 Tim. 1. 2. y od pána Jezusa Krystusa. Ananias w Dziełach
 1 Cor. 1. 3. Apostolskich mowi: Pánie/ Rysalem od wielu lu-
 Ađ. 9. 14. dzi o Saulu/iako wiele zle^o czynil świętym twym
 1 Cor. 1. 2. w Jeruzalem/ y ma moc też ná tym mieyscu od
 3. Křizgt Kápláńskich/więzyc wšytkie ktory wy-
 Ađ. 9. 14. wiać imienia twego. Páwel s. pišac do Koryn-
 1 Cor. 1. 2. tow w liście swoim mowi: Kościółowi bożemu/
 Ioh. 14. 13. ktory jest w Koryncie/ poświęconym w Jezusie
 Iai. 11. 10. Krystusie/ wezwánym świętym/ ze wšytkim/
 Ioh. 14. 13. ktory wyzwać imienia pána nášego Jezusa
 Iai. 11. 10. Krystusa ná wšelkim mieyscu. A sam syn Boży
 Ioh. 14. 13. mowi v Janas. Co cokolwiek będziecie prosić w
 Iai. 11. 10. imie moie/to uczynię. Izaias Prorok o Mesiassu
 Ioh. 14. 13. mowi: Będą go wyzwać pogańi. A tak y my go
 Iai. 11. 10. wyzywamy iako Boga: przezeń się zaś Boga mo-
 Ioh. 14. 13. dimy/iako przez przyczynę y Poyśrzedniká tedy-
 Iai. 11. 10. nego: bo jest Bog y człowiek/iako pišiná świad-
 Ioh. 14. 13. czo. W imię tego modlimy się: to jest / w nádziale
 Iai. 11. 10. mekci/śmierci/ y zaślugi tego.

Pytanie.
 Co jest Duch święty?
 Odpowiedz.

Duch s. jest osoba istotna/rozeznana od Wyca y
 od Syna/przez się będąca/trwająca/wieczna/ czy-
 tać

niący/rozładek y wola mający/ żywiący/ rządzą-
 cy/posyłający nauce/uciele do Kościoła Bożego:
 Jest Bogiem prawdziwym/ Stworzycielem nie-
 ba y ziemi / Pochodzi od Wyca y od Syna. Jest
 wszechmogącym/Wšytkowiedzącym/Wiecznym/
 grzechy odpuszczającym: jest Póciešycielem/ U-
 uczycielem/ Poświęceniem/ Obzywieniem/ Pomá-
 zaniem/ Wodą / Ogniem / Młocą y Pálcem Bo-
 żym/ Pieczęcią y zadatkiem nášego zbawienia. W
 ktorego mamy wierzyć/ onego chwalić/ y wyzwać/
 iako tego ktory jest wšytko mocen dąć/ według
 woli swojej.

Pyt: Gdzie pišmo zowie Ducha świętego oso-
 ba istotna/ rozeznana od Wyca y od Syna / przez
 się będąca/trwająca/ żywiący/ wieczna/ czyniący/
 rządzący/posyłający/rozładek y wola mający?

Odp: Moyses mowi w rękách swoich: Duch
 Páński vnašal się nad wodami: iž się vnašal/ to-
 jest osoba przez się będąca y żywiąca. Syn Boży
 mowi v Janas. Będziecie prosić Wyca/ a inšego
 Póciešyciela da wam / aby z wami mieszkał ná
 wieki. Tánie mowi: Póciešyciel on Duch świę-
 ty/ktorego pošle Oátec w imię moie / nauce y was
 wšytkie. A ná inšym mieyscu mowi: Gdy przy-
 dzie Póciešyciel / ktorego ja wam przyšle od Wy-
 ca. Lukass. w Ewangelii swojej mowi: Jezus był
 ošrecon/ y modlił się: tedy się mebo otworzyło á
 istopił náń Duch s. w osobie cielesney/ iako go-
 bica. Ténie Lukass. w Dziełach Apostolskich
 mowi: Stał się z pretká z meba sum/iakoby przy-
 padającego gwałtownego wiatru / ktory nápeł-
 nił wšytek dom / kedy śiedzieli / y rękazły się im

Duch s.
 jest oso-
 ba.

Genes. 1.
 2.

Ioh. 14.
 16.
 y 16.

Ioh. 15.
 26.

Luc. 9.
 21.

Ađ. 2.
 2.

48 Nauka	
Ioh. 14. 16. Ioh. 16. 7.	mnie da świadectwo. Tenże mówi: Będzie ta pro- śił Wycą/ a innego Poćieszyćciela da wam / aby wami mieszkał na wieki. Tenże mówi: Jesli bych- nie odseidl / Poćieszyćciel on nie przydzie do was.
Nauczy- ciel. Ioh. 14. 26.	P Y T: Gdzie pismo zowie Duchą s. Nauczyćciela? O D P: Syn Boży mówi v Janá s. Poćieszyćciel nauczy was wšytkiego / y przywiedzie wam na pa- mieć wšytko com wam powiedział. Tenże mówi: Gdy przydzie on duch prawdy / tedyć was wpro- wadzi we wšelką prawdę : bo nie sam od siebie mowić będzie / ale co wšyſzy / to powie : co będzie przyść mało objawi wam. Piotr s. mówi w liście swoim: Świeci ludzie boży / pobudzeni od Duchá s. mówili. Jan s. mówi w liście swoim: Pómażá- nie wzy was o wšytkich rzeczách.
Poswie- cenie. náše. 1 Cor. 6. 11. Rom. 1. 4.	P Y T: Gdzie pismo zowie Duchá s. poświęce- niem nášym? O D P: Páwel s. mówi w liście do Koryntow: Poświęcenie testesćie przez Duchá Boga nášego. Tenże mówi w liście do Rzymian: Krystus jest o- kazán Synem Bożym mocnie wedle Duchá po- święcenia.
Obży- wienie Rom. 8. 11.	P Y T: Gdzie pismo zowie Duchá s. obżywie- niem nášym? O D P: Páwel s. mówi pišćo do Rzymian: Ale ſli Duch onego / Który Krystusá wzbudil zmar- twych / w was mieszka / ten Który wzbudil Krystu- sá z martwych / ożywi y ciała wasze śmiertelne przez Duchá swóiego Który w was mieszka.
Poma- żenie. Ađ. 10.	P Y T: Gdzie pismo zowie Duchá swiętego po- máżaniem? O D P: Piotr s. mówi w Dniech Apostolskich:

o Duchu s.	
Ioh. 2. 27.	Jezusá Nazaráńskięgo pomázał Bog Duchem s. moco. Jan s. mówi w liście swoim: Pomáżáme ktoreście wšeli od niego trwa w was.
V Voda. Ifai. 44. 3. Ezech. 36. 25. Iocł. 2. 28. Zach. 12. 10. Ioh. 7. 37.	P Y T: Gdzie pismo zowie Duchá s. Woda? O D P: Bog mówi v Proroká Izáiaszá / y v Pro- toká Ezechielá / y v Proroká Joelá / y v Proroká Jácháriašá: Wyleie wody ná prágnące / wyleie Duchá mego ná nášenie twoie. A Krystus pan mówi v Janá swiętego: Jesli kto prágne / nie- chay ku mnie przydzie á pić : Kto wierzy w me / láto powieda pismo / rzeki wody żywey popoply- no z żywota tego. Dokláda Jan s. A toć mowil o Duchu / Ktorego mieli wziąć wierzący weń.
Ogień.	P Y T: Gdzie pismo zowie Duchá swiętego O- gniem? O D P: Jan Krzćiciel mówi v Máttheusá s. y v Lukášá s. o Krystusie: Tenci was Kzci Du- chem swiętym y ogniem. Lukáš s. mówi w Dnie- ch Apostolskich: Ukázaly ſe Apostołom rozdne- lone iszyki / ná Křtalit ognia / Który stánel nád Ká- ždym z nich : á ták nápełnieni ſo wšyſcy Duchem s. Páwel s. mówi w liście do žydow: Bog náš jest ogniem trawiącym.
Pálec. Luc. 24. 49. Ađ. 1. 8 Luc. 11. 20.	P Y T: Gdzie pismo zowie Duchá s. moco y pá- cem Bożym? O D P: Syn Boży mówi v Lukášá s. Oto ja po- ſle obřetnice Wycá mego ná was / mieřfaycie wy tedy w Jeruzálem / áž będziecie obleczeni moco z wyřořořci. A w Dniech Apostolskich mówi: We- źmiećte moc Duchá swięte / gdy przydzie ná was. Tenże mówi v Lukášá s. Ja pálcem Bożym wy- řucám dyabelřtwá. A czárownicy řádonowi

50 * * * * * Nauka * * * * *

Exod. 8.
19.
Matth.
12.28.
Pieczęć
zbawienia
na.
2 Cor. 1.
22.
2 Cor. 5.
5.
Ephes. 1.
19.
Ephes. 4.
30.
Nasze
światło
Ducha
ś.
Grzech
przeci-
w
Duchowi
ś.
Mar. 3.28
O tym
grzechu
nie ro-

widząc cudów które czynił Mojżesz/ mówili: w cie-
gach Mojżesowych/ Pálec Boży to jest. Ten Pá-
lec syn Boży wkrótce być Duchą ś. v. Matth. 23.
ś. mówiąc: Ja Duchem Bożym wymiataam dyab-
liństwa.

PYT: Gdzie pismo zowie Duchą świętego pie-
częcią y z adaktiem naszego zbawienia?

ODP: Páwel ś. mówi w liście do Koryntow:
Bóg zapieczętował nas/ y dał z adakt. Duchą w
sercach naszych. Tenże Apostoł w liście do Efe-
zow mówi: Wierzywszy jesteście zapieczętowani
Duchem świętym obietnicą/ który jest z adaktiem
dziedzictwa naszego. Tenże mówi: Nie zasnucay-
cie ducha onego ś. Bożego/ przez którego jeste-
ście zapieczętowani na dzień odkupienia. Tenże
Duch ś. zowie się duchem modlitwy y łaski/ Z ad-
12. y 10. Duchem dobrym/ 2 Ebr. 9. y 20. Psál. 142.
y 10. Duchem przednim/ Psál. 51. y 14. Duchem
prawdy/ Jan. 16. y 13. Duchem Bożym/ 1 Kor. 6.
y 11. Duchem Wycofania/ Mat. 10. y 20. Duchem
Krystusowym/ Rom. 8. y 9. Duchem Synowskim/
Gál. 4. y 6. Świadkiem Krystusowym/ Jan. 15. y
16. Mieszkańcem w wiernych/ 1 Kor. 3. y 16. Wo-
dzem y z adaktiem/ Rom. 8. y 14. Świadkiem w
umysłach naszych/ Rom. 8. y 16. Duchem mi-
łości y zdrowego rozumu/ 2. Tim. 1. y 7. Duchem od-
nowienia y odrodzenia/ Tit. 3. y 5. Pobudka do mo-
dlitwy/ y podparciem krewności naszych/ Rom. 8.
y 26. Przeciwno któremu Duchowi świętemu kto-
by zgrzeszył/ nie będzie mu na wielki grzech odpus-
zczony/ y owszem będzie potępion. Czym tak
mówi Syn Boży v. Mat. 23. Powiedamci mam

* * * * * Duchuś. * * * * * 51

zaprząda/ że w syty grzechy będą odpuszczone sy-
nom ludziom y bluźnierstwá ktorémbykolwiek
bluźnił: Ale żeby bluźnił przeciwko Duchowi ś.
nie ma odpuszczenia na wieki/ owszem jest winien
potępienia wiecznego. A ten grzechy przeciwko Du-
chowi ś. / który od prawdy wznány y iawnéy / v.
pórnicy / dobrowolnie / E woli światu / przeciwko
sumieniu / odstępnie do bálwodyństwa / do za-
bóbenow / do wynysłow / y do bluźnierstw / aż do
wsi w syty Apostátowie / Abnegántowie. Tę-
kowi ludzie opłakani / chorui na wrzód nieulecz-
ny / który zowu Apostema. A iż to jest grzech prze-
ciwno duchowi świętemu / Páwel ś. zeznawá / mo-
wiąc / w liście do Żydów: Abowiem być nie może /
aby ci / którzyby raz byli oświeceni / y kosztowali
daru niebieskiego / y uczestnikami się stali Duchá
ś. / y kosztowali dobrego słowa Bożego / y mocy
przyszłego wieku / jeśli by upadli / aby powtórę by-
li odnowieni przez pokutę : przeto iż znów trzymu-
ją samym sobie syná Bożego / y iawnie go srom-
cą. Tenże mówi : Jeśli byśmy dobrowolnie zgrze-
sili po wzięciu wznámania prawdy / imci dálej nie
zostawa opłaká za grzech / ale strąśliwe nieciáfie o-
czekawanie sądu y zápalenia ognia / który potrze-
bie przeciwni. Aby odzucił zakon Mojżesow /
bez miłosierdzia ná świadectwo dwu ábo trzech
wiera : Jákoż mniemacie / iż dáleko srojsie kará-
nie zákuły ten / któryby syná Bożego podesptał / y
Ew. przymierza / przez którego był poświęcony / po-
kaláná być rozumiał / y ducha łaski zlił : Piotr ś.
mówi w liście swoim : A lepij im było nie wznáć
drogi spráwiedliwości / niżli poznać co się im
nárad od świętej náuki im podány. Ale się im

nie mo-
sta Do-
ktoro-
wie
Orige-
nes, Au-
gustin⁹,
Iak⁹
Lembar-
d⁹, Tho-
mas-
Ale to
jest na-
pę-
niejszy
wy-
kład
przy-
kry-
m
sta
Hiero-
nymus,
Hilari⁹,
Chryso-
stomus,
Basil⁹,
Sec.
Hebr. 6.
4.
Hebr. 10.
26.
2 Per. 2.
21.

I Joh. 5.
18.I Reg. 2.
21.Jerem. 7.
16.Heb. 12.
2 Mach
9.Wiara
& Du-
cha s.March.
28. 19.Mar. 16.
16.

przydalo/co prawdziwa przypowieść po spoli-
cie mawiać: Pies wrocił się do zmięciła swego/y
świnią wmyta do kałuże błota. Za takowemi lu-
дьми/ktorzy przeciwko sumieniu grzeszą/ nie ma-
my się modlić: abowiem za takowe nie ważna jest
modlitwa. Jan s. mówi w liście swoim: Jesliby
kto widział brata swego / a on grzeszy grzechem
który nie jest na śmierć/prośić będzie/y da mu ży-
wot; grzeszącym (mówię) nie na śmierć: iestli
grzech na śmierć/nie mówię abyś zaś prosił. Toż
mówi y Eli kapłan w riegach Arolewskich. Jesli-
by zgrzeszył człowiek przeciw człowiekowi/mo-
że mu Pan Bog odpuszczać: a iesliby człowiek zgre-
szył przeciwko Bogu / kiej się będzie zaś modlił:
Mamy tego przykład w Jeremiaszu Proroku/
który gdy się modlił za onemi Apostołami/ktorzy
odstąpiwszy Boga / y słowa tego prawdziwego/
stworzemu śluziły; rzekł mu pan Bog: Nie modl
się za tym ludem/boć nie wysłucham: a zaś niewi-
dzisz co czynię: Opuściam Egipt/y Antychę/któ-
rzy miłosierdzia y łaski znaleźć nie mogli/iako ci/
ktorzy byli już od Boga opuśczeni y zatwardzeni.

PYT: W Duchá s°. godzili się wierzyć?

ODP: Godzi. Vcy nas tego sam syn Boży: a
bowiem powiedziawszy w Mattheusa s. Vscie
wszystki narody/krząc te w imię Oycá/y Syná/y
Duchá s°/dokłada w Márku świętego: A to
wierzy a okrzęci się / zbawion będzie. Komuś y w
tego wierzyć: W tego/w którego się imię kręci-
my. A is się kręcimy y w Duchá s°/iakoż weń nie
wierzyć: vcy nas tego y Aredo Apostolskie. Abow-
iem w Kredzie mówimy: Wierze w Duchá s. nie

Duchá, ale w Duchá. Acz nowofrzecznicy mówią/iż
te prepositio In, W, to jest/w Duchá/ná Concilium
Nicenskim Doktorowie przydali: a drudzy mo-
wią / że to po Concilium Nicenskim włożono: ná
czym się bázno mylą. Irenaeus Doktor / Który znał
Polykarpá vzmia Janá s. w wyznaniu wiary po-
łożył/w Duchá/nie Duchá. Vcy nas tego y Máies
stat wszechmocny Duchá s°: ponieważ iest Bo-
giem/stworzycielem/ y wiare dawa/iako s. Pá-
wel świadczy w liście do Koryntow / y dla tegoż
tenże Apostoł zowie go Duchem wiary. Godzi się
weń wierzyć: Ktoby nie wierzył w Duchá s°/nie
wierzyłby y w Oycá y w Syná: bo Duch s. iest ies-
dncy istności z Oycem y z Synem; a za tym byłby
potepion.

PYT: Duch święty iesli ma być chwalon?

ODP: Ma być chwalon. Jzaiasz Prorok mo-
wi: Widziałem Páná siedzącego ná stolicy wyso-
kiej / y Serafinowie woláli / mówiąc/ Święty/
Święty/Święty Bog zastępow: pełna iest wszyst-
ka ziemia chwały tego. A słyszałem głos Páná
mówiącego: Kogo posła? Kto poydienam? A
rzekłem: Otróć ja iest/posli mnie. A rzekł: Jdź / y
będziesz mówił temu ludowi/słuchajcie słuchając/
a nie rozumiećcie/żé. To mięysce wykláda Páwel
s. w Dziełach Apostolskich o Duchu s. / mówiąc:
Jzaiasz dobrze Duch s. powiedział przez Jzaiász
Proroká do Oycow nászych/mówiąc: Jdź do lu-
du tego/żé. Dawid mówi w Psalme: Podźmy/
chwalmy go / y vpádnimy / y płacźmy przed Pá-
nem. Ten Psalm wykláda Páwel s. o Duchu s.
y liście do Żydow. Páwel s. w liście do Koryn-

Iren.
Lib. 1.
cap. 2.

I Cor. 12

9.

2 Cor.

4. 13.

vt supra

Chęć a-

lá Du-

chá s.

Izai. 6. 1.

V 1.

A. 28.

21.

Psal. 95.

5.

Hebr. 3.

7.

1 Cor. 6. 19. tow mowi: Ciało wasze jest przybytkiem Ducha ś. który w was jest. A powiedziawszy iś Duch święty w ciałach wiernych mieszka/ dośłada tamże: Chwalcieś tedy Boga w ciecie waszym. Nie trzeba wiele dowodow: Ji Duch święty jest Bogiem / słusna jest rzecz aby go lud Arzebiński chwalił iako Boga: którego posługą jest chwalebna/ paweł ś. świadczy.

Pyt: Duch święty mali być wywány?

1 Thess. 8. 12. Odp: Nowżem. Apostołowie święci Ducha ś. wywáli. Czytamy w Dziejach Apostolskich/ kiedy mieli Apostołowie posłać na wrząd Antiochowski Páwla y Barnabáša / tedy w te czasy Pánu Bogu śluzili / modlili się / pościli. Arzebi Ducha ś. wyłoczenie mi Barnabáša y Páwla ku tej sprawie/ ku ktoriem ich wezwał. Skąd się pościł / iś Duchá ś. wywáli: bo się im ożwał ná ten czas gdy się modlili. Wywał go Páwel ś. piśac do Thessaloniczów: A pan niechaj was pomnoży / y obfitymi czyni społeczną miłośćią / między wami y przeciw wszystkim / iako y my przeciwko wam: aby serca wasze mieniąganie wtrwierdził w świętobliwość przed Bogiem y Czcem naszym/ ná przyszcie Pána nášego Jezusa Chrystusa ze wszystkimi ś. iego. Tenże Páwel ś. w liście do Koryntow / wyliczywszy rozmaite dary Ducha świętego/ mowi: Ale te wszystkie rzeczy sprawuje jeden y tenże Duch/ udzielając idy z osobná každemu iako chce. Ponieważ Duch ś. w mocy ma wszystkie rzeczy / y onymi słusnie iako chce/ a iakoż go nie wywáli: Tenże Páwel ś. mowi w liście do Rzymian: Jakiż tedy będą wywáli w którego nie wierzy

li: A iś w Ducha ś. wierzimy / y Bogiem go wesług piśmá ś. znamy/ w imie tego się krzćmy/ słusnie go tedy mamy wywálić. Jan ś. w Objawieniu wywał go mówiac: Aślá y pokoy nich wam będzie od siedmi Ducha. Przez siedmi Duchow/ rozumie Ducha ś. który jest dawcą siedmi darów/ iako Jzaiasz wykláda. To jest rozmaitych darów: iako Páwel ś. dośłada: Kor. 12.

Pyt: Gdzie piśmo święte trzy osoby rozemna / w iednym a nierozdzielnym Bóstwie wspomina?

Odp: Bog Ociec trzy osoby wspomina v Proroka Aggeusá mówiac: Ja jestem z wami/ mowi Bog zastępow / Slovo moje y Duch mój będzie między wami/ nie boycieś się. Tu wspomina Bog Ociec/ siebie samego/ gdy mowi/ Bog zastępow: Wspomina Ducha ś. wyrażnie/ y syná/ którego zowie słowem swoim: według onego co mowi Jan ś. w Objawieniu/ Imie iego rzeczone jest słowo Boże. Syn Boży trzy osoby rozemna wspomina v Proroka Jzaiáša/ mówiac: Duch Páński nadesłmna: abowiem pomázał mie Pan y posłał mie. A v Janá ś. mowi: Będa ia prośi Oycá/ a innego Poćiesyciela da wam. Tenże mowi: Gdy przydzie poćiesyciel/ ktorého ia wam pošla od Oycá/ Duch on prawdy/ który od Oycá pochodzi / oná o mnie da świadectwo. A v Mártheusa ś. iásme trzy osoby rozemna/ iednego bóstwa będące/ wspomina/ mówiac: Arzebie w Imie Oycá/ Syná/ y Ducha ś. Anioł tedy wspomina v Łukáša ś. gdy mowi do pány Mártcy: Duch ś. przydzie w cie / a moc nawiynego zámie cie: a dla tegoż też/

Apoc. 1. 4.

Isai. 11. 2.

Pytanie o trzy osoby rozemne. Agg. 2.

Apoc. 19. 13.

Isai. 48. 16.

Isa. 61. 1.

Ioh. 14. 16.

Ioh. 15. 26.

Mat. 28. 16.

Luc. 1. 34.

Galat. 4.

6.

Ephes. 2.

13.

Ephes. 3.

14.

1 Joh. 4.

13.

1 Petr. 1.

2.

co się z ciebie narodzi święte/ będzie nazywane syn Boży. Paweł s. trzy osoby wspomina w liście do Gálátów: Jz wy jesteście Synowie/ posłał Bog Duchá syná swego w sercá wasze/ wolącego Abba/ to jest/ Ojciec. Tenże mówi w liście do Ephes. 3:0w: Przez Krystusá mamy przystęp w iednym Duchu do Oycá. Tenże mówi: Wskazam ná kolás ná moie/ ku Oycu Páná nášego Jezusá Krystusá/ áby wam dał z obfitey łáski sworey/ zebyscie byli mocnie utwierdzeni przez Duchá tego. Jan s. trzy osoby wspomina w liście swoim: Z Duchá s. nam dał: á myśmy widzieli y świadczymy/ iż Ojciec posłał Syná/ áby był zbawicielem świata. Piotr s. trzy osoby wspomina w liście swym: Wybránym z przepięzienia Bogá Oycá/ ku świętobliwości Duchá/ przez posłuszeństwo pokropienie krwią Jezusá Krystusá: Łáská niech wam będzie/ y pokój rozmnożony. Z tych świadectw pisma s. pokazuje się rozróżnienie Person / w bóstwie nie rozdzielnym: Abowiem miánowicie wspomina pismo Oycá/ Syná/ y Duchá s. wskazując iż Ojciec nie jest Synem / ani Duchem s. Syn nie jest Oycem / ani Duchem s. Duch święty nie jest Oycem ani Synem: Ale każdy z tych trzech jest sam w sobie istotnie będący / y osobą rozróżnany: istny jest Ojciec/ istny Syn/ istny Duch święty.

PYTA-

nie o 3.

osobách

w ied-

nym

Bóst-

wie.

PYT: Ponieważ pismo s. wspomina trzy osoby/ y zowie Oycá Bogiem y stworzycielem: Syná Bożego Bogiem y stworzycielem: Duchá s. Bogiem y stworzycielem: To są trzy Bogowie / y trzy Stworzycielewie? A wskaż mowiá Młodych y Prorocy/ iż ieden jest Bog y ieden stworzyciel?

ODP: Jeden jest Bog/ y ieden stworzyciel: á ten jest/ Ojciec/ Syn/ y Duch s. Ale są trzy osoby rozróżnane / ale iedno bóstwo nie rozdzielne / ieden má jestat/ iedną chwałá/ część/ naturá/ istność: áti Ojciec/ áti Syn/ áti y Duch s: Bog Ojciec / Bog Syn/ Bog Duch s: Stworzyciel Ojciec / Stworzyciel Syn/ Stworzyciel Duch s. A przecież nie trzy Bogowie/ ale ieden Bog: nie trzy Stworzyciele/ ale ieden Stworzyciel. Ten ieden Bog w nowym Zakonie / á osobliwie przy Arzecie Krystusowym we trzech personách/ wzajemnie/ áwzajemnie/ w sobie/ obiawił się światu w sŕtciennu. Łukasz święty/ Młádek/ Jan/ Młáthenś świadczą/ iáko v Jordanu głos Oycowski był słyszany / Krystus Pan Krzczony / Duch s. w osobie cielesney iáko gołobica jest widziány. Słowa są Łukaszá s. Jezus był okrzestony/ y modlił się: tedy się niebo otworzyło/ y zstąpił náń Duch s. w osobie cielesney iáko gołobica/ y stał się głos z nieba mówiący: Ty jesteś on namieyśy Syn moy/ w tobieć przedstawiam. W imię tych trzech Person Krzczamy się/ według rozkazania syná Bożego/ ktory mówi v Młáthenśá s. Arzecie w imię Oycá y Syná/ y Duchá s. A imię tych trzech jest Bog/ podług onego co mówi v Izaiášá Pan Bog: Jam jest Pan/ to jest imię moje. A Amos mówi: Pan Bog zastępow imię tego. W tych trzech wierzymy / iáko w Ardzie wyznawamy mówiący/ Wierzę w iedno Boga/ tu punkt: y wskazujemy w ktorego Boga wierzymy / w Oycá/ w Syná/ y w Duchá s. Ci trzy są przyczyną nášego zbawienia. Paweł s. mówi w liście do Koryntów: Jesteście omyci/ poświęceni/ v spráwiedliwieni w imię Páná Jezusowe/ y przez Du-

Athana-
sius in
Symbo-
lo.Cap. 3.
22.
Cap. 1.
10.
Cap. 1.
32.
Cap. 3.
16.Matth.
28. 19.Isai. 42.
8.Amos 4.
13.Psalm. 68.
5.1 Cor. 6.
11.

2 Cor. 13.
11.
2 Cor. 13.
13.

Apoc. 1.
4.

Isai. 11.

2.
1 Ioh. 5.

7.
Te slo-

wa ma

dużony

Doktor

Cypria-

nus lib.

de univ.

eccl. &

Codex

Britani-

cus & E-

dico Co

pluten-

is Augu-

stinus &

Epipha-

nus lib.

de He-

ref: Sa-

belli.

cha Boga naszego. Tych trzech spolem wyzwał
Paweł s. w list. do Koryntow. Abowiem po-
wiedziawszy / Bog miłości i pokoju będzie zwa-
mi/dokłada / Łaska pana Jezusa Chrystusa i mi-
łości Boga / i społeczności Ducha s. mechay będzie
z wami wszystkimi. Jan też s. w Objawieniu tegoż
Boga we trzech personach będącego wyzwał/
mowiąc: Łaska i pokój mech wami będzie od te-
go / który jest / y który był / y który przyjdzie / y od-
śledni Duchow / którzy są przed oblicznością sto-
lice tego y od Jezusa Chrystusa. Przez siedm Du-
chów / rozumieją się siedm darów Ducha s. iako
cytamy w Proroku Izaiasz. Ci trzy / Ociec/
Syn / y Duch s. nazywamy / a v Jan s. i. dnym Bo-
giem: bo tak mówi Jan s. w liście swoim: Trzy
są / którzy świadczą na mebie / Ociec / Slovo / y
Duch s. a i trzy iedno są. Dokłada: Jestli świad-
ectwo ludzkie przyjmujemy / świadectwo Boie
wierze jest. Tu trzech świadectwo / Ociec / Syn /
y Duch s. nazywa świadectwem Bozym: v k-
zmię / i z Ociec / Syn / y Duch s. jest iednym Bo-
giem. A i z nie rzekł Jan s. A i trzy ieden jest, ale/
iedno są: To dla tego uczynił / zabiegając odjęcie
piętnu Sabelliusowemu / który trzy osoby rozco-
znane / w iedną osobę o trzech imionach mieżał / ze
trzech osób iedną czyniąc: Nie pominąć na to / i z
iedno są / nie osoby / ale bóstwem. Co też y Nazia-
zenus wyznawa.

PYT: Godzili się tych słow Osoba, Istność, Spot-
yśny, Trojca, wywodzi?

ODP: Tymi słowy brzydźli się dawni Kacer-
ze / powiedziąc i tych w piśmie niemających: a nie tak

dalece słowy się brzydźli / bo im nie o słowa było /
iako sama rzecz: aby ohydziwszy słowa ludziom /
y samą rzecz mogli zgubić: o których Kacerzach
szeroko pisze Sozomenus Historik. Których słow
Doktorowie trześcińscy często wyzawali / walcząc
i heretykami / y drugie wynadydowali dla nowych
odjęcieństw / aby byli rozeznani prawowierci
Arześcińscy / Augustinus, Hilarius, Nazianzenus.
Godzi się tych słow wywodzi. Bo i z tymi słowy
wyrażonymi w piśmie s. nie są wypisane: ale rzecz
słowa / istota pewna / sens y znaczenie słow
słow jest: z okoliczności pisma s. wywodzi y po-
tęża się / iako te / które mają fundament w słowie
Bozym / y tak to jest rzecz wina / iako by były wla-
śnie wyrażone w słowie Bozym: ponieważ w rze-
czy tak się y zamyśla. Augustinus, Epiphanius, Am-
brosius, Athanasius, mówią: Choć nie napisano te-
go słowa Spółistny / iednak rzecz słowa / która się
w słowie tak / prawdziwa jest. A i nieprzyjaciele
wporne na prawowiernych Arześcińskich te slo-
wa wyciągają / rozumiejąc je y słow y rzeczy nie-
mających w piśmie s. mechayie wyciąg w pismo świa-
te a znaydą je. Sam pan Bog mówi w rękach
Mojżesowych: Ja jestem / który jestem. Syn Bo-
ży mówi v Jan s. Nie kłyszcie się nigdy głosu
Oycowego / aniście osoby tego widzieli. Paweł s.
mówi w liście do Żydów: Syn boży jest iasnością
chwala y wyrażonym obrazem istności ied. Piotr
s. mówi w liście swoim: Abyście się stali wze-
stąpiłi Bóstwego przyrodzenia. Co się tyczy tego
słowa zacnego / świętego / tajemnego / Trojca / w
piśmie s. ma rzecz y fundament: z okoliczności pr-

Sozom.
Lih. 4.
cap. 16.
18. 21. 22.

August.
Tract. 93
in Ioh.
Hil. lib.
ad Con-
stant.
Nazian.
in laude
Athanaf

August.
Epist.
174. 178.
Epiph.
heret. 73
Ambro.
lib. 3. de
fide.
Cap. 7.
Athan.
de De-
cret Sy-
nod: Ni-
ceni cotr.
Hilari.
Arianos
Exod. 3.
14.
Ioh. 1. 37.
Hebr. 1.
1.
2 Pet. 1. 4

Ioh. 5.

7.

Nazian.

lib: 5. de

Theolo.

Clemēs

In itine.

Iustin.

In Ex-

pos. Fi-

dei. Ter-

tul. con.

Praxeā.

Cypr. in

orat. Do

minic.

Torun.

Synod.

Can. 7.

Calvin⁹

li. 1. cap.

13. Sect:

4. Instit:

Sozom:

lib: 4.

cap. 22.

Hist:

Eulg.

Lib: de

fidecap:

1.

Orat. ad

Ito. Epi.

Isidorus

li. 7. ca.

4. Ety-

mol.

Concil:

Tolet: 2.

Can. 1.

PYTA-

me o Sa-

krāmē-

nia s. pokazuje się. Jan s. mówi w liście: A ci trzy
iedno są. Trzy iedno/ co iest/ tylko trzech iedność/
co gdy będziemy chcieli nazwać iednym słowem/ bę-
dzie Troycą. A tak z tych słów czerpamy słowo
Troycą/ to iest/ trzech iedność. Opuśćmy formę
křtu s. z ktorey się iásnie wywodzi tajemnicą
Troycę s. Doktorowie Krześciańscy starożytni/
bliscy czasów Apostołów/ tego słowa używali/
onim się nie brzydili/ grámie między Oycem a Sy-
nem i Duchem s. nie sypali: iáko Clemens wzm-
niósł: Iustinus, Tertullianus, Cyprianus, etc. Te-
go słowa y my używamy iáko iákicy brzoicy/ ce-
chy y háłá przeciwno nowowiernikom/ ktore da-
wám Krześciańskie křwię obłali. A z tego křoby nie-
chciał używać/ mamy go za podeszłego/ y w-
wierze nie ugruntowanego/ według s. Synodu
Toruńskiego. O takich rozumiemy iáko vsy y
Calvinus ię táq w sobie iad křty: y trzeba się im
strzedz/ áby medlugoz y rzeczy samey nie wtrácił:
bo křo sobie da słowo zgámie/ wnet y rzecz wtráci
y porzuci. To słowo Troycą/ zięga się me do ná-
tury Istności Bóstey/ ále do person. Jest to sło-
wo/ liczbę/ wzięte od Krześcian/ ktorym sobie
znáczą tych trzech imánowanych/ Oycá/ Syná/ y
Duchá s. Nadobnie powiedziat Doktor Fulgenti-
us: Troycą do person zięga się iedność/ do nátu-
ry: toż mówi Nazianzeny y inšy. Krotko mówiąc/
wiáry nášey pobożność/ me w słowach/ ále w re-
czách/ záwiśłá: tenże Nazianzenus ná tymże miej-
scu mówi.

PYT: Iuż mi powiedział o Bogu Oycu/ Sy-
nu/ y Duchu s. powiedzie mi też o Sakramentach
świtych ktorym przecieci wiáry/ ktora iest w

Boga w Troycy iedynę. Co iest SAKRAMENT?

ODP: Sakrament iest rzecz widoma/ cielesna/
ziemsta/ od samego páná Boga postanowiona y
poświęcona/ ktora iest znakiem widomym/ niewi-
domey iáki Bóżej/ znakiem rzeczy świtych/ o po-
miniem rzeczy świtych przez rzeczy pozwiery-
chnie/ pieczęć wiáry y vspráwiedliwienia. Co się z
onych słów pokázuie: Podawájąc chleb y wino/
mówi Pan y Łukáš s. To czynię ná pámiatkę
moie. Paweł s. mówi w liście do Rzymian: Abrá-
hám wíáł znák obrzezánia/ iáko pieczęć spráwie-
dliwosci y wiáry. Z piśmem s. zgadziá się Do-
ktorowie/ Augustinus mówi: Osiárá widoma/ nie-
widomey osiáry iest Sakrament/ to iest/ znák świty
ty. Tenże mówi: Abowiem te Sakramenty/ w křo-
rych me coby było/ ále coby pokázowały záwi-
dować potrzebá: gdyż są znákami takowem/ křo-
te inšy rzeczy są/ á inšy znáczą. Tenże: Sakra-
mentá są pieczęci widomey rzeczy Bóstych. Bernar-
dus mówi: Sakrament iest znák świty ábo świa-
ta tajemnicá. Lombardus mówi: Sakrament iest
niewidomey iáki widomy znák.

PYT: Wiele iest Sakramentów?

ODP: Dwa tylko: Krzest s. y Wieczerza páń-
ska. Te dwa Sakramenty wysły ná křyzu z bóu
Páná Krystusowego. Jan s. mówi w Ewángeley
świtey: Niektory z iolnterzów ofszepem przebodi-
ł bók Krystusow y nátychmiast wysłá křew y wo-
dą. Przez křew Wieczerz páńską/ przez wodę
Křest/ rozumieli Doktorowie Krześciańscy. Te
dwa Sakramenty Krześciańskie/ znáczy y one á
krāmēta żydowskie/ zeznáwa Augustinus. Te dwa

Luc. 22.

19.

Rom. 4.

11.

August:

Lib: 10

cap: 20

ca: 4. de

Civit:

Dei.

Lib: 3.

cap: 22.

cót. Ma-

ximi:

Lib: de

Cate: ch:

Rud. ca:

26.

Bernar.

Serm: de

Cen.

Lom: li.

4. Dist: 1

Ioh. 10

34.

August:

Tract: 9.

in Ioan:

Chri: fo:

in cap:

19 Ioh.

August:

Tract: 26

in Ioh:

Bellar.
Lib. 1.
cap. 2.
de Con-
firm.

sakramenty mają trzy rzeczy / które właśnie nalez-
są sakramentom / bez których nie mogą być sakra-
menty / co y Bellarmin przyznawa. I. Miał mają-
dat sakramentalny / od samego Pana rozkazany y
postronowany : o czym wnet mieć będziemy. II.
Miał widomy sakramentalny Element / od sa-
mego Chrystusa pana podany / to jest / woda / chleb /
y wino. III. Miał obietnicę sakramentalną / ta-
ki y odpuszczenia grzechów we krwi Chrystu-
sowej : o czym na swych miejscach obaczymy. A z tych
rzeczy nie ma / pokut / Maltęstwo / Duchowień-
stwo : tedy choć są rzeczy dobra / święte / od Boga
postronowane / wszakoż nie są takim sakramen-
tem / jakim jest Krzew y Wieczera pańska w sta-
rożytnym Kościele Doktorowie Prześcianiści nie-
wiedzieli iedno o tych dwu własnych sakramen-
tach. Augustyn mowi : Niemie (to jest sakramen-
tow) są wiele / (to jest ceremonie) ku czynieniu sa-
cramentów / ku wyrozumieniu wyśokich / ku zachowaniu
świątych / sam Pan podał / y nauka Apostolska / ta-
ko jest sakrament Krzew / y obchod ciała y krwi
pańskiej. Tenie mowi / Jeden z żołnierzy boł pa-
nu otworzył / y ułtychmał wyśłá krew y wodá /
które są mątki Kościoła dwa sakramenty. Beatus
Rhenanus mowi : Krzew y Wieczera pańska / są
dwa sakramenty stare Kościoła. Bessaron z Ar-
dynal nie wyśłáł się tego wyznać / że dwa są sa-
kramenty / w Ewangelii są iawnie podane.

PYTANIE.

Czy jest KRZEW?

ODPOWIEDZ.

Jest omycie odrodzenia y odnowienia przez Du-

August.
Li. 3. c. 9
de Doct.
Christ.
Lib. 119.
Lib. de
Cathac.
cap. 4.
Li. 2. c. 6
de Sym.
Beat.
In lib.
Tertul.
de Coró
Milite.
Bess.
Lib. de
Euchar.
Pyti-
nie o
krzewie.

chą s. od grzechów / przyobleczenie ná sie Jezusa
Chrystusa / Przyjęcie / wszepienie y przyłączenie
do społeczności Kościoła Chrystusowego za syny y
corki Bóże. Ananiasz mowił do Pawła s. iáko
czytamy w Dziełach Apostolskich. Wstań / á okrzy-
śń / y omyj grzechy twe wywołując imienia pańskie
go. Paweł s. mowi piśąc do Tytusa. Bog zbá-
wił nas / nie z czynków sprawiedliwych / któreby
smy czynili / ále z miłosierdzia swego przez omycie
odrodzenia y odnowienia ducha s. Tenie mowi w
liście do Galatów : Ktożykolwiek jestcie okrzy-
śnieni w Chrystusie / oblekcie się Chrystusá. Tenie
mowi w liście do Efezów. Chrystus Kościół swoy
poświęcił / oczyszczaąc go omyciem wody przez
krew. A Łukasz s. w Dziełach Apostolskich mo-
wi / Ktoży wdniecznie przyjęli słowo Bóże / okrzy-
śń / y przystáło dńá onego do społeczności o-
ko / to trzech tysięcy osob. Z tąd się pokázne / że okrzy-
śń nie inšego nie jest / iedno być omytym od grze-
chów / odrodzonym / do Kościoła Bózego przyję-
tym / Chrystusem przyobleczenym / á to wszystko za
sprawą Ducha świętego : co jest znakiem / świade-
ctwem y pieczęcią / Krzew s. który w nas pozwi-
erza / nie te lásta niewidziáng pieczętnie / y prawie to
ná cielech naszych / iáko piśtnem widomie wyraża /
y świadcza y cechuje.

PYT: Kto jest wstawca Krzewu świętego?

ODP: Sam Jezus Chrystus / iáko o tym świad-
czy Mattheus święty / mowiąc : Krzew Jezus A-
postolom / Idąc vesćie wszystkie narody / Krzewcie je
w imie Oycá / y Syná / y Ducha s. / vesćcie ich cho-
wać y wszystkie rzeczy / com wam przykazal. A ná syn

Act. 22.
16.
Tit. 3. 5.

Gal. 3. 27

Eph. 5.
26.

Act. 2. 41

Matth.
28. 19.
Luc. 7. 30
Matth.
16.

Przyjęty

nypost.
 novvie-
 nia s.
 krzin.

Boisj jest wystawca Krstu 60/ dla tegoż samie na
zywa go v Ewangelistow Kado y sprawnidlow
scia Boisj aby nim mkt me gardzil.

Pyt: Syn Boży dla czego Krzest święty w Ko-
ściele postanowił?

ODP: Dla teŹ/aby byl znakiem/Źwiadcetwem/
y pieszczci wiary / Ktore jest w Jezusa Chrystusa;
także zbawienia y odpuszczenia grzechow / Ktore
nam sprawil zaŹlugi/Źmierci/Krwia swa Jezusa
Chrystusa;nakoniec przyŹcięcia do przymierza BoŹego
go/y złączenia z Jezusem Chrystusem. Piotr święty
mowi w liście swym: Korabowi KrzeŹt rownają
cie Źie / zachowywa nas też / nie zdeymując z nas
plugaŹności ciała/ ale sprawując to / iŹ dobre su
mmienie wyzwa Bogą przez zmartwychwŹstanie
Jezusa Chrystusa. Jan Ź. mowi w liście swym:
Trzej Źa Ktorey ŹwiadczaŹ na niem/ Duch/woda y
Krew. Páwel Ź. mowi w liście do Rzymian. AbŹ
hám wziął znak obrzezania/iáko pieczęć sprawie
dliwoŹci y wiary. AŹ KrzeŹt Ź. jest ná mięŹŹcu ob
rzeŹski/iáko wŹsy tenie ApeŹtol w liście do KoloŹ
Źensow/tedyż też jest znakiem y pieszczcią sprawie
dliwoŹci y wiary. A ŹadŹie Tertullian y ChryŹo
Źtom mowią/KrzeŹt jest zápieczętowanie wiary.

PYT: Działki ludzi chrześcijańskich mają być
wzrzucone?

ODP: Ntę być krzestone. Wcz nas tego pro
roctw/ figurey załonne/ obrzeżtá Abrahámowá/
Mándat Woij/ przykłády Apostolskie/ zacnoś
działek krześciánstich/ Etergich pan Bog wczít
tásk swcy.

PYT: Gdzie o tym proroctwo bylo / że dziatki

Petr. 3.
21.

1 Joh. 5.
3.

Rom. 4.
11.

Colof. 2.
11, 12.

Tertul:
jub. de
pauit.

Chrifo:
Hoon, 5.

in Matt:
Oncob

imp.

o Krwies.

ludzi chrześcijańskich miały być chrzczone?

ODP: Mowi Izaiasz/ Tak mowi pan Bog: O
to podniosz rękę moję ku poganom / & podniosz
chorągiew moję w narodach: & przyniosz syny
twoje na łóćciach swoich / & dziewczę twoje na rąramio
nach swoich. To inaczey nie może się rozumieć ieno
o Krście/ do którego przynosząc dzieci matki rodzi
cy/ ofiarują je Panu przezeń.

PYT: Które były figury w załomie o krócie
ditecijnim?

ODP: Krzeszenie w morzu wszystkich Izraeli-
tow idących z Egiptu. Paweł ś. mówi w liście do
Koryntow: Wszyscy byli ochrzczeni w Moryszu w
obłokach i w morzu. Tam byli i dzieci małe: bo
tak mówił Morysz do ludu Izraelistego w rze-
kach swych: Z dziećmi naszymi i z starszymi / z
młodymi i z ciałkami podziemi; Tedy też tam i dzie-
ci małe z rodzicami były Krzeszone. A jeśli na on-
gás dzieci małe były Krzeszone / á teraz w nowym
Krymierzem czemu im ma być bromiony Krzesz?

PYT: Gdzie Abrahamowi roztazał pan Bog
starfi małe obrzezować?

Odp: Mójżeś o tym napisał w rękach swych/
Dzieci tak Pan Bóg mówił do Abrahama : Nie
mówię tego osnego dnia między wami i meym bra-
tem obrzezane. Na miejsce obrzezi nastąpił
Krzyż / jako czy Paweł ś. idąc nie w liście do Ro-
mańszow / mówiąc: przez Krzystusa obrzezani te-
cie / obrzezaniem nie takim czynionym / pogrze-
zani z nim przez Krzyż. Jako tedy w starym za-
konie choć dla młodych lat / nie mogły od siebie mo-
wić dłaćki / y wiary nie mogły wyznać / ani taie

być krz-
czone.
Proro-
czno.
Isai. 49.
22.

Figury
zakon-
ne.

1 Cor. 10
2.

Exod. 10

Obrze-
ska.
Genes.
17, 12.

Colof.
3. I.

Ioh. 13.
7.Mán-
das Bo-
ży.
Matth.
23. 19.Matth.
19. 14.Aa. 16.
15. 33.
1 Cor. 1.
16.
Gen. 46.
5.
6. 27.
Gen. 17.
23.

mnice obrzezki nie rozumiały / a wżdy ie Pan Bog
kazał obrzesować w one wiary ktorą ich rodnię
wyznawali / y w ktorey miały być wychowane.
Także też y dzieci krześcianańskie w nowym zafo-
nie miały być krzeszone/choć dla młodych lat nie mo-
gą od siebie mówić/ wiary wyznać/ ani tajemnice
krztu nie rozumieć: ale potym będą rozumieć do-
roży/y w mey się wychowawszy. Nie rozumiały
też y Piotr s. oncy tajemnice onycia/ a przedśia go
pan wmywał/mowiąc mu/Co is czynisz/ty niewiejsz
teraz/ale potym będziesz wiedział.

PYT: Gdzie syn Boży roztazał dzieci młode
krzcić?

ODP: V Mattheusza s. mówiące: Wście wżyto-
kie narody/ krzząc ich w imię Oycy/ y Syna/ y Du-
cha s. Dzieci młode są narodem ludzkim/ naka-
żę do nich krzest: roztazuje ich tedy pan krzcić/ co
się pokazuje y z onych słow ktore mówi do was
mów/ takó czytamy v Mattheusza s. Zamechajcie
dzieci/ ani im zabraniajcie przychodzić do mnie:
abowiem takowy jest królestwo niebieskie. A co
jest dzieci do Krystusa przynosić / iedno ie przez
krzest Krystusowi panu ofiarować / y w koscioł
tego wśsepić?

PYT: Gdzie napisano iż dzieci młode Apostoło-
wie krzćli?

ODP: Łukas s. mówi w Dzieciach Apostolskich:
Lidia okrzciła się/ y dom iey. Tamże też się mówi
Łukas s. Okrzcił się stros/ y wszyscy domownicy
tego zaraz. Paweł s. mówi w liście do Koryntow
Okrzciłem dom Stephana. A iż dom złożony jest
z dorosłych y z młodych dzieci y z niemowiat/ co

się y pisma s. pokazuje: Tedyć święci Apostoło-
wie/ takó dorosłe/ tak y niemowiat krzćli/ y z
tądże Doktorowie dawni / Origenes y Augustinus,
krzest dzieciński zową nauką Apostolską.

PYTANIE. Dzieci młode takiey są znacności
przed Bogiem z takiego?

ODPOWIEDZ. Dzieci ludzi krześcianańskich
w żywocie macierzyńskim są poświęcone/ są świę-
te/ mają ducha s. / znają pana Boga/ chwala pā-
nā Boga/ wyznają pānā Boga/ y wysłuchują ie
pan Bog/ mają także bożę/ należą do przymierza
Bożego/ wierzą w pānā Boga przez natchnienie
Ducha s. / są przezyrane y obrane z szerey łaski
Bożey przed wieki do żywota wiecznego: nakoniec
zbawienie pewne mają/choćby też przez krztupad-
łó śmierć i z światła zeszły; abowiem p. Bog te-
szere w żywocie/ y od żywota zaraz/ Bogiem ich jest

PYT: Gdzie o tym mówi pismo / iż dzieci ludzi
krześcianańskich są w żywocie macierzyńskim po-
święcone?

ODP: Sam pan Bog mówi do Jeremiaśa:
Pierwey niżli cię w żywocie stworzy/ poznałem
cie. A pierwey niżliś wyszedł z żywota poświęciłem
cie. Co tu mówi Duch s. o Jeremiaśu/ to się y o
dzieciach wiernych rozumieć ma: Bo takó
Jak ob y Esau znaczyli dwa narody/ naród wiers-
ny y niewierny/ obrany y odrzucony/ szery y oblu-
dny: o czym Moyses napisał w rękach swoich:
Tak też Jeremiaśowe poświęcenie znać dawa/ iż
dzieci wiernie/ bywają poświęcone w żywocie ma-
cierzyńskim.

PYT: Gdzie pismo sowe dzieci ludzi krześci-

Psalms:
13.
Orig: in
cap: 6.
Roma:
August:
lib: 10: ca:
23. de Ge-
nef:
znacność
dzieci
młodychZieł
LukasPoczę-
cie sa.Jerem. 1.
5.Gen. 25
23.Święto-
ść sa.

1 Cor. 7.
14.

kościelnych świętemi?

ODP: Paweł ś. mówi w liście do Koryntow: Poświęcon bywa mąż niewierny przez żonę wierzącą / y żona niewierna bywa poświęcona przez wiernego męża: bo inaczej byłyby dzieci węża niż czystymi / a teraz świętemi są.

Ducha
ś. maia.

PYT: Gdzie pismo mówi / iż działki małe mają Ducha świętego.

Ioc. 2.
28.
Luc. 1. 11

ODP: Sam pan Bog mówi v Joela proroka: Wylecie Duchą mego na wszelkie ciało. O Janie Arzycielu Amol mówi v Łukasza ś. Będzie wiele kł przed panem / a nie będzie pit winą ani sekary / będzie napełnion Duchem świętym ięszcze żywością matki swej.

Znania
P. Boga

PYT: Gdzie pismo mówi / iż niemowiętka Pana Boga znają?

1 Ioh. 2.
14.
Luc. 1.
40.

ODP: Jan ś. mówi w liście swoim: Piśm wam niemowiętka / iż macie Ducha: piśm wam Ducha wie / iż macie tego który iest od początku: pisałem wam młodziemcy / iż iestcie mocni / a słowe Boże mieszka w was. Mamy tego iasny dowód w Janie Arzycielu / który będąc ięszcze w żywocie matki czczył / poznal Pana Krystusa / a bawem z weselem Roczył w żywocie / v słyszący głos / gdy panna Marya wiała Elzbieta.

Chwała
la Pana
Boga.

PYT: Gdzie pismo mówi / iż działki małe chwale la Pana Boga?

Psal. 8. 3.

ODP: Dawid mówi w psalmie. Tyś niemowiętka / y ięszcze z sacych działek / wykonałeś chwale.

Wzzy-
waia
P. Boga

PYT: Gdzie o tym pismo mówi / iż działki małe wzywają pana / y wysłuchują ie pan Bog?

ODP: Mowżefi mówi w riegach swych: Bog v

Apłal głos dńecy / y zawolat Amol Boży z me-
bą na Agár: Coć sie dzieie Agár: Nie boy sie: v sł-
kaci Bog dñeciaćia tego głos z męysca na kto-
tym iest.

PYT: Gdzie pismo mówi / iż działki małe mają kaci Boż?

ODP: Marek ś. mówi: Przywieziono do Jezusa działeczki / aby sie ich dotykał: ale z wolennicy sukali na onych którzy ie przywozili. Co gdy oba-
czył Jezus / gniewał sie / mówiąc do nich: Dopuść-
cie działeczkom iść do mnie / a nie zakazyćie im /
abowiem ci takowych iest królestwo Boże.

PYT: Gdzie pismo mówi / iż działki małe należą do przymierza Bożego?

ODP: Sam p. Bog mówi w riegach Mowżefi-
skowych: Będę Bogiem twym / y potomstwá
twego po tobie.

PYT: Gdzie pismo mówi / iż działki małe wierzą w syna Bożego?

ODP: Łukasz ś. mówi: Przywołano do Jezusa działeczki / aby sie ich dotykał. Marek ś. dokłada:
Biorąc ie na ręce / a wkładając na nie ręce błogos-
ławił im / y mówił: iako piśm Máttheusz święty /
do wzmow o onych działkach: Ktoby przyił tedno
dñeciętko takowe w imię moje / mnie przymnie.

Ktoby zaś obráił tedno z tych to małych którzy
w imię wierzą / lepięby mu było / aby zawieszono
pamięć młyni v syie tego / y záropiono go w gło-
szości morsticy. Anoz Paweł ś. mówi / piśm do
tydow: Bez wiary nie może być / aby sie Bogu kto
podobal. A iż działki małe podobają sie panu
Bogu / iako sam pan mówi: Takowych iest króle-

Gen. 21.
17.Maim
taśk
Boja.Mar. 10.
13.Należa
doPrzy-
mierza
Gen. 17.
7.Wsyna
Bożego
Gierza
Luc. 18.
15.
Mar. 10.
16.
Match.
11. 5.Heb. 11.
6.
Mar. 10.
14.

stwo niebieskie; Tedyć dziatki małe mają wiara /
ktorey iednak wyznać nie mogą dla młodych lat.
A mają wiara natchniona przez Duchą s^o. ktora
on w nich sprawuje.

Prze-
irzane
fa do
zbawie
nia.
Ephes. 1.
4.
2 Tim. 1.
5.
P Y T: Gdzie pismo mowi / iż dziatki wierne przed
wielkięszce są przezyrzane / obrane / y naznaczone
do żywota wiecznego?

ODP: Páwels. w liście do Efezow / y w liście
do Tymo. mowi: Bog wybrał nas w Krystusie /
przed tym niż był założon świat / abyśmy byli
światymi y nienaganiymi przed nim / przez mi-
łość: ktory przezyrzal nas / aby nas sposobił za sy-
ny przez Jezusa Krystusa w sobie / wedle dobro-
wolnego v podobania wolei swojej. Tenże mowi
piśmo do Rzymian: Gdy się byli ięszce nie naró-
dziły dziatki / ani co dobrego albo złego uczyniły /
aby mocne zostało naznaczenie Boże / ktore jest
według wybrania tego / to jest nie z uczynków / ale
z tego ktory wzywa: iako napisano / Jákobam v
mówiał / a Ezau nienawidział.

Maja
37
Gor
Świe-
czny.
Matth.
18. 3.
P Y T: Gdzie pismo mowi / iż dziatki małe mają
żywota wieczny? y choćby też z świadką zeszły prze-
pręć śmierć bez krztu / nie są potępione?

ODP: Syn Boży mowi v Mattheusza święte-
go / do ucznów: Zaprawdę powiem wam / ięśli
się nie nawrócicie / y nie odstaniecie się tak od dziatki /
nie wmdziecie do Królestwa niebieskiego. Taniż
mowi: Nie jest wola Ojca wászego / ktory jest na
niebie / aby zginął ieden z tych małych. A v Márka
świętego mowi o dziatkach małych / Takowych
jest Królestwo niebieskie. Mamy tego przykład w
synu Dawidowym / ktory przed obrzezaniem dnia sio-

dnego po narodzeniu choć umarł / a przecież jest
zbawion: o czym napisano w rękách Królewskich
y w onych dziatkach / ktore są puszczony bez obrzezki
umierają / o ktorych napisano w rękách Jozuego.
Także y w onych ktore pomordował Herod / mie-
dzy ktorymi wiele było nie obrzezanych / zeznawa y
sam Bellarmin. A w onych ktore nie deczelan sy-
dnia ofnego umierają: ktore ięsluby miały być po-
tępione / byłby im sam Pan Bog przyczyną potę-
pienia / bo ich nie kazał obrzezować / a dnia ofne-
go / czego y pomyśleć się nie godzi / bo Bog w sy-
nich zbawie chce: a ktemu nie dla ich grzechu potę-
piatby / ale dla grzechu rodziców / iż ich omieślą-
li y zaniechali obrzezania / co jest przeciwko onemu
piśmu s. co mowi Bog v Ezechielu: Synowie po-
mieście złości Oycowskiej. A też Pan Bog nie na
dziatek się gniewa gdy Sakramentu nie przyjmują
/ ale na rodziców: czego mamy przykład w Moys-
zeszu / o czym sam piśmo w rękách swoich / ktorego
zabić chciał w drodze / iż był syna nie obrzezany / nie
syna nie obrzezanego. Co y sami sprzeciwnicy ze-
znawali: A co się mowi o obrzezce / to się rozumie
y o Krzeście / bo Krześć jest na miejscu obrzezki / świad-
dzy Páwels. w liście do Kolossensow.

P Y T: Gdzie napisano / iż Pan Bog dziatekom
małym / ięszce od żywota / jest Bogiem?

ODP: Sam Pan Bog mowi v proroku Izai-
asza. Ięszce ktora od żywota / ięstem twym wspo-
możycielem Izraelu: Dawid też mowi sam o so-
bie w psalmie: Ty jesteś Panie / ktoryś mnie wy-
wodził z żywota: nadsziedz moim ięstem ięszce z ży-
wota matki mojej. Ięszce od żywota matki me-

2 Reg. 12
18, 21.

Iosu. 5.

6.

Matth. 2

16.

Bellar.

1. 1. ca.

6. de Ba.

1 Tim. 2.

4.

Ezech.

11. 20.

Exod. 4.

24.

Wuick

in cap. 4

Exod.

Colof. 1

11.

Bogdysa

rek ma

lych Bo-

grem.

Ila. 44.

2.

Psalm. 22.

10, 11, 12.

Gal. 1. 15

leśteś Bogiem moim. Toż mowi ś. Paweł o sobie
piśąc do Galatów: Bog mnie był odłączył z żywo-
tą mątki mey / y wezwał z łaski swey / obławić /
na swego we mnie. A iż takiey zacności są dziaćki
mnie / z daru Bożego / godzi się te dary niebieskie
w nich krzestem ś. zapieczętować: Bo jeśli im Pan
nie odmawia ani broni wistśey rzeczy / to jest łaski
swey: coż rozumiemy / aby im mniejśey rzeczy / to
jest pieczęci krzestu ś. znaku widomego niewidomey
łaski swey / miał zaślązować?

P T T A N I E.

C O J E Ś W I E C Z E R Z A P A N S K A ?

O D P O W I E D Z.

Jest sprawa święta / na ktorey nas Pan Kry-
stus prawdziwie / a istotnie / karmi ciałem swym /
napawa krwią swoją: na ktorey stawamy się we-
stnićkami wszystkich dobr / ktore nam zaślążył Jezus
Krystus / śmiercią y wylaniem krwi swojej: a to
przez wiare duchownie: czego jest pewnym wyś-
wiadczeniem chleb y wino żywioły Sakramental-
ne. Czym tak mowi Mattheus święty: Wziął
Jezus chleb / a podziękowawszy łamał y dał we-
siom / y rzekł: Biercie / jedźcie / toć jest ciało moje.
A wziąwszy kielich / podziękował / y dał im / rzekł:
Pijcie z tego wszyscy. Abowiem toć jest krew mo-
ja nowego Testamentu / ktora dla wielu ich bywa
rozłana na odpuszczenie grzechow. A powiedam
wam / iż nie będzie pil od tad z tego to owocu win-
nicy / aż w on dzień / gdy go będzie pil z wami nowy
w krolestwie Oycá mego. Paweł ś. mowi w liście
do Koryntow: Kubek błogosławienia ktory bło-
gosławimy / iżali społeczności krwi Krystusa

Matth.
26. 26,
27, 28. 29I Cor. 10
16, 17.

wey nie jest? A chleb ktory łamiemy / iżali nie jest
społecznością ciała Krystusowego? Abowiem
wiele nas jest iednym chlebem / y iednym ciałem:
gdyż wszyscy iednegoż chleba / y iednegoż kielicha
jeśćesmy uczestniki. Tenże mowi w tymże liście.
Ktoby jadł chleb ten / abo pił ten kubek pánst-
wego / będzie winien ciała y krwi pánst-
kiej. A każdy niech się doświadczy / a także niechay ie-
on chleb / y z kubka onego pić. Tu dwie rzeczy w-
spomina Duch ś. chleb y ciało / wino y krew: Chleb
ś. y wino ś. bierzemy od śáfárz widomego / ręk-
cielesny / y pożywamy go wsty cielesnymi. A Ciało
y krew bierzemy od syná Bożego / ktory jest obe-
cny przy oney sprawie mocą bóstwa swego / ręk-
serdeczny / to jest wiara: a pożywamy go duch-
ownie / to jest / tajemnie / niewidomie / a sprawą Du-
cha ś. to jest / inśa rzecz widząc / a inśa wierząc. O
ktorym takowym pożywaniu sam syn Boży mo-
wi v Janá ś. Jamci jest on chleb żywota: ten kto
ryć do mnie przychodzi iadnym sposobem łaczen-
nie będzie / a kto wierzy w mnie nigdy nie vprágnie.
Tamże v tegoż Ewangelisty powiedziawszy: Chleb
ktory ja dam / jest ci moje ciało / ktore ja dam za ży-
wot świata: dośłada / Duchci jest ktory ożywia /
ciałoci nie nie jest pożyteczne: słowá ktore ja wam
powiedam / Duch są y żywot. Toż mowi ś. Paweł
w liście do Koryntow: Oycowie náš y wszyscy te-
goż pokármu duchownegożywiali / y wszyscy pi-
tenże napoy duchowny: abowiem pił z kály du-
chowney ktora za nimi śłá / a tá śłá była Kry-
stus. Takowy sposób pożywania y Doktorowie
Krześcíańscy pokázują y zalecáją / iáko Augustyn /
Emissen. y inśy ktorych słowá położone są w Trá-
n-

I Cor. 11
27, 28.Sposób
pożywa-
nia.Mat. 28.
20.Ioh. 6.
35.

V 31.

V 61.

I Cor. 10
3.

Vsta-
ca VVie-
czerzy
Pán.
I Cor. II.
25.

substantiaty.

P Y T: Ato jest vstavca Wiczerzy pánskiej: y ktorým jest sposobem postanowiona?

O D P: Sam syn Boży: O czym tak mówi s. páwel w liście do Koryntow: Jam wziął od pána/ com też wam podał/ iż Pan Jezus tej nocy/ ktorey był wydan/ wziął chleb/ y podziękowawszy zlał nań/ y rzekł: Bierście/ iedźcie/ toć jest ciało moje/ ktore za was bywa łamane: To czyncie na pamiątkę moją. Także y kubek po wiczerzy/ mówiąc: Ten kubek jest nowy Testament przez krew moją: To czyncie ileć bądziecie pić na pamiątkę moją. Przeciwno temu postanowieniu páńskiemu grzeszą: Naprzód/ ci ktorzy nie mając żadney słusney przyczyny/ gárdzą wywaniem Wiczerzy pánskiej/ y samy się od niej wylaczając przez wzgardę y nieposłuszeństwo rozkazania Krystusowego: bo

I.

tu Pan iásnie mówi do wszytkich/ rozkazując/ To czyncie na pamiątkę moją. A temu/ grzeszą y ci/ ktorzy te vstáwé świętą rozpolowiczyl/ rozdzielili/ odiawszy iednę część Sákramentu świętego ludzom świećim/ nie wważając tych słow/ ktore mówi Pan o kielchu z dokładem: Pijcie z tego wszyscy. Do tego/ grzeszą y ci przeciwno tej vstáwie pánskiej/ ktorzy ten Sákrament chwálą/ chwálą/ noszą/ przed nim kłękają/ wpadają/ śpiewając/ Nie jest to chleb/ ale Bog: bo Pan Krystus vstavując Sákrament s. nie kazał go chwalić/ nosić/ chować/ przed nim kłękać: ale kazał brać/ iedąc/ pić/ mówiąc: Biercie/ iedźcie/ toć jest ciało moje.

II.

Biercie/ pijcie/ toć jest krew moja. Násłatać grzeszą y ci/ ktorzy z tego Sákramentu ofiarę v-

III.

stawiają/ ktorzy ten Sákrament chwálą/ chwálą/ noszą/ przed nim kłękają/ wpadają/ śpiewając/ Nie jest to chleb/ ale Bog: bo Pan Krystus vstavując Sákrament s. nie kazał go chwalić/ nosić/ chować/ przed nim kłękać: ale kazał brać/ iedąc/ pić/ mówiąc: Biercie/ iedźcie/ toć jest ciało moje.

IV.

Biercie/ pijcie/ toć jest krew moja. Násłatać grzeszą y ci/ ktorzy z tego Sákramentu ofiarę v-

blagálną za żywe y umarłe uczynili: czego nie dopuszczają słowa pánskie/ To czyncie na pamiątkę moją. Ji pamiątká jest ofiary vblagálney/ to nie sama ofiara/ bo inša jest ofiara/ inša pamiątká ofiary.

P Y T: Dla czego syn Boży postanowił Sákrament Wiczerzy swej świętey?

O D P: Dla tego/ 1. Aby był pamiątká śmierci tego/ z ktorey mamy odpuszczenie grzechow/ y żywot wieczny. O czym tak mówi sam syn Boży y páwel w liście do Koryntow: Ilekroć bądziecie iedść ten chleb/ y ten kubek bądziecie pić/ śmierć páńską opowiedać bądziecie aż przyjdzie. 2. Aby był przypomnieniem y zapiecztorowaniem zbawienia/ y odpuszczenia grzechow/ wybranych Bożych: ábowiem gdy tego Sákramentu wywamy/ y pewniamy się o tym/ iż mamy w Krystusie odpuszczenie grzechow/ y zbawienie wieczne/ podług tych słow/ ktore mówi Pan v Mattheus. á. To jest krew moja nowego Testamentu/ ktora dla wielu ich bywa rozlana/ na odpuszczenie grzechow. 3. Aby był znákiem/ świadectwem/ y hásem ludu Bożego/ ktorýmby mogli być rozeznáni od ludu niewiernego. Jáko też y żydzi bywali rozeznáni wywaniem báránká od niewiernych pogan. 4. Aby nas ten Sákrament święty vpominał do powinności nášej Krześćjáńskiy/ ktora jest opisaná w słowie Bożym: iáko do miłości Boga y bliźniego/ do pokoju y zgody wiednym Duchu/ y do pobożnego żywota. A z tadie Doktor Augustyn te świętość zowie Sákramentem pobożności/ znákiem iedności/ zwikłá miłości: á Chryśtostom tá

Przy-
czy-
ny n-
stá-
w-
y Wicze-
rzy P.

I Cor. II.
26.

Matth.
26. 28.

August.
Tra. 26.
in Ioh.
Chryf.

Hou. 51.

in Marth

leili sie

chleb

ciało,

wino

krew

prze-

mienia

kwa

Mat. 26.

29.

Ioh. 6.

62.

I Cor. 11

28.

I Cor. 10

16.

I Cor. 11

24.

iemnicę pofoia nazywa ię.

PYT: Wła wieczerzy Pánstey/iesłie sie chleb w
ciało / wino w krew / istotnie / cielesnie / własnie /
przemienia y przeistacza?

ODP: Nie przemienia. Nie dopuszcza tego
słowa samego syna Bożego. Abowiem syn Boży
nazwawszy wino krwią swoją / po błogosławie-
niu / rozdawaniu / iedzeniu y pićiu / nazywa wino
winem / mowięc v Mátheusza s. Nie będe pił od
tędz tego owocu winnice. Tenże mowi v Janá s.
Słowa / które ja wam powiedam / Duch są y i-
wot. Nie dopuszcza tego nauka Páwla s. który
nazywa po poświęceniu chleb chlebem / wino wi-
nem / mowięc w liście do Koryntow: Kády niech
sie doświadczy / á také niechaj ie on chleb / y krew
tę onego pnie. Tenże mowi w tymie liście swoim:
Chleb który łamiemy / żali nie jest społeczności
ciała Krystusowego? Mowi / łamiemy: co o cie-
le własnym nie może być rzeczone / áby máło być łá-
máne. Nie mowi: Ciało łamiemy / ále chleb łamie-
my: k temu / nie mowi / jest ciałem Krystusowym /
ále jest społeczności ciałá Krystusowego: to dla
tego / iż chleb y wino po poświęceniu nie vtraca
własności y natury swej / ále jest chleb chlebem / y
wino winem / sákrámentálnym / swiatym / poświę-
conym / od chlebow / win inšych / ná spráwe swiá-
tą wypłaczonym / który nam prawdziwie wyświá-
dza ciało y krew páńską. Nie dopuszcza pámiątká /
odejście y áz ná sad przyście páńskie: o czym mowi
swiaty Páwel w liście do Koryntow / przywo-
dząc słowa páńskie / To czyncie ná moie pámią-
tkę: gdziec jest pámiątká / niemáś samej rzeczy.

Tamże mowi: Smierć páńską będziecie opowie-
dác / áz przyjdzie: toć go tu niemáś cielesnie / á zá-
tym chleb w ciało nie odmienna sie. Nie dopuszcza
tego Kredo Apostolskie / w którym wyznawamy /
iż tu ná ziemi niemáś ciałá Krystusowego / ále tyl-
ko w niebie / mowięc: Wstąpił ná niebiosá / siedzi
ná prawicy v Bogá Oycá wszechmogącego: z
tamtędz przyjdzie sádzić żywych y zmártłych. Nie
dopuszcza tego Doktorowie Krześciańscy / áby
sie miał chleb w ciało / wino w krew / istotnie prze-
mienić. Doktor Látínski Augustyn mowi: Nie
wstąpił Pan rzec / To jest ciało moje / gdy dawał
znák ciałá swego. Doktor Grecki Theodoretus toż
mowi: Znáti widome / ciałá y krew / swoley nazwi-
stem vczel: nie przemieniając zástępy przyrodzenia /
ále przydávając tákę przyrodzeniu. Tamże zbá-
wićiel náš imoná odmiemil / á ciału imię znáku
dal / á znákuwi téz nazwiśko ciałá dal. Nie dopu-
szcza tákowegoprzemienienia wrok / zapách / smá-
k chleba y winá. Zí tadie ono mowi y Augustyn:
Co widzicie chleba iest / co téz y oczy wáśse rezná-
wáq. A i mowi syn Boży / To jest ciało moje / To
jest krew moia / nie idzie zá tym / áby sie miał prze-
mieniać chleb w ciało / wino w krew: bo téz bárá-
mek wielk onocy zowie sie prześciem páńskim / o
brześká przymierzem / siedm kłosow siedmiu lat /
ná sienie słowem Bożym / Ktelič Testámentem /
Krystus Pan zowie sie opoká / chlebem / swiatlo-
ściá / drogá / drzwiami / zé. á prześle te rzeczy nie
przemieniając sie w to: ále są znákiem / wyświá-
dzeniem tych rzeczy y podobieństwem / Których są
nie nazwiśká biorg. dla tegoż Doktor Augustyn
nazwiśká tákowych rzeczy vważając / mowi: Ży-
w-

August.
Lib. cõt.
Adim:
cap. 12.
Theod.
Dialo. 1.

August.
Serm: ad
Infan: &
hab: Di:
2. Can:
Qui-
Exod. 12
11.
Gen. 17.
10: 16:
Gen. 41.
27.
Luc. 2.
12.
22. 20.
1 Co. 10.
4.
Ioh. 6. 15

14. 6.

August.
Epist. 102.
Et in Le-
vit. Qu.
57.
Epist. 123

Droga
do nie-
ba.

Ioh. 3. 16

Act. 26.
17.

Act. 16.
11.

Ephe. 2.
5.

Et rzec / Ktora co znaczy / oney rzeczy imieniem
ktora znaczy / nazywać się; y dowodzi tego tem
miejscami położonemi. Y doклада: Jesli by sakra-
ment takowego podobieństwa tych rzeczy / Kto-
rych są Sakramentami / nie miał; nie byłoby sa-
kramentami; z tego tedy podobieństwa / często też
biorą imioną samychże rzeczy. Jako tedy miedzi-
m obyczajem / sakrament ciała Pana Chrystusowego
(to jest chleb) jest ciałem Chrystusowym; Sakra-
ment krwi Chrystusowej (to jest wino) jest krwią
Chrystusową; tak sakrament wiary / (to jest krzew)
jest wiarą.

PYT: Ponieważ jesteś pewien iż wotą wiecz-
nego : a Ktorą drogą człowiek Chrześcijański może
prześć do żywota wiecznego?

ODP: Przez wiarę / Ktora jest w Jezusa Chry-
sta. o czym mowi syn Boży w Jan. 3. Abowiemci
Bog tak umiłowal świat / iż Syna swego jedno-
rodzonego dał; aby wszelki / Kto wierzy weń nie
zginął / lecz aby miał żywot wieczny. Tenie mowi
syn Boży / w Dniach Apostolskich Pawłowi 26.
Posyłam Cię do pogan / abyś otworzył oczy ich / i
by się nawrócili z ciemności do światłości / a z mo-
cy słatanki do Boga : aby wzięli odpuszczenie
grzechów y dział między świętymi / przez wiarę
ktora jest w mnie. Piśe Łukas 3. w Dniach Apo-
stolskich: Kiedy się stroż pytał Pawła 3. co by miał
czynić; żeby był zbawion; Paweł 3. droga do ży-
wota wiecznego okazał mu / mowiąc: Wierz w Pa-
ną Jezusa Chrystusa / a będziesz zbawion z domem
twoim. Tenie mowi 3. Paweł w liście do Efez. w.
Łaska Boża jestestwie zbawienia przez wiarę; y to

nie z was / dar to Boży jest: nie z uczynków / aby się
niekt nie chlubił.

PYT: Ktorą to wiarą w Chrystusa / Ktorą by-
wamy zbawieni; y co to jest Wierzyć w Chrystusa?

ODP: Wiarą w Chrystusa ta jest / y to jest wie-
rzyć w Chrystusa. I. Znać y wierzyć go być Bogiem
Izraelskim / Zbawicielem doskonałym / Kapła-
nem wiecznym / Przyczyną jedynym / Słowem Bo-
żem / Który przysłał do nas / Oczym wysłany świ-
dektwa z piśm 3. są położone. II. W nim samym
współ / nadszicie zbawienia pokładać / Krom me-
k / Baługi tego / indziej zbawienia nie szukać / onego
że wpytkie serca miłować: co się z wysłany świ-
dektwa piśm 3. pokazuje. III. Nauce tego wierzyć /
według mey się zgodzić / nadszicie się więcej nie do-
myślać / na niey ciele przedstawiać / opuścić wstę-
py ludzkie / nauce tego sprzeciwne. Syn Boży sam
mowi w Jan. 3. Wy jesteście przytaciele moi / ie-
śli czynić będziecie / to cokolwiek ja wam rozka-
zuje. Tenie mowi y tegoż Ewangelisty: Kto słowa
mego słucha / a wierzy onemu Ktorzy mnie posłał / ma
żywot wieczny. A tym wpytkim mowi Augustinus
y piśmem się zgodzić: Insa rzecz jest wierzyć
Jemu: Insa wierzyć Go: Insa wierzyć Weń.
Wierzyć mu / jest wierzyć / i te są rzeczy prawdzi-
we / Ktore mowi: Wierzyć Go / jest wierzyć i jest
Bogiem: Wierzyć weń / jest miłować go. Pierwsze
dwie rzeczy mogą weźmć y Dyabli: ale wierzyć
weń / Sami tylko mogą Ktorzy go miłują. Tenie
jestestwie mowi: Ten wierzy w Chrystusa / Ktorzy y na-
dziej pokłada w Chrystusie y miłuje Chrystusa.
Abowiem jest Kto wiarę ma bez nadziei y bez mi-
łowania.

Co jest
Wier-
zyć w
Chrystu-
sa.

Ioh. 3.
14.

Ioh. 5.
24.

August.
Ser. 181.
de Tem.

Serm. 61
de ver-

bis Do-
mnia Cy-
pri: lib.
de publi-
ci mar.
Chris.
Hom: 19
in Mat.
opere
imper-
fecto.

Wczynki
dobre
ludzie
krysi-
anscy
maja
czyni.
Ephes. 2
10.

Tit. 1. 14

1 Pet. 2.
24.

Cel do-
brych
uczyn-
kow.

Rom. 6.
22.

łości / Krystusa wierzy / nie w Krystusa wierzy.
Kto tedy wierzy w Krystusa / wierząc w Krystu-
sa przypisze wien Krystus. Cyprjan napisał: Nie
wierzy ten w Boga / Który w nim samym nadzieje
wszystkiego szczęścia swego nie pokłada. Chryso-
stomus ten tak wzy: Wierzyć Krystusowi co jest /
jedno być posłusznym Krystusowi. A Który albo
nie wypowiada / albo nie żyje według słowa tego / ten
nie jest posłuszny Krystusowi ani mu wierzy.

PYT: Jz człowiek przychodzi do żywota wie-
cznego / przez wiara / to już nie potrzeba dobrych
uczynków?

ODP: Potrzeba. Abowiem o takowej wierze
mowimy / Która z siebie rodzi dobre uczynki / Ktore
sam pan Bóg roztaczał / y są w słowie Bożym opi-
sane. Paweł s. mowi do Koryntow. Jesteśmy spra-
wcy Bożego stworzemy w Krystusie Jezusie / tu uczyn-
kom dobrym / Ktore przedtym Bóg nagorował /
abyśmy w nich chodzili. Tenże mowi do Tytus: Niech się
wzrą y nasze dobre uczynki / aby nie byli nieużyteczne-
mi. Piotr s. mowi w liście swoim. Krystus grze-
chy nasze nosił w ciele swoim na drzewie / abyśmy
będąc umarłymi grzechowi / sprawiedliwości żyli.

PYT: Dla czego człowiek Arzebiński ma czy-
nić uczynki dobre?

ODP: Nie dla tego / aby sobie uczynkami do-
breimi mogli zasłużyć grzechom odpuszczenie y ży-
wot wieczny: bo to jest dar Boży / iako mowi swia-
ty Paweł do Rzymianow: Dar Boży jest ci żywot
wieczny przez Krystusa Jezusa Pana naszego.
Atemu / Nie z uczynków mamy zbawienie / ale z mi-

Tit. 3. 5.
6, 7.

Luc. 17.
10.

Gal. 2.
21.

Rom. 11.
6.

Psal. 14.
2.

Isai. 64.
6.

Daniel.
18.

łosierdzia Bożego / Ktore nam okazał w Synu
swoim. Paweł święty mowi do Tytus: Nie z uc-
zynków sprawiedliwych / Ktorebyśmy uczynili / ale
z miłosierdzia swego zbawił nas Bóg przez o-
mycie odrodzenia y odnowienia Duchá świętego /
Ktorego wylał na nas hojnie / przez Jezusa Kry-
stusa zbawiciela naszego / abyśmy y sprawiedliwie-
ni łaską tego / stali się dziećmi według nadziei
żywota wiecznego. Nád to / Syn Boży mowi w
Lukasá s. Gdy uczynicie wszystko co wam jest roz-
kazano / mowcie / Słuszny nie użyteczni jesteśmy: bo
to cośmy byli winni / uczyniliśmy. Do tego / Jesli
byśmy uczynkami dobrými zaślugowali sobie od-
puszczenie grzechow y zbawienie wieczne / to Kry-
stus Pan prozno umarł: to nie z łaski tego byłoby
smy zbawieni / ale z uczynków naszych. Paweł s.
mowi w liście do Galatów: Nie obracam ci w ni-
wecz łaski Bożej: bo iesli przez zakon jest spra-
wiedliwość / tedy Krystus prozno umarł. Tenże
mowi w liście do Rzymian: A iesli z łaski / już nie
z uczynków: bo inaczej łaska / już nie jest łaska. Nie-
z uczynków / już nie jest łaska: bo inaczej uczynek
juz nie jest uczynkiem. Nádstatek / uczynki nasze nie
są tak doskonałe / żebychmy sobie nimi mogli v Bo-
ga co zasłużyć. Co wiedząc ludzie święci / choć ie-
czynili / w nich nie ufali / ale od nich do miłosier-
dzia Bożego appellowali. Dawid mowi w psal-
mie: Panie nie wchodź z ługą twoim w sąd: bo c-
nie będzie ysprawiedliwione przed tobą wszelkie
ciąło. Izaiasz mowi: Staliśmy się w wszyscy nieczy-
stem / wszyscy sprawiedliwości nasze / są iako śmá-
ta plugawcy niewiasty. Dániel mowi: Nie w spra-
wiedliwościach naszych przed oblicznością twoją

1 Cor. 4.
4.

NOTA.

Rom. 12.
1.Matth. 5.
16.1 Petr. 2.
12.Matth. 7.
17.2 Petr. 3.
10.Iacob. 2.
18.

Ambr.

wylewamy modlitw / ale w miłosierdziu twoim wielkim. Páwel s. mowi w liście do Koryntow: Nie czuła się mi w czym winnym / a wszdy nie przez to jestem vspráwiedliwion : ale pan ci jest / który mi sprósza. Mamy tedy vczyntki dobre czynić. Cześć: abyśmy wdzięczność nim pánu Bogu okazali za tego dobrodziejstwa. Páwel s. mowi do Rzymian: Proszę was tedy bracia / przez łaskę / Boże / abyście stawali ciak wáś / na ofiarę żywą / świętą / przyjemną Bogu. Cześć: Abyśmy bliźnie swoje vczyntkami dobrými pánu Bogu pozyskawali / z nich aby pan Bog chwale miał y wielbion był. Sam syn Boży mowi v Mattheusza s. Tak niechaj świeci światłość wáś / przed ludźmi / aby obaczyli wáś vczyntki dobre / y chwalić. Wpca wáś / który jest na niebie. Piotr też święty mowi w liście swoim: Niech będzie obcowanie wáś / pocieche między pogány / aby w tym co mówię przeciwko wam / iako złoczyńcom / z dobrych vczyntków / któreby obaczyli / chwalił Boga w dziełach náwiedzenia swego. Cześć: abyśmy się okazali być drzewem dobrym / owoc dobry rodzącym / a nie sprochniałym. Syn Boży mowi v Mattheusza s. Wsłkcie drzewo dobre / owoce dobre rodzi: ale sprochniałe drzewo owoce złe rodzi. Mój fontec: Dla tego vczyntki dobre mamy czynić / aby bychmy nimi wyświadczyli wdzięczność. Piotr s. mowi w liście swym: Bracia starajcie się / abyście przez dobre vczyntki / mocne czynili wzwanie y wybranie wáś: bo jeśli byście te rzeczy czynili / mgdy się nie powalicie. Anoz y Iakob święty mowi: okaz mi wdzięcz y vczyntów twoich. Toż mowi y Doktorowie Krześcianiscy. Ambrosius: Który śmie

vczyć / i z łaską Bożą według vczyntów bywa dawana: ten przeciwko wierze Katołickiej vczy. Augustinus zaś: Ponieważ vczyntki twe są dary Bożemi / Koronuje te Bog / nie iako za sługi twoje / ale iako dary swoje. Bernardus napisał: Wdzące vczyntki wyświadcza. Chrysostomus też powie da Homil. 5. ad Antioch: Jeśliś jest Krześcianinem / wierz Krystusowi: a jeśli wierzysz Krystusowi / przez vczyntki pokaż mi wdzięcz.

PYTANIE. Powiedzie mi y to / jeśliś jesteś cioro Bożego przykazania / należ do ludzi Krześcianiści?

ODPOWIEDZ. Nowsem należy. Abowiem tak mowi Krystus Pan v Mattheusza s. Jednemu mlodzieńcowi: Jeśli do żywota chceś wnieść / zachowaj przykazania. V tegoż Ewangelisty / vczyntom swoim roztazuje pełnić y zachowywać przykazanie Boże / nie tylko zwiierzchnie / ale y z wnetrznie. Páwel też s. piśac do Rzymian / ludźmi Krześcianiści vczy pełnić y zachowywać to przykazanie Boże.

PYT: Mowię przykazanie Boże?

ODP: Mowil p. Bog wszytkie te słowa: Jam jest pan Bog twoy / którym wymiodł ciebie z ziemi Egiptkiej / z domu niewolej. 26. Fol. 3. To przykazanie Boże Pan Krystus temi słowy zamknął v Mattheusza s. 6. 2. Wdziećś miłował Pána Boga twego / ze wszytkiego serca twego / y ze wszytkiej dusze twej / y ze wszytkiej myśli twej. Toć jest pierwsze roztazanie. A wtore podobne jest temu: Wdziećś miłował bliźniego swego / iako siebie samego. I tak tym drugym roztazaniem / wszytek

Li. 2. de vocat. get. c. 3. August. De Gra. & lib. Ar. bit. c. 7. & Epist. 105.

Bernar. Ser. 2. de Refur.

Przykazanie Boże należy do Krześciani.

Mat. 19. 17. Mat. 5. 22. Rom. 13. 9.

Bożego przykazania / jeśliś jest cioro Krześcianiści.

Eko. 34. 28.

Zakonu
zaden
czto-

Wiek .
nie mo-
że Wy-
pełnić
dosko-
nale.

Rom.7.

14.

Gen. 8.

20.
Isai 40

1141. 43.
26.

20.

Ioh. 7.

19.

Pfal. 14

4.

AA.15.

10.

I Joh. 1

8.

Gal. 3.3

Zakon y prorocy zawnisneli.

PYT: Mozeli cizowiec Krześcianski odrodzony
przykazanie wypelnić doskonale?

ODP: Nie może/bla skłóney a krewkię natury swey. Bo iż zakon iest Duchowny / a człowiek cielesny testy / zaprzęday pod grzech/iako świadek cy Paweł s. w liście do Rzymian ; tedyć zakonu Bożego/ktorego iest summa w Bożym przykazaniu/nie może skutecznie/dostonałe/zewnętrżnie wypełnić. Bog Ociec mowi w księgach Moysesowych: Myśli sercá ludzkic^o przemrotne są od młodości tego. A v proroka Izaiasa mowi: przywiedz mi ná pamięć / a rozsądzimy się wespól : powiedz iestli co masz w czymbyś był vspráwidił wion.Ociec twoy pierwszy zgrzeszył / a náuczyciele twoi wystąpili przeciwko mi. Syn Boży mowi v Janá s. Izali wam Moyses nie dał zakonu : a widy żaden z was nie czyni dosyć Zakonowi: Dauid mowi w Psálmie: Wszyscy odstąpili / y spolu stáli się niepożytecznymi/nie masz ktoby dobrze czynił/nie masz aż do iednego. Piotr s. mowi w Dziejach Apostolskich: Przeczeże kuście Boga / kłódc iázmio ná życie zwolenników /ktorego ámi Wyco wie násy / ámi my móścicieśiny nie mogli? Ale przeláste pána nášego Jezusá Chrystusá /wierzymy iż będziemy zbawieni/iako y oni. Jan s. mowi w liście swoini: Je ślibyśmy rzekli iż grzechu nie mamy /ślámi się oszukiwamy / a prawdy w nas nie masz. Paweł s. mowi w liście do Gálátow: Ile ich iest v czynków zakonu / pod prześlektwem są. Bo ná pisano iest / prześlektay kády ktoryby nie trwał we wszystkich rzeczách /ktore nápisáne są w księgach za

Rom. 8.

7.

Rom. 7.

15

Celza
konu Bo
zego.

Rom. 3.

21. & 7.

Toꝝ mo-
ni An-
gustyn
Lib. 3.
contr.
Pelag.

Rom. 9.

20.

Konu/aby ie czyni. Tenże mowi Apostoł w liście
 do Rzymian: Ciało nie bywa poddawane Zakonowi Bożemu / gdyż też ani być może. Tenże mowi:
 Abowiem co czynię/nie chwale: gdyż nie czynię
 tego co chcę/ale czego mienawidzę/ to czynię. A jeśli
 czego niechcę to czynię / przyzwalamieci Zakonowi
 że dobry jest. Teraz tedy już nie ia to czynię / ale
 grzech który we mnie mieszka. Gdyż wiem / iż nie
 mieszka we mnie / to jest/ w ciele moim/ nic dobrego:
 Abowiem mamieci wolę / ale abym to czynił co
 jest dobrego / nie náyduie: bo nie czynię dobrego/
 Etego chcę/ale czego niechcę ztego/ to czynię. A
 jeśli to czynię/czego niechcę/ już nie ia to czynię/ale
 grzech/który we mnie mieszka.

Pyt: Dla czego iest dany zakon Boży / gdyż go
człowiek żaden doskonałe wypełnić nie może?

OD P: Naprzód/ Aby nam grzechy pożąsował/
iś siły nasze są grzechem zepsowane : dla których
nie mogąc dożyć czynić Zakonu. Bożemu/ y zsta-
wamy się przestępcami Zakonu. Páwel ś. mówi
w liście do Rzymian: Żadne ciało nie będzie spra-
wie dliwione przed oblicznością Bożą/ y czynków
Zakonnych: gdyż przez Zakon bywa poznane grze-
chu. Tanie mówi: Wsiemem grzechu nie poznał/
jedno przez Zakon : bo bych też y pożądlivości nie
poznał/ by był Zakon nie rzekł/ Nie będziesz pożą-
dał. Druga/ Abyśmy się przed mającym Bożym
wniósł/ y czynków się nie wynosząc/ ani w nich vo-
ścisząc/ widząc niepotężność sił y stasze przyrodze-
nia z ktorey wypadamy. Páwel ś. mówi/ w liście
do Rzymian: Cokolwież Zakon mówi/ tym/ ktorzy
w Zakonie są/ mówi / aby wszelkie wsta były zamu-

Gal. 3. 22.
Rom. 11.
22. 32.
Toj mo-
Bernar-
d 2. Scrm.
60. in
Cantic.
Gal. 3.
24.

lone / y aby był winien wšytek świat sodu Bożego. A w liście do Galatów mowi / y w liście do Rzymian: Zámknął Bog wšytkich w niepełności / aby sie nád wšytkimi zmilował. Trzeci / aby był wodzem do Arystasa / v ktorého zebysmy tego wšytkiego szukali / y bráli / to jest / w zasludzey w mece tego / czego nie możemy mieć / z kónu / iáko v tego / ktory jest wypelnieniem zakonnu za nas. Pawel s. pišac do Galatów / mowi: zakon náuczyteliem nášym był ku Arystusowi / abyśmy byli z wiary vspráwiedliwieni: Ale gdy przyszła wiara / iuž pod náuczyteliem nie testesmy: ábowiem wšyscy synmi Bozymi testesmy przez wiare w Arystusia Jezusie. A w liście do Rzymian mowi: Mólóš zakon / gdy nie mogła nie w ciebie / Bog pełnšy własnego syná swego w podobieństwie grzešnego ciáta / á to dla grzechu / potepił grzech w ciebie / aby ono práwo zakonne było wypelnione w nas. A dla tegož w liście do Rzymian / názwány jest Arystus kóncem zakonu. Náostátek / abyśmy wiedzieli o co mamy prosić y modlić sie pánu: to jest / o odpuszczenie grzechow / y o żywot wieczny. Do czego słusz one słowa Apóstolskie nápisane w liście do Rzymian: Wšyscy zgrzešyli / y niedostawa im chwaly Bożej: ále vspráwiedliwieni sá darmo / to jest z łaski / przez odkúpienie spráwione przez Jezusa Arystusa / ktorego Bog postánovil / aby był vblágniem przez wiare / wyláwšy krew swojá / ku okázaniu spráwiedliwóšci swojey dla odpuszczenia grzechow.

PyTANIE. A iákož sie ty pánu Bogu modliš / y onego wzywáš?

Rom. 8. 3
Rom. 10.
4.
Toj mo-
Theoph.
in Cap. 3
Galat.
Rom. 3.
24.
Toj mo-
August. lib.
de Gra-
tia & li-
ber. ar-
bitrio. ca.
16. Relib.
de nat.
& Grat.
c. 43.

Pytanie
o Modli-
wie P.

ODPOWIEDZ: Tak sie modli / iáko nas náuczył Jezus Arystus v Matthaeusa s. mowiac: Wy tedy tak sie modlicie:

Czyte náš / ktorys jest w niebiešciech z. Tol. 6.

PyT: pánnie Máryo w niebie będąco mamyli pozdrawić / iáko iuž Aniol pozdrowił gdy była nášimi: *Kla nap. mamy pozdravić.*

ODP: Nie mamy. I. Nie roztázié nam tego słowo Boze. II. Nie náuczył nas tego Arystus Pan: Náuczył nas modlitwy / pozdrowienia tego nie wšpominá. III. Nie pozdrawiali tey święci Apóstolowie / y nam pozdrawiać nie roztázali: cze goby byli nie zámilczeli / gdyby to pozdrowienie náležálo do modlitwy. Zlozyli Áredo / iáko świádož Doktorowie: á o pozdrowieniu žádney wzmianki nie vczynili. IV. Doktorowie dawni Arzešciánczy / nie náuczali ludu Božego tego pozdrowienia / ani go vmieć nie roztázowali. Co sie z tóž pozkáznie. Doktor Augustyn powieđa: Ten me góždien sie zwáć Arzešciáninem / ktory nicumie przykazania Božego / Modlitwy Pánškiej / y Wyznánia wiary. Pozdrowienia zámilczá. A wšiemtych Zeretýkám / Odšezepiešicám osóžáli / ktorež pánnie Mário chwalili / y oney ofiáry ofiárowáli. Co sie pozkáznie z riag Epihánusowych. V. Vržad to był Ámelš / z roztázania Božego ná on čas potrebný / aby Aniol pánnie Máryo pozdrowil / oznáymuiac tey poczešcie y porođenje bábwičielá świátá: w ktory vřžad nie trebá sie nam wdšeráć imo roztázanie Boze. Pozdraviali tež Aniol Gedeoná / iáko pišmo świádeczy. Pozdraviali Dámelá / iáko czytamy / w riagách tego.

Matth. 6.
II.

Pytá-
nie o po-
zdro-
wieniu
pánný
Mar.

August.
apud Po-
merium
Dom. 20
post Tri-
ni.

Iud. 6.
12.
Dan. 10.
19.

Tob. 12.

17.

Tob. 5.

11.

Stapl. in
die An-
nunt. Be-
at. Mar.Lombar-
dic. in
Festo Al-
fump.Bea Vir.
Marie.
Discip.

Miracul.

47. 71. 73

1 Joh. 2. 1

Pozdrawiał Tobiasza / o czym czytamy w rękach
Tobiaszowych. A widy Gedeon / Daniela / Tobias-
za / ikt nie pozdrawiał po śmierci. VI. Jesliby
to chciał naśladować przykładu Amielstiego / ze-
by panna Marya pozdrawiał / w niebie mieścić
się / niechajże tak uczyni (co być nie może) iako An-
ioł : nie pozdrawiał iey z nieba tu ją nie miał
cey / ale z nieba tu przyszedł / y tu ją pozdrawiał :
także też y ci niechaj iey z niebie nie pozdrawiają
w niebie / ale niechaj wstąpią / y tam ją niechaj po-
zdrawiają. Widząc to y sami Anymiań / że to
pozdroczenie do Modlitwy ani do Arceda nie na-
leży. VII. Nie dosyć na tym zawiedzionym Rze-
ścianom / że się w cudzy wrzód wdierają / że obla-
gło pozdrawiają / kłora tego nie słyszy : Ale z tego
pozdroczenia modlitwy uczynili / do Paćierza ię
przyszyli / za Paćierza ię mając. Abo wiem gdy dwo-
mą na Paćierze / one pozdrawiają / nie Bogu się
samiemu modlą. Słowem Stąpletonowe : To po-
zdrowienie jest nieistotną modlitwą ; A przetoż mo-
dli się lud wierny / y wyzna Panny Maryi / gdy to
pozdrowienie Amielstie ponarzają. Na pokucie ię
obroćili : bo ię na spowiedziach za pokucie mowić
kają. A gdy co mają zacząć / by najgorszego / te-
dy ię mowią. Czego mamy przykładów wiele w
Lombardice y Discipulach ; iako panna Marya
bromiła Anymiań wstępczy / y nierządnie / kłor-
ydy Dyabli chcieli bracie zastawczych na mierz-
dzie / dla tego ię ię pierwszy pozdrawiał / niż na mierz-
dzie sili. VIII. Amielstie pozdrowienie z Helbie-
nym zmieszał / przydawszy swoje to białowochwa-
lne : Święta Marya matko Boża / modl się za nas
mi / że. Nie pomina ię pan Jezus iest w niebie na-
mi / że.

Wym przyczynę : nie uważaj y tego. Choć niektórzy
Doktorowie do tego pozdrowienia nieco przy-
dali / iednak nie nie przydali przeciwnego wrzodo-
wi panna Krystusowemu : tylko to na końcu poło-
żyli / iako Chrystostomus, Abo wiemeś zbawiciela po-
rodziła dusi naszych. IX. To słowo Zdrowas /
Bogd pozdrowieną / toż znaczy / co y owo pokoy
wam : kłore ścigają się do winisowania szczęścia /
błogosławieństwa / pokoy / wesela / zdrowia / iako
Rz. od panna Boga wszechmogącego : za czym
pozdrowienie y winisowanie pokoyu / nie iniego
nie iest / iedno kłorka modlitwa do panna Boga za
tym / kłorego pozdrawiamy. Abo winisowanie te-
go wszystkiego od panna Boga temu / kłorego po-
zdrawiamy. Czego mamy przykład w Krystusie
panu / kłory mowil onym niewiastom : Bogd ię
pozdrowienie. A wezmom mowil : Pokoy wam. A
gdy pan stał wzmieś z nauką / mowil im / iako
pięse Łukas : Do kłorego domu wmdziecie / na-
przed mowcie / pokoytemu domowi : A iesliby tam
był syn pokoyu / zostanie nad nim pokoy wój / że.
Gdy tedy Anioł do panny przyszedł / rzekł iey :
Zdrowas / i laski wmlowana. Abo rączy rzekł
iey / iako Iansenius mowi / Pokoy tobie / według zwy-
czaju Zdrowskiego : tedy iey winisował y zyczył
laski Bożej / pokoy / wesela / od panna Boga : pro-
śąc go / aby ię obdarzył pokoyem / zdrowiem / y we-
selam : bo pozdrowienie od winisowania zdrowia
wielko nazwisko / mowi Augustyn. A tak / kłorzy ię
też y teraz chcą pozdrawiać przykładem Amiel-
stym / dawać znać / że ieszcze nie dostąpiła onego
wesela y pokoyu niebieskiego : za nią panna Boga
proszą / według Stąpletona / kłory to pozdrowie-

Heb. 9.
24.Chris-
in Litu-
Auc.
Pax vo-
bis.

Mat. 28.

9.

Ioh. 20.

19.

Luc. 10.

5.

Cōmen.

in Cōco.

Luā. c. 3.

To slo-

Wo Zd-

rościs,

nie po-

doba się

Harfic.

fol: 17.

2888ie

ie nie-

grzech-

nymka

ze ośse

mu przy

wykac.

Radz po

zdro-

90 * * * * * Nauka * * * * *

Wiona: nie nazywa modlitw / od niego tego iey w inspi-
Co jest 19c / aby iey dal zdrowie / pokoy / błogośławień-
przecli stwo / weśle / 2c. Chęć iui w weślu odpoczywa. Za-
Wko czym czynią krzywdę pannie Marycy / y częci iey w-
nim włączają: prozno iey y wywają / gdyż ona sama
Wiercey ich potrzebuie przyczyny. Nie pomni co mowi
Augult. Augustyn. Jest to krzywdą modlić się za Męczeni-
Serm. 4. mą. Innocentius Papież do kładą: Krzywdę czyni
ex 17. męczennikowi / ktory się modli za męczenniką. Gio-
Parisi. zą także do kładą: To jest / po prozniczy się modli.
Serm. 17. A iż tak / tedyć wiemy czynią krzywdę y zeliwłość
de verb. pannie Marycy / iuz według ciół / (tak o onie w 39)
Apost. do meba wiety y wielbioney / pozdrawiają /
Innocen a jeżeli ktoremu świętemu: abowiem częścią się
Ca. cum za nią modlą / od Bogą iey winiując pokoy y we-
Marthz śla / jeżeli za ktorem inszym świętym. Za święte
de Celeb się modlą tylko przy Miścy / mowiąc / Pamiętamy
Misr. panie na klugi y służebnice twoie / Ktorzy nas w
In Cano przedzieli z znakiem wiary / y spio snem pokoiu: o-
ne Mis- nym panie / y wszytkim w Krystusie odpoczywają-
iz. cym / miejsca odchody / światłości y pokoiu / abyś
De Ho- wyczył prośimy cię / 2c. A za panna Marycy mo-
mienie dą się trzy razy / Ráno / w południe / y w wieczor /
na pa- gdy na pacierze dzwonią ku częci iey: Ktore dzwone-
cierze. nie papieżowie wymyślili. Grzegorz 9 rano kazał
Cranz. dzwonić na pozdrowienie p. Marycy / przeciwko
lib. 1. Cesarzowi Fryderykowi 2. Ktoremu medział być
cap. 10. posłusny / świadczy Cranzius. aby tak był miłoso-
Gene- ny y wniwecz obrocony. A Alirzy 3. w południe ka-
braudus zał dzwonić na pozdrowienie panny Marycy / prze-
 ciwko Turkom / aby lubie onę modlitw / tych / co
 są w niewolecy Turckiey / ratowali / a Turką same
 go na głowę porąbili / zeznawa Genebrardus. Jan

* * * * * o Modlitwie. * * * * * 91

22. w wieczor kazał dzwonić po trzykroć / na po-
 zdrowienie panny Marycy / kłószując żeby każdy /
 dzwon wysłyszawszy / pokłękni / y trzy zdrowe Ma-
 ryce mowił: nadasz mi takowym odpustu dwadzie-
 śćci dni / piśq o tym Polydorus, Garfa y Discipu-
 lus: y tak z pozdrowienia modlitw uczynił. A w-
 czynił to przeciwko Cesarzowi / Ludwikowi 4. iż
 go medział być posłusnym; aby tak za onym / po-
 zdrowieniem y modlitw wniwecz się obrocił.
 Tak ci częzo zwierzchność od panna Bogą im da-
 no / Pan Bog się za nie modlić kazał / a oni prze-
 cieżko iey modlić się kazał. A tak nie mają się czego
 domagać chwalcy Boży / dzwonienia trzykrotnego
 na pacierze / wpatrując przyczynę tego postano-
 wienia / y modlenia się stworzeniu. X. Nie trzeba
 o tym wiele mówić / gdyż Bellarminus Jezuita na-
 pisał te słowa: Ktorzy panny Marycy nie pozdra-
 wiają / nie grzeszą.

PYT: Godzili się świętych / według ciół / imar-
 tych / wywają / y przyczyną prosić?

ODP: Nie godzi. co się z tych przyczyn poła-
 zuie. I. Sam pan Bog ma być wywany / w imię y
 przez tedyć przyczynę Jezusa Krystusa: o czym
 tak mowi Bog Ociec / w psalmie: Wyzywaj mnie
 czas utrapienia / y wyrwaj cię / a ty miś tym wzdaj.
 Syn Boży mowi w Jan 6. Jam jest drogą / pra-
 wda / y żywot / żaden nie przyjdzie do Oycy / tylko
 przez miś. Tenże mowi / Oczkolwiek prosić bę-
 dziecie Oycą w imię moie / da wam. Paweł 6. mo-
 wi w liście do Rzymian: pokoy mamy z Bogiem
 przez panna naszego Jezusa Krystusa / przez ktore-
 go mamy y przystep przez wiara. II. Nie mamy

in Chro-
nolog.

Pol. lib.
6. ca. 12.
Arpha
fol. 31. 74
Discip.
in m. de
Sanct. 25

1 Tim. 2.
O tym
ds. Ho-
nieniu
czytaj

Hospin.
fol. 12.
de Orig.
Templ.
Bellar.
Lib. 4.
Cap. 18.
de Rom.
Pontifi-
ca.

Psal. 50.
15.
Ioh. 14.
6.
Ioh. 16.
23.

Rom. 5. 1

August.
Lib. 12.
de Civ.
Deic. 10
Trad. 1.
in Ioh.
Theod.
in ca. 2.
Epist ad
Colos.
Concil:
Laodie:
Can. 31.

Za u-
marle
modlic
sie nie
potrze-
ba.

Levit. 4.
Levit. 21
Num. 19

I Thessal
4. 13.

Jakoż tedy będo wzywali tego w ktorego nie w-
wierzyli? IX. *N*asłatał / Rościol dawny Arze-
ściński / świętych zmarłych nie wzywał: y owsem
tych / ktorzy ich wzywali / one chwalił / za heretyki
osądzał: Co sie z tych dwu Doktorow pokazuje.
Augustyn Doktor mowi: Świeci też na swym
miejscu od rzedzą bywają miąnowani / wśakże
nie bywają wzywani. Tenże Doktor powiedział
wszy / iż syn Boży test przyczynę / doświada / Kto zaś
wierzy / oświeceniem nie czyni. Theodoretus sy-
roko opisyne / iako Concilium Laodyceńskie tych w-
szętych potępiło / za heretyki y za bawochnośce
osądziło / ktorzy imo stworzyciel / wzywają y
chwalą stworzenie.

PYT: Potrzebna jest rzecz modlić się za zmar-
łych? *Ref. p. 10. 11.*

ODP: Nie potrzebna. Nie roztkał nam tego
Pan Bog / ani w starym ani w nowym zaſonie.
Zapisał Moyses w riegach swych / iako p. Bog
roztkał czynić ofiary y modły za rozmaite rzeczy
za grzechy rozmaitych ludzi: za umarte ofiar ani
modlitw nie roztkał czynić. Tenże Moyses piſze
w riegach swych / o umartych z roztazania Boże-
go / iako sie mieli żywi zachować przy pogrzebach:
ofiary y modlitw niewspomina za nie / czego by był
Pan Bog nie zamięszał / gdyby było potrzebą mo-
dlić się za umarte. Bo jeśli mniemyſzy rzeczy nie
zapomniał / pogetowin modlitw y ofiar za umar-
te nie zapomniał by był roztkać czynić. Paweł ś.
w liście do Theſſalonicenſow piſze / wezwać iako sie
mają zachować Arześcianie po zmarłych / ożna-
mując im y to / aby ich zbymie nie pląkał / iako tych

ktorzy żyją z panem; ofiar / modlitw za nie spráwo-
wać nie roztkał: czego by był nie zamięszał / a ile
czyniąc wzmiankę o umartych / gdyby sie było po-
trebą modlić za umarte. Ano y Syrach mowi:
Gdy inż odpoczywa umarty / niechże też wstań y
pamiętkę o nim: a w wyſcietu ducha tego cieſz się
nad nim. Nie każe się zań modlić. Y niepokaje się
z piſmą ś^o. aby Prorocy y Apostołowie mieli się
modlić za umarte: co jest wielkim dowodem prze-
ciwko modlitwom za umarte.

PYT: Dla czego się Pan Bog nie roztkał mo-
dlić za umarte / ani Prorocy / ani Apostołowie?

ODP: Dla tego Pan Bog nie kazał się modlić
za umarte. I. Ji sobie zostawił stáranie o ludzich
umartych / nie nam go poruczył. Solomon mowi w
riegach mądrości: Duſze ſpráwiedliwych ſą w re-
kach Bożych / y nie dotknieſie ich wytrapienie śmier-
ci. A wiedząc co ludzie / iż sobie Bog zostawił stá-
ranie o duſiach ludzi umartych / umierając / ciada
ludziom poruczał / a ducha swego Bogu w ręce
oddawali. Szepan ſwięty iako czytamy w Dnie-
sach Apostoſkich mowił umierając: Pante Jezu
przyjmij Ducha mego. Toż uczynił Dawid / So-
lomon / y on łotr ná krzyżu wiſzący: o czym piſmo
świate ſwiadczy. II. Ji jest rzecz niepotrzebna
dla tegoſ ludzi ſwieci w starym y w nowym za-
ſonie / grzebiąc umartych / za nich się ani modlił /
ani ofiar czynił / ani rocznie ſpráwowali / tylko za-
mawiając pląkać. Pogrzebł Abrahám Sars / Jakób
Achel / Izák Abrahám / Jozeſ Jakób: poſpol-
nieo Aaron / Jozeſ / Samuél: rocznie Jozef
Marta Lázarz: Apostołowie Szepan:

Ecc. 31.
24.

Czemu
się mo-
dlić za
umarte
nie po-
trebna.

Sap. 4.

Gen. 49.
29.
Tob. 4.
6.
A. 7. 59
Luc. 2.
29.
23. 42.

Gen. 23.
35.
25. 50.
Num. 20
Iofue 24

1 Reg. 25.
Mat. 14.
Ioh. 11.
Aq. 7.
Euse. 11.
4. ca. 14.
Hist.
Aq. 19.
11.
Isai. 59.
Wier-
ni po
śmierci
do nie-
ba ida.
Apoc. 14.
13.
Luc. 16.
23.
Nie-
śmierni
po śmie-
rci do
piekła
ida.
Ioh. 3. 18.
Ioh. 9. 4.
Ecclef.
11. 3.

chwalcy Boży/Polykarpá zé. oczym świadczą pła-
siná: Jedną zą nie sie nie modlili / z oddalány z
Cyskow zmysłonych onych nie wybawiali/nie wy-
kupowali/ani wypraszali/iż wiedzieli iż tego Bog
nie rozkazal: pamiatał i z sobie Bog zostawił sta-
tanie o umarłych/rozumeli/że to jest rzecz nie po-
trzebna/wierzyli i byli zbawieni łaską y śmiercią
Pána Jezusa Chrystusa / o czym świadczą święty
Piotr y Prorok Izaiasz. III. Iż tego wiara w Je-
zusa Chrystusa / y niedowiarstwo / niebo y piekło
nie dopuszcza. Albowiem ci/ktorzy wierzą w Jesu-
sa Chrystusa/y podług Ewangelicy żyją/zaraz po
śmierci idą do żywota wiecznego: o czym tak mo-
wi pan Chrystus v Janá 6. Zaprawdę/zaprawde
wam powiem/któ słowá mego słucha/á wierzy
onemu ktory mu posłał / ma żywot wieczny / ani
przyjdzie w potępienie/owšem przeszedł z śmierci
do żywota. A głos Boży mówi w Objawieniu:
Błogosławieni umarli/ktorzy umierają w pánu/
od tych czasów/mowi Duch/odpoczywają od prac
swoich. Mamy tego przykład w Łazarzu y w Lo-
trze / ktorzy zaraz po śmierci sli do odpoczynku
wiecznego. Ci zaś ktorzy są niewierni y Ewange-
lię nieposłuszni/idą na potępienie: Syn Boży mo-
wi v Janá 6. Kto nie wierzy w syná Bożego/ni
potępiony jest: czego mamy przykład w Bogac-
zu. Zą tymi tedy ktorzy są w żywocie wiecznym/
nie potrzebá sie modlić / bo iuż są w odpoczynku:
Zą tymi też ktorzy są potępieni próżna jest modli-
twá/ponieważ iuż nie mogą być ratowani. Syn
Boży mówi v Janá 60. Przyjdzie noc / gdy żaden
nie będzie mógł nic sprawować. Ecclesiastes do-
kłada: Jesli drzewo upadnie/ábo ku południowi/

ábo ku północy/ná ktorą sie strona obali / tam zo-
stanie. Mamy tego przykład w Bogaczu/ y w o-
nych pánienkach pióci/y w inšych/ktorzy po śmier-
ci ni od Boga nie mogli być ratowani. A tore przy-
kłady wważając Doktorowie Krześcijańscy / tak
mowią: Doktor Iustinus napisał: Tá powieść o
Łazarzu y o Bogaczu/ jest iásne y rzetelne świad-
ectwo/ku pokazaniu tego/ iż po wysciú dużej su-
dzkiej z tego ciála / nie mogą ludzie / żadną opá-
trznoscia ani staraniem dostąpić żadnego ratun-
ku. Nilus Arcybiskup Thessáloniceński lib. de Purga-
torio, wykłádając tę przypowieść tak powie-
da: Chrystus przez łono Abrahánowo znaczy nawy-
szyć on stan w błogosławionym odpoczynku wier-
nych: á przez piekło męki y ostatnie potępienie y
Paránie wieczne: żadnego między temi średniego
miejscá nie zostawił w ktorymby miało być kara-
nie dočasne. Toż mówi y Chrysoſtom: Gdy z rą-
d wynidziemy/choćbyśmy też tysiąc króć chcieli/nie
nie sprawimy. Świadkiem nam są tey rzeczy / y
Panny one/ ktore chociaż miały gotową wolę; á
wskóſi iże były odesły / nie mając z sobą obfitey
śátniżny/wyrzucone są z łoznice Oblubienicowej.
Świadkiem jest y on Bogacz / ktory Łazarzem
śárdził: Ktory iż nie miał tey pomocy/ á płacząc
y bázro prosząc/ ani od Patriárdy ani od żadne-
go nie mógł miłosierdzia wprosić. IV. Iż tylko
dwie miejsca po śmierci/ Niebo y Piekło/ trze-
niego średniego niemá. Co sie pokazuje nie tyl-
ko z samego Chrystusa Pána/ktory mówi: Szer-
zo jest brona y przestrona drogá / ktora ząwodzi
na stráczenie: A ciasna jest braná y wąska drogá
ktora prowadzi do żywota; Nie tylko z przykładu

Luc. 16.
Marth.
25.Iustinus
li. quæst.
quæstio.
60.Chryso.
in Cap.
6. Gal.

Mat. 7. 13

Luc. 16.

Łazarzowego / który choć nie był bez grzechu / a
przećia zaraz po śmierci siedl do odpoczynku : y
Bogaczowe / który też prosto po śmierci poszedł
do piekła / iako sam pan świadczy : Ale y Doktor
row Krześciańskich dawnych. Iustinus napisał : po
bożnych ludzi dusze / na miejscu miedziim dobrym
miejscami : a niesprawiedliwych y złych / na złym /
gdzie czekać czasu sądnego. Cyprian : Na odchode
sprawiedliwi bywają wezwani / a na miejscu nie
sprawiedliwi bywają porwani. Hieronymus : Dus
sz / gdy będzie rozwiązana z ciałem / idzie pręd
cho / albo gdzie iść musi ; albo do piekła będzie do
prowadzona / albo do nieba będzie podniesiona.
Cyrillus : wierzyć mamy / gdy dusze świętych od ciała
odejdą / iakoby w ręce łaskawego Dycia / do broci
Nokticy / bywają iakcone / a nie błagają się tu
na niemi do tego aż będą pogrzebione / iako niewier
ni wierzą ; ani też na miejscu niesmiernych mają / to
jest / do piekła / bywają zamieszone / iako dusze grze
snych. Augustinus Doktor / y ten tylko dwoie mie
sce po śmierci włazuje / Równego są : Pierwsze
miejscie / wiara powszechnych Krześcian / z świę
dektwa Bożego / wierzy być Królestwo niebieskie :
Z tego / iakom czeka / nie trzono / bywa wyruczo
ny : Drugie / piekło / gdzie wszelki odświepteniec / a
bo od wiary Krystusowej daleki / wieczne ma
wzawa. Trzeciego prawie nie wiemy / ani go w
pisaniu świętym náydujemy. Tenże : Niechay / i
dno sobie obieca / który takim jest / gdzieby żadał
miejsc / po ci czas jest / aby się mógł odmieni.
Doćiednak dwoie miejscania jest : Jedno w ogu
wiecznym / Drugie w Królestwie niebieskim. Ten
że : W odpoczynku są dusze pobożnych od ciała ro

Iustin.
in Collo
quio cū
Triph.
Cypria
n^o lib. de
Morta
lit. cap.
11.
Hier. in
Cap. 9.
Amos.
Cyrill.
lib. 12.
Cap. 36.
in Ioh.

August.
lib. 5.
Hypo
gnost.
cont. Pe
lagian:

Serm. 18.
de ver
bis Apo
stol.

Lib. 13.
ca. 3. de
Civ. Dei

ślazone / a niepobożnych meki cierpią ; a tych do
zywota wiecznego / a tych na wieczną śmierć / kro
tą zową wtora / ciała ożyją. Tenże : Żaden się nie
chay nie oszukiwa / boć dwie są miejsca / a trzecie
go niemają żadnego / Kto z Krystusem nie dostąpi
Królować / ze Diabłem bez wszelkie^o wzięcia
żgnie. Tenże : Niemają żadnego miejsca żadnemu
średniego / aby mógł być iedno ze Diabłem / Kto
nie jest z Krystusem. Tenże : Żadnie nie zostawio
ne średnie miejsce. Jesli jest prawica y lewica /
tedyć żadnego średnie^o miejsca w Lewanteluy me
mamy. Tenże : Wiedzieć / gdy dusza z ciała wy
dzie / zaraz / albo w Ráiu bywa posadzona dla
czynów dobrych / albo za prawdę dla grzechów do
piekła bywa stracona : Obieraycieś sobie co chce
cie. Należy tu y one słowa Seny / Równego są
inodzieie Papiestiego / który tak piše : Wszelki czo
wiek albo sprawiedliwości / albo grzechu Róggiest /
a nie mają żadnego środka przeciw tym którzy
środek są : Bo / albo z Żydami / Noem / Lothem / z
bywamy zbawieni ; albo z Kapczykami y Sodom
czykami ginie. Albo czyście drzewo dobre / albo
złe. Tamże : Kto nie jest ze mną / przeciwko mnie
jest. Iako Jeremiasz widział figę dobrą bardzo do
brą / a zła bardzo złą. Zaczyn to idzie / że też czyni
nasze wysykieć albo złe / albo dobre są ; a żadnych nie
mają średnich / albo takich owadich. Z tego się id
niey Rónca pokazuje / żeć prozne są modlitwy za
umarle ; bo wierni y dobrzy / są w niebie są / tedyć
nie potrzebują ich : a niewierni y złi / są też w piek
le / tedyć im nie nie pomogą. A i niektorzy klą
trzą rodzące ludzi z tego świata schodzących / Do
brych / złych / y średnie złych / a zarym chcę wpro

Sermon.
232. de
Tempo.
Li. 1. ca.
28. de
Peccat.
merit. &
Remis
sio.
Serm. 14
de ver
bis Apo
stol.
Lib. de
Vanit.
Seculi
cap. 1.
Perus in
Epist. ad
Rom.
pag. 172.
cap. 6.

March.
12.
Luc. 11.
Jerem.
24.

Innocēt
Decret.
lib. 3. de
Celebr.
Missæ
cap. 3.

O Plato
niepiſe
Euseb.
de Prz.
par. E-
vangel.
lib. 1. ca.
ult. Vir-
gil. Ae-
nead. 6.
Homer.
odyſſ. 11.
12.
Ovid. 2.
Eaſtor.
Lōbardj
caſerm.
dePuriſi
Deut. 18
9.
Jerem.
10. 2.

wódzić trzy mieſcã / Niebo / Pieſko / Czysta: Co-
dy tego y nauka pãnã Arystuſowã nie dopuſzcza /
y przykãd Lãszarow z Bogaczem / y wymãnie
Doktorow. X niewiem co odpowiesz Innocen-
tiuſowi papieżowi III. Atory cztery rodzãie ludzi
klãdziej / mowiac: Jedni sã bãrzo dobrzy / drudzy
bãrzo źli / trzeci ſrednie dobrzy / czwãrci ſrednie
źli: Toć tedy muſsã być cztery mieſcã po ſmierci /
ã nie trzy. Czytay ſobie nauka przeciwko Czysta-
wi przed pieſniãmi o ſmiertelnoſci. V. Jz to był
obyczay Poganſki / ktorzy niewiedzac y wãtpiac o
duſzãch powimnych ſwoich / gdy ſie obrociſy / co
ſie z nimi działo / wiec teſ / ieſliby byli w iãkim zã-
rzymãniu / w iãkich meſãch / zã nimi ſie modlili /
zã nie / rozmaite ofiãry ofiãrowãli / nie tylk o przy-
pogrzebie ciał / ale to nã iãdny rok powtarzãli: to
dla te / aby ſie im moſt wlipto / y aby mogli przyſc
do weſela wiecznego. Plato, Virgilius, Homerus, O-
vidius Pogan / o tym ſeroko piſzã: y o meſãch / tro-
re cierpiã w ogniu / w wodãch czyſciãc ſie: y one
rãdili rãtować modlitwãmi y ofiãrami / aby tãk
czyſtymi bødac / mogli ſnãdmey przyſc nã one
polã Eliziſkie. Co teſ y Hiſtoria Lombãrdiã
przypomina / ten bład Poganſki / zmyſlony podwa-
lãc / ktorym ſie Pan Bog brzyditi / y onego wy-
wãc y nãſlãdowãc zãkazał w riegãch Moyleſio-
wych piãtych / y w Prorokã Jeremiaſã: Nie wãzi-
ſie drog Poganſkich: Nie nãſlãdujcie obrzydli-
woſci ich. A gdy Izraelitowie nie przeſtrzegãc
rozkãzania Boiego / ieli ſie z Poganymi meſzã / o-
byczãiom ich bãłwochwãlſkich nãſlãdowãc / ofiã-
ry zã umãrle ſprãwowañe ieſc / Pan Bog ich / roz-
gniewawſzy ſie nã nie o to / poſarał: o czym tãk

moni Dawid / on obyczay Poganſki przypomina-
je w Pſãlmie: Przysãli porym do Bãłſegor / y
iedli ofiãry umãrlym ſprãwowañe / y wzruſyli ku
gniewu Boga ſprãwami ſwymi. Teć ſo przycz-
ny dla ktorych ſie Pan Bog modlić nie kazał zã u-
mãrle.

PyTANIE. Nãuczysz ſy mã iuſ / iãko ſie mam
modlić / komu / y zã kogo / Poniewãz teſ do modli-
twy poſt naleſy / wedlug onego co powiedziãł An-
ioł Tobiaſowi: Dobra ieſt modlitwã z poſtem / y
z iãlmuznã. Powiedzie mi / Co ieſt poſt?

ODPOVVIEDZ. Powſciãgnięcie y wſtrzymã-
wanie ſie od wſytkich poſãrmow y napoiow / we-
dle czãſu y potrzeby: aby tãk człowiek / wia-
wſzy ciãlu obrotu / y ono Duchowi pod poſuſeñſtwo
poddawſzy / mogł być ſpoſobniejszy y chutliwszy do
naboſeñſtwã / nie nie iedzac ani piãc. Tãci po-
ſcił Moyleſ / iãko ſam mowi w riegãch ſwoich:
Trwałem nã gorze czterdzieſci dni / y czterdzieſci
nocy / nie iedzac chlebã / ani piãc wody. Tãci po-
ſcił Izraelczycy / o ktorych mowi riegã Sedion:
Synowie Izraelſcy / y wſytek lud ſli do domu
Boiego / a plãczac trwãli przed pãnem / y poſciłi
dniã onego ãi do wieczorã. Tãci poſcił Arol
Saul z woſtkiem / nie iedzac chlebã ani piãc wo-
dy ãi do wieczorã. A gdy ſyn iego Jonãtãn ſto-
ſtował tylko miodu / zgrzeſzył iſ poſt zgwãlił: o
czym czytamy w riegãch Arolwſkich. Tãk Heſter
ie wſytkim poſpolſtwem / iãko ſwiãdzy riegã
Heſter poſciłã. Tãk Sarã poſciłã / o czym czyta-
my w riegãch Tobiaſowych. Tãci teſ poſcił Da-
wid z ludem ſwoim / nie nie iedzac ani piãc do wie-

Pſal. 106
28.
Notate
Sacrifi-
culi.

Tob. 12.
7.
Coieſt
Poſt.
Tako-
ſy poſt
pochw-
ala Har-
ſa lezu-
rſka.
fol. 167.
Deut. 9.
9.
Jud. 20.
26.

1 Reg. 14

Heſter. 4.
16.

Tob. 3.
10.

Reg. I.
II.I Ecl. 8.
21, 28.

Luc. 4. 2

Act. 9. 9.

Act. 27.
II.Amb.
In Psal.
113. Ser.
9.Basil.
Orat. I.
de Ictu.Chrysos.
Hom. 6.
in Gene.Hom. 17.
Mat. 36.
August.
lib. de

czorą : o czym napisano w riegach Artolektid:
 Dawid rozdął ną sobie odzienie swote / y wysysey
 męrowie ktorzy z nim byli / y iąłowali / y pląłali / y
 posćili aż do wieczorą. Taki post zapowiedział
 i zdraś ludowi / iako sam mowi w riegach swor
 idy: Zapowiedziałem post v rzeki Abawy / abyśmy
 się trapiłi przed Panem Bogiem naszym / a iął
 i sobie od mego drogi prostej: y posćiliśmy / y pro
 sili oto páná Boga nášego / aby nam był miłos
 ćiw. Taki posćil syn Boży: o ktorym piše Lu
 kass s. Jezus był przez czterdzieści dni kusien od
 dyabła / ani iadł nic przez one dni. Taki posćil
 Paweł s: o ktorym mowi Lukass s. w Dniech
 Apostolskich / Saul przez trzy dni ani iadł ani pił.
 A nie tylko Paweł s. tak posćil / nie me iedząc ani
 pując / ale też y inzy Krześciance z nim w ofrćie
 tak posćili / nie me iedząc ani pując: o czym piše
 Lukass s. w Dniech Apostolskich. Nástátek:
 Róćiot on dawny Krześciance / rzędzony słowem
 Bożym / máł sęgo postu nie znal / iedno ten / ktery
 ma grunt / y roztázame w słowie Bożym / to iest /
 nie nie iest / ani pić / tylko się modlić pánu Bogu w
 umiżonym sercu. Ambroży Doktor mowi: Zapo
 wiedziane post / nie zániedbujemy go. A ieli się
 tak mienie do zwyczajnego iadlá ciągnie / aby nie
 pomierność post zgwalcila / widy się więcej cho
 way ná gedy niebieście: poczetay trochę / nie dále
 to iest wieczor. Basilus mowi: Czekaś wieczorą
 abyś iadł / a dzień wšytek trawis v sadu y ná ym
 řu / zc. Chrysostomus też o takowym posćie mowi:
 Což iest zápożytek takowego postu / powiedz mi
 proste cię: Przez cały dzień nie me iest / a graś / i
 máš / kterywo przysięgasz / blumis: postu takowe

Gospořob seroko opisane Doktor Augustinus y Hieronimus.

PYT: Ludzie Krześciance Fiedy się málo posćie?

ODP: W ten čas się málo posćie / gdy tego wi
 dzo być potrzebe. Pan Bog w stárym zákone do
 pewnych časow / dni / postu nie przywizal / oproc
 iedno dńá raz w rok: ktery dzień figurował dzień
 śmierci páná Krystusowey: y owšem w te časy
 posćie kázal / gdyby ludzie widzieli iaká plaga nád
 sobą wiřąca. O czym czytamy v Proroká Joer
 lá / gdyne tak Pan Bog mowi do ludu wtrapione
 go: Pořwiećcie post / zwolayćie zgrómádzene /
 zbierzćie stáři / y wšytki mieřćáge ná zemi / do
 domu páná Boga nášego / a wolayćie do pá
 ná / zc. Syn Boży postu do času pewnego nie
 przywizal / co się pokazuje z tych řłow v Mártھے
 usá s. nápisáných: Gdy posćiećie / nie bádźcie iako
 pokrýci ludzie. Nie mowi / w piarek / przed wielk
 nocą zc. posćiećie bédziećie: ale mowi / Gdy się posćie
 ćie: čá / u pewnego postowi nie zámierz / ale spo
 řob prawdziwy postuwázay. Apostołowie swie
 ci post wspomináge / iednáť go ná pewne dni me
 rozłoiyli / ale to ná wolo káždemu puřili: do po
 treby post przywizáli. O czym tak mowi Augu
 stinus Doktor: Ja w piřime Ewángeliřtow swie
 tých y Apostołow / y we wšytkim / iakó zowę / no
 wym Testámenće / pilne wvázáge / widzež iest
 rozkázany post / ale w ktereby dni potrebá posćie /
 á w ktere nie posćie / mgdžay opísána me ná ydu
 ř / zc. Socrates Zřtoryť wspomináge roimce po
 stu w stárym Róćiele / tym zámýka / Ji iaden o

Matth.
Ecc. cap
33.
Hier. E
pist. ad
Eusto
chium.

Čas po
řu.
Lev. 23.
29.
Zach. 13.
1.
Joel. I.
14.

Matth.
6. 16.

August.
Epi. 86.
ad Casul

Socr.
Lib. 5. c.
21. Hist.

a Ion. 7.

2 Paral.

20.

Hest. 4.

Iud. 4.

b 2. Ekd.

9.

1 Reg. 7.

3 Reg. 21

c Iud. 20

2 Reg.

1.3.

2 Reg.

12.

d 2. Ekd.

1. & 8.

Dan. 9.

Tob. 3.

e Deut.

9.

3. Reg.

19.

Iud. 8.

Luc. 4.

Ago. 13.

14.

2 Par. 20

Ioh. 3.

Ester. 4.

1 Ekd. 8.

1 Reg. 7.

Ago. 13.

Dan. 9.

10.

Tob. 3.

rym nie z piśmą s. pokazać nie może: i awna rzecz
 jest / że Apostołowie wolność w tej mierze każde-
 mu zostawili / aby żaden nie będąc przymuszony
 ani boiskim ani przymusem to czynił / co by
 widział być dobrego zc. Ludzie oni święci / postu
 do pewnego czasu nie przywieszowali: ale w ten
 czas tylko pościli / gdy iaką plagę miłego Boga
 nad sobą zawieszoną widzieli: iako Ananiasz /
 Josaphat / Zester / y Iudit. Abo gdy iakim spro-
 szym grzechem paną Bogą obrażili / tedy on grzech
 przed panem Bogiem wyznawając / on opłaku-
 iąc / pokutując / pościli / iako b Izraelitowie y A-
 chab. Abo będąc iakośni iakiego niebezpieczeń-
 stwa przypadku / iako c Izraelitowie y Dawid:
 Abo chcąc co vprosić v paną Bogą: iako d E-
 zdrafi / Daniell / Saraf. Abo w ten czas pościli gdy
 mieli co zaniego / wielkiego / potrzebnego y świę-
 tego zając: iako e Moyses / Elias / Iudyt / Kry-
 stus pan / Apostołowie s. A takowe posty pospo-
 lite zapowiedzieli. Abo zwierchność / iako czytamy
 w księgach Kroyński / y w inłych. Abo Duchowni /
 o czym czytamy v Ezedrafi y w inłych. Abo też każ-
 dy z osobną z dobrej woli bez przymuszenia post
 sobie kiedy chciał stoył: iako czytamy o Danielu
 o Sarze / o Annie świętej / o Judycie / y o inłych.
 Wszakże starożytny Kościół Arześciński / su-
 mieniem / grzechem / piekłem / niogoy do postów /
 na pewne czasy rozłożonych / nie przymuszał: ale to-
 na wola każdemu puszczał / post do potrzeby przy-
 wieszując / co się pokazuje z onego Kościoła Bato-
 lickiego / który mówił / iako zeznawa Tertullian /
 pościć każdemu potrzebą iako y kiedy chce / nie we-
 dług ustawy nowej BARNOCĆ / ale według czasu

y przyczyn każdego: i takci się w tej rzeczy y Apo-
 stołowie zachowali / nie wkładając żadnego iakie-
 ma pewnych a w każdym wobec Arześcianom v
 stawionych postów / zc. Słowa godne pamięci o
 nego starożytnego Kościoła: Dla tegoż Doktor
 Arześciński Montan / który na pewne
 czasy posty rozłożył / y do nich ludzi przymuszał / za
 Heretyka osądził / y porębił: o czym piśe Eusebius,
 będąc / z post do potrzeby przykładem ludzi świę-
 tych ma być przywieszowany. Abo wiem Cyprian
 Doktor mówi: Jlekolwiek mężow rozmaitych
 cnot poznaliśmy / nie czytamy aby bez postu do
 czego wielkiego otrzymać / w poście y w płaczu trwał-
 ige na modlitwach / uniżenie dobrodziejstw iada-
 li / zc. Jan s. z Duchowieństwem zapowiedzieli
 post / gdy miał piśe Ewangelia przeciwko kace-
 rzom: świadczy Hieronymus. Mamertus Biskup we
 Strancy widząc straszne ziemie trzęsienie / bięte
 piorunow / niepogody / mnostwo wilkow / którzy w
 miesiącu Wienie wielką škodę w ludziach czyni-
 li / post zapowiedział: świadczy Sidonius, y Grze-
 gorz Turoneński. Tertullianus mówi / Biskupi w syt-
 kiemu ludowi zwykli posty zapowiedzieć z iakiej
 przyczyny starania Kościelnego.

P Y T: Powiedź mi co rozumiesz / o owym po-
 ście przed wielkonocnym / Średnim / Pisk-
 wym / Sobornym / Suchednowym / Aduentowym /
 o Vigiliach / zc. Eto te posty postanowił:

ODP: Nie Krystus pan / ani Apostołowie świę-
 ci: ale ludzie. Post przed wielkonocny Eto by miał
 postanowić nie mogą się Doktorowie zgodzić. Je-

Luc. 2.
Iudit. 8.
1 Cor. 7.
Tertul.
lib. cont
Plythi-
cos.

Euseb.
Li. 8. ca.
17. Hist.
Ecd.
Cipri.
Ser. de
Ieru Do-
mini.

Hiero:
Przefat.
in Mat.

Sido. E-
pist. 1.
lib. 7.
Greg.
Tur. li. 2
cap. 34.
Tertul.
Lib. de
ieiun.

Post
przed-
wielko-
nocny.

Euseb.
Lib. 5. ca.
24.
Cassi.
Collat.
21. ca. 30.
Euseb.
In Chro-
nico.
Euseb.
lib. 5.
Cap. 24.
Chryf.
Hom. II.
in Gene.
& Hom.
47. in
Matth.
August.
cont.
Faustum
lib. 3. c. 5.
Eccl. Epist.
86.
Socr. li. 5.
Cap. 21.
Sozom.
lib. 1.
Cap. II.
Post
Srodod-
wy y
Pistko-
wy.
Apud Te-
tul. lib.
6. Phy-
chi. Pol.
lib. 6.
cap. 4.
Epiph.
in com-
p. doct.

dmu mowia/ iako Irenaeus, o czym pisze Eusebius, ze
niektorzy ludzic badac wwiezieniu prostora. Drugi
dzy mowia/ iako Cassianus, iz ciera/ widzac zame-
dbanie postow. Trzeci/ iako Eusebius, twierdza/ ze
Biskup Rzymiski Telephorus, ten post mial postanowic.
Ten post przedwieklonocny/ acz ludzic by-
li postanowili/ iednak wolnie y roznie go obcho-
dzili: nie zgadzali sie w dniach y w potarmiedach/ a
drudzy go nie poscili: o czym swiadcza/ Irenaeus
y Eusebius/ Historyka/ Chrysostomus/ Augusti-
nus/ Socrates/ Sozomenus/ zc. To dla tego/ iz go-
am Krystus rozkazal/ am Apostolowie postanowili/ iako
Augustinus/ Socrates y Chrysostomus
zeznaia. Post we Grzedze y w Pigiet postanowili
nie Apostolowie/ zeznawa starozynny Kosciol
y Tertulian/ ale niektorzy Wykowic/ iako o tym
swiadczy Polidorus. A dla tego ten post postanowiono
bylo w te dni/ iz w te dni sakramentu wy-
mano/ swiadczy Epiphanius: wstalo wywianie/
wstal y post. A poszczono w te dni tylko do polna
dnia/ wspomina Tertulianus/ ktory iednak post
byl wolny/ nikogoy do niego summeniem y grze-
chem nie przymuszano; kto chcial poscil/ kto nie-
chcial nie poscil: iako Augustinus Ambrosius/ Isidorus
swiadcza. W te dni y teraz Papiezmey
nie posczu/ we Grzedze mieso/ a w pigiet iacych/
sc/mleko/ maslo iedzo/ iako w Rzymie/ w Hisp-
nii y indzie. Czego nie gam am zakazu Innocen-
tius III. Papiez/ abowiem tak mowi/ iako cytowa
my in Summa Angelica cap. Ieiunium fol. 133. Dla
medostatkuryb wywiany mleczna y winse posty/
oproc postu przedwieklonocnego. A doklada
Summa Angelica tamie: Test mniemanie popoli

te/ iz iacy y mleczno moga ludzic iedc we wszytki
Posty gdzie jest zwyczaj/ oproc Postu przedwie-
klonocnego: ale gdzie n- masz zwyczaj/ nie godzi
sie. Ja iednak nie smiem mowic/ aby ten mial ta-
mac post/ ktory te iacy y mleczno/ oproc Postu
przedwieklonocnego/ choe gdzie zwyczajnie masz.
Post w Sobote postanowil nie Krystus Pan/ ale
Innocentius Papiez I. Potwierdzil tego Grzegorz
VII. Ktory zakazal iedc miesa w Sobote; co wesz-
nili przeciwko starozynnemu Kosciolowi/ ktory w
Sobote nie poscil/ y mial sobie tego za mizoboy-
ca Krystusowego/ ktoryby byl w Sobote poscil;
swiadczy Ignatius Doktor/ A Canon Apostolki 6;
y Concilium Constantynopolskie 6. Can. 55. Kiedza
z wzedu zlorcy/ a swietkiego czlowieka od spole-
cznosci Sakramentu wylozyc kaze/ Ktoryby w
Sobote poscil. To dla tego/ aby sie prawowierci
Arzeszczanie nie zgadzali z onemi Zacerzami/ a r-
ciomtami/ ktory w Sobote zawse poscili: pise o
tym Epiphanius. A gdy sie bratowanie potarmia-
ni w sobote/ izlo miedzy ludzmi zamagac/ tedy
nie wyspicy Arzeszczanie tego przestrzegali; iedni
iedli mieso w sobote/ ktory chcieli/ a drudzy nie ied-
li/ kady na swej wolnosci przestawal. Ambrosy-
s. iadal mieso w sobote/ zeznawa Augustinus. A
Hieronimus Doktor na wolnosć to kazydemu pu-
szal. Leo 4. y Apolenus/ wspomniawszy post
piskowy/ szrodowy/ sobotniego zamilczeli/ pise
Gratianus: Kd sie potarmie/ ze sobota byla wol-
na. w Hispanii w sobote nie iedzo miesa/ ale tyl-
ko wstrzmosci/ podrobki misne.
Post iudiedmowy wisty jest od izydow/ zeznawa
Bellarminus/ ktory postanowili nie Apostolowie

Tertul.
lib. con.
Ptyche.
August.
Epist. 24.
Amb. in
cap. 14.
Rom.
Isidorus
lib. de
divin.
offi. cap.
42.
Innocen-
tius. 3.
de Con-
secr. Ca-
sabbato
lib. Greg.
Dist. 5.
Ca. quia
Ignat. E-
pist. ad
Philad.

Epiph.
Hzerf.
42.

August.
Epist. 86
Hiero.
Epist. ad
Lucinij
Dist. 3.
de cōtēc
Can. De
clū. Ca.
ieiunia.

Suche-
dno-
wy post

Li. 2. cap.
19. de
B. oper.
Dist. 76.
Can. 66.
Rituin9
Ca. Sta-
tuimus.
Li. 6. c. 3.
Conc.
Mag.
Can. 34.
Vigili-
lie.
Rō. 10. 2
August.
Serm. 25.
ad fra-
tres in
Eremo.
Hier. li.
Cō vigi
Basil. in
Psal. 114
Conc.
Eli. Can.
35.
Polyd.
li. 6. c. 4.
Mant.
lib. 1. Fa-
stor.
Bell. li. 3
cap. 17.
de Cul-
tu Sanct.
Ad 66.
roby
post.
Sūm. ca.
Ieminiū.
Bellar.
lib. 2.

święci/ ale Biskupi Rzymscy/ Cāstus y Urbānus/
świadczy Gratiānus y Polydorus : w który post
nie nie ledziono/ tylko go na Ruchaniu słowā Boże
go/ y na modlitwach trawiono: potym Concilium
Moguntiacum dopuściło iść wśytko w suche
dni/ oprocz samęgo miāsā.

Vigilie też z tąd wrosły. Ludzie niektorzy/ acz
nabożeństwa/ ale nie według umiærtności/ w vi-
gilię ktorego świętā/ cały dzień y całą noc nie
iedli ani pili/ ani spali/ ale wśytke dnię y noc na
nabożeństwo trawili/ dniowā y nocnā straż trze-
mając : o czym piśe Augustinus Hieronimus y
Basilus/ zc. A gdy na onym nocnym nabożeń-
stwie/ iako to wiec bywa/ niektorzy dopuścili się
wśeteczności/ ono nabożeństwo/ one vigilie znie-
siono/ onych zakazano/ świadczy Concilium Epi-
bertinum: A na mieysce onych vigiliy posty postā-
nowiono tylko/ zā czym vigilie w posty obrocono.
W iakież posty: w brakowanie pokarmām/ prze-
ciwko nauce Apostolskiej y własności postu. W
tym odnienieniu vigiliy w post/ y przyczynę od-
miāny/ piśe Polydorus/ Mantuanus/ y Bellar-
minus.

Post Adwentowy wynależli/ nie Apostołowie/
ale/ iako mowi Summa Angelica, Kościół go po-
stānowił. do ktorego młogoy grzechem y sumnie-
niem nie obowiązuię/ ale na wolę pusięza: nie przy-
tego Bellarminus/ y Zarfa fol. 534.

Post dni Arzyjowych nowy iest/ y stāremu Ro-
ściółowi niesłychany: co się z tąd pokāzuie. W stā-
rym Kościele od Wielkiej nocy ā; do Świętek nie
pościzono/ świadczy Hieronimus/ Ambrosius/ Epi-
phanus. W te dni przedrym w Rzymie nie ias-

dano iedno z oliw/ piśe Bellarminus/ teraz iedzo
i māslem/ bā y miāsę się dostanie.

A tak z tych świadcstw pokāzuie się/ iż te posty
na pewna dni rozłożone/ są w stāw/ nie Bożę/ nie
Apostolską/ ale ludzkā/ ā wśyakoż iednak wolnā/
nie przymuszonā. Bo ci ktorzy te posty postānowi-
li/ wiedzieli że Bóg nie kocha się w pomiewolnym
nabożeństwie/ ale się kocha w tym/ ktore pochodzi
z chęci: y dla tegoż żadnego człowieka do postow
tych piekłem nie przyćiągali. A dla tego te posty
stānowili/ iż widzieli że niektorzy nie rādzi pościć/
postow zamedbawali/ o czym świadczy Hierony-
mus. W ktore posty postānowione do zboru się
schadzali/ pānu Bogu się modlili/ grzechy wyzna-
wali/ słowā Bożego słuchali/ śpiewali/ robotami/
prāwy/ iāzdami/ przechadzkami/ proznowāntem
się nie bawili: o czym Hieronimus/ Chrysostomus/
Basilus zeznawāją. A w te dni postānowione
pościzę/ pokarmām niebrakuię/ nie nie iedli ani
pili przez cały dzień/ ā; w wieczor/ pokāzuie się
mieysce wyśey przywiedzionych. A pościzono/ nie
tu części świętym/ ale tu części samemu Bogu; słowā
sā Chrysostomowe: Samemu Bogu pościmy. A
Justinowe: post prawdziwy Bogu pościć trzeba.
Pamiętali na one słowā Apostolskie: Ktory nie te/
pānu nie te/ To nie świętym.

PYT: Ludzie Arzebiāńscy dla czego się māj
pościć?

ODP: Wte dla tego/ āby sobie postem mogli zā-
rucić zbawienie/ y zā grzechy dosyć uczynić: bo to
tylko sprawuię/ śmierć/ zāługā pānā nāszego Je-
susā Arystusā; ā my tego sstawamy się uczestni-

Cap. 20.
de Bonis
operib.
Dni
Arzyj-
owe.
Hier. B.
pist. ad
Luciniū
Amb.
Ser. 61.
Epiph.
in Com-
pē. doct.
Bellar.
lib. 2.
Cap. 21.
de Bon.
operib.
NOTA.
Hier. in
Cap. 4.
Galat.
Hier. ib.
Chryf.
Hom. 10
in Genes.
Basil.
Hom. de
Ieiunio.
Chryf.
Hom. 9.
ex variis
locis in
Matth.
Iustin.
Dialog.
cum
Tryph.
Rō. 14. 6
Celpo-
su pra-
vōdji.

Wego. Ioh. 3. 16
AŁ. 4. 12
26. 13.
Rom. 14.
17.
1 Cor. 8.
8.
ut sup.
fol. 82.
Luc. 18.
a Levit.
31.
1 Cor. 9.
27.
1 Ezd. 3.
21.
b 1 Cor.
5.
Psal. 35.
14.
Heb. 4.
2.
d. 3. Reg.
21. 27.
Aug. lib.
2. qu. 1. f.
Evang.
Cap. 11.
Lib. de
Salut.
docum.

tam wiara: iako o tym pima s. swiadeq. Pa
wel s. mowi w listie do Rzymian: Krolestwo Bo
ie nie test pokarm ani napoy. Tenie mowi w listie
do Koryntow: Pokarm nas nie zaleca Bogu: bo
choebyśmy iedli/nic nam nie przybywa; a choeby
jmy nieiedli/nic nam nie vbywa. Mamy tego przy
klad w Izraelitach/w Dawidzie/w Damielu: Kto
rzy choć pościeli / iednak w poście nie vřali/ grze
chow odpuszczenia / zbawienia wiecznego w nim
nie szukali / ani pokładali / yowšem od niego do
miłosierdzia Bojzego appellowali : wiedzieli ze
post przed Bogiem takiey wagi nie test / zeby miał
człowiekowi v Bogu co zaśluzyc / iednać / y za grze
chy dosyć uczynić. Miedzy był niżeli on Saryze
us / ktory miedzy insemi uczynkami wypliczeniem /
ktoremu sobie chciał Boga dlużnikiem uczynić / y
nimu się przyśluzyc / post wspomina; za czym był z
modlitwa odrzucony. Miał tedy ludzie Arześci
anicy pościć: Cześć / aby ciała swemu obrota
wymowali / wędzili zawęciągali / ono trapił / ha
mowali / vřamali / vmartwiali od złych pożo
dliwości / aby nie wierzgało / ani bujało / podbija
cie pod pokuszeństwo duchowi. Cześć / aby b mo
glibyć chutliwsi / spsobniwsi / gorętsi do Mo
dlitw. Cześć / aby pokory / pokuty a vmien
swego iawni znaki okazali. Cześć a też / aby za
swoy / Ktory za grzechy swe w sercu mają / przed
Bogiem zewnetrznie / a przed ludźmi pozwi
chnie wyświadcza. Ktore przyczyny postu z pi
smą swietego iasnie a izraelnie pokazuja / y
Doktorow. Doktor Augustin mowi: Nie masz spra
wiedliwości ani w iedzeniu ani w poście. Tenie
ieście mowi: Przez to rozumiem / ze post nie test

dary ku otrzymaniu sprawiedliwości / Ktoro o
trzymawa wiara; ale ku wyznaczeniu odpoczynte
nia wiecznego. Tenie mowi: Jako wędzila na
koma kłado / tak ciała nasze postami / czynobici
mi y modlitwami mają być ochetznane. A Chris
tomus mowi / Wstrzymywanie się od pokar
mow / dla tego test przytate / aby rozpustność ciała
powściągnęło.

Pyt: Brakowanie pokarmami czasu postu /
bodzi też w pewne dni / nalezyli do ludzi Arześci
anich?

Odp: Nie należy / tylko poganom / ydom / o
szczepieńcom / białowdwałcom / y Apostátom. Za
kazał tego syn Boiy / mowiac v Matth. 23. 18
tego: Wřelka rzecz ktora wchodzi w usta / człowie
ka nie pokala. A v Luk. 11. 3. mowi: Cokolwiek
przed was polożę / iedźcie. A do Piotra s. mowi /
iako napisano w Dziejach Apostolskich: Co Bog
oczyszczył / tedy ty nie mney sobie za nieczyste. Bro
m tego brakowania pokarmami Apostołowie /
nazywającie naukę dyabelską. Pawel s. mowi w
listie do Rzymian. Wiem y pewniem tego przez
pána Jezusa / iż niemam nic coby przez się było
nieczystego / iedno temu / Ktory mniema co być nie
czystym / to iemu nieczystym test. Tamie: Krole
stwo Boie nie test pokarm ani napoy. Tenie Apo
stol mowi w listie do Koryntow: Pokarmy są dla
brzechy. Tenie mowi: Pokarm nas nie zaleca Bo
gu: bo choebyśmy iedli/nic nam nie vbywa. Tenie
mowi: Cokolwiek w iatce przedawaję / iedźcie / nie
sę nie pytając dla sumienia. Tamie: Jesli ktory
z niewiernych was prosi / a chcecie iedć / cokolwiek

Cap. 35.
Epist. 16
Chryso.
Hom. 3.
in Gen.

Przei-
sko
brako-
wanin
pokar-
mami.

Matth.
15. 17.

Luc. 10.
7.

AŁ. 10.
15.

Rom. 14
14.

17.

1 Cor. 6.
13.

1 Cor. 8.
8.

1 Cor. 10.
25.

27.

30.

Colof. 2
16.

Tit. 1. 15.

Heb. 13.
9.Heb. 9.
10.1 Tim. 4.
1.

przed was położy / to iedzie / nie nie pytaie / dla su-
mmenia. Tanie: Jesli z łaski pożywam / czemuż
dla tego bywam sądzon niepobożnym / za co ja
działam: Tenże Apostoł mówi w liście do Koloso-
sensow: Niechaj was nikt nie osądza dla pokar-
mu albo napotu / albo względem światła. A w liście
do Titusa mówi: Wszystkie rzeczy czyste są czy-
stym: lecz y pokalany y niewiernym nie nie jest
czystego / ale pokalany jest ich winy y summienie.
Do żydow też pisząc mówi: Naukom rozmarłym
y cudzym nie dajcie się wводить: abowiem dobra
rzecz jest / aby serce było utwierdzone łaską / nie
pokarmy / ktore nie pomogły tym / co się umi bawie-
li. Tenże Apostoł w tymże liście wkaże / iż ono
zakonne brakowanie pokarmu / do czasu Młodo-
ściowego tylko mało trwać: Kto się pokazuje / iż
krześcianom prawdziwym nie należy brakowanie
pokarmu. A w liście do Tymoteusza tenże Apo-
stół przeciwko brakowaniu pokarmu tak mo-
wi: A Duch iawnie opowieda / iż ostatecznych czar-
sow odstąpię niektórzy od wiary / słuchając dui-
chom zdradliwych y nauk czarownic / przez obli-
dność kłamcow / ktorzy summienie gorącym zelazo-
sem jest odcięte / ktorzy zakazują małżeństwa / kaza-
ją się powściągać od pokarmow / ktore Bog stwor-
zył kużywaniu wiernym z dziękowaniem / y tym
ktorzy prawdę poznali. Abowiem cokolwiek Bog
stworzył / dobre jest / a nie ma być odrzucono /
jesliby z dziękowaniem przyjmowano było: gdyż
poświęcono bywa przez słowo Boże y modlitwę.
On też Kościół starożytny / o brakowaniu pokar-
mami nie niewiedzial y owsem tych / ktorzy pokar-
mami brakowali y onych zakazywali / za heretyki

osądzał y porządkował: co się pokazuje z Doktorow y
z Conciliy. Jakowi byli Heretycy Montanisto-
wie / Manicheusowie / Marcionitowie / Taciasto-
wie / Eustachiusowie / Priscillianistowie / powie-
dając / że to nie jest post / ale bractwo: nie cięła wstro-
mienie / ale przyczynia nowe y odmienne rośko-
sy: nie powściągliwość / ale dworaki zbytek: nie
nabożeństwo / ale zabobon: wkażąc y to / że po-
wściągnięcie cielesne nie należy w iakosci pokar-
mow / to jest / jeśli mięso / albo ryby / śledzie / łazyny /
juc / rzodkiew jest: ale w interesze to jest / jeśli miernie
nie / skromnie żywaś iakichkolwiek pokarmow /
na żywianie człowieka od Boga danych. Co iż
tak jest / słuchajmy dowodow. Ignatius weseł Apo-
stolski tak wzy: Postami y modlitwami / zabaz-
waj się / ale miernie / nie psuj się: od winy y od
mięsa zgoła nie wstrzymawaj się / boć konieczne
nie są zle. Bog powiedział: Dobrze nie będziecie
pożywać / mięsa y łazyny będziecie jeść. Ale y wi-
no wweśła serce człowiecze. Clemens Alexandri-
nus piše: Nie mamy się koniecznie wstrzymawać
od rozmarłych pokarmow / iednak dla nich pracy
bytnicy nie mamy podejmować: ale ktore klada
przed nas / mają być brane / iako należy na krześ-
ćiany. Jesliby ich kto żywał / nie grzeszył / byle te-
dno ich miernie y skromnie żywał: abowiem Bog
ktory stworzył człowieka / powiedział: wszystkie
rzeczy będą wam na pokarm. A przetoż żywianie
pokarmow jest wolne: abowiem / nie to co wdo-
daj w usta / pokala człowieka: ale proźna nie po-
mierność. Origenes powie: Wstrzymawać się
od pokarmow ktore Bog stworzył / dla żywiania
z dziękowaniem wiernym / czyni tożym / ktorzy

Ignat. E-
pist. ad
Heron.Clemens
Alex. li.
2 Cap. 1.
Parag.Origen.
Hom. 10
in Levit.

Cyrl.
lib. 2. &
7. Con.
Iulian.

Amb. in
cap. 14.
Rom.

Hier. Epist.
ad
Furiam.

Chrys.
Hom. Io.
in Ge-
nes. 1.
Et in
Cor. 10.
Hom. 25.
Aug. 11.

Krystusa wkrzyżowali: y nie może to być rzecz
Bogu przyjemna. Cyrillus wcy: Pogań w tym po-
kładają być naprzeciwym cnoty / y tego być ro-
zumieć pobożnym / Ktory się od niektórych pokar-
mow wstrzymawa: Ale my się żadnego pokarmu
iako by nieczystego nie strzeżemy / y rokoszy cięlesne
miernością wstramiamy / pamiętamy na ono co
paweł napisał: pokarm nas nie záleca Bogu: E-
dy pokarm jest dobry. Sluchajmy y Krystusa za-
konu dawce / Ktory mówi: Nie to co w usta wcho-
dzi / czowieka pokala; ale co zyst wychodzi to czo-
wieka pokala. Ambroży píše: Wsność / czytania nie
wzrępi / iz wszystkie rzeczy mają być iedzone / Ktore są
dane kużywaniu człowieczemu: Czyta bowiem /
iz wszystkie rzeczy dobre są / Ktore Bog stworzył / y
dla tegoż nie ma być nic odrzucono: abowiem ani
Enoch / Ktory się napierwcy Bogu podobal / ani
Noe Ktory czasu potopu sam sprawiedliwym u-
ważon jest / ani Abrahám przyjaciel Boży / abo Iz-
ák abo Jakób sprawiedliwi y przyjaciele Boży /
miedzy Ktorem był y Loth / abo y inni sprawie-
dliwi / nie czytamy aby się od nich mieli wstrzymać.
Hieronim powie: Niektorzy pragnący i-
wota wstydlwego w pot drogi wpadają / gdy ro-
zumieć / iz to tylko jest powściągliwość / po-
wściągać się od mięsa / a iarzynami obciążają / i-
ląd / Ktore mięsa skromnie y miernie brane / nie
nie škodzi. Chryzostom wcy: Jaki pokarmu
żywć iła rzecz jest: Boże tego nie day: Ale obżar-
stwo škodliwe jest / wiecy się nakładć niż trzeba.
Tenie: wszystkie rzeczy z ryntu wolnie bez braku
godzi się iść. Augustinus píše: Wierzyć iść po-
karmy złe: abo żywiciem szkodliwym / nie należą

to krześcianom / ale właśnie heretykom. Tenie:
Nie dla Romny / ale dla iabłk pierwszy człowiek
śmierć znalazł: y Esau / pierworocstwo swoje / nie
dla rokoszy / ale dla socewice wrócił. Tenie po-
wieda: pokarmy rokoszne / Ktore bez oberkiania ie-
si będą brane / nie nie škodzi; a pokarmy podle-
teśli będą nad miarę żywiane / powściągliwość
na przekazuje. Dawid ony wody Ktorey chętnie
pragnął / wylał / a Eliasz mięsa żywiał. Dokła-
da na innym miejscu: Nie w żywianiu rzeczy wse-
lących / winą bywa nasydowana: ale w zbytku.
Dokłada też: A przetoż nie pytam cię od Ktore-
go się pokarmu wstrzymawaś: ale w Którym się
Kochasz. Gregorz Papież wcy: Nie w pokarmie /
ale w pojedliwości występek jest. Ktądże cze-
stość bez winy Kóstownych pokarmow żywa-
my; a podłych / nie bez obrzydliwych sumienia Kóstnie-
my. Eleutherius Papież píše: Bracia / pokarmow
nie odrzucać / wiecie iako wcy zakon dawce /
mówi: Wszystkie rzeczy Ktore Bog stworzył / by-
ły bardo dobre. Y sama prawda przez się mówi:
Nie to co wchodzi w usta człowieka pokala / ale
co wychodzi z ust. Ktąd się pokazuje / iz nie mają
być pokarmy poczytane za nieczyste / Ktore Bog
dał dla żywiania wiernym. Marcin Papież po-
wieda: Jeśli kto nie dla powściągliwości / ale brzy-
dząc się pokarmami / od mięsa się powściąga / po-
dobalo się świętemu Synodowi / aby škutował.
Concilium Gángrenskie taki dekret czyniło: Jeśli
by Kto potępiał te Ktore mięso iść / nabożeństwem
y wiarą / niechay będzie przeklęty. A Bracia
Concilium mówi: Jeśli Kto rozumie iż się po-
karmy mięsne nieczyste / Ktore Bog dla żywiania

dedogm
Eccel. ca:
67.
In Ioh.
Tra. 7.
Apud
Gratia.
dist. 41.
Can De-
litiz. Et
Can.
Quis-
quis lib.
de vili-
tare Ie-
runii.

Greg. 11.
30. Cap.
13.
Moral.
Eleur. E-
pist. Bt
hab.
Tom. 1.
Con.

Martin.
apud
Grat.
dist. 30.
Can. 51
quis C6-
cil. Oan
gren.
Can. 2.
Concil.
Bracar. 1
Can. 14.

człowieczego dał/niechaj będzie przekłety.

O spo-
wiedzi

Pyt: Komu się czasu postu/y zawse mamy spowiedać grzechow naszych?

Odp: Temu /ktorego obrażamy / gniewamy / myśleniem / słowy y czynkami. A iż páná Boga wszechmogącego wstawnie obrażamy y gniewamy myśleniem / słowy y czynkami: Temu się też tedy grzechow naszych spowiedać mamy. Jesli byśmy też przeciw Kościołowi iawnie grzeszyli / iawnie też przed nim on grzech mamy wyznać. Gdybyśmy też bliźniego naszego obrażili / przeciwko niemu wysłapili / powinnichmy on grzech przed nim wyznać. Takowa spowiedź troiaka / ma grunt w słowie Bożym / nauczaja nas ten Duch święty y on nam podał nam w piśmie świętym.

Pytanie. Ponieważ mi powiedaś o spowiedzi troiakiy Arześcińskiej / prośże cię wywieść je mi i z pisma świętego?

Odpowiedz. PIERWSZA Spowiedź jest Boska; o ktorey ono mówi Dawid w psalmie: Grzech mój obiawiłem tobie / a nieprawości moiey nie zakryłem: rzekłem / Spowiedać się będę przeciw sobie nieprawości moiey Pánu. Tenie mówi w psalmie: Tobiem samemu Boże grzeszył / y złość przed tobą czynilem. Ta Spowiedź Boska jest ci dwoiaka: Jedną pospolitą / drugą osobną. Pospolita Spowiedź jest / Gdy lud Boży widząc nad sobą iawną rękę Bożą / zgromadziwszy się do zboru społecznie przed Pánem Bogiem / w pokorze / w oście / iawnie wyznawają grzechy swoje / iáści / miłosierdzia / y odpuszczenia grzechow mocną ręką páná Boga prośąc. Takowa

Boska
Spo-
wiedź.
Psal. 32.
5.
Psal. 51.
6.
Dwoi-
ka Bo-
ska spo-
wiedź.
Pospoli-
ta.

Spowiedź sam p. Bog rozkazał / w rękách Mojszeowych. Takowey Spowiedzi mamy przykład w Izraelitách / którzy zgromadziwszy się na miysce modlitwom náznaczone / społecznie / iawnie przed Bogiem złości swoje wyznawali: o czym czytamy w rękách Ezdrasowych / w rękách Baruchowych. Takowa Spowiedź we Zborách Arześcińskich / w Niedziele miewamy / gdzie społecznie y iawnie przed pánem Bogiem grzechy wyznawamy / y onego samego o odpuszczenie onych prośimy. Atora takowa Spowiedź w nabożeństwie Rzymkim odmieniono: bo co przed tym samemu stworzycielowi bywała / to teraz y stworzeniu. Nie pomniá i w starym Zakonie Abłowi / Noemu / Abrahamowi / Moyszeowi / ludzom zmarłym nie spowiedali się Izraelitowie / y Dawid; którzy nie miewiedza ani słyszą co się tu ná nimi dzieje / iáko pisma znawa: ale samemu Pánu Bogu / który wszystko wie y słyszy. Osobna Spowiedź jest / Gdy człowiek bądź we Zborze / bądź w domu / bądź też w drodze / sercem potájemnie grzechy przed Pánem Bogiem wyznawa / oplaćnie / odpuszczenia dla zasługi Krystusowey mocno wierząc prosi. Takowa Spowiedź rokánie Pan Bog przez Solomoná / w Przypowieściach mowiąc: Obiaw pánu sprawę twej. Takowey Spowiedzi mamy przykład w Dánielu / w Dawidzie / w Magdale / nie / w Járnogrzešniku / Ci wszyscy sercem / potájemnie / w osobności / przed Pánem Bogiem grzechy wyznawali. Te Spowiedzi Bogu należące / gdy bywa z wiarą złączona / a ná miłosierdziu Bożym polega / zalecają Prorocy: iáko Solomon w Przypowieściach mowiąc: Atory tá złości swo-

Levit. 16.
21.

2 Efd. 9.
Bar. 1.2

Iza. 63.
Ecd. 9.
4. Reg. 22.

Osobna

Prov. 16.
3.
Dan. 9.
Psal. 6.
Luc. 7.
Luc. 18.

Prov. 23.
13.

Ioh. 1.
9.

Dist. 1.
Cā. Qui
dam de
Pœnit.
tia.

In Psal.
135.
In Psal.
125.

Kościel
na spo-
wiedzi.
2 Cor. 2.
6.
2 Ioh. 7.
b 2. Reg
12.
c Mat. 3.
d A. 8. 19
e 1. Tim.
1.
f Euseb:
11: 6. ca.
27.
g Theo:

ich/ nie pozbędę ci mu się; a który ie wyzna/y opu-
ści ie / dostąpi miłosierdza. Zalecają Aposto-
wie/iako Jan s. w liście swoim/ mowiąc: Jeste-
byśmy wyznali grzechy nasze / wierny jest y spra-
wiedliwy/ aby nam odpuszczał grzechy nasze/y oczy-
ścił nas od wszelkiej nieprawości. Zalecają y
Doktorowie; Theodorus mowi: Spowiedz/ktora
bywa samemu Bogu/ktora jest sprawiedliwych/
oczyszcza grzechy. Ta Spowiedz Bogu należąca
nie ma być przywiązana do czasu / y do miejsca / y
do postu/ż. bo iż zawsze grzeszymy / zawsze też
grzechom panu Bogu spowiedać się mamy. Zale-
cają nas tego Krystus Pan w Modlitwie powie-
dney mowić / Odpuść nam nasze winy. Vezy nas
tego y Hilarius Doktor/ mowiąc/ Zawsze się ma-
my spowiedać. Vezy nas Duch s. gdy mowi przez
proroka / Sprawiedliwy sam się okazywa na
początku mowy swojej/ż. Dokłada indziej/ A-
bowiem gdzie jest wyznane grzechu/ tam jest y
sprawiedliwienie od Boga.

W T O R A Spowiedz jest Kościelna: a ta
jest/ktedy kto iawnie zgrzeszy/iawnie Kościół Bo-
ży zgorzy iakim znacznym występkim / o którym
wszystcy wiedzą: potrzeba też aby on występki i-
winy/wszystkim wiadomy przed wszystkim był wy-
znany w zgromadzeniu. Takowej iawnie Spo-
wiedzi Kościelney vezy nas Apostoł Paweł s.
w liście do Koryntow. Takowej Spowiedzi ma-
my przykład w a Michaie/w b Dawidzie/w c Sary-
reuszech/w d Ezechasach/w e Pawle świątym. Kto
Cezaryu Philipie y w g Theodosiusie: b w Sydo-
niasie/Márimie/Urbanie/Celerynie/ż. Ci wszy-
scy iawnie występki y czyny / którym Bogu o-

brzązi/y Kościół tego zgorzył/iawnie też wyzna-
wali. Nie wstydzali się grzeszyć iawnie/ nie wsty-
dzili się też iawnie pokutować. Takowa Spo-
wiedzi w Kościele Bożym słusnie ma być zachowa-
wana / dla tych przyczyn. 1. Dla pohamowania
złości: Ten który zgrzeszył aby się przed Bogiem
y przed ludźmi wstydzal / a na potym tego się nie
dopuszczał: a drudzy aby się bali. Paweł s. mowi
w liście do Tymotheusza: Tych którzy grzeszą
karsz przed wszystkim/ aby się y drudzy bali. 2. A-
by się za onego iawnie pokutującego/wszystcy Pa-
nu Bogu modlili/ aby mu Pan Bog on grzech od-
puszczał. Jakub s. mowi w liście swym: Wyzna-
wajcie ieden drugiemu przestępstwa / a modlcie
się ieden za drugiego/abyście byli zbawieni: abo
wiem wiele waży skuteczna modlitwa sprawiedli-
wego. Mamy tego przykład w Janie s. który się
panu Bogu modlił za iednym młodzieńcem grzech
wyznawającym / aby mu go Pan Bog odpuszczał.
3. Aby się stało dosyć: nie Bogu / bo dosyć wzy-
wanie za grzechy nasze przed panem Bogiem jest
zaśluga y śmierć Pana Krystusowa/pismo świę-
te żeznawa/y Scotus: ale Kościółowi. Doktor Aus-
tyn mowi/ Słusnie postanowione są czasy po-
kuty od tych / którzy są przełożonymi w Kościele/
aby się też dosyć stało Kościółowi. A Dekret
dawne mowią: Grzesznik niechay dosyć czynić Ko-
ściółowi/ktory obraził/aby y on sam y drudzy by-
li ośtroimieyszy: Ktore dosyć czynienie zowią tam
ie/znakię struchy serdeczney. Do takowej iawnie
Spowiedzi / Różnoscie powinni iawnie wystę-
pki/przykładem Pawła s. y stare^o Kościół/Elga-
twa/ wyłączeniem/ przymusić y przyprowadzić.

11: 5. cap.
17.
h Euseb:
11: 6. cap
35.

Przycz-
ny spo-
wiedzi
Kościel-
ney.
1 Tim. 5.
20.

Iacob. 5.
16.

Ense: lib
3. ca. 17.

Esa: 59. 5.
Scot.
In lib: 4
Dist. 1.
August.
in Ench:
cap: 65.

In Can.
Vtrum
Dist. 1.
de pœn.

Spowiedz
Brater-
ska.

Mat. 5.
23.
Luc. 17.
1.

Iacob. 5.
16.
August.
Li. Hom.
Hom. 12.
Lib. 4.
Dist. 17.
Quaest. 11.

Ecclef. 4.
29.

Matth.
Cap. 5.

TRZECIA Spowiedz jest Braterska/ Kto-
ra bywa bliźniemu obrażonemu. A ta jest: Gdy kto
obrazi brata/ bliźniego/ słowem/ uczynkiem/ po-
winien przed nim grzech swój wyznać/ y onego o
odpuszczenie prosić. Takową Spowiedz rozkazu-
je y oney naucza sam syn Boży w Mattheusza 5.
mówiąc: Gdy ofiarujesz dar twój do Ołtarza/ zé.
dokłada: Jdź pierwszy z bratem się twoim poie-
dnaj. A w Łukasza świętego mówi/ Jesliby zgrze-
szył przeciwko tobie Brat twój/ Karz go słowem/ a
jesliby się zinał/ odpuść mu. Jakub 5. mówi: Wy-
ślawajcie ieden drugiemu grzechy wasze/ a modl-
cie się ieden za drugiego. To miejsce Jakub 5.
Augustinus, Scotus, wykładają/ nie o Spowiedzi
zausłney/ Ktora bywa poszeptem riedzu samemu
za wchem/ bo tego y sam text nie dopuszcza/ ale o
Spowiedzi Ktora bywa bliźniemu obrażonemu.
Ta Spowiedz pochodzi z miłości serdeczney prze-
ciwko bliźniemu ukrzywdzonemu. A tora zginęła/
Jako w tych Których natchę do siebie znąc wy-
stępów/ Których się dopuszczają przeciw bliźnie-
mu: a choć znają/ albo je ochylają/ albo ich wyznac
niechę: za czym wpadają w gniew Boży nie be-
dąc posłuszni tego rozkazu. Nie pomni co mo-
wi Syrach: Niechaj cie nie będzie wstyd wyznać
grzechów twoich. Tak też y w tych zginęła ta Spo-
wiedz braterska/ Który się spowiadają grzechów/
nie temu/ Ktorego obrażili/ Ktoremu co skrzywdziłi:
ale temu/ Ktorego ani znają/ ani przeciwko niemu
słowem y uczynkiem nie wystąpili/ ani go kiedy
obrażili. A syn Boży mówi w Mattheusza święte-
go: Wspomnij sobie/ iź Brat twój ma co prze-
ciwko tobie/ poiednaj się z nim pierwszy/ zé. Brat

twój/ mówi/ to jest/ bądź Kłódz/ bądź towarzyszy/
bądź sąsiad/ zé. jest od ciebie obrażony/ tego prze-
jednaj/ temu się spowiedaj: nagrodi/ iesliś mu co
skrzywdził/ przykładem Samuela/ y Zachusa/
Który gotowi byli bliźniego przeprosić y temu
skłoda nagrodzić.

PYT: O Spowiedzi zausłney/ Ktora bywa same-
mu riedzu za wchem poszeptem/ z wyliczaniem wo-
sych grzechów/ ofoliczności/ czasu/ osob/ miejsc/
czasów/ uczynków/ zé. co rozumiesz.

ODP: To rozumiem. I. Nie ma giuntu w slo-
wie Bożym pisanym: Niewiedzieli o mey Proro-
cy: Nie rozkazali Krysus: Nie uczyli o mey. A
posłowo wie/ ani za wchem iey słuchali poszeptem/ a
przecie grzechy odpuszczali. Co się z onych słow po-
kazuje Apostołów: Niechajcie doświadczyć same-
go siebie człowieka. Którymi słowy dawa znac/ iź
doświadczenie y sprobowanie przed wyznaniem
wieczy Pąsłicy/ należy/ nie w Spowiedzi zaus-
łney riedzy/ ale w doświadczeniu samego siebie.
Gratianus Dekretalista/ przypatrując się pismu
świętemu y Doktorom piše: Mowa niektórych/ że
ta Spowiedz jest postanowiona w Rahu: drudzy
mowa że jest postanowiona pod Zakonem: trzeci/
iź się poczęła w nowym Zakonie od Jakuba 5. y
dokłada sam/ co o tym rozumie. To jest rzecz prz-
wodziła/ że ta Spowiedz zausłna postanowiona
jest z podania niektorego Kościoła powszedne-
go/ radezy/ a nieli z poważności starego albo nowe-
go Testamentu. Tamie mówi: W nas Łacinników
jest potrzebna/ y Greków nie potrzebna: a bo wrem
do nich ta wstawa nie przyszła. Panormitanus Kar-

Sam.
12. 3.
Luc. 9.
8.

O spo-
wiedzi
zaus-
łney.
Dy-
f. 12.
fol.
616.

1 Cor. 11
28.

Distin-
5. de pe-
nit: in
Can: in
penite-
tia.

Panor-
mitanus
in cap.

Omni s
Cō. Lat.
Can. 21.

August.
Lib. 10.
Confess.
cap. 3.

Chryso.
in Psal.
50.

In Epist.
ad Hebr.
Hom. 31.

Serm. de
Pœnit.

dynał świadczy / iż spowiedz zausina jest wstawa
nie Bostq / ale ludzq / Innocentius ons postanowił
nā Concilium Laterańskim.

II. Archideli o niey wiedzieć Doktorowie Arze
ściāńscy / y owsemkiedy iā niektorzy dāieli wnieść
do Bōściolā / gāmlī iā y odrzucił. Doktor Augu
stin mowi / Coż iā mam zā sprawę z ludzmi / aby
słuchali spowiedzi moich / iāko by om wzdrowie
mogli rāny moie: Dworny to narod ku poznaniu
żywotā cudzego / ā gnuśny ku poprawieniu swego.
Coż edemnie wiedzieć dycq / iākim iest / ktorzy nie
dycq słuchāc Boga iākowi om sō: A iāko poznā
iā / gdy miā słuchāq / iest iā prawda mowi: gdy
mīt me wie co iest w człowieku / iedno duch cōł
wiedzy ktorzy w nim iest: Chryzostom mowi: Grze
chy twōie wypowiedz ābyś ie zglādzione miał; iā
sł iā iā wstydnisł komu powiedziec / iāś zgrzeszył
powieday ie zāwidy w duszy twōiej. Nie roztā
zuić / ābyś siā iā spowiedał towarzyszowi twō
mu / ābyc iā nā oczy wyrzucił: powiedz ie Bogu
ktorzy ie vleczā. Tāż: Nie wstydałś siā grze
szyć / ā spowiedać siā wstydałś: w tym żywōcie spo
wieday siā / ābyś miał w onym żywōcie odpoczy
nek / ā wyznaway ie wzdychāq y plāczq. Tenże
mowi: Nie roztāzuić / ābyś wyszedł nā iāśniā iā
byś siā przed iāśmiā ośkarzał: āle ches ābyś był
po sūfen Prorokowi mowicemu: Ośław Pānu
sprāwy twōie. A przetoż przed Bogiem wyznay
grzechy twōie / przed prawdziwym sēdziā / ā zmo
dlitwā / zleści twōie wypowieday; nie iāzypiem
āle pāniāciā summiemā twego / ā potym spōdnie
way siā ze moieś dostąpić miłosierdzia. Tenże iā
sēcz mowi: Nie potrzebā przy obecności świād

& Conf.

Lomb.
lib. 4.
dist. 17.
Rhenan
in librū
Tertul.
de Pœni
tent.
Greg. in
Psal. 2.
Pœnitent
ial.

Apud
Gratia
num di
stin. de
Pœnit.

Ibid.

For spowiedać siā: myśleniem niechay bōdnie bā
dānieśności / bez świādōā niechay bōdnie ten sōd /
sām pan Bog niechay iā widzi spowiedācego
siā / Bog ktorzy nie wyrzuciā nā oczy grzechow twō
ich / āle rozwiēzie grzechy. Te sententie Chryso
stomowe / me o spowiedzi iāwney / āle o spowiedzi
zausney / rozumiał y wyklādal Lombardus y Rhe
nanus. Grzegorz wielki powiedā: Ato prāgnie āby
grzechy iego były zākryte / niechay ie pokāże Bo
gu przez spowiedz.

III. Nie iest potrzebnā: Pan Bog bowiem przez
niey odpuszczał y odpuszcza grzechy / co y Dekretā
dawne Rzymskie zeznawāq / Canon. Convertimini
mowi: Ztād siā dāie māt / iā pierwey / ā mli wstā
Ziēzcy otworzymy / to iest / grzechow siā spowie
dāć bōdnie / od trōdu grzechu oczyszcien bywa
my / wsty milczq odpuszczenia dostāpić moiemy.
Nie rozsōdkiem riezym / āle zā sēczodrobliwōściā
iāśki Bōżey grzesimē bywa oczyszcieny. Drugi Ca
non, Qui natus, mowi: Jāśnie siā pokāzue / iā sāmō
sēczq sēdecznā / bez wstney spowiedzi / grzech by
wa odpuszczeny. Trzeci Canon, Omnis, mowi: Nā
spowiedzi nie bywa grzech odpuszczeny / ktorzy iā
iēst odpuszczen: ā tāk spowiedz ktora bywa Ziē
zcy / ku ośkāzāniu pokuty / nie ku dostāpieniu odpu
szczenia grzechu / bywa. Czwarty Canon, Facilius,
mowi: Ato reykolwiek godziny / powiedā Prorok /
nāwrōci siā grzesny / y westchnie / yw bōdnie: Nie
mowi: Gdy siā wysspōwiedā / āle tyłko mowi: Gdy
siā nāwrōci y westchnie / ywotem iāc bōdnie / ā me
pōtrze. O teyż spowiedzi mowiā iāśsze też Cano
ny / ā osobliwie / Canon, Quis aliquando: Grzechow
iāemnych / nie potrzebā siā riedzi spowiedać / y

niepotrzebą/aby miały być tego rozsądkiem zgładzone: Abowiem bez wyznania wstnego / mogą być grzechy zgładzone. Canon ten/ Quidam, mowi: Niektorzy mowią iż samemu Bogu mają być wyznawane grzechy/ iako Grecy: a drudzy mowią/ie y rzezy. A Canon, Quamuis, o tej roznicy mowi: A ktoregoby sie rozumiema trzymać / zachowuje sie to rozsądkowi Czytelnikowemu: abowiem oboje rozumienie / ma modre fantory y naboine meze. Lombardus y ten toż przypomina / gdy tak mowi: Niektorym zdało sie/ iż dosyć na tym/ gdy samemu Bogu bywa spowiedź/ bez rzezygo rozsądku/ y spowiedzi Kościelney. Abowiem Dawid mowi: Znam klem/ wyznam Pánu/ nie mowi/ rzedzu: a przecie mowi/ że mu są odpuszczone grzechy. Glossator ten napisał in Canonem, Petrus, Przed tym/ nie było tak kley spowiedzi iako teraz. A temu/ o tezy spowiedzi/ mowią ieszce Canony / iako Canon, Qui vult. Ato chce spowiedać sie aby znalazł łaskę/ mechayze szuka rzedzą / ktoryby vniat zawiżować y rozwiżować. A iesli nie mają rzedzą/ wiec sie godzi bliżnemu spowiedać. Toż mowi y Lombardus o tezy ieszce spowiedzi zausney niepotrzebney/ powieda Beatus Rhenanus: Spowiedź tajemna vrozsta y początek wstała z oney tajemney. IV. Spowiedź zausna/ jest w Kościele Bozym ślodziwa/ niestępc aby miała być zbawieniu potrzebna. Co sie zgo pokazuje. I. W nadsiezie icy ludzie beśpreznie y swowolnie grzeszą; abowiem / iako mowi Arnobius Doktor: Mnoży sie wielkość grzeszący/ gdy bywa dana nadsiecia odkupienia grzechu / y latwiej sie do grzechow idzie gdzie jest przedawnie odpuszczenie. II. Mądrości ludzi pozbawia

Lomb.
lib. 4.
dist. 17.
cap.
lam.

Apud
Graz.
dist. 6. de
Poenit.

Lombardus
lib. 4.
dist. 17.
Cap.
Nunc.
Rhen. in
lib. Ter-
tul. de
Poenit.
Annot. 1
Spo-
wiedź
zauśna
jest sko-
noscia.

kiez bogáci. Nie trzeba dowodow / samá rzecz wola. Czymie rzeza mądrości nábierali / tedno spowiedzi: Ktore mądrości na rodnicach wysłudzone/ kaze wrócić dziaćcom Concil: Cabilonenkie II. mowią: Mądrości ktore rzeza łaskom wzięli/ a rzezy wydarli/ podśedysy ludzi do siebie przywabione/ dñiedziom niechay będa wrocone. III. Wsy niewinne y poboine obraza pytając sie o rzezy nie przystoyne/ Pánien/ Wdow y Mżatek/ o ktorych ony/ a ile cnotliwe y wstydlive/ ani myślo. Ktore pytania wśeteczne / nie godne ani odpowiedzi/ ale rzezy plunę w sy / odejcia. Wo tak mowi Summa Angelica: Wyznanie grzechu/ iesli ma być czynione na pytanie rzeze: Jest nie test rzezy/ nie wiadomy y zley slawy nie ma o sobie/ tedy/ nie powinen odpowiedać/ y nie mamy być w tym posłusznemu rzedzu/ bo to jest przeciwko miłości / a abowiem/ tajemne grzechy/ nie mają być myawiane/ ale samemu Bogu zostawione. IV. Tajemnice obławia. Jest bowiem wiele takowey rzezy/ ktore w karczmie opimysy sie / báy w domu przed kimsi / abo też y rozgniewawsy sie / powiedzą y wywołają/ co im kto powie. A Rusnie mowi Chrystom Doktor: Strzeż sie żebyś człowiekowi grzechow nie powiedział/ aby cie nie zaskomał/ ani też spot Rusznikowi spowieday sie/ aby ich nie wyławiał/ ale temu ktory jest Pánem/ temu ktory sie o cie stara/ temu ktory jest łaskawy/ temu/ ktory jest łaskawem pokazany. V. Sprawiedliwości prześadza: bo temu sie człowiek spowieda ktorego nie obraził / y ktoremu nie nie skorzystał / a ten ktory jest obrażony y vskódzony nagrody nie ma. A Doktor Augustyn napisał: Grzech odpuszczen nie by

Arnob.
lib. 7.
con.
Gentes.
Concil.
Cabilon.
Can. 7.

Sum. An-
gel. de
Casib.
Consci.
entia.
tit. 1.
Confel.

Chryf.
Conci. 6.
4. de La
zaro.

Aug. B.
pist. 54.

Lombar
lib. 4.
dist. 18.
Cap. N^o

Cypr.
Serm. de
lapsis
Cap. 16.

Rhenan
in lib.
Tertul.
de Pen.

Rhena.
Ibidem.

wa/ż rzecz wieta będzie wrocona. VI. Ludzi za-
wodni y osułow. Jest takowych wiele/ktorych na-
te miko spowiedzi tak bardzo kaza/je też rozumieć/
iż wszystkiego pozbęda gdy się jedno wysspowieda-
ią y od cięża rozgrzeszenia będą; 4 Lombardus na-
pisał: Bog nie idzie za rozsądem Kościelnym/
ktory za niewinnością czasu sądzi / 4 Bog
wedle prawdy zawsze sądzi. Pamiętał Lombardus
na one słowa/ktore mówi Cyprian: Nie może się
rozumieć o Niekastacie Bożym / aby natychmiast
miał być pozwolono/ co było z ludzkiej obietni-
ce obiecano: 4bowiem y Mojżesz za grzechy ludz-
kie prosił / iednak grzeszącym odpuszczenia nie
prosił. VII. Tyrantstwo do Kościół wnośi / 4-
bowiem ten / ktory wie co na kogo z wybadania/
pamięć nad nim / lećce go sobie waiy/ y nadeń się
wynosi/ 4 ow zawsze się przed nim wniża/ boże się
aby nań nie wywołał. Co widząc y Beatus Rhenan-
us mówi: Niechaj się przez zausną spowiedzi ty-
rantstwo y katorwna sumnienia nie wzmagą. VIII.
W desperacji ludzi mprawa / co się przytrafiło
iednemu Mnichowi Karthusianowi/ktory o zbaw-
ieniu zawąpił dla tej spowiedzi ktora mu się za-
wsze zdawała być nie podobna do wybadania y wy-
powiedzema o liczności grzechow/ iako o tym pi-
śe Rhenanus. IX. Zdradza y zabija. Doznał tego
Aról Francuski Henric III. Który wieki z polski;
tego Mnich Dominikan / pod zasłoną tej/ nosem/
by rzekł woli / przekłol/ powiedniałszy / że mu
miał nie co powiedzieć tajemnego / na miejscu o-
sobnym/ czego mu się miał zwierzyć na spowiedzi
ieden Pan z cny z wieźniow tego. X. Poganiństwo
ciywna. Kąplani Poganiſcy za wchem poſeprtem

Erasmus
in Lin-
gua.

Clicht.
Ser. 3. in
Synodo
Parrisi-
ensi.
part. 3.
Homil.

Sozom.
lib. 7.
Cap. 16.
Niceph.
lib. 12.
Cap. 28.

spowiedzi słuchowali. A wśakoz niektórzy mądrzy
Pogani zbrańali się tej. Piśo o Ksiąziu Łaces
demonistim ktorego zwano Antalcidas, Temu kie-
dy Kąplan rozkazał/ aby się wszystki ch rzeczy y na-
gorſzych spowiedał/ktoreby iedno uczynił. On te-
go niechciał uczynić / powiedziałoć / Nie potrzeba
tego; ponieważ wszystko Pan Bog wie / y nie jest
mu nic skrytego. Toż uczynił y Lisander/ktorego/
gdy też Kąplan Poganiſki vpomniał/ aby się spo-
wiedał/powiedział: Jesli z Bożego/czyli z twoie-
go pytania mam to uczynić. Odpowiedział Ką-
plan; z Bożego. Rzekl Lisander: Odeyżję ty
precz/ 4 ia Bogu powiem/pomeważ to jest wola y
rozkanie tego. Nakoſtatek pod zasłoną spowie-
dzi zausney/wiele złego y wſerecznego dopuſzcz-
a się cieza. Czego nie przy y Clichtovius Doktor
papielski/ tak piſoć: Kąſza na spowiedzi/ dopu-
ſzczają się poruſtwa/ cudzołostwa/ y nieczyſtoty.
Dla tego; Biskup Neſtarius. gdy się była do Ko-
ściół wſłiznęła/ zadržiał ją był: 4 to dla tego/ iż
iedną białogłową/ w oſobie iawnie pokutującę/
w Koſciele ziednym duchownym ſkárade porozu-
mienie miewała/ ſwiadczy Sozomenus. y Nicepho-
rus. Mądrze y ſuſſnie uczynił ten ſwięty Biskup/
że te katorwna/ sumnienia ludzkiego ſpiegierka/ y
kárzmo/ ktorego nie noſili Wycowie naſzy / z Ko-
ściół Bożego zmioli y wyrzucił.

PYT: To się nie godzi/ y nie jest rzecz potrzebna/
iść do stołu Bożego/ pasterzowi opowiedzieć/ z
nim się rozmówić/ nanki/ poćiechy/ lećarstwa v
niego ſuſać/ choć człowiek jest grzechami związa-
ny/ w ktorych sobie ſam nie może ani wnie ródzić:

Rada.
Calvin.
Lib. 3.
cap. 4.
Sectio.
13. Insti.
Martyr.
In Locis
commu-
nis de
penitēt
cap. 8.
Laski.
in For-
ma fol.
190 245.
Consen-
sus pol-
on. fol.
13.

ODP: **O**wszem godzi się / czego y nąsży **T**he-
ologowie nauceńsio / y iest rzecz potrzebna / aby o-
wieszczi stawily się pasterzowi swoiemu / przed w-
zywaniem swietym. Z tad bowiem mogą odnieść
wielki pożytek : iako pocieche w sumnieniu / rade /
nauke / prześtroge y lekarstwo duszne z słowa Bo-
żego / od śafarsza wzonego y pobożnego. Zapr-
wde wszytkim tego potrzeba / a nawiezcy tym / kto-
rzy sumnienie mając związane grzechami / abo też
iakiemu wgrzpliwosci / y pokusam vmorani b-
dą / a nie mogą radzić sobie / sumnienie ich gryzie /
y niewiedzą iakoby onego grzechu prozmem być /
sumnienie vspokoić y vleczyć : aby osobna rozmo-
wa z pasterzem mieli / a iemu sumnienie otworzy-
wszy / pocieche / rade / nauke / prześtroge z słowa
Bożego gruntownie wziąć mogli. A so to rzeczy
nie nowe / ale starożytnie / y kościołowi Bożemu
zwyczajne : Bywał ten bowiem obyczaj w koście-
le starożytnym / wsłakos dobrowolny / nie przymu-
siony / Jesli kto w iaki grzech wpadł / a nie mógł
sobie / dla nie vmietności / z słowa Bożego rady /
pociechy / pomocy y lekarstwa dać / miewiał on-
go mola / ktory go gryzł / pozbyć y vleczyć / wolno
mu było szukać takowego nauceńsio / przed kto-
rymby vpadł swoy wyznał / nauki / pociechy y le-
karstwa sumnieniu vtrapienemu szukał / ktoryby
też vniat sumnienie trwożliwe vspokoić / y slo-
wem Bożym vleczyć : A przetoż wysadzano dla
ludzi takowych / pasterza wzonego / pobożnego /
starzecznego / tajemnice chowającego / z pośrodku
duchowieństwa iednego / ktorego też zwano pa-
nitentiarzem. Który obyczaj opisule Orige-
nes mowiąc : **O**patrz z pilności / komu się ma

Orig.
In Psal.
37.
Hom. 2.

spowiedać grzechu twego / spróbuj pierwey le-
karz / ktoremabyś miał przyczynę choroby ozna-
mić / ktoryby vniat chorobę z chorowicym / pla-
kać z płaczącym / ktory wespółek boleć y żalować
vnie. **A**żostatek / iesliby co powiedzial / ten ktory
się wprzod y vczonym lekarzem pokazał y mi-
siernym / iesliby co poradził / czyni y naśladowy. **A** ies-
liby zrozumiał y widzial takowu być chorobę
twoię / ktora by w zgromadzeniu wszytkiego Ko-
ścioła miała być oznaymiona y leczona / z ktorey
by się y drudzy mogli budować / y ty sam tym ry-
chley vleczyć / za wielkim to rozmyśleniem / y do-
brze vmietną rade lekarza onego trzeba opa-
trzeć. **A**ugustyn mowi : Który się chce spowiedać
grzechow / aby znalał laskę / niechayie szuka takie-
go cieńdz / ktoryby vniat zawiżować y rozwizo-
wać. **T**amże : **A** iesli grzech iest tajemny / dosyć iest
oznaymić go cieńdu. **B**ernardus mowi : **W**szytko / co
iedno sumnienie gryzie / vmietnie wyznay / wierney
szepcze. **S**ozomenus mowi / przypominając obyczaj
staroego Kościoła : **D**o tej rzeczy cieńdz dobrego
wywota / tajemnice zachowującego y wzonego me-
sz / wystawiali / do ktorego przychodząc ci / ktory
grzeszyli / złości własne wyznawali : **A** on według
kiedego wystętku / okazywał y winę / z. **C**hoć w
mieście wielkim **K**onstantinopolu było wiele cie-
ney / a przecie tylko iednego z nich na to wysadza-
no / czlowiek wzonego y starzecznego. **A** dzisiaj w
Papieskawie ledka kto spowiedzi słucha / ktory y nie
vnie nic / y wywoła co przed nim kto powie / na co
dawna nazełat **B**eatu Rhenuus Doktor Papie-
ski / tak mowiąc : **D**niś na ten vząd przekładają
nie sposobne y głupie / a pod czas zle y rozpustne /

August.
Lib. de
vera &
falsa pe-
nit. cap.
10. 11.
Bern. in
Cant.
Sermon.
16.
Sozom.
Lib. 9.
cap. 35.
Hist. Tri-
part.
Beat. in
Lib.
Tert. de
penitēt

Który wieczór / albo dziś trzeci dzień z Sioły wy-
leżli / Który teżże nie są wyćwiczeni w piśmie
świątym / y nie mają biegłości w rzeczach. A tak
takowego obyczaju nie ganiemy ani odrzucamy /
gdy go widzimy być według nauki Apostołów /
Kościółowi Bożemu pożytecznym. A owsem wy-
czymy / ieliby między wiernymi taki był / aby się
do nauczyciela swego iść nie lenił / wrzodu się swe-
go odkryć nie wstydył / a rady y nauki szukał / y z
mianiem Pana Jezusowym / opowiadania odpu-
szczenia grzechów / to jest / rozgrzeszenia z ust tego /
słuchał. A to my zowieśmy nie spowiedzią zamknię-
tą / ale Rado y nauką: Ktorey według potrzeby wy-
wamy: Tyranny / zabobony / miewola / przynus-
zanie y wylezanie zewszystkimi okolicznościami /
poszeptem zawchem każdego z osobna do nammy-
śnego grzechu / odrzućwszy. Abowiem to są rzeczy
nie podobne y niepotrzebne / więcej sumienie
tworzące / y o desperatę przyprowadzące / a nieli-
ciejsze. A to bowiem będąc serce nie wybadane
go y złego / nieprawości swoje pamiętać y wyli-
czyć może: Dawid Król Boży mówi: Któż jest
coby znał występki swe? A tak miś oczyścić od mo-
ich tajemnych grzechów. A Jeremiaś doświada:
Serce jest zdradne y niewybadane: nadszłyte
inne rzeczy / a kto je poznać może?

Psal. 19.

13.

Ier. 17. 9.

Kto grze-
chy od-
puszcza.

PYTANIE. Ponieważ za spowiedzi następuje
te odpuśczenie grzechów / powiedzże mi / kto odpu-
szcza grzechy?

ODPOWIEDZ. Nikt inny / iedno sam Pan
Bóg wszechmogący / iako Pan / mocą swą nie za-
mierzoną / komu iedno chce. A czymż się dostaje

tecznie wywiodło wyszły / iednak y tu filia świat-
dektu przywiodła z piśmami. y z Doktorow Arze-
biński. Sam pan Bóg mówi v Proroka Izai-
asza: Ja jestem / ja jestem sam / Który głodzi nie-
prawości twoje dla mnie / a grzechów twoich nie
będę pamiętał. Tenże Pan Bóg mówi v tegoż
Proroka: Zglądziłem iako obłok nieprawości
twoje. Dawid mówi w Psalmie: Tyś odpuścił
nieprawość grzechu mego. Z piśmami świątymi
zgadzając się Doktorowie święci mówią / Cypria-
nus mówi: Żaden się niechay nie zdradza / ani ośu-
liwa / sam Pan może się żmiłować; odpuszczenie
grzechów / Ktorey się przeciwko niemu dopuszcza-
my / sam może dać / Ktorey grzechy nasze nośi / Ktorey
za grzechy cierpi / będąc od Wycia za nie wydany.
Człowiek nie może być wietszy nad Boga: ani od-
puścić ani dawać mocą swą / Która nie może / cze-
go się kto ciężkim grzechem dopuścił / przeciw pa-
nu. Toż mówi Bernardus: Samemu Bogu należy
żmiłować się y przepuścić zawse. Augustin: Za-
den nie głodzi grzechów / iedno sam Chrystus / Ktorey
jest Wzrątkiem głodzącym grzechy światła. A
głodzi je / y odpuszczając grzechy popełnione / y
wspomagając aby nie były czynione / y w prowa-
dzając do żywota / gdzie już zgoła żadne być nie-
mogą. Tertullianus: Nikt nie może grzechu odpu-
ścić / ani Duchą świętego dać / iedno sam Bóg. Cy-
rillus: Zaperwe samemu prawdziwemu Bogu na-
leży / z grzechów ludzi rozwiązać: bo Któż inny
może przepaść za koni od grzechu wybawić / ied-
no dawać zakon: Ambrosius: Ten sam odpuszcza
grzechy / Ktorey sam za grzechy nasze umiera. Theo-
philactus: Grzechy odpuszczać / samemu Bogu na-

Isai. 43.
25.Isa. 44.
22.Psal. 32.
5.Cypri.
Serm. de
lapsis.
cap. 14.Bernar.
Ser. 16.
In Can.August.
Apud
Lomba.Dist. 18.
lib. 4.
cap.
Sequitur.Tertul.
Libro
de Ba-
ptif.Cyril.
lib. 12.
Cap. 16.
in Ioh.Ambr.
Apud

Lomba:
Dist: 18.
Lib: 4.
Theoph
in cap: 3
Ioh.
In cap.
1 Lucz.
Lomb.
Lib: 4.
Dist: 18.
cap: Sed
quazri-
tur.

Kážno-
dsieie
grzechy
odpu-
szcáia,
iáko.

Lomb.
Lib: 4.
dist: 18.
Can.
Nec.

Luc. 24.
46, 47.

lezy. Káza/pomewaz y sami so Augami/ nie máia
tey mocy inšym odpuszczać grzechy. Tenże: Aboz
wiem ináczey Chrystus Bogiem nie byłby vžnány/
iešliby grzechow nie odpuszczał ludnom: gody grze-
chy odpuszczać Bogu nalezy. Lombardus: Drudzy
mowia / że sam Bog / nie Káidz / wnie wieczney
śmierci odpuszcza.

PYT: A wšak Pan Chrystus dal moc Augom
swoim/Káznodniom słowá swo/ grzechy ludnom
odpuszczać/mowiac v Janá s. Komu odpuszczenie/
będzie mu odpuszczone: To nie sam tylkó Bog
grzechy odpuszcza?

ODP: Prawda: Dal Pan te moc y zwierz-
chność Augom swoim / aby grzechy odpuszczali y
zawieszowali w osobie iego: iednak nawiššá so-
bie w tym zwierzchność zostávil: y ináczey odpu-
szcza Pan/á ináczey słudy iego. On odpuszcza iá-
ko Pan/mocá swoá wlasná/wolná y niezámierzón-
ná/Komu chce/ iáko chce/ y kiedy chce/grzechy sfer-
cá wypádzáig/á iákte wlewáig. Káznodnie záz-
sie odpuszczáig obyčáiem swoim/iáko mowi Lomb-
ardus, To iest/iáko słudy/ábo Fluczniczy/mocá y
imieniem iego/Komu on/ y iáko on rošláuie odpu-
szcáig:máig bowiem moc zámierzóná/ To iest/lud-
nom poŕutuičeym y wierzacy mowom Božym/
w zašludze/w śmierci/we trwi nadrožšey Chrystu-
sowej opowiedáig odpuszczenie grzechow/ludj o
grzechow odpuszczeniu vpewniáig y vzwieržá-
ig. A toć to iest odpuszczać grzechy: co y sam pan
Chrystus wykláda ná inšym mieyscu / Abowiem
powiedziawšy v Janá s: Komu odpuszczenie grze-
chy/ć. to v Lukášá s. mowi: Ták bylo potreba

Chrystusowi cierpieć / y wštác od vmárlých dñá
trzeciego: aby w imie iego bylo opowiedáne vžná-
nie y opuszczenie grzechow v wšyřłich narodow.
A ták odpuszczać grzechy/nie inšego nie iest / ieno
opowiedáć odpuszczenie grzechow. Tákéi odpu-
szcáli grzechy Apostołowie ludnom wierzacy m y
poŕutuičeym/to iest/ opowiedáli im odpuszczenie
grzechow. Piotr s. mowi: Vmáćie sie/á okřží
sie káidy z was w imie Jezusá Chrystusá ná odpu-
szczenie grzechow. Páwel s. mowi w tychie Džes-
iřłch Apostolřłich: Žlech wam będzie iáwno Brá-
ćia/iz przez Chrystusá opowieda sie wam odpuszcze-
nie grzechow. Jan s. mowi w lišćie swoim: Piše
wam džiark/ iz grzechy wam so odpuszczone dla i-
mienia Chrystusowego. Grzechy zázšie zázvžuičig
słudy Božy / gdy niewiernym y nie poŕutuičeym
gniew Božy y potępienie opowiedáig / že Zbornu
wylóczáig. Tákéi zázvžovali grzechy Aposto-
lowie niewiernym y niepobožnym. Žtego mamy
přykład w Páwle s. řtorey onego w Koryntěie
wřetecniřá řazá z spolecznořci wylóczyć/y dyá-
blu oddáć. Anož y Jan Řřčícíel zázvžuičig grze-
chy niewiernym/mowi v Janá Řwánělřty: A to
nie iest poŕuřšny Synowi/nie ořłáda žywotá/ále
gniew Božy zóštawá nád nim. Žtemi piřšiny řwěř-
temi řgadzáig sie Doktorowie Řřšěćiřšřy. Am-
brořšius mowi: Bywáig odpuszczone grzechy przez
řłowo Bože / řtorego řřđz iest řłumáćsem y řre-
řutorem; bywáia řž odpuszczone przez řřřđž Ká-
žnódněřřly/ y przez řwěřte pořługowánie/ y bywá-
ig řaráne przez ludj iáko przez ředně / řtorežy do-
řžářu mocy řřwáig. Tenže: řłowo Bože grzechy
odpuszcza/Řřđz iest ředně/řtorež řřřđž řřwó řřřá

Ađ. 2. 38

Ioh. 1.
12.Iáko řá
řřřřř-
ia.

I Cor. 5.

Ioh. 3.
36.Amb.
Lir. 2. de
Abel &
Cain
cap: 4.Apud
Gracia-

nū Dist:
1. de Pœ
niten.
Cano.
Verbum
Glos.
Ibid.
Levi: 13.
14.

August.
In Levi:
quæst 44

Quest:
42.

Co iest
Dokro-
rom od-
puszcza
i grze-
chy.

Hier.
In cap.
16. Mat.

wine; ale żadnego prawa zwierzchności nie wyko-
nywa. Nie jest sędzią / to jest / Ministrem / pośluga / nie
powaga. W starym zaśonie Kąplani mieli moc /
nie tylko oglądować y rozstrząsać trędowate / ale
też nieczyste czynić y oczyszczać: Co się pokazuje z
Pisma świętego: a przeciw inaczey Bog oczyszczał
inaczey ont. Bog splugawione trudem czynił y o-
czyszczał mocą swą Bożą: Kąplani zaś oczyszcza-
li to jest czystemi ie być opowiedali. Augustyn mo-
wi: Oczyszczi go Kąplan / znak to jest bowiem: to
jest / oznaymi go być oczyszczenym / zc. Nieczystem
zaś czynili / to jest / nieczystemi ie być osądza-
li. Au-
gustyn mowi: Rzeczono jest / Nieczystem go wy-
ni Kąplan: to jest / oznaymi go być nieczystym. Tak
co tedy w starym zaśonie oczyszczać / nieczystym
czynić / nie czyniono nie było / tiedno opowiedać ooczy-
ścienie y splugawienie: tak w nowym zaśonie od-
puszczając grzechy y zawieszować / nie inzego nie i-
st-
tiedno opowiedać odpuszczenie grzechow tmeniem
Arystusowym / oznaymować zawieszowanie grze-
chow słowem Bożym / według woli y rozkaza-
nia Bożego / a nie wporu / dunny / y myślit swey. W czym
tak mowi Hieronimus: Tego mneyści Biskupi y
Kieja nie rozumiejąc / przywołaszczą sobie moco
nádetością Sántą ystą / albo niewinne potępić /
albo rozumiejąc ze mogą winne rozwiązać: a Bo-
gá zaśie nie zdanie ciężcy / ale ludzi winnych ywor-
wały. Czytamy w riegách trzećich Moysesowych
o trędowatą / góbie im rozkazano / aby się wsta-
li Kąplanomi: a iesliby tręd mieli / tedy od Kąplan
ntech się stano nieczystemi: Nie ieby Kąplan trę-
dowatemi czynili y nieczystemi: ale ieby mieli zna-
tomosć trędowatego y nietrędowatego / y mogli

03eznac kto iest czystym y nieczystym. Jáko tedy
 tam Káptlan w załonie czystego / ábo nieczystego
 czyni; tak y tu Biskup ábo ríadcz zawiázuie ábo ro-
 zwiazuie/ nie tych ktorzy sa niewinnymi/ ábo win-
 nemi/ ále podlug vrzedu swioiego / gdy w slychy ro-
 zmości grzechow/wie kogo zawiázac/ y kogo też ro-
 zwiazac. Lombardus Doktor Papiestý y ten tak v-
 czył: To Rusnie możemy mowić y rozumieć/ iż sam
 Bog grzechy odpuszcza y zatrzymawa; ále dnak
 dał moc Kościołowi zawiázowania y rozwiázowa-
 nia; ále ináczey on rozwiázue ábo zawiázue / á i-
 náczey Kościół. An bowiem sam przez sie tylko
 grzech odpuszcza / ábowiem y dusię oczyszcia od
 zmiázy zewnietrzney / y od winy wieczney śmierci
 rozwiázue. Tenie: Pan dał moc ríeżey rozwiáz-
 wać/ y zawiázowac/ to iest/ poKázowac ludzi zwiá-
 zane y rozwiázane. Wrozwiázaniu tedy grzechow
 y zawiázaniu/ tak czyni ríadcz Ewánelicci y sódzi/
 iáko przed tym y załonny. Też moc máia ríeżia E-
 wáneliccy/ ktori mieli przed tym Káptani załon-
 ni. A przetoż grzechy odpuszczają ábo zatrzyma-
 wają / gdy odpuszczone ábo zatrzymane od Boga
 osadzają y vKázuia. To też mowí y Egidius: Jáko
 ríadcz załonny tródu nie oczyszciał / ále między czys-
 temi y nieczystymi rozemawiał; tak ríadcz Ewá-
 nelicci grzechow nie odpuszcza; ále / iesli sa odpu-
 szczone/sódzi y vKázuie. Tenie: Gdy ríadcz w roz-
 sádku bładzi/ tedy ten ktorý bywa zwiázany/ v Bo-
 gá nie iest zwiázany.

PYT: Dla czegoś pan Krystus taką mocą y
wierzchnością obdarzyć raczył Augi swole/táfiey
nie dał Cesarzom/Xrolom/Xigizetom?

Lomb.
lib. 4.
dist. 18.
Cap.
Nec.

& cap.
Non.

In lib: 4
Dist: 18.
Lomba:

Dla cze
go ma-
ia taka
mocKa
znodzie
ie.

I.

2 Cor. 5.
19.Cyril.
In cap.
20. Ioh.August.
Causar.
Qu. 1.
Can. Vt
evid. &
li. 2. cat.
11. cont.
ParmenIn Ench.
Cap. 83.

ODP: Nie dla tego / aby tuż sam tej mocy nie miał / y grzechow więcej nie odpuszczał / y aby oni wedle dumy y woli swej / co chcieli to czynili / iako chcieli / y komu chcieli odpuszczali / nad ludzi się wywyższając / y władzę swą według pychy swej rościć / gładząc / bo oni mająć kres zamierzony y moc ograniczoną. Ale dla tego / aby urząd ich zalecił / który będąc takową powinnością obciążony / od ludzi aby nie był lekceważony y połączany / y aby każdy w ich osobie y w posługowaniu Chrystusa pana widząc / y przez nie mówiącego y grzechy odpuszczającego słysząc / tym się więcej o łasce Bożej y o grzechow swych odpuszczeniu upewniali / nie mając jednakże iako by Chrystus paną samego do siebie mówiącego słyszał / Odpuszczone są grzechy twoje. Paweł s. mówi w liście do Koryntow: Bog położył w nas słowa zjednania / a tak w imię Chrystusowe jesteśmy posłani / iako by Bog was prosił przez nas / z. Cyrillus mówi: Gdy słudzy Boży grzechy odpuszczają / albo zatrzymują / Duch s. który w nich mieszka / przez nie odpuszcza y zatrzymawia. Toż mówi y Augustyn: Aby dowodnie pokazał pan / iż przez Ducha s. którego darował wiernym swoim / bywają odpuszczone grzechy / nie zasługami ludzkimi / na niektórych męceju tak mówi: Weźmiecie Ducha świętego / y zaraz doświadczyć / Jeśli komu odpuszcicie grzechy / będą odpuszczone temu / to jest / Duch święty odpuszcza / nie wy. Tenże mówi: Kto nie wierzy w kościele odpuszczenia grzechow / pogardza takową szkodliwością Bożego daru / y jeśli w tym zawiądku wmyśla wmyrze / winien jest onego grzechu nie odpuszczać / nego przeciwko Duchowi świętemu / w którym

Hifc.
lib. 1.
Cap. 4.
Levit.

II.

Theod.
lib. 7.
Cap. 17.Odpuszcza
P. Bog
grzechy
odpuszcza
każ
grzechy
zasłuzo-
ne:Psal. 32.
1.

Chrystus grzechy odpuszcza. Hyschius wzy: Chrystusowym głosem rzuca grzechy odpuszczając / którym w osobie Apostolskiej rzekł: Komu odpuszczacie z. Zli zaś iście a niewierni aby się lekali / a upominania y groźby ich / aby sobie nie lekce połączali. A tak koniec y cel tej zwierzytności y urzędu Rządzącego ten jest / chwalać imię Bogą / a połączając zbawienia ludzi Zrzeszczańskich wierzących y pokutujących / a przestraszenie niewiernych y niepokutujących. Mamy tego iasny dowód y przykład w onym Theodosiusie Cesarzu / który sobie lekce nie poważał Ektwy Ambrozego Biskupa: abowiem kiedy go zaślask / wyszedł z kościoła płacząc / pomniąc na ono: Cokolwiek zawigieję na ziemi z. y nie wchodził do niego / aż go zaś iście rozgrzeszył: piše o tym Hieroko Theodoretus Hystoryk.

PYT: Odpuszcivszy pan Bog grzechy / iesli też odpuszcza zaraż y karanie albo kazi zań powiedz mi:

ODP: A owsem zapewne odpuszcza zaraż tuż świecie winę y karanie grzechami zasłużoną zgrzechem y zdlugiem. Bo gdyby nam tylko odpuszczał grzechy / albo winę / a karania albo kazi nie / tedyby ich nie okrywał / oneby na baczności miał y widział / w tylby ich nie zarszuł / ani w przepaściach morskich nie utopił. A pismo święte mówi: I pan Bog odpuszcivszy grzechy / onych zapamiętywa / w tyl zarszuca / w morzu pogrzeża / na baczności ma / one okrywa / z nimi y karanie stosczywa: toć tedy odpuszcivszy grzechy / odpuszcza y karanie. Dawid mówi w Psalme: Błogosławieni

Iſa. 11.

17.

Ierem. 31

34.

Colof. 3.

13.

Ezech.

18. 30. 22.

Oze. 14.

3.

Ier. 50.

20.

Iſa. 1. 18.

Pſal. 103

9. 12.

Luc. 7.

Luc. 22.

Luc. 28.

Ioh. 5.

Mart. 9.

Mart. 13.

Orige-

nes. Au-

guſtin.

Chriſto:

Hilarius

in ca. 13

Marth.

Iſa. 53. 5.

ſo/ktorych nieprawości ſo odpuszczone/ a ktorych
zakryte ſo grzechy: Błogosławiony ten ktoremu
Pan Bog grzechow nie poczyta. Zechiaſz mowi:
pamięć zarzuciłeś wyl wſytkie grzechy moje. Sam
Pan Bog mowi v Jeremiaſa: Będz miłościw
nieprawościom ich/ a grzechow ich wiecny pamię-
tać nie będz. Michaſz Prorok mowi: Wrzuci Pan
w głębokość morſką wſytki grzechy naje. Pá-
wel ſwisty mowi w liście do Koloffenſow: Odpu-
ſzczajcie ſobie/ ieſtby kto miał kárge przeciw to-
mu: iáko też Chrystus odpuſcił wam/ tákże y wy.
Inſze piſmá ſwiete opuſzczam. Mamy tego przy-
kład w Nágdalenie/ w Pietrze/ w Jáwno grze-
ſniku/ w człowieku powietrzem ruſſonym/ y w o-
nym drugim/ tym wſytkim odpuſciwſzy Pan
grzech/ odpuſcił y każi grzechem záſluzonę/ zgrze-
chem ſtoćczyło ſię záraz y kárání w nich/ ktore dla
niego dopuſzczone było. Anoſz mamy ieſzcze y w o-
nym dlużniku/ ſwiadectwo: co go ſłuſznie kárác y
dług wyćiągác miano/ to mu oboje odpuſzczono:
A naród wſytek ludzki ieſt tym dlużnikiem páni-
ſkim/ iáko ſwiadczy Doktorowie. Atemu: Gdyby
pan Bog grzech tylko ábo winę odpuſzczał/ á kár-
ání nie/ y każi by ſobie y pomſte grzechem záſluz-
onę zoſtawił: tedyby/ gdy mowimy w paćterzu/
Odpuſć nam náſe winy/ iáko y my odpuſzczamy
náſzym winowáycom/ znácbymy dawáli/ ie y my
bliżni nie powinni odpuſzczác pomſty zá ich prze-
winnem/ ále tylko gniew á wyſtpek; co ieſt blu-
żmerſtwo. Do tego/ Cozby nam uczynił Chrystus
Pan/ ponieważy ieſzcze zá grzechy kárání z náſ
wyćiągáne było/ á wſák on kárání ieſt dla poko-
u náſzego/ mowi Tráiaſz. Náſtátek Doktorowie

trześciáſzey ſwiadczy/ iſ Pan Bog odpuſciwſzy
grzech/ dług/ winę/ odpuſzczá kárání y każi záraz
grzechem záſluzonę: ktorych Sententie czytay w
wykładzie paćterzá przed pieſmámi o modli-
twie páńſkiej.

PYT: Dla czego Pan Bog káráł niektorych y
kárze częſem odpuſciwſzy im grzechy: czyli zá
grzech kárání wyćiągácy y onym ſobie doſyć czy-
nić?

ODP: Nie dla tego/ áby grzech raz odpuſci-
wſzy miał zán człowiek kárác/ zá grzech kárání
wyćiągác iſzcząc ſię/ y onym ſobie przewinienie
nágrodzác y doſyć czynić ſwojej ſpráwiedliwóſci:
boćby to nie było odpuſzczenie áni zápamiętanie
grzechu. Ale częſem kárze/ nie zgniewu ku zátráce-
niu/ ále z miłości ku náprawie/ dla grzechow/ nie
zá grzechy; to ieſt/ nie tylko dla doſwiádczenia y
ćwiczenia/ ále też dla náprawienia żywotá/ á o-
brzydzenia ná potym grzechu/ y nápomnienia ku
przeſtrodze: Co ſię pokázuje nie tylko z piſm ſwi-
tych/ ále y z Doktorow. Dawid mowi w Pſalmie:
Dobrze mnie to żeſ miſ vniſzył/ ábym ſię vczyl
ſpráwiedliwóſci twojej. Job 6. mowi: Pan wie
drogę moję/ ſprobuje miſ by zlotá/ ktore przez o-
gńá przepláwił. Solomen mowi w Przypo-
wieſciách: Zárhoſci páńſkiej ſynu moy nie od-
miátay/ áni ſtyłuy ſobie gdy od niego bywaſ ká-
ran: bo wiedz/ żeć kogo miłuje Pan/ tego kárze/ á
nie ináczey iáko Oátec w ſynie kocha ſię. Átore ſło-
wá Solomonowe przywiódſy páwel 6. w liście
do Żydow/ do kłádá: Chciáruć ſię wam Bog/ iá-
ko ſynom. Do ktory ieſt ſyn/ ktorego by nie káráł

Dla cze-
go Bog
kárze
y tym
życio-
wie
nie od-
puſcił
ſy im
grzechy

Pſal. 119.
71.
Iob. 23.
10.
Prov. 3.
12.

Heb. 12.
7.

I Cor. II

11.

Iacob. I.

12.

Apoc. 3.

19.

Chryso.

Homil.

de Pen.

& C66f.

Lib. 3.

de pro-

vident.

Epist. ad

Theodo.

oćcie: Jesliż wiec bez karania jesteście / Ktorego
 się wszyscy inni stali uczestnikami / tedyście się
 cudzołóstwá rodzili / & nie jesteście prawi syno-
 wie. Tenże mówi w liście do Koryntow: Gdy by-
 wamy sądzeni/od páná bywamy karani/ abyśmy
 z tym światem nie byli potępieni. Jakub s. mówi
 w liście swym: Błogosławiony to mój Który stro-
 minie znosi pokusy: bo gdy będzie doświadczony/
 weźmie koronę żywota / Która obiecał Bog tym/
 Którzy go milują. A syn Boży w rękach Obiawie-
 nia mówi: Ja te/Ktore milują/Karzę y strofuję. Z
 tych mieysc pisma s. iasniey Kościół pokazuje się/
 Pan Bog/gdy Karze w tym żywocie wybrane swo-
 ie/ grzech im odpuszcivszy/ nie nieśie ná sobie oso-
 by siedzięgo surowego / zá grzechy sprawiedliwie
 pomsty y Kazi dopuszczającego / ále nieśie raczy
 osoba Wyca łaskawego / Który milując wybrane
 iáko synaczi/ one w tym żywocie Karze/ćwicz y ro-
 imając/grzech im w obrzydzenie przywodząc/aby
 z tym złym światem nie zgine. Ná Którą senten-
 cię/z pisma świętego izodeł wyczerpmona/ poda-
 pisują się Doktorowie celniejszy Kościółá Arze-
 sciańskiego. Chrysostomus mówi: Bog / dla tego
 nas Karze/ nie aby dopuszczał Kazi zá grzechy/ ále
 náprawnic nas ku przyszłym rzeczom. Tenże: Je-
 sliż Pan Bog dla tego ná nas Karanie dopuszcza/
 aby we złościach trwające do pokuty przywodził:
 tedyć pokazawszy pokutę / nie będzie nic po Kará-
 nu. Tenże: A wśátkie Pan Bog nie bywa ruszon
 nigdy iáko chciwością pomsty/ále raczy/ Karząc
 nas dawa znáć/ iáko przeciwto nam ma miłość y
 stáranie. Tánież: Zás/iesliż się me polepszył/tedy
 ná cie dopuszcza Karanie: á to czyni/me iáko pom-

ścielić/ále/ aby przyszle zle odciął y ostátę złości
 powściągnął. Tánież. Bywa bity syn/bywa też y
 Ruga: ále ten bywa Karan iáko niewolnik/ á on iá-
 ko wolny y syn potrzebujący Kárności. Synowi
 się Kárność obraca ku doświadczeniu y poprá-
 wie: á słudze ku biciu y Kazi. Tánież: Nie jest
 Bog mściwielem przeszłego złego czynku/ále Ka-
 rze aby choroba záhámował. Tánież: Dla tego
 nam Bog grozi Karaniem / y pod czas ie przywo-
 dzi/me aby się mścił / ále aby nas do siebie przy-
 ciągnął. Tenże: Gdy nas Pan Karze / to Karanie
 raczy jest ypomnienia/ niż potępienia / raczy le-
 Kárstwa/ niż pomsty/ raczy popráwá/ niż Karania.
 Tenże: To Karanie ná nas Pan Bog dopuszcá dla
 ypomnienia: ábowiem gdyby wiedział / ie my się
 goršymi nie stawamy zgrzeszywšy/ á Karania nie
 odmiošy/ iadnym sposobem dáleby me Karat: á-
 le aby náś postępéć do rzeczy goršych záhámo-
 wał / y ieby odciął złość náśá dále co raz posta-
 puicę / zachowując swe miłosierdzie Karze nas.
 Tánież: Ten jest obyczay Páná náśego/ iá tak nas
 Karze/ iáko nam też dobrze czynić / opatrność
 swoje z strony nas namokazuje. Cyprjanus mówi:
 Kogo Bog Karze/ tego miluje; á kiedy Karze/ dla te-
 go Karze/ aby człowieká náprawił / á dla tego ná-
 prawuje / aby zbawił. Augustinus zacny Doktor
 tak piše: A Którzy tak mówią / Jesliż dla grze-
 chów śmierć cielesną przyszła/ tedyć bychmy po od-
 puszczeniu grzechów / Ktore nam odkupiciel dawa-
 me umieráli. Nie rozumieć / iáko tym rzeczom/
 Których wins Bog rozwiązał/ aby po tym żywocie
 nie sškodzili/ dopuszcza im iedną trwáć/ dla ćwi-
 czenia wiáry: aby przez te rzeczy byli ćwiczeni y v-

In 1. Cor.

11. Hom.

28.

In Gen.

Hom. 12.

Cypr.

Epist. 3.

August.

Li. 2. ca.

33 de pecc.

cat. me-

rit. & re-

missio.

Cap. 34.
Et hab.
Dist. 1.
de Pen.
Can. Si.
cur.

czemu / którzy wielki postępek biorą / chwyci się na
płacu sprawiedliwości. Tamże: prorok gdy był
posłany do Dawida / y iemu dla grzechu królego
się był dopuścił / przysłym karaniem dla gniewu
Bożego groził / wyznaniem grzechu dostąpił od-
puszczenia / iako mu odpowiedział prorok / że mu
on grzech odpuszczony jest: iednak przeciw przysło-
naś czym mu Pan Bog groził / aby się tak umyli.
Dla czego y tu się nie mówi: Jestliż Bog dla grze-
chu tym pogroził Dawidowi / czemuż odpuściłszy
iemu grzech / czym mu groził / wypelnił: Na to gdy
by się tak powiedziało / Rusza by się odpowiedź
dała: Ano grzechow odpuszczenie stało się / aby
mu nie były na przeszkodzie ku otrzymaniu żywot-
a wiecznego: a zaś skutek groźby oncy dla tego na-
stąpił / aby był ćwiczony y doświadczony w po-
bożności. Tak też y śmierć cielesną dopuścił Bog
na człowieka dla grzechu tego / y po odpuszczeniu
grzechow / dla czynienia sprawiedliwości nie odsta-
ł. Grzegorz Papież z tego przykładu Dawido-
wego włazuje / iż cielesnie tu na ziemi karanie za
grzechy odnosimy. Toć nie w czyszczeniu po śmierci
na duszy.

Prze-
ciszo do
syc uzy-
nieniu
ludzkie
mu za
grzechy
y kara-
nie Bo-
gu.

PYTANIE. O dosyć uczynieniu Bogu za grze-
chy co rozumieć: moieli też człowiek sprawiedli-
wości Bożej uczynkami swymi dosyć uczynić za
grzechy / y one wypłacić / aby go doczesnym y wie-
cznym karaniem karać nie raczył?

ODPOWIEDZ. Nie może: ani to jest rzecz po-
dobna / żeby za namyśliwy występki swoy / y za na-
myśliwą cnotkę gniewu Bożego sprawiedliwo-
ści Bożej miał kto y nasprawiedliwszy wypła-
ci.

cie / y dosyć uczynić. Szuka to jest śatanśka / py-
cha / y nadtość śaryżayka / y wymysł łafomych
bátwochwalcow / ktorzy miłosierdzie Boże y łas-
kę tego daremno / a za ługę Krystusowę zbawie-
nia / zaciemiżają / znieważają / y bluźnią: uczynić / iż czo-
wiek za doczesne karanie Boże uczynkami
swymi wypłacić się y dosyć uczynić. A toreyśal-
szy wey nani nie cierpi słowo iasne y ścisłe miłego
Boga / y iednostayny consens śárożytnych Docto-
row Krześciańskich w nauce o daremnych naszym
w samey załudze Krystusa páná vsprawiedli-
wieniu. 1. Sam syn Boży mówi w Mattheuska
świątego: Coż da człowiek czymby odkupił duszę
swoyę: A Piotr świąty mówi w liście swym: Wier-
ząc iż nieśmiżonymi rzeczami srebrem albo złotem
leścieście wykupieni / ale drogą krew Krystuso-
wa. Dawid też mówi: Żaden brata nie odkupi / ani
może dać Bogu okupu zań: abowiem jest drogi ok-
kup dusze / a nigdy być nie może. Job mówi: Zgrze-
szyłem o stroju ludzki / y iakożiż za to dosyć uczyni-
cie mam: 11. Dłużnik / ktorzy na każdy dzień / a pra-
wie na każdą godzinę co raz to więcej długu przy-
biera / nie podobna rzecz / aby sam przez się / jeśli go
kto w tym nie zastąpi / wyprawić się z długu / y wy-
płacić mogł: A iż każdy człowiek y nasprawiedli-
wszy takim jest dłużnikiem / co dzień więcej przy-
biera / pisać grzech wstawicznie iako wodę; tedyć
sam przez się sprawiedliwości Bożej wypłacić y
dosyć uczynić nie może. Co się obiaśnia z słow-
mi miłego Boga. Ano mówi Krystus Pan w Mat-
theuska świątego / o onym dłużniku / przez korego
narod ludzki rozumie: Jż Kredytorowi swemu nie
miał czym zapłacić. Tenże mówi w Obiaśnieniu:

Matth.
16. 26.
1 Pet. 1.
18.
Psal. 49.
8.

Iob. 7.
20.

Iob. 15.
16.

Matth.
18. 25.

Apoc. 3.
13.

NOTA.

Luc. 17.
10.2 Cor. 3.
Philip.
2. 13.August.
Serm. de
Tép. 151.In Psal.
137.

Nie wiejsz/nieś niedziwny/mizerny y v bogi/siępy y nagi. Jesli byś się człowiek chciał Bogu za grzechy dosyć uczynić oglądał na czynki swoje / tedy ma się też zaraz w tym na dwie rzeczy obezwolę. Pierwsza / iż czyniąc czynki dobre jest iednak sługa niepożytecznym / czyniącym co powinien / nie za grzechy płacącym / według onych słów Krystusa Páná v Lukáša świętego: Gdy uczynicie wszystko co wam jest rozkazano / mówcie ludzcy nie wyście nie jesteście: bochmy to co chmy byli winni / uczynili chmy. Druga / ma uważyc / czytami siłami co dobrego czyni: nie swoimi własnymi / bo / iako mówiś. Páweł w liście do Koryntow: z nas samych nie możemy nawet myśleć co by było dobrego / ale / iako tenże w liście do Filipieńczyków mówi: Sam Bog sprawi to co jest / żebyśmy chcieli / y żebyśmy wykonywali to co jest według wpo dobania tego. Uczynki tedy każdego człowieka wiernego / raczej Bogu wiastszym dłużnikiem czynią / będąc darem Bożym / nie żądając aby miały być za grzechy dosyć uczynieniem przed Bogiem. Uwzięli to Doktorowie Arześcińscy. Augustyn mówi / uważając one słowa Dawidowe / Coż oddam Panu za wszystko co mi dać raczył: mówi / Myśliś Bogu oddać / nie chce brać więcej chcesz. A jeśli przybierać darów Bożych chcesz / dłużnikiem co raz wiastszym jesteś: kiedyś będziesz płatnikiem? Tenże: Nie zalecam uczynków ręk moich; bois się / aby gdy na nie porzyczysz / znalazł byś więcej grzechów / a mieli uczynków. O to cię tylko proszę / o to mówię / to wprosić pragnę / uczynków ręk twoich nie wzgardzaj / uczynków twoych we mnie widź / a nie moy: abowiem moy jest obaczysz potępiasz / a twój gdy obaczysz /

Bernar.
Serm in
Annun-
ciat. B.
Mariz.

Gal. 2. 21

foronnieś. Abowiem kto:kolwiek uczynki dobre mam / od ciebie ie o Boże mam / y dla tegoż raczej są twoie niż moje. Bernardus wyraźnie mówi: Nieś takowe ludzkie zasługi / aby za nie / prawem iśćim / winien Bog dawać żywot wieczny / albo żeby miał komu krzywdę czynić / gdyby go nie dał. Abowiem / iż tego zámiesz / że uczynki wszystkie są darem Bożym / dla których raczej człowiek jest dłużnikiem Bogu / niż Bog człowiekowi / coż są wszystkie nasze zasługi przeciwko tak wielkiej chwale. III. Jesli by ludzie po części za grzechy mieli dosyć czynić Bogu: tedy Krystus Pan nie jest dostatecznym dosyć uczynieniem / za grzechy nasze: nie jest doskonałym przed Bogiem Wyem zastępcą / Zbawicielem y Odkupicielem naszym. Bo z tych dwu rzeczy musi się iedną tylko ostać / a druga wystąpić: Abo / Krystus nie wystąpił za nas zapłacił / nie we wszystkim nas zastąpił / nie za wszystko skutecznie dosyć uczynił / y tak sami / aby się zupełnie dosyć stało sprawiedliwości Bożej / ostatek dopłacać musimy: Abo to / Jesli Krystus zupełnie wystąpił za nas zapłacił / y dosyć doskonale uczynił; tedy my Bogu dosyć czynić po części nie mamy / ani możemy / y na nas / dosyć uczynienie takie Bogu / nie ma być wyciągane. A iż wyissey wywodził się to z pisma świętego gruntownym dosyć / iż Krystus Pan jest doskonałym dosyć uczynieniem za grzechy nasze przed Bogiem Wyem: tedy tak nauka o dosyć uczynieniu ludzkim / Bogu za grzechy / iako miszająca doskonałe dosyć uczynienie w zaśludze Krystusa Páná / ostać się nie może. Cierpieć nie mogą słowa Apostolskie w liście do Galatów one: Nie obracam w nicz

Greg.
in Ezec.
Hom: 7.

Ephes. 2.
1.

Chriso.
In cap: 1
Epist ad
Rō. Hō.
2.
Serm. 2.

łaski Chrystusowey: bo jeśli przez zakon sprawie-
dlivość/ tedy Chrystus Pan darmo umarł. Nie
cierpiący nawet słowa Gregorza Papieża/ Pro-
ry mowi: Sprawiedliwy nasz Oredownik Jezus
Chrystus zastąpi nas przed sądem Boga. A tak
w naszym płaciu/ w naszych uczynkach nie wsta-
my/ ale w prześlanym do Ojca naszym przyczyni-
my. IV. Jeśli by ludzie za grzechy po części i takiej mieli
Bogu dosyć czynić/ tedy by odpuszczenie grze-
chow nie było daremne z łaski łaski Boga/ y
miałby się człowiek przed Bogiem czym po-
dziękować: bo za co dłużnik Kredytowemu dosyć czyni
płaci/ tego nie ma z łaski Kredytora. Ale i grze-
chow naszym odpuszczenie jest daremne z łaski
go miłościdła Boga/ którego się my samy tyl-
ko wiara uczestnikami stawamy/ według słowa
Apostolskich w liście do Ephesow: Łaska i łaska
świeć zbawieni przez wiarę/ y ta nie z was/ dar to
Boga: nie z uczynków/ aby się kto nie chlubił. Te-
dy i my za grzechy Bogu po części i takiej/ dosyć
czynić nie możemy/ ani mamy. Co wazywają Chry-
stus mowi: Nie twymi pracami/ ani cięskiem
potem możesz sobie sprawić sprawiedliwość/ ale
potrzeba abyś i wiarę z daru łaski Boga/ który z
wysoka jest/ iedne tylko rzecz przynosić/ to jest/ a-
byś wierzył. V. Jeśli Pan Bog przestawi nam
dosyć uczynieniu syna swego tak nam odpuszcza
grzechy/ i gładzi pamięć/ a o miłościdnem wy-
otrywa/ iadnego na nas karania/ ani dosyć uczy-
nienia/ nie wyciągając: tedy my Bogu za grzechy
po części dosyć czynić nie mamy. A i Bog tak
nam grzechy odpuszczać raczy: tedy i ta nauka o
dosyć uczynieniu ludzkiem Bogu za grzechy/ i tak

ta Prota nauka doskonałego miłościdnia y do-
skonałego sprawiedliwego Boga/ na płacu ostać
nie może. Bo jeśli Bog na ludziach wyciąga
dosyć uczynienie/ tedy i wyciąga albo za grzech
odpuszczony/ albo za nie odpuszczony. Jeśli za od-
puszczony/ toć by był niesprawiedliwy: (co y z grze-
chem pomyśleć) bo nie jest rzecz sprawiedliwa/ za
dług odpuszczony wiecznie/ zapłaci y dosyć uczy-
nienie wyciągając. Jeśli by też wyciągał dosyć uczy-
nienie na ludziach za grzech nie odpuszczony: toć
nie przestawa na Synach swym iednorodzo-
nym/ ani w nim jest nam wblagany. Ale i on był
w Synie swym świat sobie iednając/ y na nim sa-
mym przestawa/ y w nim nam jest wblagany y w
spokoiony: tedy on za grzech na ludziach iadnego
dosyć uczynienia sobie nie wyciąga. A dla tego
nie czytamy w piśmie s. aby Pan Bog odpuszc-
szy komu grzech/ miał i tak dosyć uczynienie wy-
ciągać/ ale to tylko wyciąga/ aby ten/ komu grze-
chy odpuszczone są/ do grzechu się nie wracał/ wiesz-
czy nie grzeszył/ ale i ywota zlepszył/ y pobożnie żył:
co nie jest dosyć uczynieniem za grzechy prze-
stępków/ ale raczej wstrzeżeniem się y wiarowaniem vrra-
cenia łaski Boga przeiadanego/ y odpuszczenia
grzechow raz z łaski dostopionego. Mamy tego
przykład w Mągdalcie/ w Jawnogrzejskim/ w
Marnotrąnym Synie/ w Pieterze świętym/ w Ro-
tyntczyku: Tym odpuszczył grzech/ iadnego ka-
rania y dosyć uczynienia na nich nie wyciągał. I
tadże Ambrosius o tym nadobnie tak napisał/ Pieter
żałował y płakał/ i błogosławił i tak człowiek: nie
znajdź co mowi/ i znajdzie że płakał: o łaski ie-
go czytamy/ o dosyć uczynieniu nie czytamy. Chryso-

2 Cor. 5.
19.
Mat. 23
17. 5.

Luc. 7.
Luc. 13.
Ioh. 20.
2 Cor. 2.
Amb.
In Lucā
cap. 10.
Bedem.
46.

Chryso.
orat. de
S. Philo
go.

Ioh. 5. 14

Ioh. 5. 11

Tit. 2.

Chryso.
Hb. 44.
in Gen.

In 1. Cor.
11. Hom.
23.

stom mowi: Nie rzekł pan piotrowi/ porzuci pra-
cę/ iść do/ pość/ trapić się pracami: ale tylko/ pias owo-
ce moje. Czytamy v Janá swiętego/ gdy Pan Ary-
stus vzdrowił onego człowieka/ a paraliżem zarażo-
ne/ rzekł mu: Oto żeś się stał zdrowym/ nie grze-
sz więcej/ abyś nie potym co goršego nie potkał.
Gdzie zaraz widzimy dwie rzeczy: Jedną/ Odpu-
ściwszy grzech/ zaraz też odpuszcł y Karanie zań.
Druga: Nie mowi mu/ sąs/ pociągamy za grzech
z. ale mu tylko mowi/ Nie grze-
sz więcej. Tak-
róż dał oney niewieście cudzołoznicy/ mowi-
iako Jan. 8. piše: Idź / a więcej nie grze-
sz. Nie mowi tedy Pan: Idź / a więcej dosyć za Karanie/
siedm lat potutny/ ná Kościół day/ ná Kolánkach
około Kościoła chodź/ swięte miejsce o swej abo
cudzej stráni nie wiedzay: ale tedy rzekł / Idź / a
więcej nie grze-
sz. To tedy tylko/ miasto iakiego z
nášey strony dosyć vczynienia/ Bog/ grzechy nam
odpuszczay / ná nas wyciąga/ abyśmy raz Boga
vblagánego / grzechami zása nie gniewáli; ale
więcej nie grzeszyli/ y wotą zlepšyli: abo dą-
czyli zbawienney łaski Bożej/ ná swięcie trzeźwie-
sprawiedliwie y pobożnie żyli. Co też Doktorowie
trzechświaty (acz nie własnie / wšákże mnożmy)
dosyć vczynieniem zwáli / y do niego ludzi wiodli.
Chryzostom mowi: Jedney rzeczy chce/ mowi Pan
Bog/ to jest/ aby ludzie wyznawali grzechy / y od
nich się wstrzymawali / a na dále nie karzy ich za
grzech. Tenże/ wważając słowa Apostolskie/ Gdy-
byśmy się sami rozszdzali/ mowi Paweł swięty:
nie rzekł / Gdy siebie sami skazemy / nád soba się
pomścimy: ale mowi / Gdybyśmy się sami rozsz-
dzali; to jest/ gdybyśmy tylko chcieli grzechy v-
znáć.

Orat. de
Philogó

Lib. de
Dogmat
Eccl. ca.
54.

Hilari⁹
In Psal.
142.

Amb.
De Iaco.
& vita
beata.
lib. 1. c. 1.

Tenże: Odstep od złego / bądź cnotliwy/ przestań
nieprawości/ obiecy ze się tego ná potym nie do-
puszcz / a dosyć ná tym będzie do wymowki. Ja
świadcze y rzecz/ iesliby kto z nas ludzi/ grzechom
podległych / odstepując od dawnych złych spraw/
śczerze y prawdziwie obiecował Bogu/ ná potym
nigdy się do nich nie wrócić / tedy Bog nie inše-
go nie chce do dosyć vczynienia dalszego. Tamże:
Te rzeczy nie potrzebują ani wiela dni/ ani lat/ ale
tylko przedświętego vmyślu/ tednym dniem by-
wają wypelnione. Augustyn: Dosyć vczynienie po-
tury jest / przyczyny grzechom wyforzenie / ani się
ich więcej dopuszczáć. A iz Doktorowie czasem iako
mużn/ płacz/ post z. zwáli za grzechy dosyć vczy-
nieniem: tedy to czynili/ nie dla tego/ aby mieli być
tego nimmánia/ ze temi rzeczami ludzie Bogu mo-
gą grzechy y Karanie docześnie y wieczne nágro-
dzić/ za nie dosyć vczynić/ onego vblagáć / y sobie
odpuszczenie y żywot wieczny / zaskuić. Bo oni
wiedzieli znałki słowa Bożego/ iz sam Jezus Ary-
stus jest dosyć vczynieniem za grzechy y Karanie
ludzkie / iako się z nich pokázuie. Hilari⁹ mowi:
Przystoyné to jest ludzkiego wstydu wyznánie/ a-
by swoje wprowadzenie przez Duchá swiętego
do niebie dobrej (żywot wieczny przez dobrą nie-
mą rozumie) nie swoicy zasłudze hárdnie przypis-
ował/ ani przez dosyć vczynienie pobożney poslu-
gi tego sobie jodał: ale tego wšytkiego czekał ku
obráśnieniu w sobie imienia Bożego/ aby rozumiał/
iz dla części imienia Bożego jest w niebie dobrej.
Ambrosius: Przyszedł pan Jezus/ ktory náše Kará-
nie do krzyża przybil/ grzechy nam dárował. W-
ktorego śmierci vspřawiedliwieni jesteśmy / aby

Bern.
In Cant.
Serm. 38.

Epist.
190.

Bonav.
In lib. 4.
Sēt. Dist.
15. q. 1.

Scot.
In lib. 4.
Senten.
Dist. 15.
Et Hof-
meister
in cap.
24. Luc.
Euseb.
lib. 5. c.
27. & lib.
6. ca. 27.
39.
Sozom.
lib. 7.
cap. 16.

wszystek świat oczyszczone był tego grzechu. Jeszcze te-
dy w tego śmierci odpuszczone nam są grzechy/ te-
dyć meki i karanie grzechom naszym w śmierci te-
go / umarło / y gwoździami krzyża tego przybite
jest. Bernardus mowi: Grzechy twote wielkie są / y
należbyć wielkie / żadnym sposobem za tak wiele
grzechow / y za tak wielkie złości / choćbyś się z ko-
ry obłupil / dosyć nie uczyniś. Tenie: Dosyć uczy-
nienie jednego (to jest Krystusa) wszystkim jest po-
czytane / iako tego / który sam jeden w wszystkich grze-
chach nosił; a inszy nie jest znaleziony / któryby dosyć
uczynił. Abowiem głowa y ciało jeden jest Kry-
stus: dosyć tedy uczynił głowa za członki. Ite-
wet y Schelastikowie / nie tylko Patres, ná to że
zwadził / i sam Jezus Krystus jest skutecznym do-
syć wczynieniem za grzechy nasze. Bonaventura mo-
wi: Pomiędzy człowiek nie mógł za tak wielką o-
brażę dosyć uczynić / przetoś dał Bóg zbawiciela
y pocył. Dnia / któryby dosyć uczynił za obrażę:
itądie w samej wierze meki Krystusowej bywa
odpuszczenia wszelka winá / a bez wiary tego żaden
nie bywa usprawiedliwion. Scotus: Nie może się
dosyć stać za grzech / jedno w mocy meki Krystu-
sowej. Ale dla tego iálmuzne / płacz / post / c. (acz
miewasme) zwáli dosyć wczynieniem: i te rzeczy
wierzchożne / iako iálmuzná / post / wyłączenie od
społeczności / płacz / iáwne pokutowanie / były ná-
kiem / wyświadczeniem wstydu y żalu serdeczne-
go / który mieli iáwne pokutujący za iáwne grze-
chy / y pomekąd były dosyć wczynieniem Bóstioło-
wi. Abowiem stáry Arześciánie to byli postáno-
wili / świádczy Eusebius, Sozomenus, Tertullianus,
Origenes, Cyprianus, Augustinus, y inszy: aby ci /

ktory iáwne grzeszyli / iáwne też y pokutowáli
y karáni byli: y zwáli one pokute y wyłączenie do-
syć wczynieniem / Dla tych przyczyn / to postánowi-
wszy. I. Aby się dowiedzieli / iesli szczyrze y serde-
cnie za grzechy żálu y pokutują. II. Aby się y
drudzy bali / nimi się karáli / grzechow się strzegli.
III. Aby to było iáwno niewiernym / że Bóstioł
Arześciáński nie uczyswey wołay / ani w grzechach
klońnikom nie pobłaza. IV. Aby się obrázonemu
Bóstiołowi Bożemu dosyć stáło. V. Aby za iá-
wne grzech / pokazali też iáwne żal y wstyd: y dla
tego; powinni byli pokázować iáwne znaki poku-
ty względem grzechu / za wzniáciem kóścielnym.
VI. Aby wszystkim iáwno y wiadomo było o ich
pokucie / ábo wyłączeniu. Czymi wszystkim do-
ktorowie świádczą / samisze wyświádcząc. August:
mowi: Kto pokutuje / koniecznie niechay pokutuje /
a żáłość niechay łámi pokázuie. Tánie: Który
wiele ich obráził / grzesząc: potrzeba aby ich też wie-
le ubłagał dosyć im czyniąc. Tenie: Jáko żáłość
jest pokucie towarzyszą / tak też / świádkami są
kłości. Głozá mowi: Pozwierżchne dosyć wczynie-
nie / jest znakiem struchy serdeczney. Táś Głozá
mowi: Dla tego bywa żáłożona pokutá za grzech /
aby się dosyć stáło Bóstiołowi / który jest zgor-
son. Czego y sam Bellámin nie przy (acz ná in-
szym miejscu przeciwnym jest sobie) mowiąc: Jás-
li płacz / Krzyk / nie są iáwnymi znaki żáłości / pra-
wdziwa pokutá / znaki ma przydane pozwierżchne.
Co się tycze onego miejsca / gdsie mowi Dániel /
według przetłumáczenia z Vulgary / Nabuchodo-
nozorowi: Kády moiey posłuchay Arólu / a grzechy
twote iálmuznámi odćupuy / y nieprawości twe

Tertul.
lib. de
Panit.
Orig in
Psal. 37.
Cypr.
lib. 3.
Epist. 16
& Ser. de
Lapsis.
August.
lib. 1.
Cap. 6.
de Sym-
bol ad
Cate-
chum.

Aug. lib.
de vera
& falsa.
Panit.
Cap. 10.
& 11.
Lib. Ho-
miliar.
Hom. 50
Glosa.
Dist. 1.
de Pá-
nit. in
Canon.
Vtrum.
Et Sicut
Bell. lib.
1. cap. 3.
17. 20.
de Pá-
nit.
Dani. 4.
24.

Pet. I.
11.

Dan. 9.
24.

Dan. 9.
11.

Bellar.
li. 4. ca.
3. 4. de
pauit.

miłosierdziem nad v bogimi / a za snadź Bog przebaczy złości twoich: tedy to miejsce po zabobonnikach / wymyślne dosyć uczynienie ludzkie za grzechy forytujących / nie jest / z tych racy. I. Dániel miał tegoż Duchą s^o Ktorego Piotr s. / wiedział to / że skazitelnemi rzeczami srebrem albo złotem odkupieni być nie możemy / iedno Krowię niepokalanego Baranka Jezusa Chrystusa / Który jest v błaganiem y dosyć czynieniem za grzechy nasze: o Którym Mesyasu samie Dániel prorokował / iako miał grzechy zgładzić / y sprawiedliwość wieczną przywieść / y dla tegoż sam nie tylko od zlor / srebra / ale też od postow / iak muż / y wszelkich dobrych czynkow / appellował do miłosierdzia Bózego / iako czytamy tamże. Nie mógł tedy radzić Krolowi / aby v Bogu grzechy odkupował / y za nie iak mużnami y pieniądźmi dosyć czynił. II. Toż miejsce z gruntu walc dosyć uczynienie ludzkie. Bo temu słowy Dániel Krolowi / za pokutę prawdziwą / Ktorey znakiem pozwierzhnim miała być iak mużn / obietnicę z łaski y miłosierdzia Bózego / nie za żadną zapłatę y okup / grzechow odpuszczenie / mówiąc / A za snadź pan Bog przeżyży / przebaczy / albo odpuszc / złości twoich. Co Bog miał Krolowi z łaski przeżyżyć y odpuszc / za to temu Krolowi mógł ani miał pieniądźmi dosyć czynić: y / co Krol mógł pieniądźmi odkupić / w tym mu nie potrzeba było miłosierdzia y odpuszczenia Bózego. III. Jestli Nabuchodonozor miał odkupować grzechy; tedy / według Kzymianow / albo miał odkupić winy / albo doczesne karanie. winy nie mógł odkupić: bo sami wyznawali Kzymianie / że winy nie może Krom Chrystusa nikć odkupić. Karania

też doczesnego nie mógł odkupować: a to dla tegoż / według nauki samychże Kzymian / ci tylko mogą odkupić doczesne karanie / Którym winą w Chrystusie jest odpuszczona / Ktorey z Bogiem poiednani są; a i z takim nie był Krol poganin; tedyć nie mógł grzechow odkupować: a za tym / według nichże samych / nie mógł mu Dániel do tego radzić. IV. Tłumacze Biblii świętey / z żydowskiego ięzyka na in / inaczey niż Vulgata / to miejsce przełożyli. Pagninus w Łacińskiej versiey temi słowy: Grzechy twoie / Krolu / sprawiedliwośćią odkup / y / a nieprawości miłosierdziem v bogich / (si forte sit prolongatio paci tue) iesli snadź będzie przedłużenie pokoiu twoiego. Według Ktorey versiey Pagninowej / Dániel Krolowi za czynieniem iak muż / nie odpuszczenie grzechow / ale przedłużenie pokoiu y Krolowania obietnicę. Iny zaś tłumacze tak przekładają: Grzechy twoie / o Krolu / sprawiedliwośćią (abrumpe) oderwi / a nieprawości twoe łaskę przeciwotrapionym / iesli snadź będzie iakie przedłużenie pokoiu twemu. Przy Ktorey Kolwiek versiey zostaniemy / z o konieczności tekstu ten być zmyśl słow Dániela Proroka obaczmy: Ponieważ Krolu przez to widzenie we śnie / Bog za twoie bawrochwálstwo y sprawy tyránstie a pychę pod niebo wymośla / grozi tobie rozzerwaniem Krolestwa / ciebie słunieniem z Krolowskiego Miestatu / przetoż ia tobie radzę / chciatlibys tego wysć / grzechy y nieprawości twe od siebie oder / odrzuć / a sad Bóży strąsiny wprzód prawdziwą pokutę / do sprawiedliwości się vday / czego znakiem będzie / gdy ty z ludem Bózym y z insemi poddanemi / twoim tyránstwem strapionemi przez

Tremellius & Iu
nius.

Tertul.
de Pan.Serm. 1.
in An-
tonio. B.
Mariae.O: gna-
niu.
August.
Apud
Gratia
distin. II
Ca. Ec.

ten czas / będniesz się łaskawie obchodził / gdy na-
grodiłeś / oddałeś / wrociłeś / coś poddanyim niespra-
wiedliwie wydał / y tak w zgledem ludu ktorychś
też drapieżstwem obrącił / grzechy odkupiłeś. Doktor
rowie Erześciński / rade Dánielowo y pokute /
buchodonorowe iawnę przypodobywaś / y
przysrownywaś / do oney pokuty iawnę / ktorą
czynili iawnie grzeszący / czyniąc dosyć łaskotowi:
Znać że tych słow nie rozumieli / o nagrodzie y od-
kupieniu grzechow Bogu: ale o nagrodzie krzywd
ludziom subozonym y wkrzywdzonym. Gwałt te-
dy wielki czynią pismu świętemu ktorzy tych słow
Dánielowych / przeciwko tego nauce / ku podpór-
ciu myślonęgo od ludzi dosyć wezmiennia za grze-
chy przed Bogiem / naciągają. Lecz my te nauki o
skutecznyim a doskonałym dosyć wezmiennia naszym
w zaśludzie Krystusa Páná / y o darcemym z łaski
Bożej grzechow odpuszczeniu / Doktorom Bo-
nárden zámknę / ktorego słowa godne są pamięci /
a te są: Świadectwo / ktore świadczy Duch ś.
duchowi naszemu / wierząc w tych trzech rzeczach
należy: Naprzód bowiem to potrzeba wierzyć / iż
grzechow odpuszczenia mieć nie możesz / tedy naprzód
miłosierdzie Boze. Druga / że nie możesz mieć zgo-
łą żadnego dobrego wezmiennia / ieslić y tego nie da
Pan Bog. Trzecia / że żywota wiecznego / nie mo-
żesz żadnem wezmienniem zasłużyć / ieslić z łaski nie
będzie dany.

Pytanie. Jeslić zegnáníe rako w sytko / albo
iednym / bądź też dwiema páley / bydlá / ludzi / czo-
lá / pierśi / ramię / y inšych rzeczy / zc. należy rzy-
wść Arześciánom / na obrone przeciwko pátá-
nom / czárom / błyskáním / chmurow / truźnóm /

chorobom / nieprzyjacielom / zc. y zacyńając co-
kolwiek / bądź iedno / púto / oblocząc się / w drogę
iádo / przy świetle / i iádo / zc. bądź też element
pospolity do sprawy Sakramentney odłączając /
y poświęcając

ODPOWIEDZ. Nie należy / y nie jest to rzecz
potrzebna. Co się pokazuje z tych przyczyn. I. Ze-
gnáníe nie ma gruntu w słowie Bozym / ani do-
wodu z pismá ś. Augustinus, Tertullianus, Basilus,
mowi: Atoż pismo znakiem krzyża zbawienie
przynoszące / náczyło wierne znaczyć się? Glo-
śa do kłáda: pismo stárego y nowego zákónu / nie
bicy zegnánía znakiem krzyża. Toż mowi Bellar-
minus: Woda święcona / znak krzyża / Eorczimy /
y inše ceremonie krzest vprzedażące / w piśmie
śwíetym nie znádują się. Ponieważ tak: tedy ono
na płacu zostáć się nie może / co niektorzy zegnáníe
wywodzą z figur zákonných: Bo ona krewo Bó-
ránkora / znaczyła / nie zegnáníe / ale krewo Krystu-
sowe / iáko wyznawa Grzegorz wielki. Ono TAV,
wykłáda się zákon / iáko piše Hieronim / ktory jest
na sercu wiernych wybity. II. Syn Boży / ludzi /
Sakramentow / chlebow / zc. nie zegnał / ale im blo-
gośláwił. Czytamy v Mártben: świętego / y v Ja-
ná świętego / iáko Pan chleb y ryby błogośláwił /
nie zegnał. Takż zegnáníem z chleba Sakrá-
mentu nie czynił / tylko on chleb błogośláwił / to
jest / dając nad nim czynił / iáko piše Ewángeli-
stowie. Waga Jezuita toż zeznawa mowić: Za-
den tego nie przy / i poświęcać nie inšego nie jest /
tedno błogośláwić / gdy i tak páwel ś. iáko y in-
šy trzey Ewángeliści piše / iż błogośláwił
słowem Krystusa mowiącego / To jest iáko mow-

clerast.
Tertul.
lib. de
Corona
militis.
Basil. li.
de Spi.
Sancto.
Cap. 27.
Gofa in
Canon.
Ecclef.
dist. 11.
Bellar.
lib. 2.
Cap. 24.
de Effect.
Sacram.

Exod. 12.
Greg.
Hom. 22
1 Cor. 5.

7.
Ezech. 9
Hier. in
Cap. 9.
Ezech.
Hier.
31. 33.
Mat. 15.
36.
Ioh. 6.
11.
Vega
Lib. de
Euchar.
fol. 10.
Theiss.

chleb był poświęcony. Abowiem nie jest to błogośławie/znak uczynić/iako głupi rozumieją. Co gdyby inaczej było / tedy miał rzec Łwamelista/ Znak uczynił mówiąc. Ale/ rzeczy iakiey Eolwice dobrze iżyć/ktorym sposobem Bog Abrahamowi błogoślawił/mówiąc: W naszymi twom będa w błogośławione wszystkie narody. Czytamy w Łukasza świętego/ Kiedy Apostołom błogoślawie miał/ rzec podmość/ słowa są tego: Podmożysz rzec błogoślawił im. Tenże Syn Boży nie podał nam brom na ściana/na czary/na chmury/na choroby/na truciżny/na błyskawice/żegnania: ale imię swoje/ modlitwy do pana Boga/ post prawdziwy: bo tak mówi w Marka świętego/ Przez imię moje dyabliści wyrzucić będą: a w Mattheusa 10. mówi/ Ten rodzaj dyabliści nie wychodzi iedno przez modlitwy i post. Żegnania nie wspomina/ znając że to kreślanie ściana nie odpędzi. III. Apostołowie święci ludzi nie żegnali/ ani żegnać czytali/ znając że trzysia na dyabli/ na choroby/ na truciżny/żegnania nie wstawiali: tylko modlitwy/ słowo Boże/ wiara/ pobożność/ imię Chrystusowe / w imię którego wszystkie zaczęli / y ktorzy dyabli wygani/ choroby wzdawiali/ żegnania. Czym czytamy w liście do Tymotheusza. Połkamy poświęcone bywają przez słowo Boże y modlitwy. A do Kolossensow mówi tenże Apostoł: Cokolwiek uczynicie mówią albo skutkiem/ czyście w imię Jezusowe/ dźwignąc Bogu y Oycu przeka. A do Filipensow mówi: W imię Jezusowe wszelkie kolano wpada / niebieskie y ziemskie. Tenże Apostoł / gdy wyganiał dyabli z iedney Panny/ nie kropił iey/ ani żegnał/ ale tylko to mówił/ iako czytamy w Dziejach Apostołów:

Luc. 24.
50.

Mar. 16.
17.
Mat. 17.
21.

1 Tim. 4.
5.
Colof. 3.
17.

Phil. 2.
10.

Ad. 16.
18.

Rozkazując przez imię Pana Jezusa Chrystusa / abyś od niego wyszedł. Wskazaniem ręk chore wzdawiali/ podług rozkazu pasciego. Tenże Apostoł Paweł 6. broń na ściana/ na czary/żegnania. Wypisuje w liście do Efezow/ także 6. Piotr w liście pierwszym/ y święty Jan w liście swoim: Żegnania zamilczeli/ czego by nie czynili/ gdyby byli rozumieć / że żegnaniem może człowiek ściana wyciążyć/ y od siebie odegnąć. Pamięć iaką Chrystusa Pana/ ktorzy nie żegnaniem/ ale piśmieniem świętym ściana poraził / ktore nazywa Chrysostrymus zbroją przeciwko ścianowi. A i niektórzy mówią / żeby żegnanie miało być wstawą nie piśmieniem Apostołów/ myślisz na tym bardo. Abowiem święci Apostołowie czego wstanie czytali / to potym na piśmienie świętym zostawili: o czym świadczą święty Paweł/ w liście do Koryntow/ y Doktor Ireneusz. Żwając też Apostołów wstawą Doktorowie/ iako Epiphaniusz tydzień przed wielką nocą poświęcił o chleb iedząc a wodę piąc. Augustinus dawał nie Sakramentu dzieciom małym nazywał wstawą Apostołów: a przeciwko przeciwnicy onych nie przestrzegał: bo nie miał gruntu w słowie Bożym. Niechajże nam też za złe nie mają / że my też tej wstawy myślonę nie przestrzegamy. IV. Doktorowie niektórzy po czasach Apostołów to żegnanie postanowili tym wymyśleniem / aby było znakiem Arześciństwa / rozszkoleniem Arześciów od pogan/ y aby tym znakiem dawali znak/ i nie tylko się nie wstydzali za wstawianego Chrystusa/ ale też w nim wszystkie nadzieje zbawienia pokładali. Iustinus mówi: Cechy y znaki/ ktore w nas są/ tey rzeczy (to jest miłości/ śmierci Chrystusa Pana) trzysia

Ad. 28.
Mar. 16.
17.

Eph. 5. 12
1 Pet. 5.
8.
1 Ioh. 5.
5.

Mat. 4.
10.
Chryso.
Hom. 2.
in Mat.

2 Cor. 1.
13.
2 Cor.
10. 11.

Iren. li. 3
Cap. 1.
Epiph.
in Comp.
pend.
doctr.
August.
lib. 1.
de remis.
peccat.
Et Merit.
cap. 24.

Iustin.
Apolog.
2.

August.
Serm:8.
de verb:
Apost.

Lib. de
coro:
Milit:
Lib. 4.
Epist: 6.
In Psal:
141.
Minuti-
us in O-
ctavio.

Niceph.
Lib: 8.
cap: 82.
Hist.
August.
Serm. 19.
de Sactis
Et in
Psal. 141
lib: 2.
cap: 24.
de Effic.
Sacram.

zowey) moc potężną. Augustinus mówi: Aż do ko-
wie tego świata (to jest pogań) sydyż z nas dla
krzyż Krystusowego / y mówi: Jakiż serce ma-
cie / ktorzy Krystusa wkrzyżowanego chwalcie: Ja-
kie mamy / y owsem nie wstyd. Tamże: Aby się czo-
wiek za krzyż nie wstydył / na czele go czyn / go nie
jest wstydu nieyść. Ony jednak ceremoniey ryl-
ko na czele używali: potężnie się z Doktorow / tro-
rzy mówili / iako Tertullian / Cypryan / y Augustyn /
Czolo znakiem krzyżu trzem: a Rzymianie / to-
czyli od czola do pasa. A wszak oż ta ceremonia
wolna była: co się potężnie z onych słow dawnego
Kościoła / ktorzy mówili w Numerus: My krzyżow-
nie chwalcimy / ani o nie dbamy. W niey nie wspano-
waliśmy / mocy / Rukn nie potężdano / ani zamy-
kano: nie w świątyni Krystusie wkrzyżowanym. A
nie onemu znako wi odegnanie szatana / czar / wzdro-
wienie chorob przypisowano: ale wierze w Kry-
stusa wkrzyżowanego / ono tylko za czele y ma-
mocy mać. Co się potężnie nie tylko z Justyną /
ale y z Konstantiną Cesarzą / ktorzy choć kazal na
chorych iak małować krzyż: jednak w nich nie
wśal / onym nie nie przypisował / ale samemu Kry-
stusowi. y dla tegoż iako piśe Nicephorus, na-
krzyżami te słowa kazal piśać / Jezus Krystus ży-
jący. A iesliby niektórzy Doktorowie żegnani
iako moc przypisowali na szatany y na czary: tedy
to nie ma nikogo obchodzić. Abowiem te y dru-
dzy / iako Augustinus, co o nim zeznawa y Bellarmi-
nus, żegnanie Sakramentem nazywali: Czemu nie
wierze Rzymianie / bo iac się osmi / niżsto śiedmi
Sakramentow. Też wolność y mymamy to przypis-
mować / Doktorow / co się z piśmem świętym zga-
za.

03a. V. Jesli sie dítaly iáké cudá przy zegnáníu/
 tedy sie to estálo nie zegnáníem/ ani kresláníem/
 nie charáktérámi / ani syllábámi/ ani dźwiękíem
 słow: ále słowem Bożym / modlitwámi uabożny-
 mi/wiárą w Krystusa wkrzysiówanégo. Abowiem
 sátan/ czáry/trucizny y chmury/ zegnánia sie na-
 mniemy nie boia/ánich tym wstráśsy: (A iesli sie czá-
 sem rzekomo boi sátan/ tedy to czyni dyrtcz/ sła-
 cznie/ zmyślájac iákoby sie znáku krzysia bał/ áby
 onym zmyślonym baniem ludzi w zabobontech w-
 twierdził/od rzeczy/kuřku y mocy/odwiodsy/ kto-
 ra sie nam zráwiła w śmierci krzysiowey Krystusa
 pániá/ mamy tego wiele przykładów. Sýlaryon
 czásu potius w strogich wrzákách/ ryłách/ y pi-
 skách / widząc á ono sátáni náń nácieráł konno/
 choćsia zegnał/nie mu to nie pomogło: áż kiedy iá-
 wyzwać Jezusa Krystusa/ wciáhnęło dyabełstwo/
 świadczy Hieronymus: Coż pomogło Wiktorowi
 III. Papieżowi zegnánie przy Msey winá w kielis-
 chu/ ktore oney trucizny nie odmiéniało / ktore mu
 nágotowáli tego nieprzyziáciele: bo wypiówszy z kielis-
 cha/ y nurzec musiał: piše Martinus Polonus y Nau-
 clerus. Toż sie przydáło Cesarzowi Henrykowi 7.
 ktorego inniż otrul w sákrámenicie zegnánym/
 piše Nauclerus y Cromerus. Iżáż owych piorun nie
 zábija / ktorezy zegnáníem chcą rozpródić chmury:
 Iżáż onych nie imnie sie kula / strzála/ ktorezy ch-
 átkery y krzysyfi przy sobie miewái? Jesli sie sát-
 an zegnánia boi / á czemuż czárownice/ ktore se
 dyabły narabiáiá/námmieyńszego czáru nie wczynia-
 bez zegnánia y wody śwíeżoney? VI. Iż w zegná-
 niu pozytki/nie tyłko potoczne/ále y duchowne po-
 řádnio: á między innymi / w zegnáníu od czolá do

To same
August:
radzi
Epist. 48
III. 112.
Wie-
dzac że
bledzils

Hier.
In vic.
Hilar.

In vita
Vido. 3.

Nauch.
Volum.
Gener.
44.
Crom.
Lib. II.
Rer. po-
lonic.

pásá / od pásá do ramię / wywodzić ucze trzech
 Boskich osob: tym dowodem więcej Tryany w bla
 dzie wtwierdzą / jeżeli samych siebie w wierze
 umacniają: bo gdyby się godziło takowym wywo
 dy narażać / rychby tym ystowym zegnaniem
 pokazało się Tryanństwo: Abowiem gdy ręką na
 czoło kładą / mówią / w imię Oycá / gdy ręką od
 czoła do pásá znają / mówią y Syná: gdy zaś ręką
 od pásá do ramię podnożą / mówią y Duchá św:
 tedyć tym zegnaniem wskazuje / iż Wielec jest wiste
 sy / Syn młodszy / Duch święty średni. A nie tylko
 Kobey się Tryanństwo pokazało / ale y Nestoryan
 stwo / które miasto trzech osob wnośi cztery: co też
 y to zegnanie w sobie mieć musi: Bo Oycá na czo
 le znaczy / Syná na pierśiach: Duchá na ramię
 lewym: á na prawym świętego: To cztery osoby
 będą. A jeśli kładzie nie rozdzielać tych słow /
 Duchá świętego na ramię lewym / toć będzie
 krzyż nie zupełny ale ná kształt litery t. opak wy
 wroconey. VII. Rzymianie zegnaniu palcy przy
 pisują y przywłaszczą odegnanie szatana / zepszo
 wanie czar / odpędzenie chmur / odbicie kul y strzał /
 wzdrowienie chorob / poświęcenie Sakramentu /
 iadła / szat / domow / moc nad bydłę y wilki / twierd
 ząc y rozumiejąc że przez tego zegnania nie się
 estać nie może / Sakramenta bez niego nie mogą
 być / pokarmy bez niego są nieczyste. Co się pokazuje
 nie tylko z owych krzyżyków w modlitwach
 oznaczonych: Nie tylko z świętego Gracjusza /
 który wilki zgnął / aby ludzom szkody nie czynili /
 takó czytamy lib. Conformat. fol. 112. Ktore y dziś
 mogliby rżnia nasładować / á wilki przeznaczyć /
 ludzom wielką škodę czynią: Ale y Pontyfikału /

Pótefic:

w którym Biskup święcąc rżnia / rżce im mazać / y
 na nich krzyż krzyżem czyniąc / mówi: Aż po
 święcić pamięć rżce przez to pomazane y nasze
 poświęcenie / aby coś ołwień będą zegnając było prze
 zegnano / y coś ołwień będą poświęcać było po
 święcono. Y z Skargi / który śmiał napisać: zna
 kiem krzyża bywa poświęcone ciasto Paskie. To
 nie słowy onymi / To jest ciasto moie / takó twierdzi
 Bellarminus. To on chleb / który Pandawał wcz
 niem / zowąc go ciastem swym / nie był Sakramen
 tem; bo go Pan nie zgnął / tylko błogosławił / to
 jest / dając nad nim czynił. Toć one pokarmy kros
 tych Pan Krystus na puszczy nie zgnął / były nie
 czyste. A zapomniawszy się napisał w kazaniu ná
 Pomediatel Wielkonocy w części pierwszej:
 Także ludzkie błogosławieństwo / gdy chleb zegna
 my / ábo v stole porządy / rżczy się zegnaniem ná
 sym nie mienia / rż. VIII. Sami sprzeciwimy / á le
 baczniemy / nie káž vřác w zegnaniu / ani mu mo
 zy takie przypisować / Rowá są Rozmówce: M
 ani w Krzyżu / ani w znaku krzyża nádzicie zbá
 wienia nie pokładamy; ale w samym Krystusie v
 Krzyżowanym / którego temi znaki widomemi zna
 czymy. A dla tegoś też wierzymy / że bez tych zna
 ków moie cłowię zbawienia wiecznego dostać
 nie. Bellarminus mówi: Mocy ani w znaki /
 ani w dźwięku / ani w liczbie syllab / nie pokładamy.
 Tenże: Skutek daleko więcej pochodzi z wi
 ry / y z duszności / y z nabożeństwa zewnętrznego / á
 nieli z samego znaku krzyża / rż. A przetoż my te
 ceremonie opuszczamy / takó nie potrzebny dla ro
 zumnych zabobonow / przykładem Arola kędzi
 eřá: który onego wřá zepsował / gdy go mełtorzy

venet.
impres.Skar.
Artic. 3.
fol. 211.Bellar.
Lib. 4.
cap. 13.
de Euch.

fol. 190.

Hof.
Lib. 3.
de Trař
Bellar.
lib. 1.
cap. 20.
de Sacr.
in gene.
re.
Lib. 2.
cap. 30.
de imag.4 Reg.
18. 4.

vzywáli ná bá: wochwálstwo: aby ták práwda y
moc Krystusa pána/ byla zátrzymána/ w piśmie
świstym/á nie w krzyżách.

O świce
ceniu
rozma
itych rze
cy.

1 Tim. 4.
5.
Pokar-
my.
Napole.

1 Cor. 6.

13.

Rom. 14.

17.

Rom. 14.

14.

PYTANIE. Co też rozumieś / o świceceniu po
karmow rozmaitych/napoiow wśeláctich/ wody/
bágná/dzwonow/ágnustow wóstowych/ogniow/
popiołu/zé. máiali te rzeczy być świccone dla zglá
dzenia grzechow y zbawienia dusznego/ ábo dla
przydania iákiey świętobliwości/y mocy.

ODPOWIEDZ. Páwel 6. w liście do Tymoa
teusza/ wcy poświęcać wśeláctie pokarmy y na
poie słowem y modlitwą / wśákoż nie ięgnaniem
áni kropieniem: słowá tego są/ Nie ma być obrze
cono iestliby z dziekowaniem przypinowano było.
Gdyż poświęcono bywa przez słowo Boże y mo
dlitwę: Dla tego/ábyśmy tym poświęcaniem pá
ná Boga o nie prosili / onemu zá nie dziekowáli/
temu się modlili / żeby nam były ku zdrowiu z lástki
tego. Nie káże ich też áni zátlináć / dyabelstwá z
nich wyganiáć / áni ich káże dla obrony duszney/
dla zbawienia wieczne^o/ y odpuszczenia grzechow/
świccie: wiedział bowiem/ że pokarmy náleżą bren
chowi / nie zbawieniu / iáko sam zeznawa w liście
do Koryntow mówiąc: Pokarmy są dla brzucha.
á w liście do Rzymian mówi: Arolestwo Boże
nie jest pokarm ani napoy. Nie káże ich też dla te
go świccie/áby máły być zle y nieczyste: bo tákie
záraz mówi: Cołowiek Bóg stworzył/ dobre jest.
A w liście do Rzymian mówi: Niemáš nie coby
przez się było nieczystego. Zle tedy czynis zbawie
dzeni Krześcánie/ Etorzy nie pominie ná iedyn
co zbawiciela Jezusa Krystusa/ dla zbawienia du

śne^o świceca ięgnaniem/ kropieniem/ káżeniem/
rozmaite pokarmy y napoje/ w nich Duchá 6°. zát
mykáio / one zátlináio: Eto by temu wierzyć nie
chciał/ niech czyta stáre y nowe Agendy y Mśáty.
A záz nie są iáśne słowá: zátlinám cie stworzenie
soli/ábyś była wśytkim ciebie pożywáiącym/ z dro
wiem dusznym y cielesnym. w Agendie Gnieźnie
Kiey jest / Aby to stworzenie soli / zstáło się zbá
wiennym Sákramentem/zé. Błogosław pánie to
stworzenie owśá / áby był lekárstwem zbawie
nym. A torzyby kóhwieł: zey słowny wśnáli/ niech
wezmo zdrowie cielesne/ y duszno obronę/zé. Bło
gosławis cie stworzenie winá/ przez wśytkie mocy
niebieśkie / ábyś było błogosławionym wśytkim
vzywáiącym cie / ku zbawieniu cielesnemu y du
śnemu. Pánie pošli Duchá świstego/ w to stwo
rzenie iádec zé. Co się tknie inśyich rzeczy świcece
nia/ świcci Apostołowie tego nie czynili/ áni nam
ná piśmie 6. podáli. Wody świccenia postáno
wał Alexander Pápiez / y zwał iá Sákramentem/
zeznawa y sam Bellarm. A torz świceca dla omý
wánia grzechow/ y odgániánia sátná/ mówiąc:
zátlinám cie stworzenie wody/zé. ábyś się zstá
lá woda poprzysiężoná ku odegánaniu wśeláctey
mocy nieprzyciációł/zé. A torz gdy się kropiá/ mo
wiá: Woda świceconá niechay będą zgládzone
grzechy náśe. Nie pominia iá Erem Pána Krystu
sowá iá má omywa grzechy náśe: Etego omycia
stáwamy się vczestníkami wiádro/ czego test zná.
Erem Arześ. A to wody świccenie / dla omycia
grzechow/ wśiete jest częścią od zydow/ Etorz me
czyśności zátome omywáne / nie grzechy / wyzna
wa 6. Páwel/ y Bellarm sam. Ono omycie w

Agend.
Mśál.
Craco.
Mśál.
Cracow.
Die Ste
phani.
Dieoá
nis.
Die Pa
chat.

Dist. de
Cofecr.
3. Can.
Aquam.
Bellar.
lib. 2.
Cap. 24.
de Sacra
effe.

1 Ioh. 1.
7.
Aq. 15.
9.
22. 16.

Heb. 9.
10.
Bell. lib.
1. Cap. 2
de Cult.
Sanct.
Num. 19
Iustin.
Apolog.
2.
Theod.
lib. 3.
Cap. 15.
Lib. de
Morbo.
Li. 1. de
Legib.
Lib. 2.
Fast.
Laet.
Lib. 3.
Lib. 6.
Aeneid.
Theod.
lib. 3.
Cap. 14.
Lib. 3.
cap. 15.
Hzeres.
30. 9. 17.

riagach Woysefowych / znaczylo omycie we krwi
Pana Krystusowey nasze / temie Apostol tamie
znawa. Czesćig tez wzięli ie od pogan: abowiem
pogani gdy do Kościoła wchodzili / kropili sie /
mi / świadczy Iustinus : abo Kaptani stali we
drzwiach Kościelnych / y kropili wchodzące / świad-
dezy Theodoretus. Abowiem nie godziło sie wnieść
do Kościoła nikomu / aż pierwey grzechy z siebie
omył: rozumiegc ieono kropicie grzechy zmywa-
ło: co sie pokazuje z riag Zypocratefowych / E-
ceronowych / y Quidiusowych / zc. Dla ktorego omy-
wania stało naczynie przed Kościołem y pogan
pełne wody / wspomina Lactantius: y kropido o-
wne / Virgilius wspomina. A meryłto sie ianu kro-
pili / ale domy / miast / y pokarmy / świadczy Theo-
doretus. Jednego czasu wszedł do Kościoła / ktory
zwano Fortune, Iulianus Cesarz Apostata / y z nim
Valentinianus Woyłki Arześciannu dobry / w tym
według obyczaju iqt ich kropic Kaptan: a widząc
Valent: na śacie swey kropka wody / rozgniewał
sie / y vderzył onego Kaptana / mowiąc mu: Tę-
myśleś mie / aleś mie pomazał. Skąd sie pokazuje
dwie rzeczy: Jedną / iako tamie mowi Theodore-
tus, iż pogani rozumieli / ze onym kropicieciem omy-
wali grzechy: Drugą / iż ten obyczaj kropicia nie
był zachowany y prawowiernych Arześciann: bo
gdyby był zachowany / nie obrzuli by sie nim by
Valentinianus, a mby go był przypomniał Theodo-
retus. A widząc Cesarz co uczynił tego Kaptanowi
Valentinianus, kazał go wsadzić do więzienia. Cze-
ściq tez wzięli świścenie wody y kropicie od Epi-
retikow: Abowiem Ebionite, iako świadczy Epi-
phanus. y Samarytani y Hemorobaptiste, umi-
a

* * * * * o kśięceniu rozmaitych rzeczy. * * * * * 165

y ywre kropili / nie dla omycia ciała / ale grzechow.
A tak niechay wie stroną przeciwną / z kąd ma ori-
ginal świścenie wody / y kropicie sie nig: ato nie
od Krystusa / ani od Apostolow tego; ale od ży-
dow / pogan / y Kacerzow. Ktore kropiciecie nie in-
go nie iest / iedno znieważenie Arztu / odnowienie /
powtarzanie / y poprawowanie tego; ktore potrze-
buie zniesienia y oddalenia. Bo iesli Augustyn one
go zmywania nog z wielo drugich nie pochwalal /
y radził ie opuścić / aby kto nie rozumiał / ze należy
do Krztu: daleko wiecey o tym kropicieciu to roz-
mieć mamy / ktore sie wkładło ze ztego rozumie-
nia. Czym czytay Bellarmin / ktory mowi: Iż
niekiedy przy Krście niektorzy byli zdrowieni / dla
tego; wiele ich wywść poczeło / oprocz Krztu / kro-
pienia: Dokłada iednak na inšym mieyscu: Nie
grzeszą ci / ktory sie nie kropią. A iż Arsa dowodził
wody / y inšych rzeczy świścenia / przywodząc cud
ktore sie działy przy kropicieciu / y Elizeusa / ktory
sola wodę zepsowaną naprawił: tedy na to la-
two odpowiedź. Iesli sie iakie cudy działy przy
kropicieciu wodą / tedy sie działy nie mocą wody
świśconey / (bo y teraz choć wywają wody z kła-
tey samis przeciwnicy / iednak przecis nie im nie
pomaga; a czarownicicy y czarownice ze diably
nababiając / bez mey nie nie mogą) ale z wywaniem
imienia Pana Krystusowego / z mocą wiary. C-
zym czytay Epiphaniusa / Eusebiusa / y inše. Co
sie tyse Elizeusowego cudu / tedy tam ten dowod
nie pomaga im nie / y owšem wadzi: bo on wody
ale sola naprawował / a oni dobre solą: on wody
nie z kłinał / oni z kłinałq: on dla wywania ciała
nego one wody naprawował / a oni dla omycia

August.
Epi. 19.

Bellar.
Li. 7. cap.
6. de Ex-
tre. un-
8. 10.
Lib. 4.
cap. 18.
de Rom.
Pontifi.

Epiph.
Hzeresi.
30.
Lib. 6.
cap. 8.
Hist.
Tripari.
Hist.
Lib. 9.
cap. 34.
4. Reg. 2

Bagno.
Kwie-
cie.
Missal.
Cracov.
Dysco-
ny.
Agnus-
ski.

grzechow y zbawieniu.

Bagno / Kwiecia / rozg rozmaitych zaklinanie y
zwichdybla wyganianie wneto od Pogan, o czym
pater przed pieśniami na kwiady.

Dzwonow swiecenie / raczey krzescenie / bo ie o
mywadio / madio / untona im dawadio / niepodobalo
sie ludziom pobożnym. Czytay o tym in Gravam.
Grav. 51.

Agnuskow wostkowch swiecenie / raczey krzescenie
nie / bo ich krzescio / iako liber Ceremoniar. zeznawa /
wynalazl Papiet Urban / ktorym te moc przywolae
szcza / i z gromy rozgamiadio / brzemienym dopomae
adio / grzechy gladio / wlasnie iako krew panna
Arystusowa / ogien adio / toncego ratuio: czytay
o tym bluznierstwie librum Ceremon. Abowiem te
Agnuski wostowe wymysliwshy Urban piaty / po
stat iderzy Cesarzowi za wielki vpominek / z tem
wierkami:

Lib. 1.
cap. 7.
Seccio. 7.
Ceregm.
Roma.

Balsamus & cera munda, cum Chrismatis unda
Conficiunt Agnum, quod munus do tibi magnum,
Fonte velut natum, per mystica sanctificatum;
Fulgura desursum depellit, omne malignum,
Peccatum frangit, ut Christi sanguis & angit:
Pragnans servatur, simul & partus liberatur:
Dona defert dignis, virtutem destruit ignis:
Portatus munde, de studiis eripit unda.

Te Agnuski krzescio Papietowie w niedziele prze-
wodno / i tak riga zeznawa mowio: A okrzywshy
wszystkie Agnuski Papiet modli sie nad nimi ze.
Valasfridus Opát zowie tego Agnuska yzdowio
ceremonio / y gamio.

Valasfr.
Lib. de
Ritibus.
eccl. ca.
19.
Ogien.
Caelius
lib. 8.

Ogien swiecenie vczynionego z ciernia / wneto
test od Pogan / nie przy tego Caeliusy Gyraldus. przez
ciwko iasnemu zaklaniu Bożemu / ktory mowi:
Nie naślady obrzydlości poganstich.

Popiolu swiecenie wymyslił Gregorz 1. Pa-
piez / o czym pisze Balas, ktory tak swiecio: Zakli-
nam cie popiele / ze. abyś nas od plugawstw grze-
chow naszych oczyscił.

Swiecenie Oleiu wynalezli Biskupowie Rzym-
scy / na wielki czwartek / Fabianus y Sylvester: ktory
teraz tak swiecio / a raczey czarnoc zaklinadio / za-
klinam cie Duchu naynieczystszy / y wszystkie nado-
sdo sátrámentu / ze. abyście odesli od tego oleiu / ze. A
potym zápaliwshy sosnowo szcepte / w nim Duchá
60. topio / mowio: Weźmi Duchá 60: y przed nim
kietadio y chwalo go / mowio: Wzdzi pozdrowion
swisty oleiu.

Swiecenia ziela vstávil Papiet Eutychieus,
powieda Discipulus: a Polydorus powieda / ze owo-
cow nie ziela. Ktore ziela tak swiecio: Ktoby kol-
wiek z tych ziel wypyal / aby wioł tak dusne iako
y cielesne zdrowie. Nie przy tego Wnieł w postyle-
li na dzień w niebowstácia Panny Maryey: Abow-
ciem te słowa tego sz / Ziele y kwiatki swiećimy
ku zdrowiu dusznemu y cielesnemu. a zápomniat
wsy sie / mowi: Wzrodow dusznych / ani ziela / ani
plaster / ani wszystkie Apteki vleczyć nie moga / ied-
no sam naywysshy Doktor Pan Bog wshchmo-
gocy.

Opuszczam Gromnice / A dádlo z Mirha / y in-
še nieznosne bluznierstwa / mae Syná Bozego
zniewazáioce.

PYTANIE. Ostatnie pomázowanie oleiem / ied-
ni jest Sátrámentem od Pána Arystusa posta-
nowionym?

ODPOWIEDZ. Nie jest. Co sie z tad potázui

Cap. 35.
Gyral.
de Diis
Sintag.
4.
Devt. 18.
Popiol.
Balz.
Cent.
Missal.
Cracov.
Oley.
Plat. in
vit. Fab.
Pius 2.
in vit.
Sylvestr.
Pontific.
Venet.
impress.
Ziele.
Discip.
Serm. 32
de Sanct.
Polyd.
lib. 6.
Cap. 14.
de In-
vent.
Missal.
Cracov.
Agend.
Cracov.
Dom. 12
post Tri-
nit. fol.
187.
Osta-
nie po-
mázua-
nie ole-
iem.

Nie jest
Sakramentem.

Amb.
Lib. 4.
cap. 4.
de Sacra
Cypr.
lib. de
Ablut.
pedum.
Lomb.
Lib. 4.
Dist. 23.
Cap.
Hoc.

Iacob. 5.
15.

ie. I. Pisma święte y Doktorowie Arześciński/ dwá tylko Sakramenty nowego zakonu wstawił/ Arześć y Wiczerz pánstka: o czym czytay wyiszej. II. Sakrament nowego zakonu májć być ssta nowione nie od żadnego stworzenia/ ale od same go stworzyciela Jezusa Chrystusa: ten też sam bo wiem postanowił Arześć s. y święto Wiczerz własne sakrament. Rzutdzie Ambrosius mowi: Wstawca sakramentu ktoż jest/ iedno Pan Jezus. A Cyprianus mowi: Wawyszy Biskup Pan Arze stus jest wstawca swego sakramentu. A iz ostatnie go pomazania Chrystus Pan nie postanowił/ ale sami święci Apostołowie/ zeznawa Lombardus, y to/ nie aby było sakramentem wstawicznym/ ale aby służyło tylko do czasu wzdrowienia cielesne: tedyć ostatnie pomazowanie nie jest Sakramentem. III. Pomazanie/ acz ma element widomy olej/ iednak nie od Chrystusa postanowiony/ co własnie należy samemu Chrystusowi elementy sakramentalne stanowią/ ale od Apostolow: Lecz nie ma sakramentalney obietnicy/ y znaku wsprawiedli wienia zbawienia/ y odpuszczenia grzechow: Co własnie służy sakramentem/ ktorę Arześć y wiczerz pánstka ma. Tedyć nie jest Sakramentem. Bo co się tycze onych słow Jakuba świętego: Podnieście go Pan; a jeśli by się grzechow dopuścił/ będą mu odpuszczone. Tedy tam mowi Apostoł o wzdrowieniu cielesnym/ o podniesieniu z choroby. A odpuszczenie grzechow zaś/ przypiszeza nie pomazania zwierchowemu/ ale modlitwie y wierze. Bo tak tam/ w tymże wieršu mowi: A modlitwa wiary zachowa niemocnego. IV. On olej/ ktorým pomazowali Apostołowie chore ktory wspomina

Arześć święty/ nie był Sakramentem/ ale darem cudownym wzdrowienia cielesnego/ zeznawa Ruardus, b Iansenius, c Bellarminus, d Dominicus a Soto. A iz olej ktorým ná on czas Jakub s. kazał chore pomazować/ tenże jest a nie inny o ktorým Mátteusz s. mowi: zeznawa Theophilactus, Beda, Occumenius, Concil. Trid. y Polydorus. Co się y z samego pisma s. wywieść snadnie moze: abowiem co Mátteusz s. mowi/ Pomazowali wiele chorych oleiem/ a bywali wzdrowieni/ to y Jakub s. mowi/ Pomazując go oleiem w imię pánstka/ y podwiedząc go Pan; tedyć ostatnie pomazanie nie jest sakramentem. V. Jesliż ono pomazowanie jest dla tego sakramentem/ iz/ kogo iedno pomazawo/ każdy był zdrow: tedyć za tym poydzie/ że y waz niedzianny/ wodá solona Elzenšowa/ plastr figowy/ Elzenšowa/ sadzawka Jerolimsta/ sliny/ y błoto pánstka Chrystusowe/ wkładanie rog Apostolskie/ cień Piotra s. y duszki pánstka s. będą sakramentem: abowiem przez te rzeczy mocą Bożą ludzie bywali wzdrowieni. Ale iáko te rzeczy nie były/ ani są/ sakramentami: tak ani ostatnie pomazowanie/ do czasu iáko y inise cudá trwające/ nie jest sakramentem. VI. Apostołowie święci nie przypisali się do pomazowania cielesnego oleiem/ wstawicznie/ abowiem rozmáćie wzdrowiali/ czasem samym słowem Bożym/ w imię pánstka Chrystusowe/ o czym czytamy Act. 3. Czasem wkładaniem rog. Czasem pomazowaniem oleiem. A dla tego darrowi wzdrowienia przydawali zwierchowney widome pomazowanie oleiem: częścią/ aby się nie zdáli wzdrowić charakterami czarnokształtmi: częścią/ iz w onych fiáinách oliwa była osobliwym

Mar. 6.
13.
a Act. 12
b In ca. 6
Marci.
c Lib. de
Extre.
Vnct.
cap. 2.
d Dist.
23. q. 1.
art. 1.
Theoph
in cap. 6
Marci.
In cap. 5
Iacob.
Concil.
Trident.
Can. 1.
Polyd.
lib. 5.
Cap. 3.
Num. 1.
4 Reg. 2.
4 Reg.
20.
Ioh. 5.
Ioh. 9.
Marci. 16
Act. 28.
Act. 5.
Act. 19.
1 Cor. 12

Act. 28.
1.
Mar. 6.
13.

Isai. 1.
Ezech.
16.
Luc. 10.
Belar.
Lib. de
Extre.
Vncti.
cap. 4.
August.
Ser. 215.
de Tep.

Teoph.
In cap. 6
Marci.

Domin.
Dist. 23.
q. 3. art.
2.

Mar. 6.

lekarstwem na choroby: kto chce mieć cyrta i rękę
Izaiaszowe / Ezechielowe / y Ewangelia Łukasza
świątego. VII. Doktorowie Arześciński am da-
wne Concilia, pomazowania oleiem nie zową sa-
kramentem: co y sam Bellarmin przyznawa. A
choć ie metkierzy wspominać y onego wywiałeś-
zali / po ki iestże trwał na on czas w Kościele dar
zdrowienia: iednak wykładali słowá Jákubá s.
o zdrowieniu cielesnym / nie o dusznym. Augustyn
przywiódł słowá Jákubá s. / Odpuszczenie grze-
chow modlitwie z wiara / á zdrowienie cielesne
pomazaniu oleiem przywłaszcza. Theophilaktus
mowi: Oley znaczy miłosierdzie Boie / y iakże Du-
chá s. przez ktorego od choroby bywamy wybawie-
ni. Temu słowu dawa znáć / ie on oley był znákiem
zwierzchownym daru zdrowienia cielesnego. Do-
minicus a Soto: Effect / skutek / ábo pożytek pomá-
zowania oleiem chorych / wstępuje y twierdzi być v-
zdrowienie choroby cielesney / nie duszney: y słus-
nie: zgadza się z Máriaem / y z Jákubem s. ktory má-
zác chore kázali / á ile Jákub s. dla zdrowienia
cielesnego / nie dusznego. A tak ostatnie pomazanie
nie jest sakramentem; ponieważ tego pomazanie
nie jest obietnicą / zdrowienie cielesne nie duszne /
ciátu Ruzyło me duszy: á sakramenta máia obie-
tnice zdrowienia dusznego / nie cielesnego / y duszy
Ruzy.

PYT: Mógł być w chorobie pomazanie ole-
iem y teraz ludzie Arześciński?

ODP: Nie máia. Co się z tad pokazuje. I. Oley /
o którym mowi Mária y Jákub s. był dar cu-
downy do czasu trwający / zdrowienia cielesne

Chorzy
nie se-
raz nie
mają

go / który na on czas trwał z pomazowaniem / iakó
y inise cudá / ktore wspomina Paweł s. w liście do
Koryntow / dla wtwierdzenia y podparcia wiary
chorujących / iakó mowi Hieronim: Korym kogo
jedno pomazano / każdy zaraz był na ciele zdro-
wiony. Co się pokazuje z Mária s. ktory mowi:
Pomazowali Apóstołowie wiele chorych oleiem /
á bywali zdrowieni. A Jákub s. ktory mowi:
Pomazujcie go oleiem w imię Pánstie / y podnieście
go Pan: ktory dar cudowny zdrowienia / i inis v-
stał w Kościele Bozym: czesć / dla miewdziejno-
ści ludzkiej: czesć / i z náuká Ewangelii s. tak
jest wtwierdzone / że więcej cudow nie potrzebuie /
iako świadczy Chryzostom y Augustyn: Wstało
też y pomazanie oleiem. Gdyby trwał dar v-
zdrowienia / byłoby potrzebne y pomazanie / y
trwałoby y teraz: ale iż wstało zdrowienie / wsta-
ło y pomazanie: Wstała rzecz / wstał y znák: tak
dlugo bowiem eno pomazanie trwało / po ki y
zdrowienie. Do iakó / po ki on wqz miedziány /
chustki Pawła s. y wkładanie róg / mály moc v-
zdrowienia / poty trwały: á gdy moc z daru Bo-
go onych rzeczy wstała / nie wzywano ich: tak też po-
ty óno pomazanie máło moc zdrowienia / i-
akó y inise cudá / było w wzywaniu: ktorey mocy i-
teraz nie ma / wstało v Arześcián / nie należy do nich
więcej / iakó y cudá inise według náuk Chryzosto-
mowey: do czego Ruzy one słowá Cypryanowe:
Gdy wstało naszymu zdrowie / wstała iaká / y
stał oley. II. Jesliby kto chciał náśladować te-
go co mowi Jákub s. niechayie zaraz wstanie effect
tey światłości / niechay chorego onym pomazaniem
zdrowi od niemocy. A bowiem onego pomazania

by po-
mázo-
wani
olejk.
1 Cor. 12
Hieron.
In cap. 6
Marc.
Cap. 6.
13.
Cap. 5.
15.
Chri-
Hom. 6.
in 1. Co-
rint.
Aug. lib.
12. cap. 5.
de Civit.
Dei.

1 Cor. 12
Mar. 16.
Chri-
Hom. 49
in Mat.
Cypr. li.
de unct.
Chri-
sm.

Ve supra

Niccen.
Canon.
12.
Carthag.
Can. 76.
77.
Ign. E-
pist. ad
Ephef.
Euseb.
lib. 6.
Cap. 36.
Histor.

Innocē.
Epist. ad
Decent.
Sige. in
Chroni.
Polid.
Lib. 5.

nia skutek własny był / zdrowienie ciała / iako
świadczy Marek y Jakub s. y Dominicus a Soto.
Niechayie yinse cuda czym / ktore na on czas trwał
ly / twimely / y synety. Czego iż Rzymianie czynić
nie mogą / mocy onych cudów czynienia nie mają:
ślinami / błotem / chustkami / zc. chorob nie leczą:
niechayie y pomazowania zaniechają: bo to jest za-
bobon / wywając znaki albo ceremonie / gdzie rzeczy
nie mają / gdyż znaki nie mają bez rzeczy. III. W
starym Kościele oleiem umierających nie pomaz-
owano: abowiem już za czasem wstała była iaska
cudowna zdrowienia ciała. Olei na lekarstwo y
na ratunek duszny / na obronę przeciwko szatanom
wi / y na zgładzenie ostatku grzechów nie wywano
ani miano: ale umierającym tylko Sakrament
wiecezcy Pańskiej dawano / łowem Bożym ich
poćieszywszy. O czym świadczy Concilium Nicce-
num: Concilium 4 Carthaginense. Ktore wywianie
Sakramentu zwał Ignatius lekarstwem nieśmier-
telności: a Eusebius potwierdzeniem wiary. Skąd
się pokazuje / że na on czas pomazowania nie wy-
wano: wiedział bowiem Kościół Krześcijański / iż
juz nie należało więcej do Krześcian / ponieważ
skutek tego wstał: ktorego był nie opuszczał /
gdyby był wiedział / iż roztazanie Jakuba s. 36.
wse / choć y bez skutku / ma być w wywaniu. IV.
Gdy po Apostołach za wstaniem daru zdrowie-
nia ono pomazowanie nie było w wywaniu / Inno-
centius 7. Biskup Rzymski wznowił ie / roztazując
chore pomazować: świadczy list tego / y Sigbertus.
O ktore pomazowanie gdy lud Krześcijański ma-
ło dbał / Sige 4. Biskup Rzymski / kazał go łowem
cznie wywając / świadczy Polydorus y Bergomensis.

A gdy przecie y na wstanie Felixowa nie nie dba-
no / y samirzeja o nie mało dbali / Carolus Cesarz
roztazał / aby rządz chorego oleiem pomazał / sed-
szy do niego. Tu każdy widzi / iż gdy wstał dar
zdrowienia / wstało było y pomazowanie / ktore nie
tychło po Apostołach Biskupowie Rzymscy do
Kościoła wnieśli / ale bez rzeczy y pożytku albo sku-
tku tego. V. Pomazowanie oleiem bez skutku y
zdrowienia / jest rzecz y ceremonia Heretycka y Fa-
cercka. Abowiem Heretycy Walemtiniani / iako pi-
ke Irenaeus / y Heraclonita, iako wspomina Epipha-
nius, śmiertelne / umierające / z swiata zchodzące /
oleiem pomazowali / onywali / dziwnych słow y
modlitw wywając: A czynili to / iako iż Doktoro-
wie uznawali / abyie onym pomazowaniem od-
kupowali od potępienia / y na przeciwko szatanom
wbroili. Toż / y tymie wynysiem / czynią Rzymscy
nauczycielowie. A tak niechay wiedzą / iż iakiey sło-
ty wyszli / y kto jest autorem ich takowego pomazo-
wania. VII. Olei / ktorego na on czas za Aposto-
łow wywano / dla zdrowienia cielesnego / po-
kazał y dar zdrowienia trwał / nie zgodzi się z tym
oleiem / ktorego dziś Rzymianie wywają / pomaz-
ując śmiertelne / y nie jest onym oleiem / ktory w
spomina Marek y Jakub s. Co się skąd pokazuje.
I. Apostołowie chore pomazowali oleiem prostym /
pospolitym: co od nich wszyski męktory ludzie
pobożni / wszelkie choroby wzdawiały oleiem pro-
stym / na on czas pokiten dar trwał / dla wtwier-
dzenia mdłych w Łwameliey: uznawali Historye
y sam Bellarmin: czegoby byli nie czynili / gdyby
Apostołowie olei święconym pomazowali. Rzy-
mianie zaś pomazują oleiem nie prostym / ale iako

cap. 1.
de Invē.
Berg. in
Chron:
l. 1. c. 116
de Legi.
Franc.

Irren:
Lib. 1.
cap. 11.
Epiph.
Hæref.
16.

Nie zgo-
dzi się
olei Pa-
pieści z
Apostol.
skam.

NOTA.

Histor:
Tup. li.
3. cap. 1.
Bell. li.

de exure.
Vnct.
Cap. 6. 9

Pontifi-
cale.

1 Tim. 4

4.

Ioh. 20.

22.

Mat. 28.

9.

Lomb.

Lib. 4.

Dist. 23.

Lib. de

ext. unct.

cap. 9.

Marc. 6.

Iac. 5.

omimowię / świeconym: który daję nie świeca / po
zdrowiają / rozmątych zabobonow wywając. A
świeci go nie ledą riod / ale sam Biskup: nie ledą
tydy / ale tylko w wielki Czwartek / tym sposobem:
Zaklinam cię duchu nanieczysty y wśytka nida
ido śatani / y wśytkie śatany / zc. abyś odfedł
od tego oleu / zc. aby był obrona duszno y cielesno /
tu wyniesieniu wśytkich boleści y niemocy. Trz:
Prosimy cię Pāme / wypuść Duchą ś. Poćieszc
iā z niebā / nā te tłuścōść oleu / zc. Potym śpiewa
19 / zc. Bōdzi pozdrowiony śwīety olein. A tāk go
rozsyłā po Kościelech: potym co zostāne / palę
w wielki Czwartek / ā mśy mowu świeca. Ktoś
ich nāuczyl świecenia tākowego: Kōdie to wśyt
li / z oleu Dyabła wyganiać / oley pozdrowiać / w
nim Duchā śwītego topić: Nie Apostołowie: bo
Pāwel ś. mowi: Cokolwiec Bōg stworzył dobre
t. Nie Krystus Pan: bo on ludźi pozdrowiał / na
dnem Duchā ś. dawał / me oleiom. Zaczyni się
v nich oley / nśeli inśe Śākrāmētā: Kōdzi bo
wiem którykolwiek moze y w prostey wodze dāć
cię ofzćić / z chlebā Bōgā przetworzyć: ā oleu po
świecić nie moze / tylko sam Biskup / iāko twierdzi
Lombardus y Bellarmius. II. Apostołowie dla v
zdrowienia cielesnego / nie dusznego / chore oleiem
pomāzowali / āby ozdrowieli nā cielesne choroby po
wstali / do zdrowia przysli / āby w oney chorobie
nie vmmierali. Co się pokāzuie / iāko z Mārkā ś.
tāk y z łow Jākubā ś. Który mowi: Chorui Kro
miedzy wāmī / zc. y wnieście go Pan / zc. to jest / z
choroby go podnieście / zdrowie mu pierwsze przy
wroci. Rzymiāne zāś chorego pomāzū / me dla
zdrowia cielesnego / bo tego idy oley sprāwī nie

moze / ābowiem ā tyśiōcā ledwo ieden nāmāzāny
moze się wylezić: Ale dla zbawienia dusznego / bo
tāk mowi Bellarmius: Aby pomāzāny przez ten Śā
krāmēt zbawion był ten / Który zgotānāczy m
białby być potapiony / zc. A dla zglādzenia grz
chów pozostāłych po spowiedzi y po wywāntu Śā
krāmētū wtezerzy Pānśkiey / iāko mowi tenie
Bellarmius / Concilium Tridentinum y Lombardus.
Co jest / Naprzod przeciw nauce Jākubā śwītego
który pomāzowāć kazał chorego oleiem dla dro
wia cielesnego / nie dusznego. 2. Przeciw pismu ś.
Ktore śwīādēy / zc. Krew synā Bōżego oczyszcā nas
od kāżdego grzechu / nie oley. 3. Apostołowie Kōgo
onym oleiem pomāzali / Kāżdy był zdrow zāraz:
śwīādēy Mārkē śwīety / y Jākub śwīety. Rzy
mānie Kōgo iedno pomāzū swym oleiem / trudno
āby się miał od śmierci wroci. Nājsnie tenśwoy
oley zowie Concilium Tridentinum, Śākrāmētū
z śwīatā zchodzący / y ostatnim pomāzāniem: bo
Kōgo zākūsi / Kāżdy vmmrzeć musi: zly to syrop / nie
wzemi bārwierze. Jākub ś. niechciał mieć swego
oleu zā ostatnie pomāzānie Kū śmierci / āle Kū zdro
wiu cielesnemu: bo tāk mowi / Wnieście go Pan.
Co nie o podnieśieniu dusze ma się rozumieć / iāko
wytkāda Bellarmius / āle o podnieśieniu chorego
z choroby: Co się y z tekstu sāmego y z Mārkā ś.
pokāzuie. Lombardus też te słowā / Wnieście go
Pan: wytkāda o vzdrowieniu cielesnym. Słowā
tego są: Śākrāmēt ten postanowiony jest Kū po
dnieśieniu z choroby cielesney / zc. IV. Aposto
wie māzali oleiem chore wśelākiego stanu / tāk
stare iāko y młode / ślepe / chore / gluche / owrze
dżāte / powietrzem ruffione / zc. bōdzi byli krzczem /

Lib. de
ext. unct.
cap. 8.

Ibid.
Cap. 8.
Concil.
Trid.

Can. 1.
Lomb.
lib. 4.

dist. 23.
1 Ioh. 1. 7

Mar. 6.
Iacob. 5.

CS. Tri.
Can. 1.

Cap. 3.

Lib. 4.
Dist. 23.

Mar.
cap. 6.
Iaco.
cap. 5.
Lib. 2.
cap. 4.
Hist.
Sulpiti.
In vita
Mart.

Bell.
cap. 2.
de Ext.

Bell.
cap. 9.
de extr.
Concil.
Trident.
Can. 1.
Iacob. 5.
14.

bogd; mekrzesem. Co sie pokaznie z Martk s. ktory
mowi/Wiele chorych mazali/zc. y z Jakuba swie-
tego ktory mowi: Chorwie kto miedzy wami/zc.
Z dla tego; Antonius, iako swiadczy Rufinus, i
dnego czlowieka nogi vschle oleiem pomazawsy/
vzdrowil. Y Martcin s. iako wspomina Sulpicius,
pomazawsy oleiem iedne bialogolowe powietrze
rusonq; vzdrowil iq. Wiedzieli bowiem ze Apo-
stolowie rozmaite chore mazali/ y vzdrawiali/ co
y sam Bellarmin zeznawa. Rzymiane zas nie po-
mazuiq nie krzczonych/ roznych wierze swey / ale
pych/ chromych/zc. exkommunikowanych/choe po-
futuiqcyh/ dzieci matych: ale tylko sworego na-
boienstwa dorosle/ná poly umarle/o ktorych nie-
masi nadziere zdrowia: zeznawa Bellarmin/ y tak
rozkazuje Concilium Tridentinum. V. Apostol Jak-
ub s. vzdrowienie przywlaszczal nie oleiom/ktory
ry byl makiem zwierchowynym vzdrowienia cieles-
nego z daru Bozego: ale samemu Bogu/ktory dla
modlitwy wiary vzdrawial chorego: Nowa sa Jak-
uba swietego. Chorwie kto miedzy wami / niech
wzowie starszych Roscielnych / a niech sie modli
za nim / pomazuiq go oleiem w imia pánstie / a
Modlitwa wiary vzdrowi memocnego / y wnie-
sie go Pan: a iesliby sie grzechow dopuscit / bogd
mu odpuszczone/ zc. ktorymi slowy darwa znac / iz
sam Pan Bog vzdrawia / grzechy odpuszcza / dla
Jezusa Krystusa/ gdy go ludzie wierci o to z wiary
prosiq. Rzymiane zas vzdrowienie duszne/oleioz
wi przywlaszczaiq: bo go ná to swistca/ y gdy nim
pomazuiq chorego/ mowiq: Przez to swietepoma-
zanie / niechayci Pan Bog odpusci / cegoe si te-
dno dopuscit przez widzenie/ zc. Nie pomina ná

ono co mowi Solomon: Ani zele/ ani plaster / v-
zdrowil ie/ ale twoie slovo pánie/ktore vzdrawia
wsytkie rzeczy. Toz mowi y Dawid. VI. Aposto-
lowie kiedy chore pomazowali / iadnego stworze-
nia nie wzywáli / iadnego zmarlego o przyczyne
za chorym nie prosili: izykiem nie rozumnym nie
mowili. Co sie pokaznie z Pawla s. ktory zakazu-
je w zgromádeniu mowit obecni nie rozumnym
izykiem: y z samého Wnyka/ktory mowi w kaza-
niu wtorym ná dzień wshed swietych / iz za Apo-
stolow/ swietych nie wzywano. Rzymiane zas po-
mazuiq chorego / y swietych wzywaiq/ mowiqc:
S. Pietrze modl sie za ni/zc. Y izykiem obecní me-
wiiq: Co witali od Heretykow dawnych/ktory po-
mazuiq chorych/ izykiem obecní/ nie rozumnym
mowili/ swiadczy Irenaeus. VII. O tym ostátnim
pomázáníu nie zgadzaiq si sami Rzymiane/choe
wániełstí iakos niezgodu zámítaiq. Co iz tak
jest/okaze.

Naprzod: nie zgadzaiq si o Olein/ ktory wspo-
mina Martk swisty/ zeznawa y sam Bellarmin:
jedni mowiq ze byl Sakramentem/ iako Valden-
sis, Alphonsus: Drudzy mowiq/iako Ruardus, Iansc-
nius, a Soto, ze nie byl. Co Rusine twierdza ci trzy.
Druga. Nie zgadzaiq si co jest za effect tego po-
mazania/ zeznawa Bellarmin: Jedni mowiq/iako
Dominicus a Soto, ze tylko ciasto leczy: Drudzy mo-
wia/ ze grzechy gládzi: Jednak y w tym si nie zga-
daiq co za grzechy gládzi: Jedni mowiq/iako Ar-
ta/ y inzy/ co zeznawa Bellarmin / iz powsednie
grzechy: To nie swiecona woda. Drudzy rozumie-
q/ iz gládzi/ iako tamie przypomina Bellarmin/
konnosé do zlego. Treci rozumieq / iz ostátni

Sap. 16.
12.
Psal. 106
20.

1 Cor. 14

Iren-
Lib. 1.
cap. 13.

Niezo-
da Pa-
pieka.
Bellar.
De extr.
Vnct.
cap. 2.

Ibidem.
cap. 6.

Harfa
tol. 324.

Bellar.
Ibi. cap.
8.

grzechow iakichkolwiek / pomazowanie gladi.
Słowa są Bellarminowe: Ostatki nazwa. są
grzechy / które zostawiają po wszystkich innych Sak-
ramentach / bądź śmiertelne / bądź powszednie.
Tamże: Te są ostatki prawdziwe / które tym Sak-
ramentem bywają zgładzone. 26. A zapomnia-
wszy się mowi Kap 7. W tym Sakramencie jest
odpuszczenie grzechow z samego miłosierdzia Bo-
żiego. Dziwna rzecz / powiedzą że gladi wszystkich
grzechy pomazanie / a przecie choć grzeszy i grze-
chy pozostałe onym olejem myli / stawali: lednak po-
mazanie do czyszcza odsyła / zań się modlą / misa /
rocznice sprawują: a na coś chorego mazań po-
proznicy / ponieważ mu to nie nie pomogło: a jeśli
pomogło / to czyszcze / misa / obchod w nieważ. Trze-
cia. Nie zgadzają się / które członki mazać / co za-
nawia Bellarmin: Jedni mówią / iż de essentia Sa-
cramenti mazać być mazać śledni części ciała / o-
czy / wsty / nozdrze / usta / ręce / nerki / (wsty białe
głowi / kady) nogi / dno że osmy części ciała nie
mazać. Drugi mówią / iż tylko pięć części mazać
być mazać / co pochwała Bellarmin / nerki / och-
walać / aby nie były mazać. Trzeci twierdzą / iż
dosyć którekolwiek pomazać mieścić: co gani Bel-
larmin. Czwarci wzy / iako Agendá Arakowsta /
śledni części ciała pomazować. A Gregorius Turon-
ensis pisze / iako Hospitius chorym olejem na głow-
ę / w wsty / i tak ich wzdrowiał na ciele. A mazać
te członki / mówią: Pomazanie oczym olejem / 26.
Przez to mazać niechajci pan Bóg odpuści czę-
ści się dopuszczał przez widzenie / 26. Czwarci. Nie
zgadzają się kto ma pomazować. Innocentius i ka-
że pomazować y świętym ludom chorego / nie

Ibid.
cap. 10.

Ibid.
cap. 10.

Gregori-
Lib: 6.
cap: 8.
Hist.
Agend.

Inno.
Epist. ad
Decent.

tylko rzeczy: co o Innocentiusie zeznawa Beda, Val-
densis, y Concilium Vornatiense: A Concilium Tri-
dentum samey tylko rzeczy pomazowanie przywła-
ściła. Piotr. Nie mogą się zgodzić / jeśli może być to
pomazanie powtarzane. Gratianus pisze in Cano-
nem Arianos, y insy / mówi / że nie ma być: a Conci-
lium Tridentum każe powtarzać pomazowanie /
ale razow potrzeba. W ostatku. Jakub s. iako nie
opisał które mazać członki / tak ani formy: a Rzy-
mianie opisu formę / która nie może się położyć
y pisać święte. Co widząc Thomas, mowi: Forma
Arztu y Wieszczu Pánstwiej nądy nie się w piśmie
s. ale ostatniego pomazania / y insy świętości /
nie znayduie się. A przecie śmiać napisać Bellar-
minus, Choć nie są wszystkie słowa formy de essentia,
lednak nie mazać być / ani też bez grzechu mogą być
odpuszczone. A wysyły tamże powiedział: W formie
nie mazać być liczone sylaby 26. A tak rzecz iasniey
są słowami / iż olej dniey Rzymianow / z o-
nym Apostolskim / który był znaniem pozwier-
żnym dany wzdrowienia / Kościółowi od Boga
na czas z insym cudami pozwolonego / nie spole-
go / y temu nie podobnego nie ma: który lednak
Rzymianie olejem zbawienia zowoc / wiecey mu
niż Apostolskiemu / z wblizeniem meki zbawienney
Syna Bożego przypisują y przywłaszczą / za co
czasu sędu / nie wyda Karana wiecznego / które się
ni tu zaczyna: a bowiem / Ego tym olejem pomaz-
ać / ci mili Tyrulicy / z tyśią ledwie ieden wstanie

Bed. in
cap. 6.
Marc.
Val. li. 2.
de Sacr.
Vorn.
Can. 72.
Causa. 1
quæst. 1.
Trident
Can. 1.

In lib. 4
Sent.
Dist. 23.
quæst. 4.
Bellar.
cap. 7.

PYTANIE. Powiedziałeś mi wysyły / iż się
chleb w ciało / wino w krew istotnie nie przemie-
nia / powiedzże mi też / co widy rozumiesz o

TRANSUBSTANTIATIEY?

ODPOWIEDZ. Przez to słowo TRANSUBSTANTIATIA Rzymianie rozumieją przemienienie / przemierzgnięcie / przejście jedney rzeczy w drugą / chleba w ciało / winą w krew / obyczajem przyrzeczonym / po przeżegnaniu / y po wyrzeczeniu tych słów / TO IEST BOWIEM CIAŁO MOJE, TO IEST KREW MOJA. W tym słowie TRANSUBSTANTIATIA y o takowej mowie / nie słychać było przed tysiącem lat y daley / w Kościele Bożym / oprócz Duchownego / Sakramentalnego: Etre słowo y z wyrozumieniem swoim.

I. Concilium Lateranense wynalazło / wymyśliło / y do dwunastu Artykułów wiary Arześciastkiej za rzymskiego Artykułu przyczyniło / za powodem Biskupa Rzymskiego Innocentiusa trzeciego: a to się działo roku 1204. W czym czytamy Decret. Gregorii IX. lib. 1. Tit. 1. de summa Trinitate, Can: Firmiter. Co przypomina tenże Innocentius Decret: Gregor: lib. 3. Tit. 41. de Celebrat: Missæ, Can: Cum Marthæ, y Bellarminus lib. 3. cap: 23. de Eucharistia.

II. To słowo y z wyrozumieniem swym / nie ma gruntu w słowie Bożym / ani się z pismami ś. może pokazać: Świadczy Scotus in lib: 4. Distinct: 11. q. 3. mówiąc: Szedne nas pisma święte / ani starych Ojców sententia przynusza ku stanowieniu tego przemienienia chleba y winą / Ale jest wprowadzone z samego Dekretu Kościoła Rzymskiego / bo inaczej gdyby poważa y dozwalał Kościół Rzymski nie zakroczył / słowa Arystusowe daleko więcej / prościej / iasniej y prawdziwiej rozumiane mogłyby być / iako też y sami Ojcowie one inaczej rozumeli y wykładali. Toż mówi G.

biel Biel, in Can: Missæ, lect: 40. 41. Caietanus Rządca mówi in 3. Partic. Thomæ quest: 75. art: 14. Wytność (cielesna) ta w Sakramencie / Etre wierzy Kościół Rzymski / z tych słów Arystusowych / To jest ciało moje / nie może być pokazana / zc.

III. W tym słowie y z wyrozumieniem tego nie słychano / ani go wywano przed Concilium Lateranensem: świadczy Scotus in 4. distinct: 11. Quest: 3. y Cameracensis. Etre tedy jest / nie słychane przedtem naszym / y grube.

IV. Tego słowa z wyrozumieniem tego / wolno było przed Innocentiusem 3. nie wyznawać / ani mu wierzyć / abowiem iestże o tym Kościele Rzymskim nie postanowił był nic: piše Tonstallus Papista lib: de Eucharistia. Libr. 1.

V. To słowo z wyrozumieniem swym nie należy do wiary / y do zbawienia: świadczy Cameracensis, Scotus, na tymże miejscu naznaczonym / mówiąc: Artykuł o przemienieniu / nie jest artykułem wiary.

VI. To słowo z wyrozumieniem swoim jest trudne y niewywikłane ku znieśieniu absurd / Etre z niego rozstę / świadczy Rządca Petrus de Alliaco in 4. Sentent. Quest: 6. Słowa tego są: Qui prawiłowy obyczaj (to jest wyzwanie Sakramentu) który zeznawa (po poświęceniu) zostawia chleb chlebem / rozumowi ani jest przeciętny / ani poważności Biblii: y owšem jest iasniejszy ku pojęciu / y racy za sobą więcej mający / a niżli rozumienie o zostawianiu osób bez istoty / Etre jest iedno z trudnych.

VII. Temu słowu y z wyrozumieniem tego / sprzeciwiali się Grecowie / ani go przyjęli na Concilium Florentinum: o czym czytamy in ultima Sess. Concil. Florent: y Lacinimów wśle wczyc / pišoc / iz po poświęceniu zos

stawa chleb y wino: iako Iohannes Scotus, ktory yst za
 Karla wielkiego / o ktorym pisze Lant francus lib: de
 veritat: corporis: takze Bertramus Michi / ktory yst za
 Karla Crasza, lib. de corpor: & sanguine Domini, ktore
 go ksiggi zaleca Abbas Tritemius: takze Rupertus Abo
 bas Tuitiensis lib. de divinis offic: cap: 9. Ktorego senten
 tis przypomina Dominicus a Soto, in 4. Dist: 9. Quest:
 2. Artic. 2. Takze Iohannes Parisiensis, o ktorym pisze
 Thomas Valdensis tomo 2. de Sacram: cap: 65. Takze
 Durandus in 4. Distinct: 11. Quest: 3. Takze Valeramus
 lib: de Divinis Offic. W innych barzo wiele bylo / ktory
 wozyl y pisali / iz chleb y wino po poswieceniu nie trza
 et natury / istnosci swej / ale zostawa chleb chlebem /
 wino winem. Ktore roznice wspomina Scotus in Re
 por. dist. 11. quest. 2. & 3. mowiac: Pierwsza opinia by
 la / ze istota chleba zostawa / druga opinia / ze nie zostaw
 wa istota chleba / ale abo sie wniwecz obraca / abo sie
 w pierwsza materya rozchodzi / zc. Tez opinia wspot
 mina Gratianus, in Can: In Sacramentorum, y in Can: Sia
 cut. de Consecrat: Dist: 2. tymi slowy: Q tym co mo
 wiq iz chleb przemienia sie w ciasto Chrystusowe / roz
 zmaita sa opinie. y mowit am: Jedni mowia ze sie od
 mienia: Drudzy wterza / iz istota chleba y wina zostaw
 wa. Innocentius 3. Papiez lib. de Offic: Altar: mowi:
 Byli ktoryzy wozyl / iz iako po poswieceniu prawdzi
 we osoby chleba zostawiaq / tak y istoty prawdziwe
 chleba / zc. Kto chce niech czyta Alexandrum Alessem 4
 Part: Quest: 55. membr: 1. Thomam part: 3. Quest: 75.
 Art: 6. Guimandum lib: 1. y 3.

VIII. Ci ktoryzy to slowko / y z wyrozumieniem tego
 przytuli / tednak przecie nie smieli twierdzic / iako sie
 chleb ciastem / wino Erwio stawa / testuje formaliter,
 czyli substantialiter vel alterius generis: y bylo o tym

Zgo
 da
 Pa
 pie
 ska.

I.
 Nie
 Zgo
 da
 Pa

medzy nimi rozmaite opinie. Jedni rozumieli ze sie
 przemienia formaliter. Drudzy ze substantialiter, o
 czym wspomina Lombardus lib: 4. distin: 11. Trzeci zd
 mia swego nie smieli powiedziec: iako sam Lombardus
 na tymie mowia / slowa tego sa: Jesliby pytano iakie
 to jest przemien. nie / czyli zwierzchowney figury / czyli
 samey istoty / czyli czego inszego / nie smiem o tym nie
 pewnego twierdzic: Czwartci mowili / iako Gabriel
 Biel, pfsq in Canonem Missae, lect: 40. Pod osobq chie
 ba iako jest ciasto Chrystusowe / czyli / przez przemie
 nienie tedney rzeczy w druga / abo bez przemienienia
 poczyna byc ciasto Chrystusowe z chlebem / manentibus
 substantia & accidentibus panis, nie nadywemy w Bi
 blicy iasnie. Pisci mowili / iz accidentia sine subiecto
 nie mogq byc / a Rusime: Co zeznawa mowit o Aristo
 teles lib. 5. Metaph: ze wshyt kmi Filozofam / ale tez y
 Augustyn Doktor / lib: 2. cap: 12. Soliloqu: y Epist: 57. o
 ktorych przypade sciach pozostalych nie zgadzali sie /
 przy czymby mialy zostawac / gdy chleb odmienni sie w
 ciasto. Glosator mowi / in Canon: Species. Dist: 2. de Con
 secr: Jedni mowia / iz po poswieceniu przestawa tam
 byc chleb y y wino / ale sie y w tym rozniq / abowiem
 niektorzy mowia: iz terzeczy odmienniaq sie w ciasto
 Chrystusowe / a drudzy mowia ze sie wniwecz / abo w
 pierwsza materya obracaiq / tym wshyt kmi moze za
 dac kstat zwierzchowney / to jest okraglosc / sinak / y
 bialosc / y insze przypadki / ktorey sie substantiey rzy
 mia / tedni mowia / iz te przypadki funduiq sie na po
 wierzchu: drudzy twierdza / iz sa bez wselakiey substan
 tiey cndownie / zc. Tez roznice wspomina Scotus in Re
 port: dist: 10. quest. 1. mowiac: Fideles tenent corpus
 Christi ibi esse sive accidentia sint in pane tanquam in sub
 iecto, sive subiecto earent. Alii dicunt accidentia panis

pie
 ka o
 prze
 mie
 nie
 niu
 ch
 le
 ba
 cia
 to.

acre ut fundamento niti. Słowski mowił / że się chleb
przemienia w ciało / ale się nie stawa ciałem / słowa
są napisane w Dekretach Gracjanowych in Cano.
Quia corpus. de Conf: dist: 2. Chleb przemienia się w
ciało / ale się nie stawa ciałem / abowiem iesliby chleb
miał się stać ciałem Chrystusowym / na każdy dzień
nieco przydawałoby mu się / to co przedtem nie było /
y takby zawsze rośło. A temu / i takoby się iednoczył z
Hostwem ten chleb: mąd to / iesli chleb jest ciałem Chry-
stusowym / tedyć nieco / co się nie narodziło z Panny / y
tak nieco bez dusznego / jest ciałem Chrystusowym / ro-
dyć nie tylko z Panny mało poczęte / zc. O słowach
śmierne / y bardzo twierdne tych młodych Transsubstancja-
taryzow. A siódmi budując te Transsubstancja / nie
zgadzają się z sobą. I. O słowie / \dagger Hoc \dagger est corpus
meum, \dagger To \dagger jest ciało moje / do czego się ściaga y co
znaczy / zeznawa Gabriel Biel in Can. lectio: 4. Quid per
Hoc demonstratur, hic varie opiniones Doctorum: Sunt
qui dicunt, quod demonstrat panem. Sed verbum Est, non
capitur substantive, sed ut valet tantum, id est, significat,
ut sit sensus, Hoc est corpus meum: id est, Panis significat
corpus meum. Alii dicunt, Signum est Panis, signatum est
corpus Christi. Gerson contr: Floretum lib: 4. mowi:
Potrzeba mowić / i tym słowem / Hoc, To / znaczy
się istota chleba. Turrianus, tract: 1. cap: 22. fol: 130. mo-
wi o Tertullianie / Tertullian wykladał te słowa /
Hoc, To / że istota chleba znaczyło. Bonaventura w spo-
minawsy rozne opinie Doktorow Rzymskich / mowi
in Lib: 4. Sent: distinct: 3. To słowo Hoc, To / w kázanie
istoty chleba sub accidentibus. z tych Serbentow po-
kázane się / i chleb jest ciałem Pańskim / nie wracając
istoty swej chlebowej / a słusnie: abowiem słowo /
Hoc, To / nie in tego nie w kázowało iedno chleb / który

Pan w rełach miał / sam / y rozdawał. Drugi mo-
wił / że to słowo Hoc, To / ściaga się do przypadkow
chleba / to jest / do białości / okroglności / smaku. Jesli
tak / toć przypadek / pod którym się tai ciało / są ciałem
własnym / y krew Pańska: według Gracjana / który
mowi in Canon: Hoc est, de Conf: dist: 2. Species, abo o-
sobá chleba / pod którą się tai ciało Chrystusowe / jest
Sakramentem ciała Chrystusowego / species, abo o-
sobá winá / pod którą się tai krew Chrystusowa / jest
Sakramentem krwi Chrystusowej. Tercii mowili /
że / Hoc, To / należy y ściaga się do ciała. Occamus in 4.
dist: 13. mowi / to słowo / Hoc, To / ściaga się do ciał-
a Chrystusowego. Petrus de Alliaco in 4. dist: 13. to
słowo Hoc, To / znaczy ciało Chrystusowe. Toż y in sy
rozumiełi. Jesli tak / to on chleb był ius ciałem / nim
Pan tych słow wymowił / To jest ciało moje: to nie te
słowa chleba ciała / z winá krew / czynią ani poświę-
cają / ale coś in tego przed wyreczeniem tych słow. To
ten sens tych słow musi być: Ciało Chrystusowe / jest
ciałem Chrystusowym / Ciało moje / jest ciałem moim.
A coż to będzie iedno zawikłanie iakieś: Czwarcii mo-
wili / zabiegając trudnościom / iako Burgo de Forma
verborum cap: 4. Hoc, sub hac specie præsens, vel de pro-
pinquo futurum, est corpus meum: a to co jest / iedno / To
ciało będzie ciałem moim: będąc czym / być zaś o-
nym / jest to głupia rzecz mowić. A piąci wchodząc w
byłkiego / mowia / iż Hoc, To / nie nie wazy ani znaczy.
Gabriel Biel lectio: 48. in Can: pierwszy tak rozumieł /
iż gdy te słowa kładz mowi / przez to słowo Hoc, To /
nie się nie znaczy / abowiem tych słow kładz nie mowi
significative, sed recitative, iako te które Chrystus mo-
wił. Nie jest tedy ten vmyśl kładz / aby przez to sło-
wo Hoc, To / miał znaczyć rzecz / ale tylko przypomni

nac sprawy Arystusowe / ktore czyni / y ktore słow
mowi / gdy ciało poświęcał. Tanie: per hoc non de
monstrat corpus Christi, nec aliquid aliud, sed recitat
Christum dixisse hanc propositionem cum ipse consecra
vit ac discipulis suis dedit. Et secundum hac prafata ora
tio non est consecratiua, & hac videtur esse intentio in
nocentii 3. & Gloze in Canon: Timorem. Toj pijsz y Du
randus lib. 4. Cap. 41. Rational. Dotego wytyfiego
nalezy y one słow / ktore Glosator položyl in Canon.
Cum omne: dist. 2. de Consecr. Dicunt quidam quod non
fit substantiatio, nisi in ultima syllaba totius forme pro
lata. Alii vero dicunt, quod cum dicit, Hoc est corpus me
um, quia transubstantiatur sub illa conditione, scilicet,
si statim subiungat, hic est sanguis meus, aliter non. Alii
dicunt incertum esse in rerum naturam, utrum in continen
ti fit corpus Christi. Wey czynné zabięgają / boiż sie
miec ciała bez frowie / obawiają się aby ludzie nie byli
trupaczwalcami / y dla tegoż twierdzą / że się chleb w
ciało nie przemienia / że się wino w krew przemienia / że
bo aż się zaráż z chlebą ciało y krew stanię: co jest
przeciwko Lombardowi / ktory mowi lib. 4. dist. 11.
Nie bywa przemienienie chleba iedno w ciało / ani
wina iedno w krew. Toj mowi Gratian: in Can: Com
perimus. Toć ono nie prawda co mowią / kedy ciało
tamt y krew / gdyż kiedz kiedz rzecz osobna poświę
ca y czyni. 11. Nie zgadzają się / Jesliż ciało pascie
bywa brane wsty cieleśnymi / y do zolodkć kładzione /
czyli duchowne przez wiare bywa pożywane: Jedni
mowią że wiara bywa brane / iako Caetanus Tomo 2.
Trakt. 2. cap. 3. mowiąc: Jalszywa to jest rzecz aby
ciało Arystusowe miało być cieleśnie pożywane / albo
wiem mowię Theologowie / iż bywa brane w Sakt
mentie duchowne / nie wsty cieleśnym / ale wierzg / 2c.

II.
Nie
zga
da
o po
ży
wa
nie

ktory to są Theologowie / przywodzą wiele Gratia
nus Can: Quia corpus. Canon: Ut quid parat. Can: Cre
dere in Iesum. dist. 2. de Consecr. Drugi mowią / że w
sty cieleśnymi bywa brane / ale do zolodkć nie bywa
kładzione / iako Durandus lib. 4. cap. 41. Ciało Arystus
soweż wst przechodzi do serca / a w ten czas wstawa
bytność cieleśna / a zostawa Duchowna. Gratianus in
Canon: Tribus. dist. 2. de Consecr. Species in stomachum
non descendunt, per feces non emittuntur, nec incor
porantur. Tzeci mowią iż bywa do zolodkć kładzo
ne / y tak tam długo jest / iako długo osoby / albo Specie
s trwają. Gratian: zapomniałszy się co wyiszy po
wiedzial / tamże mowy: Mowię mowię / species a
bo osoby dobrze zstepują do zolodkć / bo mowię tam
tożby przez womit miały być wyrzucone / podług one
go Kanonu / Si quis per ebrietatem exomuerit, &c. Ten
że / in Can: Non iste: Species albo Osoby dobrze idą w
ciało: ale iaki tam jest Saktament: nie jest: a bowiem
tam przedstawia być ciało Arystusowe / y tak tam dłu
go jest Saktament / po ki jest ciało Arystusowe: ale
iako tam długo jest niewiem / ale choć nie jest Sakt
mentem / gdy jest w cieł / iednak iesli by kto przez wo
mit wyrzucił go / ma być z wieczności zchowany / a
bowiem był Saktamentem / 2c. A nie zgadzają się
sam z sobą / tenże Gratianus mowi / in Can: Tribus. Per
vina res est / że iako skoro osoby zabani bywają tam
te / tak przedkć ciało Arystusowe do nieba porwane
bywa. Tanie nie iedną: podobni są w iednemu onemu
Tantalusowi / ktory się nigdy nie mógł ani na iedć a
ni napić / bo nie mógł tak przedkć domieść / pijsz poe
rowie / do wst wody / iako mu przedkć wodą wybierała.
A tak iako się nie mógł nigdy Tantalus napić / tak
wymianie nie mogą się nigdy stać wieczni tam ci

NO
TA.
Dzi

ia Arystusowego / iako wiara / co nazywają wyw-
niem Ralwiskum / tak y rsty cielesnym / bo un z geby
bywa wyrwane: samiz świadczą. Jesli tak / a iako
się tu zostotona historia niepewna ktorego opisuie Dis-
cipulus In Exem. Exem. 124. o Odonie Arcybiskupie /
ktorego w nocę wzięw sły z loża od opaci dny / Kazał
Arystus ścieg w kościele Mauryczego / a nim go ście-
to / pierwszy go za sły wderzono / a zbyznego w słykie
he sły wypady / ktore iedno mśac ziadł / podstawi-
w sły kielich w ktory pādāły. Tym sposobem ciāto nie
bywa z wst wyrwane / y do niebā doniesione / k temu
przez wiele lat w cziowieku trwāio osoby chlebā. Jes-
li w zolodku / tāmby się nie zostaly: Jesli tedy zā sto-
ra / potemby wysły / od czego nie jest y Gratianus pisze
in Cano: Tribus. Tego się nie godzi opuścić co nāpis-
sal Iohannes de Lapide in Resolutione Dubiorum. Cap: 7
artic: 3. Coz czynić iesliby kto przyiaw sły ciāto Ary-
stusowe zāraz miał womit: Niech będa wieczwie ze-
brane osoby chlebā / iesliby mogły być rozeznane / y
niech będa położone w przybytku / ābo niech będa
strawione od kogo / by iedno kto był do iedzenia spo-
sobny / bez obrzydliwosci / ā te rzeczy w ktorych były
nāiesione osoby / niech będa spalone / ā proch w przy-
bytku niech będa schowane / zc. Naydnieś te słowa y
we 217 fale. Tenie: Quid agendum, si quis post sumptio-
nem Sacramenti ex infirmitate statim emittat, per seces-
sum, quod sumpsit? (o słowa brzydkie y grube) Recolli-
guntur species, & fiat sicut in casu precedentis dubij.
III. Nie zgadzāio się / iesli Sakrament jest stworzy-
cielem / czyli stworzeniem. Jedni mowia ze jest stwo-
rycielem; bo tām jest Bostwo / duszā / ciāto / krew / zc.
iako Concilium Tridentinum mowi Can: 1. de Eucharist.
Iesliby kto mowił ze w nayswiejszym Sakramencie

III.
Nie
go-
da-
co
jest

Wierczy Pānkiey niemāsi prawdziwie / i stornie /
sāmā rzecz ciāłā y krew / wespolek z duszā y Bo-
stwem Pānā nāszego Jezusā Arystusā / ā zā tym
cātego Arystusā. Aleby mowil / ze tyłk o iestwim /
iako w znaku ābo figurze / ābo w mocy / niech bę-
dzie przekłety. Turrianus Jezuitā mowi Tract. 1.
cap. 17. fol. 97. Sakrament / nie jest stworzenie; ā
le stworzyciel Arystus. Tenie / Tract. 2. cap. 8. fol.
205. y Tract. 1. cap. 13. fol. 70. Sakrament godzien
jest dziekczynienia y wzywānia. Opuściam Lo-
chmā / Discypulā / y Stelle / ktorey mowia / iz
Kiedz jest stworzycielem swego stworzyciela / zc. y
Antoniusz de Padua, y Bellāminā lib: 3. cap: 8. de
Euch. Ktorey przed osem Sakrament nāzywāł
stworzycielem / mowio: Imieniem stworzyciela
twego / ktorego w rekāch choć niegodny prān dzi-
wie trzymam / tobie mowis y roklāzisz ośle / ābyś
zāraz przyszedł pokornie obycāciem twym / y one-
mu wiecziwosc ābyś wyrzodził / āby z tād poznāłā
nieprāwosc heterocyā / iz wśelkie stworzenie jest
poddāne swemu stworzycielowi / ktorego zānośc
kāplānka nā oltarzu piāstnie: Zchylw sły głowę
y poklekaw sły ośiel / Pānā chwalit. Medz sły to
był ośiel / nieli one krowy co w Botoru y Ara-
biskā swiātość te zādly / ktora un dālā kleszyna /
kupw sły y Bāntorā zā kłā grofey: y z tādie śpie-
wāio. Cziowiecze / me jest to chleb / āle Bog / wy-
bāwiciel moy. Algerus nāpisał lib: 2. Cap: 3. de Eu-
charist: Sakrament iako Boga chwalimy / y iako
do rzeczy rozumney mowimy / y prośimy / Bāranu
Boży ktory glādniś grzechy / zmiłuy się nād nāmī.
Skārgā zās inācey in art: 9. fol: 265. mowi: Tā
powieśc bluźnierka / Kāplan jest stworzyciel swe-

Sakra-
ment.

Loch.
Serm.
113. de
Nova
miss.
Disci.
Domi.
14. post
Trinit.
Stel.
Cleri.
B. 1.

go stworzyciela/ nie wysła od Rátolików/ i. A choć
by nowi Scribentowie Rzymscy wszyscy chcieli zwąć
Sákráment stworzycielem/ nie tylko od pisma/ od ro-
zumy/ ale też y od Doktorow będą przekonanym/ Fro-
rzy Sákráment stworzeniem nazywali. Ambrosius
lib. 4. Cap. 3. de Sacramen. mówi: Przyszedłś do ołtar-
za/ y widziałś Sákrámentá położone ná Altarzu/
y dzwowałś się stworzeniu: A wśátkoż stworzenie
jest świate y zacne. Irrenus lib. 4. Cap. 34. ofiárni-
my Bogu z rzeczy stworzonychiego. Támie: poświę-
camy stworzenie. Alcuinus lib. de divinis offic: Xiędz
rzeczy ofiárowane poświęca; áby/które były prostym
stworzeniem/ ofiáły się świetym. Liturgia Chryso: y
Basil: mówi: Tua ex tuis tibi offerimus. IV. Nie mogą
się zgodzić/ iáko Arystusa z chlebá wczynionego w ho-
styię pożywáią/ czyli głowá pierwey/ czyli nogámi/
czyli go w pul polýfáią. O czym kto chce niedo-
ta Summa Angelicam, tit. de Eucharistia Cap. 1. quest.
32. Do czego służy tu oná trefna bajká Discypulowá/
którą napisał / in Exemplis de Eucharistia Exem. 22.
Gdy ieden Xiędz celebrował / człowiek ieden co zń
nim stał/ widział ná pátymie czasu przymowánia/ nie
osoby chlebá/ ale dzieciátká; á chcąc Xiędz pożywać/
ono dzieciátko nie dáło mu się pożywać/ rece y nogi
rozszerzýwszy: A rzekł Xiędz onemu człowiekowi co
zń nim stáczal: Jleż toć chce wsiąć ciáło páńskie w
stá/z trudnościá mi to przychodzi. Rzekł mu on czło-
wiek: Rádzić/ ábyś poprawił żywotá. á gdy się po-
prawił / gdy potym celebrował/ trudności nie mie-
wał/ ábowiem dzieciátko rece y nogi sturczywszy prze-
tko w wśá Kieże wstáło. Táká to jest prawdá/ iáko y
ono co napisałi Misy/ libro Conformitatum. fol. 78.
Dzieciá/które ledwie mówić umiało/ widziało Brá-

IV.

Nie

igo-

da.

tá Piotrá/ który pożywał Arystusa w osobie dzieciá-
ciá máłego przy Sákrámentcie. Jesli ták/ tedy ónego
Sákrámentu nie mieli pożywać; bo ták mówi Summa
Angelica de Casibus Conscientie, titulo Eucharistia, Cap.
3. questione 18. Jesli się wśáże Arystus w osobie dzie-
ciáciá przy Sákrámentcie/ nie ma być pożywány. V.
Nie mogą się zgodzić co myśi te/ iesli chleb czyli ciáło:
iedni mówią że ciáło ie / Alexander Aletis part. 4.
quest. 45. memb. 1. piśe: Niektórzy mówią/ gdniebyłoi-
wiek były położone osoby/ bądź ná czystym/ bądź nie
ná czystym miejscu / bądź w iolodku myśym / y tá-
m jest ciáło Arystusowe: A w tym nie się nie wytacza
ciálu Arystusowemu / ani Sákrámentowi. Jesliby
pies ábo wieprz zjadł hostyá poświęconá zupełnó/
nie widzi dla czego by ciáło páńskie nie miało przyjąć
záráz w iolodek psa ábo wieprza. Toż mówi Burgo
de Eucharist. Custod Cap. 10. y Georson lib. 4. cont. Flo-
retum. y Durandus. lib. 4. Cap. 42. A Antoninus Arcibi-
kup/ de defectib: Misse, 3. part: Sum: 3. mówi: Jesliby
myśi/ ábo inśe zwierze / dla niedbáłstwá osoby Sá-
krámentu zjadło / ten przez ktorego niedbáłstwo się
to stánie/ ma czterdzięści dmpokutowáć/ (podług v-
stáwy / Concilium 3. Arclat: Can: 6.) á myśi iesli może
być/ ma być wchwycona y spalona/ á popioł podle oł-
tarzá położony. Ale Petrus de Palude mówi: że myśi
ma być wyrwana z tróna (y myśi mág spalić/ á popioł do
sądząwki wrzucić) á część hostyey / iesliby człowiek
brzydný się iej strawić / ma być w przybytku z wesi-
wościá położona/ y ták ták długo iej dáć pokoy / áz
się w niwecz sáma obroci. Ale sáma hostyá/ zádny-
m sposobem nie ma być do sądząwki wrzucona / iáko
niektórzy Xiędz wczynił/ náiaższy muchy po poświęce-
niu w Kielichu. A iesliby człowiek był ták nabożny/ ie-

V.
Nie
igo-
da,
co
my-
śi

loh. 6.
56.
August.
Tracta.
26.
in Ioh.

by się tym nie brzydził / aleby ię strawił / mogłby
być zalecony / iesliby iednak pościł. Takci błogo-
sławiony Hugo zalecił Goderana / Który cześci
hejstey ziadł / Ktore tředowaty z plugawą śliną z
siebie wyrzucił / mówiąc: Znośniejszy był rozt
Wawrzyńca świętego. Jesliemyśbydł / zé. iáko
lo Pánškie te / toć w nich Krystus mieška / y będo
zbawione: bo ci Ktorzy ciála Pánškiego wzywają
w nich Pan mieška / a oni w nim / tak iáko sam Pan
mowi: y Augustyn: Drudzy mówią / że myś nie te
ciála Pánškiego / ale chleb. Thomas mowi par: 3.
quest: 79. art: 3. Niektorzy mówili / iż iáko Ktoro Sák-
ráment bywa brány od myś y od psá / tam prze-
stanie być ciáło y Krew Krystusowa: ále to mnie-
mánie wślacza prawdzie temu Sákramentowi /
zé. Al Ktorzy to twierdili: Innocentius Papież / Ro-
wá tego sę lib: 4. Cap: 11. de Sacramen: Altaris. Cu-
downie wróca się istota chleba / nie ona Ktora prze-
stla w ciáło / ale iż ná miejsce tey inšy chleb cudow-
nie bywa stworzony / Który bywa gryzony y gło-
dany / zé. Dwoie przemienienie / ciála z chleba /
chleba z wiátru: dziwny to iáko Protheus. Boni-
ventura mowi in 4. Distin: 13. quest: 1. Jáł przed-
ko myś gryzie / tak też przedko Sákramentem prze-
stawa być. Tá opinia jest wczuśsa y rozumney-
ša / Toż mowi y Durandus lib: 4. cap: 41. Gratian in
Can: Qui bene. Dist: 2. de consecr. piše: Ani mamy
mówić / żeby myś miała iść ciáło Pánškie / ábo
wiem zaráz przestanie być Sákramentem Koro się
go dośknie. Trzeci nie śmeli twierdzić co myś ie /
iáko Lombardus / Ktorego sę te słowa: lib: 4. Dist: 13
To záprawda może powiedzieć / że nieme zwierze-
tá / ciála Krystusowego nie tędz / choć się tak zdo-
-

Coż tedy bierze myś? co ie? Bog to wie / zé. VI.
Nie zgadzają się o wodzie Ktorą z winem przy-
miesz miešają / iesli się też w co przemienia. Inno-
centius 3. Can: Cum Marthe: de celebrat: Miša / ze-
znawa. Pytales też iesli się woda z winem w Krew
przemienia / o tym y Szkolastykow opinie rozma-
sę / zé. Jedni mówią że się w przed wino / á po-
tym w Krew z winem przemienia / iáko Thomas / Kto
tego sę te słowa / part: 3. quest: 74. art: 8. Woda
przemienia się w wino / á wino w Krew. Tegoż by-
li rozumienia y inšy / zeznawa támiż Innocentius.
Drudzy mówili / że się z winem woda w Krew zaráz
przemienia: piše Gratianus in Canonem, In Sacra-
mentorum, y Non oportet. mówiąc: Inšy mówią /
iż wino y woda przemieniają się w Krew. Innocen-
tius 3. z temi się zgadzając / tákową opinią nazywa
podobniejszy ku prawdzie. Trzeci mówili / że się
woda nie przemienia ani w Krew ani w wino: ále
w ślegme / zeznawa Innocentius ibidem Can: In qua-
dam: y Gratianus ná miejscu náznaczonym. Czwor-
ci mówili / że się woda obraca w mięcz / to iest gi-
nie / słowa sę Gratianowe támiż: Dziecie się prze-
mienie ierzeczy / według niektorych / iż chleb prze-
mienia się w ciáło / wino w Krew / woda w mięcz.
Piątni mówili / że woda y po poświęceniu / woda
stawa. tego był rozumienia Bertramus, lib: de
Corp: O Sang: Christi, y inšy zeznawają / Inocen-
tius y Gratianus ná miejscach náznaczonych: á Du-
randus lib: 4. Cap: 42. nie śmie o tym zdania swego
powiedzieć. Nie godzi się tu onego opuścić / co
mowi Honorius Papież III. Can: Perniciosus: Iż
wiącey trzeba lać winá w Kielich á miżeli wody.
Iá tegoż: mowi Gloſator támiż / Wino rośko-

Lib: 3.

Tit. 41.
deceleb.
Miss:

VII. Nie
zgoda.
o łamaniu.

Czytaj
kto ch-
ce o tej
niezgo-
dzie.
Durand.
lib: 4.
cap: 51.

śmierci jest do picia i niezi wody / y dla tegoż wie-
cej leży wino i niezi wody. Abowiem ieliby wie-
cej lano wody / nie pito by się tak wdzięcznie / a tej
woda żył ziołodek czyni / zc. Thomas na męscu na-
znaczonym inſy ratię dawa mowięc: Trzeba i na-
to wody lać / aby za wielkością wody / wino w wo-
denie odmiętko się. Plotki śmiechu godne. VII.
Nie zgadzają się / na co y dla czego rządzi na trzy
części łamie hostyę: Jedną część iedząc / drugą w
kielichu topięc / trzecią na pątynie zostawiając.
Przez częstkę pierwszą niedzięną / ciało Chrystusowe
wektore po ziemi chodilo; przez w kielich włożo-
ną / ciało ktore smartwychwstało; przez częstkę na
pątynie zostawioną / ciało ktore w grobie leżało.
Sergius Papież rozumiał / piſe Gratianus Can: Tris-
forme. Two Biskup lib: de Divin: Offic: przez częst-
kę niedzięną / ciało Chrystusowe ktore w grobie le-
żało y smartwychwstało: przez w kielich włożoną /
kośćciol boiwiący: przez tę co na pątynie jest / ko-
ściol tryumfujący / rozumiał. Honorius lib: de Gema-
ma Anime, Cap: 56. mowi: Rządzą trzecią częstkę dla
chorych do Ciborium chowa. Thomas part: 3. quest:
83. art: 5. mowi: Częstka w kielich puszczone / znaczy
Chrystusa / y inſe święte odpoczywające: częst-
kę drugą Rządzą te / znaczy ludzi na ziemi żywujące: czę-
stkę trzecią do kościelnej Mſey trwa (tego już teraz
niemają) znaczy dusze Czysta. Discipulus mowi
Serm: de Sanc: Simone: częstka w kielich włożona /
bywa poświęcona za żywe: druga za święte: trze-
cia za te co są w Czysta / zc. To troć i te łamanie
i. burzy Transubstancjacji Rzymo: bo ciało
pątynie nie może być łamane / ale i nań bywa
łamane / i tak ich y Profa uznawa / to jest / chleb by-

wa łamany / i tak wczy Lombardus lib: 4. dist: 12.
2. Błuzni święte za nie ofiarując. 3. Rządzą w kielichu
te być Judaſami: abowiem Pan Chrystus czę-
stki oncy omoczoney nie dał iedno Judaſowi / to-
ra go być zdrajcę w kielichu włożoną / słowa są Juliusza
Papieża / Can: Cum omne, dist: 2. de consecr. y Lom-
bardowe / lib: 4. distin: 11. y Thomasowe / part: 3.
quest: 83. art: 5. Częstka w kielich wpuszczona / nie
ma być dawana ludowi dla zupełności Kommu-
nii / abowiem chleba omoczonego / nie podał Chry-
stus iedno Judaſowi zdrajcy / zc. Tę tylko tę ho-
styę omoczoną w kielichu być Judaſami rzeź / ale
y przedawanie Mſey / słowa są napisane in Stella
Clericorum: Rządzą te trzy za pamiątkę celebrant-
mowi z Judaſem / co mi chcecie dać / a ja go wam
wydam / zc. VIII. Nie zgadzają się o poświęca-
niu / co poświęca Sakrament / uznawa Thomas
Op: 59. cap: 3. qu: 78. art: 1. y Bellarmin: lib: 4. cap: 12.
de Eucharistia. Jedni mowię: Jż Canon, Te igitur
elementissime, Sakrament poświęca / przez ktore-
go / ieliby nie był mowiony / Sakrament by i te
może / i tak Colonienſis in Antididagmate, y Lynd-
nus in Panoplia lib: 4. cap: 41. Jest tak / toć Chry-
stus / Apostołowie / y starzy kościol / nie mieli pra-
widliwego Sakramentu / bo o tym Kanonie nie
wiedzieli. Toć y Papież i te czyni / dopuszczając w
Rzymie / we Włoszech / Liturgie Greckie: w Nie-
dyolanum / Ambroiego; w Hispantey / w Toletie /
Morarabſkiey odprawować / bez tego Kanonu /
co uznawa Bellarminus lib: 2. cap: 18. de Miſa. Dru-
dzy samym tylko tym słowom / To jest ciało moje /
przywłaszczają poświęcać Sakramentu / i tak
Bellarmin: lib: 4. cap: 13. de Eucharistia Scotus mowi

NOTA.

VIII.
Niezgo-
da o po-
święca-
niu.

in 4. Sentent. distin. 8. qu. 2. 3. art. 2. Hec Propositio, Hoc est corpus meum, non est consecratiua. Innocentius 3. Franciscus Maronis, Glossator in Can. Timorem, Ktorey przypominia y przyprowadzi Gabriel Biel, in Can. Miss. lect. 48. twierdzi 13 Krysztus Pan/temi Rowy/ Hoc est corpus meum, nie poświęcał Sakramentu/ ale mocą swą/ powiadając/ 13 te słowa/ nie poświęcając/ ale mi wskazuje być ciało Krysztusowe. A temu twierdząc/ 13 te słowa Pan mowił significantiue, a rógdz recitatiue, abowiem czyta co Krysztus Pan czynił/ y co mowił/ poświęcając/ y rozdawając/ y dla tegoż w osobie swej a nie Krysztusowej mowi: Qui pridie quam pateretur, &c. Trzeci rozumieć/ 13 Pan poświęcał tym słowem Benedixit, Błogosławił/ o Ktorey wspomina Durandus lib. 4. cap. 42. Ration y Biellection, 36. in Can. Miss. Ktorego mniemania był y Scotus in loco citato, y dawali tegoż rógdz: Jeslićby ciało Krysztusowe nie było w Sakramencie/ przed wypowiedzeniem tych słów/ Hoc est corpus meum, nie słusznieby Pan mowił/ Hoc est, &c. Bo potrzebą było pierwey chleb poświęcić/ toż dopiero rzec/ To jest/ &c. Czwarcy rozumieć/ 13 nie tylko te słowa/ Hoc est corpus meum, ale y te/ Accipite & edite, hoc facite in mei, &c. należą do poświęcania. Lombardus mowi lib. 4. distin. 8. Poświęcanie Ktoremu się słow y dziele/ Aduay Ktore są słowa/ Bierście/ &c. Toż mowi Gratianus in Canon. Timorem. distin. 2. de consecr. Opuściam o wych Ktorey wczekaćdo intentia kieża do Consecrowania jest potrzebną/ bez Ktorey nie może być Sakrament: tego mniemania jest Lombardus lib. 4. distin. 13. y insy. Jesli tak/ musza wątpić o Sakramencie: bo co wiedzieć mialli rógdz intencja/ nie myśleli w te czasy/ gdy mowił słowa Pankstic/ o czym insy: Wszak y sam Bellarm. lib. 1. cap. 27. de Sacram. in genere, zeznawa/ 13 w ten czas gdy rzeczy święte odprawia/ 13 się/ myśl bywa rozstrągnięta/ &c. 3a czym w onę rzec o

Ktorey myśleli/ chleb się przemienić może/ 3a wyprzeczeniem tych słów/ Hoc est, &c. Tenie Bellarm. lib. 4. cap. 12. de Eucharist. mowi: Katholiccy niech uważają/ test rógdz jest święcony/ albo test ma intencja/ &c. A Któr to może wiedzieć/ iedno sam Bog: 1 Cor. 2. v. 11. Toć testu nie ma intencij/ 13 chleba ciała nie czyni/ a 3a tym ludźi czyni chleba dwuleciami. Nie wspominał Sakram. fol. 211. cont. Volanum, Ktorey mowi: znakiem Ktorey bywa poświęcone ciało Pankstic/ &c. Krysztus nie negał/ zeznawa Wega Jesuita/ lib. de Euchar. fol. 1. thesi 16. Toć chleb nie był on ciałem Pankstic. Scotus in Repor. disti. 8. quest. 2. Widząc niegodę swoicy dnużny/ mowi: Wolna jest mniemanie/ 13 nie wiedzieć wiele słów do formy poświęcania potrzebą/ y dla tegoż/ Ktorey wierzy ze wie/ bładzi/ &c. Nie pominieć 13 sam Pan Jezus Krysztus mocą swą/ słowem nasławił/ y wstawił chleba dwulebną Sakrament poświęca/ chleb y wino od zwykłego poospolitego do świętego/ od sprawy przyrodzonej/ do Sakramentalnej odłączając. A czym to przez wstawił Ministrów/ Ktorey imieniem tego chleba y wino od poospolitego zwykłego wyłoczywszy/ błogosławił według wstawy tego/ czytaniem wstykiey wstawy tego/ y modlitwami/ ku zwykłemu wierzącym. Co zeznawa Chrysostom. Homil. de Prodition. Iude. A oto y teraz tenie Krysztus Pan przytomny test/ Ktorey tam ten stoł przyozdobil/ tenie sam stoł ten poświęca. Abowiem nie człowiek test/ Ktorey położone rzeczy na stole świętym/ Ktorey y ciałem Krysztusowym czyni/ ale ten Ktorey 3a nas wskazywany test PAN KRYS TVS/ wsty Kaptłan Ktoremu słowa bywają wypowiedzone/ a mocą y siłą Bożą poświęcone. Toż mowi Homil. 2. in 2 Timoth. 1. y Epist. ad Cesar. także Augustinus lib. 3. in Levit. cap. 84. A Sakram. Dominic. 17. po świętkach: Krysztus tu na niemi niewidocznie sam poświęca. Toż mowi Bellarm. lib. 4. cap. 13. de

Eucharist. Toć ono nieprawda co napisali niektórzy / iż
 1. rógdz jest stworzycielem swego stworzyciela. Nie pomimo
 2. h iż Doktorowie frześcińscy nie tylko samym piąć sło-
 3. wom przypisali poświęcenie Sakramentu / ale w
 4. syrtkiej rstawie Páństkiej / y modlitwom. Augustin: lib. 3.
 5. cap. 4. de Trinit. Quo my ciálem y krwíá Krystusowá ná-
 6. zywamy / co z owocow ziemié wznowsy / á modlitwá dno-
 7. chowng poświęciwszy / uczciwie y przystoynie przymu-
 8. ny fu dusznemu zbáwieniu / ná pámiątkę miá Páństkiej /
 9. dla nas podietey. Gregorius Causa 1. quest. 1. Can. Multi.
 10. Modlitwá duchowná bywa poświęcona ofiárá ná pá-
 11. miątkę śmierci Páństkiej. Iustinus Apolog. 2. przez słowo
 12. modlitwy y dzieł czynienia / poświęconá ed nie^o iymność
 13. bierzemy. Toż mowi Irrenaeus lib. 4. cap. 34. Cyrillus Cas-
 14. tech. 3. 4. Mystagog. Hieronym. Epist. ad Evagrium. A Li-
 15. turgia Chrysostr. Iacobi, Clementis, Basily, mowi: Boże
 16. sam błogóślaw ofiárę tę / wzywamy y potórnie prosimy /
 17. wypuść Duchá twego świętego ná nas y ná te dary polo-
 18. žione / á wezýñ ten chleb drogim ciálem pomázání á twee-
 19. go / zé. Canon Miše mowi: Ktorá ofiárę ty Bożę dacz
 20. czynić błogóślawioná / ábysie nam ofiárá ciálem y krwíá
 21. Syná twego / zé. Tegoż rozumienia byñ wszyscy Doktor-
 22. rowie Greccy / iż nie tylko słowy Páństkiem / ale y wśemi
 23. modlitwami bywa poświęcony Sakrament / zeznawa-
 24. Bessárian Kárdynał lib. de Sacram. Euchar. y Bellá-
 25. min lib. 4. cap. 12. de Eucharist. Nie pámiętali ná ofiárę
 26. ná Grzegoria wielkiego / lib. 7. Epist. 63. Ná Hieronymá /
 27. lib. 3. cont. Pelagi. nos. Ná Durándá / lib. 4. Cap. 47. Ná
 28. Wáláfrida / lib. de Reb. Eccles. cap. 23. Ktorzy pisa / iñ Apos-
 29. tołowie Sakrament poświęćali modlitwá Páństką. To
 30. nie krześlaniem / chuchaniem / rok rozszerzaniem / zé. Opus-
 31. szcam inśe niezgody: Kto chce niech czyta Bellármíná /
 32. Ktory rozmaite niezgody swoichie Rzymian przywodzi /

lib. 3. cap. 11, 12, 13, 14, 15, 16. de Eucharist. Ktoż ká-
 2. idy widzi zgodę Papięstą / Ktorą się często prze-
 3. chwalać / Ewángeliści niezgodą zámiać: áno
 4. by lepiej wprzód v siebie zgodę uczynić / iáko nieś
 5. Kiedy Philippowi Arolowi Mácceńskiemu po-
 6. wiedział Demaratus, Ktory chciał Greki z pelopes
 7. niezgody zgodzić: Ty pierwey idź / á w domu swym
 8. pokój uczyn. IX. To słowo y z wyrozumieniem
 9. swym / przeciwne test Wniebowstąpieniu Páńskie-
 10. mu według ciáła / Matth. 26. 11. Ioh. 16. 28. 17. 10.
 11. Ewángelistom / Marc. 16. 19. Luc. 24. 51. Akt. 1. 2,
 12. 9. Apostołom / Akt. 1. 22. 3. 21. 1 Pet. 3. 22. 1 Cor.
 13. 11. 26. 2 Cor. 5. 16. Col. 3. 1. Hebr. 1. 3. 4. 14. 10. 12.
 14. Amoćom / Akt. 1. 11. Składowi Apostółskiemu / w
 15. Ktorem mowimy / Wstąpił ná niebieś / zé. X. To
 16. słowo y z wyrozumieniem swoim / nieślycháne y
 17. sprzeciwne test / dawnym Conciliom / Ktore y po po-
 18. święceniu twierdziły y wierzyły / że chleb chlebem /
 19. wino winem zostawa / čieleśnie się w ciáło y w
 20. krew nie odmiemnić / ale tylko się Sakramentem
 21. ciáła y krwie Syná Bożego przez słowo Boże
 22. stawiać / to jest / tájemnic / znákiem / y wyświád-
 23. czeniem ciáła y krwie Páństkiej. Concilium Ancyra-
 24. num Can. 2. mowi: Diákonowie niech nie ofiáruią
 25. áni chlebá áni Kielichá. Concilium Neocæsariense
 26. Can. 13. mowi: Presbiterowie Paráphiey inśey
 27. przy Biskupách ábo presbyterách miáśtá / nie mo-
 28. gą ofiárować / áni dáć chlebá poświęconego / áni
 29. Kielichá podáwać. Concilium Nicænum akt. 1. mo-
 30. wi: Ná stole Bożym nie mieymy wzgládu potór-
 31. nie ná Chleb polożony y Kielich / ale podniożsy
 32. myśl / Wiárę rozumieymy polożonego ná Onym
 33. stole Báráńká onego Bożego głádnącego grze-

Roku by
to 308.

Roku by
to 320.
To Con-
ciliu z-
rośná
to Papię

ja z in-
semi
Patri-
archa-
mi przy-
sady
szymu
tylko
Kościo-
ły przy-
ległe
Rzymo-
wi, i
kościoła
dezy Ca-
non 6.
u Ruffi-
na Con-
cilii Nic-
Lib. I.
cap. 6.
Histo.

chy świętą. Toż mowi Concil. Can. 20. iako ma
Ruffinus: Niechaj nie rozdawia Diakonowie
Eucharistiey przy Presbiterach. Concil. Laodice-
num mowi Can. 25. Nie godzi się aby miał Diakon
chleb rozdawać y Kielich błogosławić. Concilium
Constantinopolitanum VII. mowi iako czytamy w
Synodzie 2. Nicenskim/ Act. 6. Obraz ciała Krę-
stusowego jest chleb. Te Concilia iasnie dawają
znać/ że chleb y wino po poświęceniu i który nazy-
wamy chlebem świętym po poświęceniu nazywa-
ją: Ktętemu/ Sakramentu chwalić nie kają/ ale wciąż
abyśmy wmyśl wzgorę ku mebu wyciągali y po-
dnośili/ a tam wiara na Kręstusa patrza/ y one-
go pożywali: czego by byli nie morili ani z kę-
wał/ gdyby byli wierzyli/ że się chleb w ciało i sto-
mie y cieleśnie przemienia. Do tego dwie osobie
Sakramentu wspomina/ Ktore rozdawali sfa-
szyć tajemnie Bożych ludowi. Aż ofiarowania
wspomina/ ale iednak przez ofiarowanie nie ro-
zumieli ofiary Męskiej/ to jest/ ofiarowania za-
żywe y za zmarłe/ ale częścią błogosławienie / co
się pokazuje z Laodiceńskiego Concilium, częścią
Rozdawanie ludzom/ według onego co mowi nie-
tylko pisano s. ale y Cyprianus Serm. de Laff. A gdy
się obchody święte dokonywały/ Diakon Kielich po-
czął obecnym ofiarować. Ale co przypominam o-
ne dawne Concilia/ Conciliū Tridentinum też Tran-
substancjacji znaczało y oney broito / iednak
przećis Sakramentalne y Duchowne pożywanie
zalecało y wprowadzało. Abowiem Can. 8. Sess. 3.
de Eucharist. mowi: Jesliby kto rzekł/ iż Kręstus
w Sakramencie dany/ ma być tylko Duchownie

pożywany/ a nie Sakramentalnie też y samą rzecz/ a
niech będzie przeklęty. A Can. 8. Sess. 6. de Misa mo-
wi: Jesliby kto rzekł/ iż Misa w Których sam rzę-
dzą Sakramentalnie Komunikuje/ że. Te słowa same/
burzą Transubstancjacji: Do coż jest Duchowne
pożywanie/ iedno z Kręstusem się iednoczyć przez
Wiara/ Kręstusa do serca przypuszczać Wiara: in-
szę rzecz widzieć/ a insha wierzyć: widzieć chleb/ a
wierzyć/ że nas pan w te czasy karmi ciałem swym/
y napawa krwią swoją duchownie / a sprawo
Ducha świętego przez wiara. Toż jest Duchowne
pożywanie / według Kręstusa páná/ Ioh. 6. 35. y
Augustyná/ Który mowi Tract. 26. in Ioh. Wierzyć
w Kręstusa/ jest iść chleb żywy/ kto wierzy weń/
pożywa go/ y niewiedomie bywa nasycony: Tenie
Serm. ad infan. Co widzieć chleba jest/ że. Coż za-
śis jest Sakramentalne pożywanie/ iedno zwier-
chowne pożywanie wsty cieleśnemi chleba Sakra-
mentalnego / Który nam wyświadcza ciało pán-
skie w niebie będogę/ y zwierchowne w nas piecz-
nie Duchowne pożywanie / tak iako y sam Augu-
styn zeznawa/ mowięc Tract. 26. in Ioh. Ato nie mie-
stka w Kręstusie/ y w Kim nie mieszka Kręstus/ bez-
wątpienia nie pożywa duchownie cięła / ani piie
krwie tego/ chociaż cieleśnie y widomie teze zabami
znaki cięła y krwi pánstiey. XI. Nie tylko Do-
Ktorowie Kręścińscy/ o tym słowku grubym/ no-
wym/ Ktore Bogá Maosim wczymko/ niewiedzieli/
ani słychali / ani go też wywali/ co przynawa y
sam Bellarmín lib. 3. cap. 23. de Eucharist. ale też
przemienienia/ przemierzgania/ przeistoczenia isto-
tnego/ rzeczy iedney w drugę/ chleba w ciało/ winá
w krew/ nie wczyl/ y owšem rzecz przeciwną nau-

NOTA.

Dan. 11.

Ten Do-
ktor zo-
stał Hie-
rosten-
są i a-
kiegoś
nancy
cielem
focim
nie Pie-
trą ani
Pawła
Św. i s.
li. de di-
vin. no-
min. cap.
3.
Tenże
ibid.
cap. 5.
W spo-
mina
clemen-
sa Ale-
xandry
skiego
który
żył Roku
210. A
tak nie
Areopa-
gita 10
bł.

ce Rzymskiej o Sakramencie świętym podawa-
li/ y ná piśmie zostawili: To jest / iż chleb będąc
chlebem/ wino winem prostym/ stawia się Sa-
kramenty ciała y krwi Pańskiej/ w te czasy/ gdy
od pospolitego pokarmu y napoju/ do Duchowne-
go/ z á restazaniem y stawa Pańska/ Rowem Do-
zym wyłączone y obroczone bywa/ me utracając
istoty y natury swej. Dionysius, nie on Arcopagit,
wczel Pawał s. co zeznawa Caictanus, Rother odas-
mus, Valla in cap: 17. Actor. y insy: ále miedzi Gre-
di Doktor/co zeznawa Rhenanus in Tertul. de Co-
rona militis, Ten pisząc de Ecclef: Hier. cap: 3. mo-
wi: Znaki położone są ná ołtarzu/przez ktore Kry-
stus y znaczy się/ y bywa brany. Tami: Stoi Bi-
skup przed naszwietzonym znaki/ ktore położone są.
Tami: Biskup chleb ktory był zakryty y cały/ do-
krywszy y ná wiele części połamawszy/ y ieden kiel-
lich muszdy wšytkie podzieliłszy/ rozdawa. Ten
Doktor nie myślił o Tránssubstántiaty. Bo po-
nieważ po poswieceniu/ chleb jest nakryty; odkry-
ty/ lamany/ co nie może być rozumiano o ciełie Pań-
skim/ á k temu chleb y kielich nazywa znakami ciała
y krwi Pańskiej: Tedyć chleb y wino zostawa-
ją w swotej istności/ oney nie utracając. A ktore
słowa pisząc Maximus Scholast: mowi: Znaki to są
á nie sama prawda.

Ignatius Epist: ad Philadelphienſes: Proſe was/
abyście stali przyiedney wierze/ przyiednym prze-
powiedaniu / iedney Eucharystyey wyznając: Je-
dno jest ciało Pana Jezusowo/ y iedna krew/ kto-
ra za nas jest wylana/ ieden też chleb/ za wšytkich
połamany/ y ieden kielich wšytkiego Księcia: w
tercie Grecum jest / N ieden kielich wšytkim ro-

zdawany. Tenże Epist: ad Ephes. Często przysta-
pujcie do Sakramentu. Tami: Lamieny chleb/
ktory jest lekárstwem nieśmiertelności. Ten Do-
ktor rozdziela chleb od ciała/ wino od krwi. Czym
dawa znáć / iż w Sakramencie zostawa chleb y
wino/ ktory wyświadcza ciało Pańskie / ktore jest
rzeczą Sakramentu: co się y ząd pokazuje/ gdy
wspomina Lamanie chleba; co nie może być rozu-
miano o ciełie Pańskim / ktore nie może być lamá-
ne/ śarpáne/ kráćáne: świadczy Augustinus Tract.
27. in loh. y de Verb. Apostol: Serm: 2. Lombardus
lib: 4. dist: 12. Gratianus in Canonem, Ego Berenga-
rius. Ani o osobách czcnych: ále o istocie chleba wła-
śnie. Cidwá Doktorowie/ nie tylko o przemienio-
niu nie niewiedzieli/ iedney rzeczy w drugą/ chleba
w ciało: ále też o rozpołowiczeniu Sakramentu
nie nie myślili/ ani o ostrzyganiu / y owšem za ich
wieku zupełnego y lamánego wywáli/ ták duchow-
ni iáko y świeccy/ Sakramentu.

Iustinus Apolog. 2. A gdy przelożony y wšytek
lud dzieki czynie przestanie / ktorych nazywamy
Dziakony/ kádemu z osobná będącemu / dáją czą-
stkę chleba/ y kútbá roztworzonego/ nád ktorem
stało się dziekczynienie: y dopuszczają tej odno-
ści y tym ktoryby ná ten czas we Zborze nie byli.
A teni w nas pokarm zowie się Eucharystia. Ten-
że in Dial. cum Triph. Pšmienina mąká/ ktora we-
dlug zwyczaju/ za oczyszczonego od trądu ofiaro-
wano/ znaczyła chleb Eucharystyey (to jest/ Sakra-
mentálny) ktory Jezus Chrystus Pan náš ná pá-
migtke maki swej oczyszciającey od kádego grze-
chu duſe ludzkie podał pozostálym / ábyſiny dzie-
kowali Bogu / iáko za to / iż świat ze wšytkiem

Roku 60
żył. Ten
Doktor
kazał Bi-
skupa-
kowi flu-
chac pa-
ná Kry-
stusa
Nie Pa-
pieża, y
Krystu-
sa Pana
Kości Bi-
skupem
nasz. i s.
i s. y
nancy-
sym E-
pist. ad
philad.
Roku
140 żył.
Ten Do-
ktor Pa-
wła s.
20. i s.
Oycy O-
coſy, au-
toré mi-
serem
prádo-
dów
religiey
To nie
Piotra.

rzeczami / dla człowieka stworzył; tak też y za od-
kupienie / Którym wybawienie jestedmy od grze-
chow. Tąmże: Krystus podał nam chleb na pami-
otkę przystego ciała / y kielich na pamiotkę krwi.
Tąmże: Przy suchym y mokrym pokarmie / przypo-
minamy sobie co uczynił Bóg / y co za nas cierpiał
Syn Boży. Iustinus: Nie tylko iż zupełnie wywó-
dnie Sakramentu / to jest / dwu osob / iako pospoli-
cie mówią / wspomina: ale też o przewierzaniu
istotnym / chleba w ciało / winą w Krew / nie nie ro-
zumiał. Albowiem po poświęceniu / chleb chlebem /
wino winem / nazywa / także pamiotkę ciała / pami-
otkę. A co wietża / Sakrament chlebem suchym
nazywa; nie wierzył concomitancję. Czegoby był
nie mówił / gdyby chleb y wino istota swą wtraca-
ły. A iż wspomina odmianę chleba y winą / tedy
przećie nie tak / iako rozumieją Rzymianie; ale
Sakramentalną: to jest / Jako Syn Boży słowo
wcielił się nie odmieniając Bóstwa w ciało; tak
chleb ciałem Krystusowym estawa się / nie odmie-
niając substancję chleba w ciało / ale wzięciem i-
mienia / aby tak chleb był Sakramentem ciała
Pannskiego.

Rokmżył
180.
Ten Do-
ktor Pa-
stere
czym-
śe
śwał
presby-
terami.
To nie
Biskupa
minay.

Irenaeus li. 4. Cap: 34. Chleb Który z ziemi jest /
przywójsy nazywamy Doże / uż nie jest pospolitym
chlebem / ale Sakramentem dzieł czynienia / zedwu
rzeczy złożonym / z ziemskiej y niebieskiej. Tenże
lib. 5. Chleb przywójsy słowo Doże / estawa się
Eucharystią krwi y ciała Krystusowego. Tenże
lib: 4. cap: 32. Ten chleb Który jest z stworzenia /
wziął y dzieł czynił / mówiąc: To jest ciało moje.
Także y kielich / Który jest z tegoż stworzenia / Ktore
jest według nas / swego krwi wynal być. Tenże

lib: 4. cap: 37. Krystus wzięwśy chleb / swoim ciał-
tem wynal go być / c. Ten Doktor nazywa chleb
ciałem Krystusowym / wino Kwią: K temu / nie czy-
ni z chleba y z ciała Pannskiego iedney istności / y o-
wszem twierdzi być po poświęceniu dwie rzeczy /
nieiedne. Tądto / me mówi / aby chleb po poświę-
ceniu przemieniał się istotnie w ciało / wtraciwśy
istota swą / ale mówi / iż Sakrament ze dwu rzeczy
złożony jest / z ziemskiej y z niebieskiej. Przez ziem-
ską rzecz rozumie chleb / przez niebieską ciało y Krew
Pannską. Złąd się pokazuje / że ten Doktor niewie-
dział nic o przeistoczeniu Papiektim / chleba w cia-
ło / winą w Krew / Ktore czyni ze dwu rzeczy iedną: to
jest ciało Pannskie z chleba / Krew z winą: bo tym
sposobem iużby nie były dwie rzeczy / ale iedną: a
on dwie rzeczy widać tu.

Tertullianus lib. 1. cont. Marcionem, cap: 9. Krystus
chleba nie odrzucał / Którym ciało swoje repres-
sentuje. To słowo Representat, rozumie się znaczy /
wyświadcza / wyraża / okazuje: co się pokazuje nie
tylko z Bellarminą samego / Który mówi lib: 4.
cap: 19. de Euchar. Eucharistia est signum & reprae-
sentatio mortis Christi. y z Lombardą / Który mo-
wi lib: 4. dist: 12. Fractio, passionis Christi & mor-
tis est representatio, y z Sonseti / Który mówi lib: 1.
cap: 8. Instit. Dialect. Omne quod representat, est si-
gnum eius, quod representat, ale też y z samego Tex-
tullianą / Który nie tylko lib. de Penitent. ale też lib.
4. cap. 60. cont. Marcion. sam się wyświadcza / przez
to słowo Representat, nie rozumie rzeczy istotney /
w samej rzeczy / ale rzecz znaczącą in se / Kto-
rey jest znaki. Słowa tego są / Pan Krystus wzie-
ty chleb y rozdzielony Zwoleńniom / ciałem go

Wysse-
mi piśe
Eusebiu
Hist. Ec-
clesias.
cap: 24.

Roku
210. był
Ten Dok-
tor 200
decy z
Zephiri-
nus Bi-
shop Ry-
mski
był Mo-
nastyja
li. cont.
Praxego-
ry Mon-
tan był
herety-
k. piśe
Eusebiu
Hist. Ec-
li. 5. c. 17
Tenże li.
4. cap. 33
c6. Mar-

cionem,
Kościół
lerozp-
limski
nazy-
wa ma-
ką relli-
giej. stu-
dnica
zbaćcie
nia: Nie
Kościół
Rzym-
ski. Też
Kryśtu-
su 20-
wa glo-
bia Ko-
ściół.
To nie
Piotra
lib. cēt.
Marci. 5.
Cap. 17.

swymczynił/mowiąc/To jest ciało moje: to jest/figurą (abo znak) ciała meiego. A figurą by nie był/gdyby ciało prawdziwe nie było. Abowiem rzecz prosta: iako jest Phantasma, obłuda / figury nie może mieć : abo jestże dla tego chleb ciałem sobie zmyślił / iż nie miał prawdziwego ciała / toć miał chleb wydać za nas : byloby to niekółko podpora prożności Władczyonowej: że chleb jest wkręszowany. Tenże mowi lib. 3. cap: 12. cont: Marcion. Ktore ma słowa y lib: adv. lud. cap. 10. Abowiem tak w Ewangelii tej wśpsey Bog obiałwił / nazywając chleb ciałem swoim / abyś y z tąd wyrozumiał że on dawał figurę ciała swego / Ktore zaś ciało w chlebie prorok figurował / iako sam Pan ten Sákrament potym wyłożyć miał. Ten Doktor stary chleb poświęcony nazywa ciałem Krystusowym dla tego / iż wyświadcza ciało Krystusowe; Ktorego ciała Władcyon nie przyznawał Pánu Krystusowi. Z Ktorey figury Doktor Tertullian dowodził prawdziwego ciała Pána Krystusowego / w kázując to tym chlebem: Jest Pan Krystus miał obłudne a nie własne ciało / a iakoż obłudy może być chleb figurą? Ale i Pan Krystus dawał znak ciała swego wczniom / chleb; tedyć miał własne ciało. Twárde to są słowa ná Rzymiány / ná Ktoremu się Kści Bellárcin : a Hardingus nie mogąc ich zgrycć / tak się z nich wypłiznąć chce / Scđ: 9. cont: Ivellum. Záprawda nieco od prawdziwego wyrozumienia słow Krystusowych / wstąpił w ślad Tertulianow / zc. A on se lepiej rozumie. A tak me dopiero sam Bálwin te słowa (To jest ciało meie) iak tak wykładáć / To jest figurą abo znak ciała mego : gdyż to me Bálwinowe są wykłady /

ale dawnego Doktora Tertulliana / y iných; Ktore nie cierpią przemienienia iedneyistności w drugą: bo inśa jest sáma rzecz / inśa jest znak rzeczy. Rzecz nie może być znakiem / ani znak rzeczy; iako o tym świádczą Chrysostomus in dictum Apostoli: Patres nostri, y Augustinus lib. 2. cap. 1. y lib: 3. cap. 5. 7. 9. de doct. Christ. mowiąc: Puścić się za luterą / a znak i miástorzeczy / Ktore nimi znácone bywáią przypinawáć / jest to znak niewolniczey Rábości.

Origenes in cap: 15. Matth. Ten pokarm Który bywa poświęcony przez słowo Boże y modlitwą / wedle máterey tej Ktorey ma w sobie / idzie do zółdák y do wychodu bywa wyrzucon. Támie: Mówi się de typico symbolicoq; corpore. Mógłoby się wiele mówić y o sámych słowach / Ktore się sstáło ciałem y prawdziwym pokármem / Ktorego Ktoby pożywał / ná wieki zgotá będzie żył / Ktorego żaden ży nie może pożywać. Tenże Dialog. 3. de Christo: Jestże Krystus Pan ciała y Kwie nie miał: a Ktoregoś ciała y iákley wżdy Kwie / znaki y figury / chleb y wino rozdawał / y kázal przez nie wczniom pámiątkę swoję odnawiać: Tenże lib. 8. cont. Celsum: Mamy znak Boży / dziełczynienia / Chleb Który się Eucharistią zowie. To jest Sákramentem dziełczynienia. Tenże in Cap. 26. Matth. Chleb ten / Który Bog wyznawa być ciałem swoim / jest słowo obżywiájące duszę. Tenże Homil. 16. in Numeri: Pieniemy Krew Krystusową / nie tylko obyczáiem Sákramentow / ale y gdy słowo tego przyjmujemy. Tenże Homil: 7. in Levit. Vznawáycieś iż figury są / Ktore są nápisáne w ksiągách świętych : y dla tego iako duchowne / a me iako cielesne / cásammy

Rokn
220. 37.
Ten Do-
ktor ká-
idego
Wierne-
go nazy-
wa opo-
ka. To
nie sá-
mego
Piotra
i. Tra-
akt: in
Matth.

cie y rozumiecie. Abowiem iesli iako cielesni te
rzeczy przyjmiecie/obrazia was a nie zywiu. Do
iesli wedlug litery poydziecie za tym co powiedzia-
no: Iesli nie bedziecie pozywac ciela mego / y pic
krewi moiej/zabija ta litera. Tenie In cap. 25. Mat.
A iesli by zarowne mial byc obecnym Chrystus ze
slytciem swem/a iakoz przypowieści powiada:
ze odsiedl: wedlug natury swojej. Bosticy nie od-
siedl/ale wedlug ciela ktore wino odsiedl. Te slo-
wa tego Doktoru zadnym sposobem nie dopuszcza
ig/aby wino y chleb istota swa mialy utracic/abo
sie w istota ciela y krewi przemienic po poswiece-
niu: y owsem slowa Panskie duchowne nie cieles-
ne/Ekstatowne nie istotnie wyklada: ktore iesli
by cielesne mialy byc rozumiane / Ciało Panskie
podpadaloby niedostatkowi / y kasje rozumiaty
co o cielesnym nie moze byc rozumiane/Aktor.
2. Tenie twierdzi / Iz tu z nami Chrystus Pan me-
iest cielesnie. Chleb y wino nazywa znakiem y sy-
gura ciela y krewi Panskiej / a Eucharystia nazy-
wa corpus typicum y symbolum. Tenie powieda/ze
ciela Panskiego ilu nie pozywaja. Czegoby byl me-
mowil/gdyby byl rozumial y wierzył przemienie-
nie chleba w ciało.

Roku

24597.

Tego Do-

ktora

Papież

Sikano.

Epist.

3.17: 26

30. 31.

listy te

wid-

Cyprianus Epist. ad Ceciliū: Nie moze być wi-
dziana krew Chrystusowa/ktora odkupiem y oby-
wient testesny/aby miała być w Kielichu/gdy nie-
máš winu w Kielichu / Ktorem krew Chrystusowa
okazuje się. Tanie: Wzdujemy i wino bylo/ktore
Pan krew swoja nazywał. Tenie Epist. ad Ma-
gnum. Pan ciałem swoim chleb zowie z wielu ziarn
zgronadzoney: krew swoja wino zowie z wielu
rodzów winnych wyćisnione. Tenie lib. de Vult.

Chrism. Dal Pan nasz na stole/ktorego ostatnie
wieczeral z swoimi Apostoly/ktami swemi chleb
y wino / a na krzyżu ktom zolnierstwu podał ciało
i krew. Tenie Serm. de Cena Domini: Ten Sakra-
ment niekiedy Chrystus ciałem y krew / niekiedy
chlebem nazywa. Tanie: Jeleńcożywamy Wier-
szczy Panskiej / nie gotujemy zebow ku jedzeniu/
ale wiaraższy chleb s. kamiemy y dzielimy. Tanie:
Chleb Amelst pod Sakramentem temy na zie-
mi. Tenie bez Sakramentu iawney bedziemy iesc
w niebie. Tanie: Nie tak cielesnym iako duchow-
nym prześciem z Chrystusem sie jednoczymy.
Tenie: Ci ktorzy słowem tylko a sercem suchym y
biny słem twardym przy tych świętościach bywa-
ja/abo też tych datow wywaja/ lizac w prawdzie
opoka / ale z mey miodu nie wysysaja / ani oliwy:
Do ani Rodkości miłości/ani byności Duchu
s. obzytem bywaja/gdyz ani sie sami doświada-
ja/ani Sakramentu rozgadaja. Tanie: Chleb
ten ktory Pan wcmiom podawał/nie Ekstatem(to
jest nie istotne)ieby taki mial być chleb/iakie jest
ciało/ale przyrodzeniem przemieniony/(to jest/od
przyrodzoney sprawy swcy/ktora karmiciła/prze-
mieniony jest do sprawy rey/ktorey niema z przyro-
dzenia/aby sluzył Ekstatowi nie cielesne ale du-
chowe)wsechmocnym słowem(to jest/za sprawu Du-
chu s.)istalsie ciałem. Tanie: Osoby Chrystusowej
ciało/gdyby na skutek bylo rozdzielone/niedostalo
by go w slytciu narodowi ludzkiemu. Ten Do-
ktor nie wierdział nic o przemienieniu istotnym/ani
o pożywaniu cielesnym. Abowiem nie mowil/zeby
Chrystus Pan dawal ciało swe własne y krew wła-
sna wcmiom:ale chleb/ktory nazywał ciałem/y wi-

cia. y
Paulus
Diacon
lib: Pa-
Cypria.
Tenie E
pist: 74
Biskupa
Kzym-
skiego
Stepha-
na nazy-
wa py-
nym,
bladza-
nym, y
sprzeci-
wym
sobie.
Tenie i.
Priora;
insemi
Aposto-
ly poro-
wny-
wa.
lib: de V-
nit. Beel

no/ktore nazywał krewią dla wyświadczenia. Aże-
mu po poświęceniu powiada / iż w Kielichu zostan-
wa wino / ktore wkrótce krew pąńska; ktorego
gdyby nie było/krew pąńska nie mogłaby być wy-
dziana. Należy twierdzić/iż iżliżczy wywodził Sákra-
mentu/ ale rzeczy Sákramentu nie/ tylko samu do-
brzy. Do tego wzy/ iż się z Krystusem iednoczymy
przy tej sprawie świętej/ nie cieleśnie/ ale duchow-
nie/onego wiara pożywiają. A iż wspomina prze-
mienie chleba / iednak nie cieleśne ale Sákra-
mentálne/ ktore bywa od przyrodzenia własnego
y zwyczajnego do przyrodzenia niezwyčajnego
obrocone: sum się bowiem wykładając mowi tam
iż/Przed onym słowem pokarm ten pospolity tyko
tu posłużył ciała sposobny był / a tyko tu posłu-
żeniu żywota cieleśnego służył. Ale iako skoro od
pąnki jest powołano / To czynicie na pamięć
moje/y/To jest ciało moje/to jest krew moja/chleb
ten istotny y kielich błogosławieństwem poświę-
cony/tu żywotowi się a zbawieniu zupełnego ciała
wieka obrocił/y wespół jest lekarstwem tu wlecz-
nulu chorob/zé.

Roku

320 zyl.

Tego Do

która E

pipha-

ni nazy

wa Pa-

piejem

hazref. 63

72. Na-

zianz.

nazy-

wa go

okreś-

łata y

Archid-

cerdoté

Sacerdo

tum.

Orat. ad

Heroné.

Athanasius pisze na one słowa/Quicunque dixe-
rit verbum in Filium Dei. &c. Jakieżby to ciało
było/ ktoregoby tu pokarmu wsiytkiemu światu
dostawało? ale dla tego Pan swoje wstąpienie
do nieba wspominał/aby wnie swoje/od cieleśnej
go myślenia odwołał/ a iżeby rozumieć / iż ciało/
ktore jest pokarmem nazywane / jest niebieski y du-
chowny pokarm/ktory on sam dacie/ abowiem po-
wiada: Te słowa ktorem wam mowił/iż duchem
y żywotem: iakoby chciał rzec/Ciało moje ktore się
wkrótce/ y dacie za świat / za pokarm będzie dacie/

aby duchowne każdemu było rozdawano. Tam
słowy Athanasius, nie wzy cieleśnego pożywiania/
ale duchownego: Ktemu wkrótce/teżby nie było
pożywianie duchowne przez wiara/ale cieleśne/w-
siytkiemu światu iednego ciała nie dosięby było.
Iad to powiada/iż pan dla tego przypomniał w
niebo wstąpienie swoje / aby wnie swe odwołał
od cieleśnego rozumienia. Toć ten Doktor niewie-
dział nie o przemierzganiu chleba w ciało: ktore
słowa są tak przeciwne Transubstantiaty / iż i-
moczno burza y waga; ktorych sophista Krymska
nigdy nie zwalczył ani ubikwitarstwo obali.

Nicephorus lib. 7. cap. 40. Hist. y Eusebius lib. 10.
cap. 3. Hist. Ciasu poświęcałna kościół/było sł-
wa Boiego przepowiadane / y tajemne po słu-
żeniu/pobożnie/świętobliwie byty odprawowa-
ne/y zbawienne y niewypowiedziane symbola o si-
gni, znaki brane y wywane. Tenże Eusebius mowi
lib. 5. cap. 3. de Demonstrat. Evang. Chlebein y wi-
n. in ciała y krewie Krystusowej tajemnice/znaczo-
ści. Tenże lib: 1. cap. 10. mowi: Pamięć przena-
sł teršej ofiary na stole pąskim tu odprawowa-
niu per symbola corporis, przez znaki ciała zb-
awionego y krewie Krystusowej według nowego
Testamentu rozkazanie wzięliśmy/zé. Czytaj tam-
że więcej sentencyi tym podobnych / z ktorych się
sprawu y obaczysz / iako na on czas/ktedy był ten
Doktor/o przemienieniu istotnym cieleśnym chleba
w ciało me słychano/ani wierzone: bo oto Eusebius
Sákrament Wieczery pąskiej zowie znakiem
ciała Krystusowego/ y pamięć ofiary tego / nie
słowa rzeczy/ale pamięć: a dalsza takowe roz-
mienie/ a słowistwem nazywają.

A Ale-
nius Pa-
piejem
y prze-
dnier-
symko-
ściół
Powsze-
chnego
zobacz
go: czyta
my in A-
polog. 2.
Athana-
cap. 15.
Tę Do-
ktor A-
thana-
Liber in
sua Pa-
piejana
y w A-
ryané.
Epist.
ad Solit
Roku
320 zyl.
Ten Eu-
seb. pi-
seć la-
kub s.
był Bi-
s. upębi-
skupie-
li. 2. cap.
1. Hist.
Vers.
Rutlin.
To nie

Piotr.
Roku
330 iyl.
TenDo-
ktor po-
wieda,
i na
Gyżna-
niu Piot-
roſzym
zbudo-
wany
ieſt Ko-
ściół. l. 2
6. de Tri.
To nie
na Pie-
trze.

Roku
360 iyl.
TenDo-
ktor był
tak za-
cny, że
niekto-
ry mę-
dziej u-
czniſz po-
ſtaza-
ney ſen-
tency
Gyż-
mie. ap-
pello-
ali do

Hilarius lib. 8. de Trinitate. Przyrodzeme ciało
ſwego/ Panu przyrodzeniu wieczności pod Sa-
kramentem / nam tu wyrażeniu ciała ſwego przy-
toczył. Tamże: My prawdziwie pod tajemnicą
ciała/ciało tego bierzemy. Tamże: Chleb który
niebą ſtąpił/nie może brać iedno ten który Pana
ma/y ieſt członkiem Chrystusowym. Według tego
Doktor/ chleb w ciało/ wino w Krew iſtotnie nie
przelewa ſię: ponieważ go ſi nie wywiera / tylko
dobrzy/ a K temu w tajemnicy ſtawamy ſię wze-
ſtniści ciała Chrystusowego/nie w rzeczy ſamej/
iało doſtąpił Auguſtin: diſtinkt: 2. Can. Hoc eſt. Do
tego/pod Sakramentem/który ieſt znakiem rzeczy
ſwiętej/iało mówi Bernardus Serm. 1. de can. Do-
mi. to ieſt/ciała Chrystusowego: gdyż iadna rzecz
ſama ſobie nie może być Sakramentem/ale inſy
rzeczy; iało ſeroko wywodzi Auguſtin. Epist. 23.
Nie Ruſnie tedy mówi Bellarminus, abyśmy nie
mieli mieć nic za ſwoię ſententy z Hilaryuſa.
Mamy.

Ambroſius in: Cor. 11. Euchariſtia ieſt leſt arſtwa
duchowne: abowiem ieſt pamiotko odkupienia
naſzego. A iſ śmierci Pańſko wybawieni ieſta
ſiny/na to pamiotając/w iedzeniu y w pićiu/ ciało
y Krew/które za nas ofiarowane ſo/znaczymy. Ten
ze lib. 4. cap. 4. de Sacramentis: A ieſt taka moc Ch-
yſtowa ieſt/aby te rzeczy ſtały ſię /które nie by-
ły: iało daleko więcej uczynić to może / aby te re-
czy trwały tym/czym przedtym były / a w inſe re-
dnął/aby ſię przemienły. Tamże: Iało na Krzcie
podobieństwo śmierci w iſtoſci/ tak też w Sakra-
mentie/podobieństwo drogiej Krwie picię. Tam-
że/ cap: 5. Ta ofiara ieſt figura ciała y Krwie Pa-

na naſzego Jezuſa Chrystuſa. Tenże/ de Myſteris
inici. andis cap: 9. Widzę prawdziwe ciało Chrystuſa
ſowe ieſt/które wkrzyżowane ieſt /które y pogrze-
bione ieſt / prawdziwie też onegoż ciała Sakra-
mentem ieſt: bo ſam Pan mówi/ To ieſt ciało mo-
je. przed błogoſławieństwem / inſza oſoba bywa
mianowana: ale po poſwieceniu/ ciało znaczy ſię.
On dał Krew ſwoię; przed poſwieceniem inſza ſię
rzecz rozumie/po poſwieceniu Krwi ſię zowie/ a
ty me wiſz Amen / to ieſt prawda: co wſta mówi/
myſl niechay wyſnawa. Tenże/ lib. 4. cap. 3. Euch-
aryſtya zowie ſtworzeniem: mówiąc/ Eucharyſtya
ieſt ſtworzeniem. Tenże/ lib. 10. cap. 24. in Lucam.
Nie na ziemi / ani według ciała Chryſte mamy cie
ſukać/ieſt cie chcemy naleſć. Mária/która ſuka-
ła na ziemi/nie mogła ſię dotknąć: Szczępan ſię
dotknął/ iſ na niebie ſukał. Tenże/ Serm. 57. Bł-
goſławiony który tak ſuka Chrystuſa Pana / aby
wierzył że on ieſt y w Kściu poſtanowiony/ y w nie-
bie poſadzony/abowiem temu który go w grobiech
ſuka: mon iſ/ Czemu ſukaſz ywego między umar-
tymi? To ieſt / co ſukaſz tego w grobie który ſię
liſ na wyſokość wrocił?

Doktor Ambroży/ iſc wiele mówi o przemienie-
niu chleba y wina/ lib. de Myſter. inici. and: do czego
przywodzi y wiele przykłaſ: lecz przecię nie mo-
wi o przemienieniu takim /które bywa z iedney iſ-
tności w drugo /któreby tracić miało iſtność/
w iſtność chleba y wina/ w którymby tylko miało
doſtać oſoba bez iſtoty/ to ieſt/ czy iupieſ/ co być
nie może: (bo takoweſ przykłaſ przywodzi o
przemienieniu wody przy Krzcie / cap: 3. de iis. qui
mūt: Myſt: ktora iednak natury iſtoty ſwey nie traci

nego.
nie prze-
ſtać/ a-
iac na
rozſad-
ku Rzym-
ſkim: o
czym ſa-
piſe E-
pi. 79. 83
Toc Bi-
ſkup Rzy-
mski nie
ieſt ani
był ſedz-
ia ſpo-
roſe. Te-
ż piſe
iſ Ko-
ściół ieſt
zbudo-
wany,
nie na
Pietrze,
ale na
Gyżna-
niu Piot-
roſzym
In cap. 9
Luc. lib.
de Incar-
nat. Do-
mi. ca. 5.
In 2. cap
Ephel.
Tenże
Gyſpo-
mina

Piotro-
wie przo-
dko
nie
wierze
nie
riedzie
lib. deln
carnac.
cap. 4.

Zył ro-
ku 330.
Ten Do-
ktor, a c
Piotra
s. 28
opoka
Kry-
stusa
na-
wina,
ale prze-
cie nie
tak
ka jest
Kry-
stus, mo-
wiaz
sermo.
del. Pami-
tel. Isrl
Piotr
opoka
jest, nie-
dnak
nie jest
opok
ko Kry-

ci.) Ale o Sakramentach / tajemnym / Sakra-
mentem wyznaczonym / które bywa odżywiania
połpolicznego do świętego / od sprawy przyrodzo-
nej tej y poślupiczej / do sprawy tej której nie ma
z przyrodzenia / odłączone y obroczone / a to się dzie-
ła przeciwnym obyczajem / nowe przyrodzenie (pier-
wzego nie trącąc / to jest / iłłoty chleba y wina) bio-
rac z błogorządności pánstwiego / y z wstawy ie-
go świętej / za sprawą wszechmocną Ducha świę-
tego / tak iż iłł one rzeczy poświęcone / wyznacz-
swoy przyrodzony przemieniwszy / nie ciółu ku po-
karmowi y pośileniu służy / ale przeciwnym oby-
czajem / ku pośileniu y napotowi duszennemu. Jásno
to są słowa / Alby te rzeczy trwały tym / czym przed
tym były / zé. Których sophista Jezuita nie wy-
kręcił / choć przywodzi Łantfránka iłłkiego / któ-
ry nie mogąc się wykręcić Berengaryusowi z tych
słów / nápisal / iż ich niemáš w niektórych exem-
plach Ambrozego. Nie lądá odpowiedz. Do tego
w mebie wstázował Krysłus według ciółá / nie ku
ná zmiłł. Nád to / tenie Doktor chleba poświęcony
názywa pámietką / podobieństwem / nátkiem ciółá
Krysłusowego y ofiary jego / stworzeniem / nie
Bogiem. A tak niewiedzał nic o przemienieniu / po-
pułstani / ani o ofierze istotnej / iłłsłłstkiej.

Basilus in Liturgia. Wskup pedmoioſſy chleb mo-
w/pámie Jezu Kryste Boze nasz/wyprzys na nas
z twego swietego mieſſa/ma/a przydz tu poſwie-
ceniu nasz/etory wzgorz w Wycu ſiedziſ/a tu zna-
mi memidonne teſtes. Tamiż: ſduſnoſciaprybli-
żamy ſie do twego swietego Oltarz/a/ Kładoc An-
titypą znaki ſ. ciała y Krwie Krystuſa twiego.
Tenże / lib: de Baptiſm: cap: 3. Jedzoc y pioc za

Wse pamietaemy ná tego / Ktory zá nas umíráł y
zmartwychwstał. Tenże/in Liturgia: Wsýsco z
jednego chleba y jedného kielicha testedmy wce-
stniki. Tym słowy Basilus wywánie Sakrámen-
tu zowie / nie ofiára zá żywe y zá umírále / ále pá-
miátka smierci y zmartwychwstania Pánstiego.
Z temu/zapetne wywánie Sakrámentu w spomí-
na. Ná to/iuz y po poświęceniu/iáko to seznawa
y sam Bellármín lib. 2. cap. 15. de Euchar. Chleb
Eucharystiey názywa Antytypon/to jest symbolu,
figurn, figura/znákiem/zstátnem/písmnem. Tó-
ten Doktor iáko o ofierze Wsásktley táf y o trán-
substántiátley Papiestley/y o rozpolowiczeniu Sá-
krámentu/nic niewiedziá.

Nazianzenus orat: in Gorg: Siostrońa moia Gorgo-
nia chora / Amitypá / znáti ciáslá y Erwie Kry-
stusowey wiáqwsy rók / chowálá. Z tym się zga-
dzátoć Macharius Homil: 27. mówi: Chleb y wino
Amitypá / znáti sá ciáslá y Erwie Krystusowey / y
Etorey iedzą z chlebá widomego / duchownie ciáło
Pánstkie iedzą / zé. Coż może być potezniczyšego ku
zburzeniu tránssubstántiatyey iáko te słowá: Etore
chleb zowię znákiem ciáslá Krystusowego / y du-
chowne nie cielesne pozýwanie ciáslá Pánstkiego
wnoší y xřázúg.

Epiphanius in Ancorato: Pan Krystus z káski dal
człowiekowi / to co jest medlug figury: Widzimy
bowiem co wziął zbawiciel w pce swoje. A toć
jest o krągłej formy ex insensibile. Tánież: Krystus
w Niebo wstąpił w ciełe własnym / y śródci dwar
lebne ná prawicy v Wyca / y przyjdzie w onymie
ciełe sódnić żywe y umárte. Tenże lib. Anacephal.
Testci w prawdzie chleb pokármem; ále moc w

31. Kry
 Bus bo-
 wsepra
 szed-
 szcie opo-
 ka jest
 niema-
 ruszona

 Roku: 340. Te
 Dohor
 Koscioł
 Cesar-
 enski
 szal
 marka
 szyt-
 kich ko-
 siel
 Epist. ad
 Cesarie
 ses. To
 nie
 Rzym.
 Roku: 350. Te-
 go Do-
 kiora
 nazy-
 wul Pa-
 piejem
 Hiero-
 nym,
 Epist. ad
 Pamach
 adverb.
 etror.

Ioh. Et
in Epi-
taph.
Paulz.
Et Apo-
log. ad-
vers.
Ruffin.

Rokużył
3 do Ten

Doktor
pif. 13

ni Wy-
znania

Piotro-
wym

z hudo-
g. iny

ieś Ko-
ściół.

Homil.
ss. in.

Matth.
Homil.

20. oper.
Imperfi

Sermo.
de Petec

Tenże
możesz

is kto
na sie-

mi pra-
gnie

przeło-
żenst-

wa,
nawdziej

nie-

nam jest tu obzywieniu przez wiara / y skutek / y na-
tyle / y doskonałość tajemnic. Tanie: Chrystus
wziety jest do nieba w cieło. Te słowa nie cierpi-
ą znieść mogą przemienienia istotnego: bo iż Chry-
stus do nieba wstąpił w cieło / w którym nie przys-
dnie aż na sąd. Iż chleb jest figurą y formą ciała
Chrystusowego y rzeczy zmysłom niepotęga / tedy
się nie przemienia istotnie w ciało.

Chrysostomus in Matth. Homil. 83. Nie tylko na-
terzeci pater noster przed nami leży / ale się y
słow tego trzymamy: Abowiem słowy tego nie-
możem być oszukan. Iż Chrystus Pan powiedział:
To jest ciało moje / wierzymy mocno / nie nie wot-
pić / y oczyma wmyślu naszego obaczamy to. Bo
wiem nie dał nam nie Pan smysłom cielesnym na-
szym podległego: ale przez rzeczy smysłom podle-
głym / dał rzeczy także / które wmyślem y wyrozumie-
niem naszym być pojmowane. Nadawa tego przy-
kład / mówiąc: Jako na krzeście swietym / przez wo-
dę / którą rzecz jest smysłom podległa / podawa-
nam on dąć: ale co się w niej stawia / a właściwie
odrodzenie y odnowienie / jest rzecz / którą wmyślem
tylko / rozumiana bywa. Ażby pokazał / czemu to
wypłł Pan czynić / tak dalek w te słowa doskona-
ły. Gdybyś ty człowiecze był nie cielesnym / zgodałby
i prosto dary niebieskie Pan twój podał: ale iż
ciałem złożona jest dusza twoja / przeto w rzeczach
które pod smysł przypadają / te rzeczy / które wmy-
ślem mają być rozumiane / bywając podawane.
Tanie: Jesli Chrystus nie umarł / a któregoś ofia-
ry to (rozumie wieczną Pańską) piątko y znak
jest: Tanie: Sam też Pan pił z kielicha. Toż mo-
wi Augustinus lib. 2. cap. 3. de doct. Christ: Iż Pan

Chrystus: Apostołami Sakramentu ciała y krwi
swiętej pierwszy ukuł. Pewnie dla tego / tak mo-
wi tanie Chrysostom / aby się nie trwożyli słowy
Pańskimi / y aby ich przywiódł do pożywiania ta-
jemnic w spokojnym wmyśle. Tenże Hom. 24. in
cap. 10. Cor. Zu gorze potrzeba temu się mieć /
ktory do tego ciała przystępuje / a niechaj tu na-
ziemi z naszym spólku nie ma: ani się po mistoiciach
człgac / ale w gorę wylatywać / a na Słońce sprzą-
wiedliwości patrzyć / ożbyście wmyślu mające.
Bo orlow / własny to jest stol / nie soieł. Tanie:
Chleb coż znaczy: Ciało Chrystusowe. Tenże in Li-
turgia: Ktoż podnosić chleb święty / mówi:
Święte swietym. Tenże Sermo 13. in Ephes. y Hom.
61. ad Antioch. Wszyscy którzy tego to ciała wce-
stni się stawamy / y którzy krwi tego ukuś-
my / pomyślmy sobie / iż ciała y krwi onego
wzgorze w niebie siedzącego / y od Aniołow wy-
chwalonego / pożywamy. Tenże Hom. 26. in Matth.
Eucharistia zowie się dńek czymieniem / jest bō-
wiem rozpamiętywaniem bārzo wiele dobro-
dzieństw. Tenże Hom. 7. in 1. Corint. Sakrament
zowie się tajemnicą / iż inśa rzecz widzimy / inśa
wierzymy / abowiem takowe jest naszym tajemnic.
przyrodzenie. Tenże in Psal. 22. Pan zawżę na po-
dobieństwo ciała y krwi swęj / chleb y wino / wes-
dług porządku Melchisedekowego nam w Sakra-
mentie ukazuje. Tenże Homil. 17. in Hebr. To co
czynimy / dzieje się na pamiotkę tego / co się stało.
Tenże Homil. 85. in Ioh. Rzekł Pan Nigodalcen-
nie tykaj się mnie / wstępuję do oycá mego / ani tu-
wiecej z wami wespół będę mieszkał. Tenże w lu-
bice ad Casarium, który List jest w Bibliotece Slo-

bie po-
fromo-
cenie.
Disti. 4n
Can. ult

Antykrye nie drukowany: przedtym niż bywa po-
święcony chleb/chlebem go zowieemy: a gdy go tak
Bóg poświeci przez Kaptana / niż jest wy-
rym od tego nazwiska / y ma imię ciała Pána Ar-
ystusowego / chociaż przyrodzenie chleba w nim zo-
stało. Tenie Homil. 11. in Matth: Oper: imperf. Na-
czytła poświęcone / do pospolitegożywiania o-
brządku / jest rzecz niebezpieczna / chociaż nie ciało
prawdziwe Arystusowe / ale tajemnicę ciała tego
miał w sobie / z. Ten Doktor łaciński słowy da-
wa znać / iż chleb y wino nie traca istoty swej / a-
bowiem Eucharystia nazywa pamiątkę y znakiem
mięci Pána Arystusowego. Nád to / chleb zowie-
mięciem y podobieństwem ciała y krwi Pánstkiey.
Nádostatek / do duchownego pożywiania przez wi-
dzenie ciała Pánstkiego / w niebie będącego / nie tu na-
ziemi / ludzi wiedzie. Toć nie niewiedzial o prze-
wierżaniu Papiestw.

Hieronymus in cap. 26. Mat. Arystus wziął chleb /
który posila serce słowicze / y do prawdziwego
Wielkanocy Sakramentu postanowienia prze-
chodzi: aby iako w wyznámonowaniu tej rzeczy
Melchisedek najwyższego Boga Kaptan / chleb y
wino wymożył / czynił był; tak też sam prawdę
ciała y krwi swojej wyświadczył. Tenie in Pro-
verb: lib. 1. cap. 9. W chlebie ciała Pánstkiego / y
w winie krwi tego tajemnicę pokazuje się. Tenie
in cap. 3. Ecclesiast: Pożywamy ciała Pánstkiego y
pijemy krew tego; nie tylko w tajemnicy / ale też y
wczytaniu pism. Tenie / prefat. in libr. Regum. Nie
świątce zbawiciela w grobie / bo iuż do Wsch-
wstąpił. Tenie lib. 2. advers. Iovinian. W znaku
krwi swojej / nie woda / ale wino dał. Tenie Epist.

Roku

306 371.

Ten Do-

ktor

Rzym-

skiego

Biskupa

rośna

Śsacno

ści, 66 u

rzędzie

zmie-

ni Bi-

skupy.

Epist. ad

Evagr.

Tę po-

Ściada

je nie

rygona

Pietrze

ale na

wójst-

ad Hedibiam, quest. 2. My słuchamy / iż chleb który
łamał Pan / y dał zwolewnikom / jest ciałem zba-
wiciela. Tamże Wstąpmy z Pánem na Wiecz-
nik wielki położony y ochłodzony / y weźmmy od
niego wzgorę Kielich nowego Testamentu. Tenie
in 1. Corin. cap. 11. Dnieki czynię / to jest błogosła-
wić / gdy miał cierpieć / ostatnia nam pamiątkę
pożesłał. Jako gdyby kto w dalekie strony od-
jeżdżał / nie mógłby zapomnieć temu / którego by mi-
łował / zostawił; aby ielekoć nań weyrzy / mógł iele-
go dobrodziejstwa y miłość pamietać: na który
zapoemnieć / ieleż on umiłowal tego / który go zo-
stał / nie może bez wielkiej żadości pátzyć. Dla-
tego zbawiciel podał ten Sakrament / abyśmy
przez zámę sobie przypomináli / iż on za nas w-
miał. Tenie dist. 2. de Consec. Can: De hac. Z tej o-
fiary która się na pamiątkę Arystusową dnie
dnie / godzi się iele: ale z oncy zás / którą Arystus
na ołtarzu krzyża ofiarował / wedlug siebie / żadne-
mu nie godzi się iele. Doktor Hieronymus niewie-
dział nie o przelewaniu iedney istności w drugę: y
dla tego powiada / iż Pan / chleb / który nazywał ciał-
lem swoim / dawał uczniom swoim / zowąc go y po-
święceniu chlebem: E temu chleb nazywa wy-
świadczeniem / tajemnicą / znakiem / y pamiątkę
ciała Arystusowego. Nád to świadczy / iż tu nie
miał ciała Arystusowego / ale w niebie, które wie-
ni tam żywać miał / a nie tu na ziemi cielesnie.

Augustinus de fide ad Petrum cap. 19. W onych o-
fiarach cielesnych było przeznaczenie ciała Arys-
tusowego / które dla grzechów naszych / sam będąc
bez zamię / miał ofiarować / y krwi którą on miał
na odpuszczenie grzechów wylać. A w tym zás o-

kich A-

pospoli-

ch iele

zbudo-

wany

kościol:

Nieryl-

ko sam

Śsacno

ale y in

Śsacno

20. li. 1.

cap. 27.

cont. 10.

vinian.

Tenie p-

Śsacno

Piatrad

opokina

Śsacno

iele Pio-

trem, in

cap. 26.

Matth.

Roku

411 371.

Ten Do-

ktor

al sista

ga slug

Krytu-

sówych

Epist.

107. 121.

y lib. 3.

prz.
ekl.
ada
lib.
cōt.
Epi
Ma
ni.
c.4.

zwadzić się. Tenże mówi Epist. 102. Niech to niktogo nie
obruśa/iz pod czas rzecy/ Ktora co znamięnionie/ bier
ze imię oney rzeczy/ Ktorą znamięnionie. A przyprowadzi
tam wiele przykładów ku podpórce mowy swey.
Tenże / de verbis Domini super Lucam Serm. 28. Przed
słowy Krystusowemito co bywa ofiarowano / chle
bem bywa rzeczone: a Koro Krystusowe słowa będą
wszyste/ iuz nie chlebem/ ale ciałem używany. Tenże
lib. 3. cap. 16. de doct. Christ. Pan Krystus mówi:
Jeslize nie będziecie pożywali ciała 26. Zda się restka
zować zły y brzydki rzecz. Figura tedy jest/ Ktorą wesz
ie potrzeba nam mieć/ Pánstwiey sstać się uczestnik/ y
wdrzeć się a wielkim pożytkiem wbić to w pamięć/
ie za nas ciału tego wkrzyżowane y xantone jest. Ten
że in Psal. 33. Sami sie nobis. Quodammodo. Niciakim
spůsobem/ gdy mówił: To jest ciału moje. Tenże de
Consecr. distin. 2. Canon. Vtrum. Jako we krzcie podobie
ństwo śmierci tego iuz bierzemy: tak też podobień
stwo ciała y krwie bierzemy. Tenże in loh. Tract. 26.
Sakrament ciała y krwie Krystusowej z stołu Pán
skiego bierze się. Tenże distin. 2. de Consecr. Can. Semel.
Pamiętka dnie sie każdego roku/ ilekroć Wielkonoce
obchodzimy: Jaki tylekroć Krystus bywa zabity: Ale
Ale wroczyście przypominanie wyświadcza nam to/
co się dawno sstało / y tak nas napomina takobyśmy
widzieli Pána na krzyżu będącego. Tenże Serm. 60.
de verbis Domini: Jeslize od nas Pan nie odpiedł cie
lesnie / zawiębychmy ciału tego cielesnie widzieli/ a
mgdybychmy go duchownie nie wierzyli. Tenże Tract.
80. in loh. Przystąpi słowo do Elementu/ sstać się
Sakramentem. Tenże lib. 10. cap. 5. de Civit. Dei. Sa
krament jest święty znak. Tenże contra Adimantum:
cap. 12. Pan nie wgapil powiedzieć/ To jest ciału mo

te/ gdy dawał znak ciała swego. Tenże in Psal. 3. Pan przy
jot Judasza na wiecz / na Ktorę wieczom zalecił y podał
figura ciała y krwie swej. Tenże Tract. 59. in loh. Zwo
lennicy pożywali Pána chleba: a Judas chleba Pánstwie
go. Tenże distin. 2. de Consecr. Can. Prima. Pierwsze odświe
wienie sstało się między wiecznami Krystusowem / 26.
Odświeżeniem zowie cielesne pożywanie ciała Pána
Krystusowego. Tenże Tract. 26. in loh. Kto nie mieszka
w Krystusie/ y w Kim nie mieszka Krystus/ bez wzięcia
nie pożywa duchownie ciała/ ani pie krwie tego / chociaż
cielesnie y widomie trzeżbami/ znaki ciała y krwie Pán
skiej. Tamże: Nie ten ciału Pánstwiego pożywa Ktorę poży
wa z wierchu/ ale ten Ktorę zewnątrz: nie ten Ktorę ze
bem trze/ ale ten Ktorę sercem pożywa. Tamże: Insa rzecz
jest Sakrament/ insa skutek Sakramentu. Tamże: Chle
ba niebieskiego duchownie pożywanie. A wkrzanie/ Can.
Verum. distin. 2. de Consecr. Jako to rzecz jest niepodobna
żebami gryść ciału Pánstwiego. A dokłada tamże/ Canon. Vt
quid. Co gotujesz zeb y brzuch: Wierzy/ a pożywa. Ten
że Serm. 33. de verbis Domini: Nie to co widzimy/ ale co wie
rzymy tuczy. Tenże Serm. ad Neophit. Et hab. apud Ivenem
Epist. ad Haymer: To bierzcie w chlebie / co wiśiało na
krzyżu; to bierzcie w Kielchu / co wyszło z boku Krystuso
wego. To jest/ iako się indziej wyklada; Abyczaiem Sa
kramentálnym/ duchownie przez wiara. Tenże lib. 1. quest.
43. quest. Evangel. Pan przez Sakrament winu / zaleca
krw swoję. Tenże lib. 3. Cap. 10. de Trinit. Chleb na Oltar
zu położony / odprawiony obchod pobożności/ bywa
strawiony: Ale ciału prawdziwe Krystusowe nie może być
strawione. A przetoż własny jest chleb Ktorę bywa stra
wion/ gdy się bierze Sakrament. Gdyby dzisiaj na świe
cie był Augustyn/ nazywałby go Kálwinistą Rzymianin:
gdy sententia Kálwinowa/ nie tylko jest zgodna z Rowem

Dozym / ale we wszytkim y z Augustynem. Albo
wiem Augustyn / iasniemi slowy wlasnie: Zaprzod;
iz Eucharistia test figura / wyswiadczeniem / podob-
ienstwem / iedniem / pamiotka ciela Arystusa
wego / ktore test w niebie / nie tu na ziemi; y ofiary
nie powtarzanej / raz na krzyzu wczymoney. A te-
mu / dwie rzeczy w Sakramencie wlasnie / chleb y
wino / ktore widziemy / y ktore nie sa osobami tylko
czestmi / wtracawsy istote swoje: ale istote be-
dne / osobe mianic cielesne: druga zasie ktora wi-
da poymniemy y rozumiemy duchownie przez wi-
da pozywajac / nie zabami gryzac / albo kszajac; a
ta test cielo y krew panna. Nad to / odsciepien-
stwem nazywa cielesne pozywanie. Dotege / du-
chownego przez wiara wzy pozywanta ciela panna
ktogo: przytym twierdzi / iz niewierni nie pozywaj-
a ciela panna / chociaz znaki ciela panna
gryza. Nadstatet: Słowa panna nie cielesne ale
figurate wykłada: ktore slowa iadnym sposobem
ni wczaj / ani cierpi transubstantiaciey papiestkiey.

Cyrillus Alexand. lib. 4. cap. 14. in loh. Wierza-
cym wczinom / odrobiny chleba dal pan mowiac:
Wiercie / tedzie / to test cielo moje. Tenie mowi:
lib. 6. Cap. 14. in loh. Choc Arystus bytnosc ciela
swoego z to odia / a wlasnie iadestatem bostwa
zawse test. Tenie lib. 9. Cap. 21. Potrzeba aby wie-
rzyli wierni / chociaz z nami nie test Arystus ciela
tem / ale iednak nas y wszytkie rzeczy moga swo-
wzadu. Tenie lib. 11. Cap. 32. in loh. Judasz / chleb
swiaty z inszymi wczinami iad. Nad te slowa co-
moze byc iadniejszy? poniewaz chleb dawal w-
czinom / iadnuc go ciela swoim / poniewaz go
niemasz ni teraz cielesne / a bylby gdyby sie chleb

Rokuyl
430 Ten
Cyrill
pocia-
da. li. 12
cap. 44.
in Ioh.
sionemi
kosczy.
Pis o-
ce ma-
ie. Pan
Piotro-
wi s-
igtemu
urząd
ktory
byl iad-
ciela
prze-
niem. 3.
nocu
prze-
rocz. To
nie pro-

w cielo przemieni; Toć tedy chleb nie wtraca isto-
ty swey po poświęceniu.

Eusebius Emisenus de Consecr. distin. 2. Can. Quia
corpus. Gdy do ołtarza przystepujesz / dla nasyc-
nia sie pokarmy duchownemi / na swiate Bog-
twego cielo / y na krew / paterz wiara / czci / dziwny
sie / wmyślem go siagay / tak serdecznej bierz / a na-
wlecey czerpaniem zewnastznego cztowieka bierz.
Tę slowa ma Hieronym: Homil. de corpore et san-
guine Christi. y Rabanus lib. 1. cap. 31.

Clemens lib. 1. Stromat. Zbawiciel nasz gdy chleb
wziął / wprzod mowi / y dzialeczynt / a potym gdy
chleb potamal / polozył go / abyśmy iedli. Tenie
lib. 2. cap. 2. padig. Tatemnym znakiem pisino na-
zwato swiatcy krewie wino. Tamie: Sami te pan-
winą wiywal. Tamie: Allegoriczniez sie slowo
ktore mowi / Wiercie / piye / to test krew moja.
Tamie: A iz ono wino bylo / ktore bylo blagosław-
wione / pokazuje / powtore mowiac zwolenniom:
Nie bede pit z tej miedce winney. Ten Doktor /
poniewaz slowa panna allegoricznie rozumial / toć
tedy o transubstantiaciey nie myslil.

Cyrillus Hierosolymitanus Catech. Mystagog. 3.
Jako chleb Eucharistiey / po wzywaniu Duchu s.
ni wiecey nie test chlebem pospolitym / ale ciela
Arystusowym. Tak y to swiate pomazanie / ni-
wiecey nie test pomazaniem gołym / albo pospoli-
tym / gdy ni test poświęcone; ale Arystusowym.
Jako oliwa z ktorey krzyzmo czyni-
nie przemienia sie ani przetwarzu w insza rzecz /
choć ni wedle tego Doktora / nie test oliwa prosta
y pospolita: Tak y chleb poświęcony / choć go na-
zwu ciela Arystusowym / nie test istocie ciela

dkowa
nie.
Rokuyl
320. Te
Doktor
przez o-
pokenie
Piotra
ale Kry-
stusa
wykła-
da Ho.
in Feli.
Petri.
Rokuyl
201. Ten
Clemens
pocia-
da iela-
kub s.
byl Bi-
skupem
Apostol
skim. To
nie Pio-
ir. lib. 2
cap. 1. a-
pud Eu-
seb. In-
terpr.
Ruffin.
Rokuyl
350. Pi-
siorym
Cyrillus
ie Ruffi-
nus. is
sic cap-

sto 66
Gierze
odmie-
niał lib
1. cap. 23
Mała
tedy jest
pośwa-
ga iego.

Arystusowym / ale znakiem ciała tego. Bo na in-
szym miejscu mówi Mystag. 4. W znaku chleba by-
wa dawane ciało Arystusowe / a w znaku winy /
krew. Tamże: Nie pąrz iakoby na chleb prosty y
na wino proste / nie sódz z mianu rzeczy : Iakoby
chciał rzec / chleba jest y wino co y smaku jest / a
wszakoz nie proste / ale Sakramentalne. Tamże:
Ponieważ Arystus twierdzi / mówiąc o chlebie /
To jest ciało moje / A ktoś będzie śmiał wtopić /
ktoremu słowy nazywa chleb materialny iuz y po-
święceniu / ciałem Arystusowym. Tenże Mys-
tag. 5. po wzywaniu ciała Arystusowego / przy-
stap y do kielichá krewi tego / mówiąc Amen; a po-
tym poczetay modlitwy / podziękuy Bogu który
ciś godnym uczynił tak zacnych tajemnic wieczni-
kiem. A tak ten Doktor / o przeistoczeniu istotnym
cielesnym / chleba w ciało / winá w krew nie niewie-
dział / ale tylko o Sakramentalnym / y pode dwie-
má osobami Sakramentu kaze wzywać / o concor-
mitantey nie myśląc.

Rokużył
630. Tę
Doktor
uczy, iż
na wy-
znaniu
Piotro-
wym
zbudo-
wany
jest ko-
ściół. To
nie na
samej
osobie.
lib. 7. E-
tymolo.

Isidorus lib. 6. Etymolog: Ofiara nazwana jest /
iakoby święta sprawa / bo modlitwa tajemna by-
wa poświęcona na pamiątkę śmierci pąstkiey za
nas podietey / y zgodz z tego rozkazaniem / nazy-
wany to ciałem y kwią Arystusową. Co iż jest z
ziemi / bywa poświęcono / y sstawa się Sakra-
mentem / a sprawa niewidomie Duchá świętego /
który Sakrament chleba y winá Grecy nazywają
Eucharistią / co się po łacinie wykláda / Dziękwy-
nienie. Arzest y ciało y krew Arystusową / dla te-
go się zową Sakramentami / i pod zastawą rzeczy
cielesnych / moc Boża tajemnie zbawienie tychże
Sakramentow / sprawuje. A tak y ten Doktor Sa-

krament ciała y krewi pąstkiey / nazywa y pamią-
tką / ofiarą za nas raz na krzyżu uczynioney. To nie
sama własna ofiara. Znakiem cielesnym rzeczy
tajemnych: To nie same rzeczy.

Fulgentius in Cap. 26. Matth. Ten kielich jest no-
wy Testament. To jest; Ten kielich który wam da-
wam / nowy Testament znaczy. Te słowa tego do-
ktora przypominia Haymo in Cap. 26. Matth. y in 1.
Cor. 10. Tenże lib. 2. cap. 5. ad Thrasymundā: Arystus
według cielesney istności nie był w niebie gdy był
na ziemi / a opuścił ziemię / gdy do nieba wstąpił.

Vigilius Episcopus Trident. cont. Eutychen. lib. 1.
Cap. 3. Syn Boży według człowieczeństwa swego
odszedł od nas. A to było iść do Wycá / y od nas
odejść; wiąc z teó świadą naturę którą był wziął
z nas. Jest y z nami / y niemáš go známi. Abowiem
których opuścił / y od których odszedł człowieczeń-
stwem swoim / nie opuścił ich ani od nich odbiegł
bóstwem swoim. Tenże lib. 4. Cap. 4. Ciało Ary-
stusowe / gdy na ziemi było / nie było go w niebie; y
teraz iż jest w niebie / niemáš go na ziemi. Y przy-
wiodłszy o tym pismá święte na świadectwo, Ioh.
16. 7. 14. 23. Act. 1. 11. dokláda / To jest wiara y wy-
znánie powszechne / ktore Apostołowie podali /
Mieczennicy vmocnili / a wierni aż do tego czasu
strzeżę go. Ci Doktorowie na wssemprećiwmi sa-
nie tylko papieżstwu ktore wstánie tu na ziemi cie-
lesnego Arystusa z chleba uczynionego filio słow;
ale tej y ubiquitáctwu / którzy twierdzą być wszę-
dzie Arystusa według ciała. Pomiedziá bowiem /
iż pan Arystus w ciełe do nieba odszedł / tu go
wiecey według ciała niemáš: Ktore odeście cie-
lesne iako transubstántiatney / tak impántiatney / kto-

Rokużył
1000. Tę
Doktor
przez
Piotra
rozumie
Wyżryk
Kościół.
1. de Re
mis. pec.
2 cap. 20
Rokużył
500. Nie
zgodzi
się Vigi-
lius Br-
sup da
dony Tri-
dent
z dżiśey
szym Co-
cilium
Trident
skim o
bytności
ciele-
sney Pa-
na Kry-
stusa
Geyru
na zie-
mi: on
ciało ie-
go uká-
zuje do
niebia
Cociliu
vv Cim

borium.
y 66
Monstr-
anciey
y na ot-
warze
pod chle-
bem.

Can. 1.
Rokuzył
350 Ten
Doktor

uczy iż
kto chce
być zbaw-
ion

potrze-
ba aby
nauki
Apostol-
skiej na-
ślado-

wał. To
nie pa-
piekiej
In cap. 7
Leuitic.

Rokuzył
430. Te
Doktor

piše li.
1. cap. 7.
Hist. Be-
cl. Iako

Constan-
tin^o Ce-
sarz pi-

smem 5.
naucał Biskupy spory o Eucharystię decydować. Toć nie znał

rey test 3 damná Authorem Rupertus Tutiensis lib:
2. de divin. offic. cap: 9. á potwierdźciłem Petrus
de Alliaco Kárdynał in 4. Sent. quest: 6. art: 2. y Oc-
camus in 4. Sent. quest: 5. á wznowicielem Brentius.)
test sprzeczne/ám się z ním może zgodzić.

Hisichius in cap: 2. Levit. Lib. 2. Gdyby nie był
wkrzywowany Chrystus / ofiary ciała tego nie pozys-
wałibyśmy / ále teraz pozyskamy pokarmu / biorąc
pamiątkę miłi tego. Tenże in Cap. 1. Gdyby ciało
nie było włożone ná krzyż / mybyśmy byli żadnym
spůsobem nie wywali ciała Chrystusowego ciała
mnie. Tenże in cap. 8. Dla tego musá z chlebami
teśá rozstazá / abyśmy my rozumieli / że on te ciała
mnice powiáda / iż wespół chleb y ciało jest. Tenże
Doktor cap: 8. powiáda / iż w Kościele Krześciań-
skim zá tego wieku palano ośárki ktore pozostá-
wały od wywánia Sakramentu. Zkąd się potá-
zuie / iż iáko zá wieku tego nie trzymano / aby extra
usum miał być Sakrament: boby go było nie palo-
no. Ták też y sam o przemierzganiu istotnym chle-
bá w ciało nic nie myśli; ktory Sakrament nazy-
wa tajemnicę y pamiątkę miłi Pánstiey: wspo-
mina y chleb ktory po poświęceniu zostawa.

Theodoretus Dialog. 1. Zbawiciel náš zrodzie-
niał unioń / y ciátu to unie / ktore było znáku / dals-
á znáku / zá to / ktore należało ciádu. Znáti mi-
dome názwiskiem ciáda y krwie swoiey vezáł / nie
przemieniając záiste samey natury / ále przydawa-
jąc iáste do natury. Tenże Dialog 2. Znáti tajemne
po poświęceniu nie odstupią od swey natury: á-
bowiem trwają w pierwszej swoiey istocie / y w sta-
nurze / y w křtácie / y mogą być widziane y doty-
kane

ćane iáto y pierwey. Támże: Dokle znáti / ciáło
ktore jest prawdziwe / wyswiádczá. Támże: Zná-
ti są znákami ciáda y krwie Pánstiey. Tenże in
Psal. 110. y in cap. 1. Malach. Kościół ofiaruje zná-
ki ciáda y krwie. Wád te słowá coż może być iá-
śmierciwego: Ato ten Doktor rzetelnie świádczy / iż
chleb po poświęceniu nie utracá natury / istotę
swey. A iż też jest znákem ofiary Pánstiey / toć nie
sámá rzecz?

Bernhardus Sermo. 1. de Cena Domini: Sakra-
ment jest znák święty / bódź święta tajemnica.
Tenże in Prolog. Serm. de Cena Domi. Pokarm ten
nie jest brzuchá / ále umysłu. Tenże in Festo Marti-
ni: Qnos ciáło Chrystusowe ái do dnia dzisiejsze-
go / wśáznie się nam / ále duchownie nie cielesnie.
Bo mowi Apostol: Znáłisiny 2. 2 Cor. 5. 16. Tenże
in Psal. 91. Serm: 3. Jáko widzimy křtác chlebá w
nas wchodzący / ták widzimy iż P. Chrystus wcho-
dził w nas ku miestánu przez wiárę w sercach ná-
szych / 2. Choć Bernardus był ná on czas / gdy tu-
kościół Boży był zamierzwiony / zápsowany / ofi-
árádzony bálwochwálstwy y zabobony; iáko
sam zeznawa Serm. 13. super Cantic. y Epist. 237. y in
Psal: Quis habitabit. iednáł przecis do takowey
Rázy nie przyszedł był Sakrament zá tego wie-
kow / iáki teraz widzimy w nabozeństwie Rzym-
skim: z ktorego vezymł bálwáná po iego śmierci
Honorius III. y Innocentius III. o czym czytamy lib. 3.
Tit. 41. in Decr: Gregor: 9. de celebrat: Miše. y de
custodia Eucharist. Abowiem oto Bernardus po-
wiedá / że tu niemáś cielesnie Chrystusá. Do tego
po poświęceniu chleb chlebem nazywa. Wád to
Sakrament nazywa znákem rzeczy / nie rzeczy sá-
má

Papie-
za zá se-
diego
ná 83-
sego.
Rokuzył
1130. Te
Doktor
piše. iż
Papież
námiey
sce ná-
stąpił
83-
sego.
Kofan-
tynówce
nie Pio-
tro 83-
sego.
lib. 4.
Cōsider
Teze mo-
83-
sego. 13
Papież
sobie.
moc, do
křtác.
83-
sego. 13
choi-
pry-
83-
sego. 13
czá, nie
prá 83-
sego.
Apostol
skim. 1.
2. Confi-
der.
Teze mo-
83-
sego. 13

na pała
cu Pa-
piekim
chrze-
szcpra-
w In-
stania-
ności
nie Bo-
że lib. 1.
Cōfider
Ten Ce-
sarz
elepisat
prze-
ceni-
censkie-
mu Cō-
cil. 2.
Ktore
ustawia-
to y ro-
szczało
obraz
chwa-
lic: a nie
tylko pi-
sał ale
Concili-
um sto-
zył Frān-
cofords-
enskie,
ktore
Concili-
um Ni-
censkie
2. odrzu-

mię: Etemu powiada być ten pokarm / pokarmem
duśnym nie cielesnym / Ktorego ludzie wierni du-
chownie przez wiarę wywają: co nie może być ro-
zumiano o przewierżaniu cielesnym / Ktorego by
niewierni pożywać musieli. A on do kłada ad Fra-
tres de Monte: Sakrament iako bierze tu żywoto-
wi godny / tak na śmierć niegodny: ale rzeczy Sa-
kramentu żaden nie przyniósł iedno godny. Wob-
wiem Sakrament bez rzeczy Sakramentu / przy-
niósłemu śmierć jest: lecz rzecz Sakramentu /
oproc Sakramentu / biorącemu jest żywotem wie-
cznym.

XII. Dawnym Cesarzom / Krolom / Papie-
zom / Kardyńalom / Biskupom / Opátom / Wni-
som / trānssubstānciatia dñstey są test sprzeciwia-
o niey nie wiedzeli / nie słychali / y nie wierzyli aby
się miał chleb przemienić cielesnie w ciało / y stać
się Bogiem. Carolus Magnus Cesarz / Epist. ad Alcu-
num, Ktora test w kōsigách Alcuinowych de divin:
offic. mowi: Wierzącąc Pan z wezmiami swoi-
mi / chleb łamał / y kielich wespół dał im na inak-
ciatą y kwię swoię / zé. Carolus Calvus Krol Frān-
cusk / zé Ktorego gdy ieto wnośić przewierżanie
chleba w ciało / rozkazał Bertramowi Wnichowi
wezonemu dać o tym zdanie swoje; Abowiem on
nowa nauka o przemienieniu cielesnym / nie podob-
ała mu się: Ktory Bertramus, pślinem świątym /
Doktorami y rāciāmi mōdrze y wezenie dowiodł /
iż chleb y wino po poświęceniu nie utracają istoty
swoię / ale są figura ciatā y kwie Pāńskię: Ktore
pisanie oddał Krolowi / mowiąc: Oświecone kō-
si / mōdrość wāśńa niechay obaczy / iż przywiedzie-
nemi świadectwy pślin świątych / y słowy świa-

tych Wycom / iasnie się pokazało / iż chleb Ktory się
ciałem Krystusowym / y kielich Ktory się kwię
Krystusową zowie / figura jest.

Damasus Papież apud Theodoretum lib. 5. cap. 11.
Testiby Kto przal żeby Krystus w ciełe / Ktore
wino / siedzieć nie miał na prawicy Wycomskiej /
w Ktorem przyjdzie na sąd / przeklatym miedzy
dnie. Toć są przeklatemi Rzymianie / wśażując go
tu na ziemi w monstrantey / zé.

Gregorius Papież Hom: 21. Krystusā niemāś tu
przez bytność cielesną. Tenie in Registro: Gdy bies-
rzemy chleb / tak przāsny iako y kwāfony / iednym
ciałem Pānā zbawiciela stawamy się. Tenie lib.
4. Dial. c. Krew Krystusową bywa wlewana / nie
w rycę niewiernych / ale w usta wiernych. Tenie
mowił iedney niewieście / Ktora się rozśmiała gdy
ię chleb poświęcony podawał / zowiąc go ciałem
Krystusowym / piśe o tym Paulus in vita illius, Pan
chleb y wino w ciało y w Krew przemienił / manen-
te propria specie: Durandus do kłada lib. 4. Cap. 41.
Rational. A widząc to Papież Grzegorz / pytał nie-
wiasty czemu by się rozśmiała / powiedziała / iż ten
chleb Ktorem ja swemi rękoma piekła (znac iż ie-
szcze nie było opłatków) nazywaś ciałem Pān-
skim: Tedy Grzegorz / dla niedowiarstwa oney nie
wiasty / modlił się pokłękawszy; A powstałszy
obaczył / a ono ciało onego chleba stała się na
kstałt palca / (w palec się tył o Krystusow obro-
cił chleb / nie w całego Krystusa) y tak do wiary na-
wrocił ona niewiasta. A powtore się modlił / y o-
baczył / iż ono ciało w chleb się przemieniło / y dał
niewieście jeść. Toć aż nigdy nie było / ale iednak
tu mniemiu Trānssubstānciaty należy. A tak y

cielo y z-
ganiło.
czyay
kto chce
Vrperg
In Chro-
y Sabel.
lib. 1. E-
nead. 2.
Rokuył
360 Ten
Papież
Damas
przez
miec
na Pa-
pieś 60
Wsedł:
piśe Pla-
tina in
vita illi
Rokuył
590 Ten
Grze-
gorz nie
chciał
się z-
stać a-
niżal
pośse-
cznym
Biskup
pośsa-
dając iż
się tak
zadę B-
skup R-
ymski

mentu
pod ie-
dna oś-
ba nazy-
wał
się
krad-
ziewem,
piśm
Gratia-
n^o de Cō-
secr. di-
stin. 2.
Can. Cō-
perim^o.
Rokużył
szo. Ten
Raban^o
Krystu-
sa Pana
nazy-
wał
ego-
ra y sun-
damen-
tem Ko-
ścioła,
na ko-
rym się
zbudo-
wany
Kościół
Świąta
lib. 5. 6.
Caps. in
Ecclesi.
Tonie
Piorieś
fundamē-
ment.

wnętrze wiara błądzący. Temu słowu tego me-
przy Hilarius, iż po poświęceniu chleb y wino zo-
stawiają w swojej istocie / który nam wyświadcza
ciało y krew Pańską: którego my się stawamy w-
czestnikami wiara.

Gelasius piśm contra Eutych. mowi: Sakra-
menty które przyjmujemy / ciała y krew Pańskie /
Boskie rzeczy są: a dla tego przez nie stawamy
się uczestnikami Boskiej natury. Wszakże iednak
nie przestawa być istotność / albo przyrodzenie chle-
ba y winą: y pewna rzecz jest / iż znaki y wyobrażeń
nie ciała y krew Pańskie / w sprawierzych taje-
mnic / jest obchodzone. A to jest reguła Athol-
dicy wiary y starożytny nauki. Czegoś więcej
chcąc nad te same słowa Rzymianie.

Petrus Cardinalis de Alliaco in 4. Sent. Quest. 6.
On prawdziwy obyczay / 2. fol. 2.

Rabanus Archiepis. lib. 1. cap. 31. Institut. mowi:
Iż chleb ciała / serce pośiła; dla tego; Rusznie zdo-
wie się ciałem Chrystusowym. A iż wino sprawi
krew w cieło / dla tego; też do krew Chrystusowej
ścisła się. Tamże: Inśa rzecz jest Sakrament /
inśa moc Sakramentu: Sakrament bowiem w-
sty bywa brany / ale moc Sakramentu zewne-
trzny człowiek bywa nasycony. Tamże odpowie-
dając na kwestię tę; Czemupan ciała y krew swo-
iej tajemnice w tych rzeczach podał / które mogą
być zjedzione y strawione / mowi: Chciał Pan / ciał-
a y krew swojej znaki / aby były brane rysty wiara-
nych / y aby były ku ich pokarmowi obrocone / aby
przez widomy użytek / niewidomy pożytek po-
żał się. Tenże lib. de Eucharist. Cap. 48. Ciało
Pańskie ma być brane duchownie / nie cieleśnie.

Ten Biskup o przemienieniu istotnym chleba w
ciało nie wierzył: y dla tego; Thomas Waldo-
rus za herezję a takż samego meża osądził.

Durandus lib. 6. Cap. 26. Rational. Chociaż Ary-
stus jest z nami według Bosstwa / iednak według
człowieczeństwa w niebie jest siedzący na prawicy
Boga Ojca. Tenże lib. 4. Cap. 41. Jesli kto szuka
bytności cieleśney Chrystusowej / mechanizmy su-
ta w niebie / gdzie jest na prawicy Boga siedzący.
Nie mamy tu szukać bytności cieleśney / ale duchow-
ney. Tamże: Jako wino bez chleba / tak chleb bez
winą nie bywa poświęcon. Tenże Cap. 42. Ani
krew pod osobą chleba pija / ani ciało pod osobą
winą jedzą. Tenże Cap. 54. A to same hostie przy-
muie / nie zupełny Sakrament bierze obyczajem
Sakramentalnym: Bo chociaż w hostie poświę-
coney jest / krew Chrystusowa / iednakże tej tam nie
mają obyczajem Sakramentalnym; dla tego / iż
chleb / ciało / nie krew / y wino krew / nie ciało / zna-
czy. Ten Biskup / wywołanie Sakramentu pod dwie
imie osobami zaleca; chleb y wino / znakiem ciała y
krew nazywa / y ciało Chrystusowe na niebie / nie
tu na ziemi wśmiesz: a czym zgruntu wyrzeka / i-
ż to Transubstancjacja tak y Concomitancja / a na
placu zostawia Sakramentalne wywołanie.

Lombardus Biskup lib. 4. dist. 1. Cap. Sacramen-
tum. Sakrament / jest widomy znak niewidomey
rzeczy. Tenże lib. 4. dist. 9. Cap. Vt. A iako są dwie
rzeczy tego Sakramentu / tak y dwa sposoby po-
zywania: ieden Sakramentalny / którym sami dobrzy y
śli jedzą: drugi duchowny / którym sami dobrzy y

iednego łotra nasyca. Nasyca się ich barzo wiele
Eucharysti. Tobie też trzeba wiele potrafić / a nie

Rokużył
1270. Te
Duran-
d^o ucył
iż se kro-
ry poku-
suse, ma-
jąc ryb-
ki male
y pisko-
lekkie
pic. li. 6
Ca. 7. A
Hieras-
nim Do-
ktor ry-
bki ma-
le miał
sobie za
osobli-
wa ro-
skoś.
Epist. ad
Paulin.
Teże lib
6. Ca. 7.
mówi:
Święci
ki Pia-
tek je-
dząc po-
trafił
temy. bo
reż Kry-
stus te-
go dnia

zywa.

Rokużył

1140 Te

Libard

moSer.

Czegopo

Soga

pisma.

samil-

czala,

lepiey

milsze

a niżej,

to upor-

nie rze-

ierdzie.

1.3. dist. 3

Na co

aby pa-

mierałi

Rzymia

nie day

to Boże.

Rokużył

880. Te

uczyl, 13

tylko su

dka su

krām-

19. Kieś

y Wic-

czerna

Panska

zywają. Tanie Cap. 112. Nie wątpliwie mamy
wierzyć / iż od dobrych bywa brane ciało pańskie /
nie tylko obyczajem sakramentalnym / ale też y
duchownym / a od złych zaś tylko obyczajem sa-
kramentalnym. Tenże mówi lib. 4. dist. 12. Cap. Sed:
Dziete się łamienie nie ciała / bo jest nieśkzone / ale
le chleba. Tenże lib. 4. dist. 11. Cap. Sed: Pomaga do
zachowania y obronienia ciała y dusze / to / co bier-
zemy. Bo ciało Chrystusowe na zbawienie ciała /
a krew dla zbawienia dusze bywa ofiarowana / i tak
to przeznaczył Mojżesz / mówiąc: Ciało zaś ciało
nasze bywa ofiarowane / a krew zaś dusze / a tak
pod obiema osobami bywa brany / gdyż obojgu
pomaga; a też pod obiema osobami bywa brany
cały Chrystus. Ale teśliby pod jedną osobą był brany
ny / tylkoby do jednej części człowieczy / to jest /
ciała albo dusze / a nie do obojga zároveň zachow-
wania / znaczyłby / że jest pożyteczny. Tanie: Cho-
ćiaż pod obiema osobami jest zupełny Chrystus / i
dnak nie bywa przemienienie chleba / iedno w ciało
to / ani winą / iedno w krew. Ten Lombardus, acz
się sami z sobą nie zgadzają / bo czego na jednym
miejscu przę / to na drugim miejscu twierdzą / ied-
nak przecie tymi słowy iasnie pokazuje / iż chleb
istotnie cielesnie / nie przemieniasie / w ciało / ale jest
znakiem ciała / Ktorego ciała niewierni nie poży-
wiają.

Paschasius Opát lib. de Corpore Domini Cap. 12.
Iż Chrystusowi według ciała potrzeba było nie-
biosą przemienić / zostawił nam ten sakrament /
widomą figurę y znak ciała y krwi. Tenże Cap. 36.
Iż sakrament tajemnicę jest / nie możemy tego za-
przeć / aby nie miał być figurę. Tenże Cap. 15. Sam

lib. de
Cena
Domini
Cap. 1.

Chrystus jest / Który ten chleb łamie / y przez siebie /
mistrzów rozdawa wierzającym / mówiąc: Bierście y
pićcie z tego wszyscy / tak rieża iako y insey wierz-
cy. Tenże Cap. 43. y 57. Wiadę ciała Chrystusowe-
go pożywamy. Ten Opát uczyl / iż tu memasz na-
ziemi cielesnie Chrystusą. Do tego chleb / y wino fi-
gurę nazywał ciała y krwi pańskiey. Wad to / sło-
wá pańskie / Pićcie z tego wszyscy / nie tylko duchow-
nym / ale y świeckim przysodzał / twierdząc / iż na-
leży do wszystkich. Z Którym zgadzając się Gerar-
dus, Loricinus lib. de Miss. pub. mówi: So są fazy
Katholicey / Który się nie boją odwołać reformá-
ciey Kościoła takimkolwiek sposobem / i / aby nie
była ludzom świeckim przypoconá druga oso-
bá / iadnym bluźnierstwom nie przepuszczać / mo-
wią bowiem / iż Chrystus samym Apostołom rzekł:
Pićcie / z tego wszyscy. Ale słowa Canonu mają:
Bierście y pożywajcie z tego wszyscy. Tu prosze
miedzi powiedzieć / iżali y to rzeczone do samych Apo-
stolów: Jesli tak / tedy świeccy ludzie / y od osoby
chleba mają się wstrzymawać / co mówić / testci
odszczepieństwo y bluźnierstwo zaraźliwe y prze-
kłe. Za tym tedy to idzie / iż oboje / Jedzie y Pi-
cie / rzeczone do wszystkiego Kościoła.

Angelus General in Summa Angelica de Casib.
Conscient. tit. Eucharistia, Cap. 3. quaest. 1. Trojakiem
sposobem bywa brana Eucharistia / niekiedy tylko
duchownie / niekiedy tylko sakramentalnie / nie-
kiedy sakramentalnie y duchownie wespól. Te-
 trzy sposoby pożywania / obalają transubstancj-
ację. Zz to dzie wrośła ona modlitwa in Litania to-
tius vite y passionis Christi, fol. 98. Uczyni nas pro-
simy cie Panie Jezu Chryste uczestnikami drogiej

Rokniyl

1150. Te

Gratia

pise, 13

Papiez

moze

bladzic

in Cano

A recta

Cau 24.

Quz. 1.

1380 mo

ze lada

kto stro

sowad.

In Can.

Sicut.

Dist. 96.

13 Con-

cilium

664 nie

ysc iest

ni Pa-

piez.

Dist. 15.

in Can.

Sicut. Et

19. in Ca-

Anasta-

sius.

Rokniyl

1240. A

uczyl 13

cialo ko

jiofa

Bozego

nigdy

go ciata y krowie twoicy / ktore po wshytun swie-
cie Sakramentalne y duchownie pozywaja y ona
pliq / abyliny iedli y pili ku czci y chwale Imienia
twego.

Gratianus Nich in Canon. Hoc est, dist. 2. de Cons-
secr. Niebieski chleb / to iest Sakrament / ktory wy-
swiadcza ciato Paniste / nazwany iest ciatem pa-
niskim / ale nie wlasnie; y dla tego rzeczone iest pa-
niskie ciato byc w Sakramencie / swoim obyczajem /
nie w samej prawdziwej rzeczy / ale w wyznaczeniu
wamutatem. Co sie tak rozumie: Chleb iest
ciatem paniskim / To iest / znamiennic ciato panis-
kie. Tamie: Sakrament nie wlasnie zowie sie ci-
tem Krystusowym; iako y krzest / nie wlasnie zo-
wie sie wiata. Tenie in Canon. Panis est. Nie iest po-
dobna rzecz / ieby chleb byl ciatem Krystusowym.
Tenie in Canon. Comperimus: Osoba chleba / tyko
znamiennic swieze ciato / osoba winu znaczy krew
swieta. Tamie: Wino nie przemienia sie w ciato /
ani chleb / przestacza sie w krew. Innocentius III.
lib. 4. Cap. 17. de Mis. To ono nieprawda co mo-
wiq / kedy ciato tam y krew. A to rigdz w chlebie
krowie / w winie ciata nie poswiaca / ale kazda rzecz
z osobna poswiaca / iako Nisal swiadczy / a po-
swieciwszy wspolek mieza / mowiac: Hec come-
mixtio &c. Nie przemienia sie tedy istotnie chleb
w ciato: bo gdyby sie przemienial / musialby sie tez
zaraz y w krew przemienic / bo inaczej trupby byl /
a nie ciato; ale iz to nie iest / to y owo. Wursz tedy
samusj sprzeciwicy Transubstantiaci y Conco-
mitancii swois.

Alexander Alesius Scholastik. Quest. 32. memb. 1.
Cap. 2. Przywshy Sakrament godnie pod obie-

nia osobami / wietshy iest pozytek / a nizeli pod ie-
dnq. Tenie Quest. 31. Ten ktory przymuie Sakra-
ment pod osoba chleba / nie przymuie dostonale
Sakramentu / co sie dotyczy wywiania Sakramen-
talnego. Tenie in 4. part. Summ. Quest. 53. Wy-
wianie ktore iest pod dwiema osobami / iest wiste-
skey za slugi / y wzgledem pomnozenia y wzgledem
wiary y wzgledem przyjmowania / zupełnie slego.
Ten Doktor Papiesti / y wywianie ciata y krowie
paniskiej nazywa wywianiem Sakramentalnym /
iako y Calvinus, y wywianie pod obiedna osobami /
przeklada nad wywianie pod tedna osoba / co iest
w leb y Transubstantiaci y Concomitancii.

Druumarus Nich pisze in Cap. 26. Matth. Pan
Krystus dal wieczniom swoim Sakrament ciata
swego na odpuszczenie grzechow / y na zachowanie
milosci; aby pamietajac na tego uczynil / zawse
toz czynil w figurze / y tey milosci aby nie zapo-
minali / mowiq: To iest ciato moje / to iest / w
Sakramencie. Wino wwesela y krowie przymnas-
za / y dla tego sluznie krew Krystusowa przez
wino znaczy sie / abowtem / co kolwiek nam od nie-
go przychodzi / wwesela nas y wzmnaza wshyto do
bre nasze: Jako gdy kto w daleka kraina odjezdza
iqc / milosnkom swoim nieialq zwiaske milosci
ostawia / dla tego / aby na kazdy dzien to czynili /
ieby go nie zapominali: tak tez Pan rozkazal czy-
nic / przemienajac duchownie chleb w ciato / a wi-
no w krew; abyliny przez te dwie rzeczy / (to iest
chleb y wino) pamietali / co dla nas Pan uczynil
ciatem y krowia swoia; abyliny nie byli niewodnes
cznimitak wielkiej milosci tego. Ten Nich tes-
ni Rowy poraia Transubstantiaci Papiesti /

nie bylo

bes glo-

wy ale

sawse

glowg

miato

Krystu-

sa we-

dlug Bo

skosa y

wedlug

czlowie

czn-

skosa.

part. 4.

Qu. 4.

memb. 2

To wie

Papieza

Te Ma-

ich iyl

Roku

130 za

Ludo-

wikia

Piusa a

bylney-

nie Be-

dy Do-

kora

Rokuyt
790 Te-
go Ber-
trama
xieggi
Rzymia
nie od-
ruciłi,
pozepli-
li, wci-
dzaci-
ko poze-
nie u-
czenie y
pracy-
dziedic
pismem
i. Dokto-
rami,
rati-
mi, wci-
li, zno-
nauke
ich o
prze-
wier-
ganiu
chleba
i ci-
czy-
rym Ca-
thalog.
lib. pro-
hib. y
Indicem
expurg.

chleb bowiem zowie y wino figura y pamiotk
ciała pańskiego. A i wspomina przemienienie/
ale duchowne nie cielesne.

Bertrannus presbyter lib: de corpore & sanguine
Domini, ad regem Gallie Carolum Calvum. Respons. 1.
Chleb on y wino figuratę ciało y krew Krystusow
wq test. Tamiż: Sakramenta tych rzeczy unio-
wizely/ iże te sowa ciałem y krew Krystusowq/ a
to dla podobieństwa rzeczy ktore okazyw/ zc. y do-
wodzi tego. 1. Słowy Pana Krystusowemu one-
mi Ioh: 6. 63. 2. Doktorami/ iako Augustynem/ Ro-
my onemi ktore napisał lib. 3. cap. 6. de doct. Christ
y Epistol. 23. y Isydorem/ ktorego słow są in lib. 6.
Etymolog. dokładając tamiż / ktorzy mówią że
się to dzieje w prawdzie (to jest ciało moje) a nie
w figurze/ pismem s. y Doktorow sprzeciwia-
ją. 3. Raci-
mi tamiż: Jesliż według nie-
ktorych nie się tu nie bierze figuratę, ale wszystko w
prawdzie bywa widziano / tedyć tu nie wiara nie
sprawdnie. Tamiż: Widziny/ doświadczeniem/ biało-
ści/ albo też y smakiem/ że się tu nie przemienia-
ło. Tamiż: Skosztuy/ wino jest: powo-
chay/ wino
jest: weyirzy/ wino jest/ zc. Tenie Respons. 2. Nie
jest to pokarm cielesny/ ale duszny. Tamiż: Ten
chleb jest: ciałem Krystusowym/ nie cielesnym i-
dnak/ ale duchownym. Tamiż: Ten chleb/ y kielich
ktory się zowie ciałem y krew Krystusowq/ zn-
czy pamiotkę meki pańskiej / iako sam Pan w E-
wangelii rzekł / To czynicie/ zc. Co wykładając
paweł s. mówi: Niektórzy będićcie i-
te. Tamiż:
To co na stole jest/ nie jest figurą. X dowodzi tego
1. Pismem świętym/ ktore się teraz wspomni-
ało. 2. Doktorami/ iako Ambrozym/ Hieronymem/ Au-

gustynem/ zc. 3. Miałem / w ktorym te są słowa:
Perficiant in nobis Domine quae sumus tua Sacramen-
ta quod continent, ut quae nunc specie gerimus, rerum
veritate capiamus. 4. Raci-
mi tamiż: Gdybyś
widział ciało/ rzekłbyś/ Widz. Iż nie mówiłbyś
wierze być ciało y krew Krystusowq/ zc.

Thomas Aquinas Mith in 3. Sum. quest. 82. art. 2
Grześni-
nie/ ale nie duchownie. Tenie in Prosa pro Fe. Corp.
pod roznemi osobami / znaki tylko/ nie rzeczami/
tę się rzeczy wielkie. Tamiż: Żadne się tam nie
dzieć Rzeczy targanie / znaki tylko dziecię się ta-
mame. Tamiż: Co Krystus na Wieczery czyni/
to czyni rozkaz na pamiotkę swą. Tamiż: Kła-
maw-
nie/ nie w-
Tamiż: Czego nie poymie-
ina wiara i-
raza transubstanciaci-
cznie/ nie mogą się obaczyć: Przez rozne osoby/ gdy
mowi/ Sub diversis speciebus, nie rozumie rzeczy go-
ley/ rzeczy/ to jest białości/ okrągłości / ale istoty
chleba własnej: bo zaraz dokłada/ znaki tylko/ nie
rzeczami/ zc. to jest/ chleb y wino wyświadcza y
znamięnute Rzeczy / to jest / ciało y krew pań-
ktoremi słowy dawa-
ktory są dwie rzeczy/ znak y Rzecz ktora się znaczy.
Znak tylko znakiem jest / a nie rzecz-
Rzecz istotna nie jest znakiem / ale rzecz-
A temu/ i-
pań-
wa znakiem/ tedyć tam nie-
tne-
Do tego/ ponie-

Rokuyt
7260. Te-
n-
Krystus
i-
nie o-
blubien
com Ko-
ściół
Contra
Impugn
religio.
cap. 4.
y Glo-
w-
kości-
in cap.
12. Apoc
To nie
Papies.

wa; nie widzimy oczyma ciała y krwie/ale biorąc chleb y wino poświęcone wsty cieleśnemi / wierzymy że w ten czas wzywamy ciała y krwi Pánstwy duchowne. Toć się tam rzecziedną w drugą nie wlewa / ani przemienia. Należyć tak Prosa nie wierzy aby Krystus ten Sakrament miał wstać dla ofiary vblagáliney / ale dla pamiątki; to jest nie aby był ofiarą/ale pamiątką śmierci Pánstwy.

Canisius Jezuita in parvo Catechismo: Co jest Sakrament? Jest niewidomey taki znak widomy/ dla naszego poświęcenia od Páná postanowiony. Abowiem insha jest rzecz/ ktora w Sakramencie cie widzimy/insha ktora w nim bierzemy. Znak widzimy zwierzchowny/á takżé zaś tájemny y duchowenq/ ktora się zowie rzeczą Sakramentu / bierzemy/ zé. Coż może być nád te słowa iásmiejszego: zgadza się z Augustynem/á przecie Ráwina się spie/toż wierzacego / á tránsubstántiátiá burzacego. Ponieważ Sakrament jest znakiem widowym rzeczy niewidomey/ponieważ insha rzecz bierzemy/ á insha wierzymy / á iákoż się tu zostáć może tránsubstántiátiá? nie czuq się co mowiq/ twierdząc to co my wierzymy: medzim/ y oślicá muśi mowić/ Gen: 22. y Ráiphá. Job. 11.

Bellarminus lib. 4. cap. 19. de Sacram: Eucharistia. Eucharistia jest znakiem y representáciá śmierci Krystusowey/ zé. To nie sáma rzecz/to się w ciało istotnie nie przewierzga: á jeśli się przewierzga/ to nie jest znakiem/ani representowánem.

Stárgá Articulus. fol. 335. y w Kazánu ná Boże wstąpienie fol. 243. My/ iáko nie przynawamy wstąpienia (to jest/zwabiema ciała Krystusowego

Ten Bel
lármin
Kcier-
dzi i z Pa-
pies mo-
zeby he-
retyk
y moze
go i Pa-
piestwo
Atosy.
li. 2. c. 27
li. 4. ca. 2
de Rom.
Pont.
Tę skár-
gá piše
o proce-
sie ná
Kásc-
deratá
i z Papie

z niebá piqáto słow) tak też wstapiema (to jest z ołtarzá przespłania do niebá ciała Krystusowego) nie stánowimy/ale przemienieniem istoty chleba/ po poświęceniu ciało Krystusowe tam być poczyna gdzie nie było: á gdy się zepsuio osoby/ tam prze- stawa być gdzie było/ wczymy y mocno wierzymy. Ntowiá przeciwnicy/ że się Ewángeliy nie zgadzá iá/ choć tego nie dowioda / á sámi się nie widzą. Nie zgadza się Stárgá z Dyscypulem Mníchem/ y z Lochmátem Ránoniktem/ ktorzy vczq/ co się we Mšsey pokázálo / i z Ešqdz z niebá piqáto słow zwabia Krystusá. Nie zgadza się z Grátianem/ ktorý mowi/ co się wysšey pokázálo/ i z chleb nie stawa ciałem/ ani poczyna być ciałem. Jeśli ná ich zegnánte / duchánie / y słow wyprzeczenie / nie zstápuie ciało Krystusowe z niebá: tedyć to ciało ktore jest z chleba wczymione/ nie jest onym ciałem/ ktore się z P. Máryey národziło/ ále inšym/ ktore dopiero poczyna być/ gdzie nie było / y iákie prze- stawa być gdzie było / co nie może być rzeczonó o wíášnym cieie P. Krystusowym z Máryey Pánný národzoným. Tenże tešce mowi w postylli w Fa- zánu ná wielki Czwartek fol. 157. Osobno pan poświęcił ciało/ osobno krew. To też jest osobno ciało y osobno krew/ á zátým trzeba pod dwiema osobámi wzywáć/ osobno tebić/ osobno pić. XIII. Przeciwna jest Tránsubstántiátiá / nie tylko Pí- smu šwiertemu / W niebowstąpieniu Pánstwu/ Concliom/ Doktorom/ Papiešom/ Rádynádom/ Biskupom/ Opátom / Mníchom dáwným; ále też Wierze. Bo gdiś sáma jest rzecz/ nie trzeba wiáry/ słowy temu Sakrament / przez ktore / insha rzecz widzimy/insha wierzymy. Smáłowi/ zápácho wi

inicy do
chośá-
li Ew-
ángeli-
ey prá-
šey E-
wángie-
likom. y
one po-
rodzi-
li. fol. 5. 50
Chóka-
lá Bo-
gu, to E-
wángie-
licy má-
na prá-
šá E-
wángie-
liá. Nie
dýšé,
docho-
wálic
tež phá-
ries A-
postolo
zakonn.

Te Nau
clerus

kilka do

do do

do do

do do

do do

do do

do do

do do

do do

do do

do do

do do

do do

do do

do do

do do

do do

do do

do do

do do

do do

do do

do do

do do

do do

do do

do do

do do

do do

do do

do do

do do

do do

do do

chlebá y winá/ná co oczy páterzo y vsta czuq/ W
farystwu Papiestwu; bo iesli sie cielesnie prze
mienna chleb w ciało Krystusowo/y iesli w Sáfrá
mentie iest prawdnwie/rzeczywiscie/ ystotne cia
łoy krew/ wspotek z duszą y z bóstwem/ á za tym
zupelny Krystus/iáko vczy Concilium Tridentkie
Can. 1. Iákoż Papież iest Wikáriem obecnego
Krystusa?

Pisze Nauclerus lib. 2. Gen. 37. y Martinus Polonus
in vita illius, y Præmonstratenfis lib. 3. cap. 39. iáko
Wiktorá III. Papięz/ w Kielichu przy Mšcy/
Kárdynali otrul. Dziwna rzecz: krew do ściebie
przypuściła truciźna. A temu/ zegnámie tey me
degnáło/ áni z winem w krew/ nie odmienilo. Bo
iesli zegnámie/ iáko nápisal Stárga Arrie: s. fol.
211. cont. Volanum, z chlebá czym ciało / á czemu
też truciźny me przemienilo? Tenie lib. 2. Generat.
44. y Cromerus lib. 11. piśq / iáko Wmch De mi
nikán w Sáfrámentie otrul Henryká Cesárá.
VII. Spytay Rzymánin/ przy poświęceniu y po
święceniu/ przy czym zostála truciźná? Czyli
przy cieles/ ciało me truié / nie ztego me przynnie:
przy chlebie tedy zostála. A ták chleb nie vtraca
ystoty swoiey / przy którym oná truciźná zostála.
Ponieważ tedy ták wiele mamy świadectw prze
ciwko tránssubstántiáney nowe/ á przedtym nie
Rycháney/miedbaymyś nie/choć Kościół Rzymi/
táń wierzące/iáko wierzył stary Kościół/heretyku
ie. A to y ták niektorzy wierzyli Papięzowie/ Kár

rus obieranie Biskupów y papieżów nazýwa cienie. li. 2. & 25.
Chró. Papięz y Krole y tym dómniac, którzy sie so obieranie
Biskupów y dzierżawia, które należą do synichmu Kóciół, poług
lańnych Concilij y Doktorów Concil. Tol. 4. Ca. 18. Cypr. Ep. 68

dynałowie/Mišy/zé. Ktorzy niechay beda sedziá
mi między námi / á między diáteyßemi Rzymiá
ny. Inimici nostri sint Iudices, Deuter. 32. 31.

PYTANIE. O Mšcy / ná Ktorey Rzymiánie
zázoyli zbáwienie swoje/ co też rozumieś?

ODPOVIEDZ. I. To słowo MISSA, Mšcy/
nowe iest: Nie vzywáli go święci Apostołowie/
Wieczery Páńskiey nie zwáli Mšcy / ále Wiecz
erzy: Stolem Páńskim/ i Cor. 10. 21. od Stółow:
Lamánem chlebá/ Ákt. 20. 7. od lamánia: Spole
cznośći/ i Cor. 10. 16. od społecznego vzywánia:
Chlebem y kubkiem błogosłáwionym/ i Cor. 10.
16. od błogosłáwienia/ ábo dziękczynienia: Mšcy
nigdy tey spráwy świętey nie názywáli. Nie znáy
duie sie v onych stározytnych Doktorow y Histo
rykow/ ták Látiniskich iáko y Greckich/ co zeznawa
y samie Bellármín: słowé iego sq/ Mšcyowie vze
m w tézku żydowskim/iáko Origenes, Epiphanius,
Iustinus, Hieronymus, tego słowá mgdy nie vzywá
li/zé. Aże wspomínáq tego słowá one Concilia da
wne / choć wzmiankó czynią obchodu Wieczery
Páńskiey: iáko Ancyránium, Elibertinum, Nicénum,
Arelatense, Gangrense, Carthaginense I. Antioche
num, Sardicense, Laodicense, Constantinopolitanú,
I. etc. A iż to słowo znáyduie sie in Sermonibus,
Ktore przypisują Augustynowi: iednáť to ma býć
wiadomo každemu/ iż te Sermones nie sq Augusty
nowe/ ále od Kogós inšego pod imieniem Augu
stynowym wydane: Pokázue sie stąd. I. Te Ser
mones nie zgodzą sie z Písmy inšymu Augustynos
wymí. II. Bellármín o tych Sermonarzách ták

I.
Stośo
Msza,
nośe
test.

Bellar.
Lib. 1.
Cap. 1.
de Missa

NOTA.
Lib. 2.
cap. 15.
de bonis

operib.

mowi: Nie jest rzecz pewna / iestliż ten Sermonarz
jest błogosławionego Augustyna. Tąmże: Te Ser
monarze de Tempore, zdają się od inšego pośle
dniejszego Scriptora iakiego być zebrane / y we
dlug porządku Grzegorzowego spisane. III. Choć
niektóre Sermones mogą być Augustynowe / iednak
iż wiele do nich inšych Sermonarzów przynies
zano / iako Erasmus zeznawa / dla tegoż żaden nie
może twierdzić / iż te albo owe są Sermones Augu
stynowe. A temu / to słowko przeciwnicy wkręcają
v Ignatiusa / Dionyzusa / Sozomena / Socrateja /
Hieronyma : tedy jest łatwia na to odpowiedź.
Commentarz in Proverbia Solomonis nie jest Hiero
nymow / ale Bedy / świadczy Bruno; a Ignatius, Dio
nysius, &c. po Grecku pisali : przetoż nie ich to są
słowa / ale tłumaczów. Co się też tych listów Do
kretanych / Biskupów dawnych Rzymskich / z Eto
rych Rzymianie dowodzą Miſey / tedy to jest rzecz
iawną / iż te listy są podrzucone / nie są pewnie o
nych mężów pobożnych : o czym kto chce niechaj
czyta dowody in Cathalogo testium veritatis, fol. 73
123. z Etorzych y sam Bellarmin nie śmiał brać do
wodów ku podparciu tego słowka. Do czego słus
zno y one słowa v Duranda. Tego słowka Miſa
na on czas / nie słychać było / y w piśmie nie znają
dowało się.

II.

Stoſo

Miſa,

nie jest

Zydoſo

ſko,

Lib. 1.

cap. 1. de

Miſa.

II. To słowo Miſa, Miſa / nie jest Żydowskie /
Greckie / Chaldejskie / ani Syryjskie. Co tenże Bel
larmin zeznawa mówiąc : v Greków żadney wa
żności nie ma słowo tego Miſa. Tąmże: Syro
wie / Maronitowie / Etorzy Chaldejskim iżytient
Boska Ofiara odprawia / nie mają tego nazwa
nia Miſa : Tąmże: Jesliby to słowo było Żydow

skie / nie Miſa , ale Miſſah miało być mówiono /
Etorzym iednak sposobem żaden nie piſze ani mowi.
Tąmże : To słowo nie było w wywaniu Aposto
łom. Abowiem iesliby to słowo Żydowskie w wy
waniu Apostołom było / zaprawdę zatrzymali by
te byli Grecowie y Syrowie / także y inſe narody /
iako zatrzymali inſe podobne słowa : iako Amen,
Alleluia, Sabaoth, Hoſanna, Sathan, Sabbathum, Pa
scha. Nazwiſta bowiem Żydowskie przez Greci do
nas przyſły : gdyż te ſamą Apostołowie y Doktor
owie pierwſzy Kościoła Bożego po Grecku pi
sali / &c. Jest tedy to słowo Miſa, Łacińskie : Etor
sie na iżył Polſki tłumaczy / nie Miſa / ale Poſłana,
albo Poſłanie. Słowa są Bellarminowe: Daleko po
dobniejsza jest tych ſententia / Etorzy wczaję to ſło
wo Miſa, jest Łacińskie. Reuchlinus zaś / Etorzego
słowa przywodzi Polydorus, mowi : Miſa ſłowo /
ani Greckie / ani Łacińskie / ale Żydowskie. Toż y
inſy Piſarze Rzymſcy twierdzą / iako o tym świā
dzy Bellarminus, y Zarſa fol. 90. one ſłowa De
uter. 16. 10. do Miſey naciągając / rozumiejąc iż to
słowo Miſa , z Żydowskiego wroſło Miſſah , co ſie
rozumie ofiarę dobrowolną / co nazywa Zarſa
fol. 91. moſnym wykładem. Ależ zaprawdę ona o
fiara dobrowolna / nie ma nic z ofiarą Miſa iſtą /
niſie żadnym sposobem zgodzić nie może. Abow
iem to jest ofiara chętna y dobrowolna / Etor
sie dzieje z chęci / dobrowolnie / bez żadnego przy
muſzenia / y obowiązania wſelakiego sposobem
dlugu y powinnności. Lecz Miſa nie jest ofiarą do
browolną / ale przymuſzoną / poniewolną / dłużną /
dobrze ſie opłacającą. Biskupi gdyż mają / ſto
grzywnen : Kanonicy / Etorze : Kieja probſci / po ſtą

Ibidem.

Zgod.

Polyd.

lib. 5.

cap. 12.

de In

vent.

Bellar.

Ibidem.

Lib. 3.
Calamit

NOTA.

Venalia nobis
Templa, sacerdotes, Altaria, Sacra, Cokonz.
Ignes, Thura, preces, cælum est venale Deusque.

A przetoż z onę Wsiataż Zakonna nie ma nic zgo-
dnego.

III.

Zgodą.

To slo-

wo mis-

sa, ro-

zpuszc-

zenie

zgro-

madze-

nia.

Bell. li.

cap. 1.

de Mis-

sa.

Rozpu-

szczenie

Bellar.

Ibidem.

Aleuin.

lib. de

offi. Eccl.

Bellar.

Ibid.

Inn. li. 6

cap. 12.

de sacra.

altar.

Polid.

temu grofiżá mie bioro: á drudzy dlugiem fundá-
ciy one w dni pewne/ ábo záwse odpráwuię/dá-
mo nie: ktorey gdyby nie mięwáli/grzywny/łopy/
grofię / fundácyę pewnieby vpádly. Słusnie y
prawdnie wiełnich Barmelita Mantuanę ołłsey
y o inszych rzeczách nápisal:

III. To słowo Miśa, ácz niektórzy rozumieją je
być Łacińskim / á słusnie: iednak przecie rozma-
nie dzys sobę wyłádać. Co przypominá y Bellar-
minus mówiąc: Atorzy to słowo Miśa, Łacińskim
słowem choc mić/ nie iednakim sposobem wpysey
wyłádać je/ zé.
Jedni: przez to słowo Miśa, rozumieją rozpu-
szczenie ludu wśytkiego po nabożeństwie. Abo
wiem gdy się dekonczyło nabożeństwo / Dyakon
głosem mówił do ludu / Ite misa est, to jest/ iáko
wyłáda Bellarmín / Iuż jest rozpuszczenie zgro-
madzenia: godzi się wśytkim odeść. Tym sposo-
bem Miśa, bierze się v Cassianá / v Benedykta / v
Aleuiná / ktorzy tym słowem Miśa, zwáli Rozpu-
szczenie zgromadzenia po nabożeństwie. Słowa
są Aleuinowe: Miśa nie inszego nie jest/ iedno Roz-
puszczenie. Bellarmínus przywiodł y Cassianá / Be-
nydyktá / Aleuiná / mówiąc: Zapodobmyśa test tych
sententia / ktorzy choc iż Miśa jest názwána od Po-
stáma / ábo Rozpuszczenia ludu/ iáko iż iedno jest
Miśa, co Puszczenie. Innocentius 3. Dicitur Miśa
dimittendo, quia tunc ad propria fidelis quisque di-

mittebatur. A wziął ten obyczay od Pogan/ co ze-
nawa Polydorus y Rhenanus : Káplan Isidis, gdy
było po nabożeństwie/ stánuwşy we drzewiá / sło-
wy Grecimi do ludu mówił/ λαις ἀφ' οὐς, Ludo-
wi puszczente: to jest/ ábo się dáwa/ ábo jest/ áby do
ptero w ten czas wśytkim się godziło odeść. Ten-
je obyczay náşy zachowuię/ iż odpráwuię nabo-
żeństwo / Dyakon mówi: Ite Miśa est. Co toż jest/
iáko by rzeczo: Godzi się odeść/ zé. Nie pomnię
co Pan Bog powiedział : Drog pogańskich me-
chcieycie się vzyć.

Drudzy: przez to słowo Miśa, rozumieją rozpu-
szczenie Kátechumenow/ to jest/ tych ktorzy się do
piero wiáry Krześciáńskiey vzyę / opetányd / nie-
zbożnyd / y tych ktorzy nie máiać żadney przyczyny
słusney/ do społeczności świętey woleý iść nie mie-
li/ po nabożeństwie/ iáko po czytaniu/ po Kazaniu/
po Modlitwách / przy czym wśytkim godziło się
im być/ áz do Rozpuszczenia/ y zwano to Miśa Cas-
techumenorum. Które nabożeństwo gdy się skoń-
czyło / á miała być v Rugá Wieczery Páńskiey/
przy ktorey nie godziło się być/ tylko sámym wier-
nym y pobożnym / Dyakon wstąpiwşy wzgorę
głosem wolał/ mówiąc: Ktorzykolwiek nie testes-
ście wiernymi/ ále Kátechumenámi/ wyndźcie/ á
wierni stoycie. Abo/ b Wyndźcie precz/ ktorzy nie
chcecie przyimowác Sakrámentu: idźcie Kátechu-
menowie. Abo/ c Ktorzy nie są godni przyimowác
tey ofiáry Bożey niechay wyndá precz. Abo/ d Kto-
ry nie ma przystępowác / niechay vstápi/ zé. Ne-
wychodziłi iáko wi wśysey / sámi tylko wierni zo-
stáwáli: ktorzy gdy wysli/ spráwe Wieczery Páń-
skiey zázęto. A iż rozpuszczenie Kátechumenow/

Lib. 5.
cap. 12.
de Invē-
Rhen.
in lib. 4.
Tercul.
contra
Marci.

Levit. 18
Deut. 18.
Ier. 10.

II.

Rozpu-
szczenie
Káte-
chume-
now/ so-
pied-
nych y
niezbo-
żnych
a Balsa-
mon in
can. 22.
Laodic.
Concil.
b Litur.
Acyop.
Duran.
lib. 4.
cap. 1.
c Litur.
Armen.
d Greg.
l. 2. c. 23.
Dialog.
e Liturg.
Christo.

& Con-
cil. A-
gat. Ca.
97.

Can. 84.

Can. 4.

August.

Ser. 23.

de Tem.

Isidor.

Lib. 6.

cap. 18.

Etymol.

ab. 11.

Cap. 32.

Instit.

Innoc.

de Sacra

alta. lib.

6. Cap.

12.

Rhen. ii.

lib. 4.

Tertul.

cont.

Marcion

Bellar.

Lib. 1.

cap. 1.

de Missa.

III.

opetanych/me pokutujących/po kazaniu y po Mo-
dlitwach/przed zacementem Wieczerzy Paskiej/naz-
ywno Misa, pokazuje się stąd: Concilium Car-
thaginense 4. mowi: Biskup żadnemu niechay
nie broni wejścia do Kościoła y słuchania Słowa
Bożego / bądż poganinowi / bądż Heretykowi /
bądż Żydowi / vsq; ad Missam Catechumenorum, to
jest / do Rozpuszczenia Rátechumenow. Concilio
umillerdense także Missam bierze / idko y Carthagi-
nense. Augustinus: Oto po kazaniu bywa Misa Ca-
techumenow/zostają wierni. Isidorus: Misa czasu
ofiary jest / gdy Rátechumeny przez rozpustze-
nie / kiedy woła Lewit / Jesli kto z Rátechumenow
został/niechay przez wynidzie. Stądże rzecz nastę-
pna Misa, iż przy Sakramencie nie mogą być / to-
ry te same odrodzeni nie są. Też Słowa m. Rabanus,
a Innocentius. b. Rhenanus zgadzają się z tymi w-
szystkimi / mowi: Tego Słowa Misa, on wiec wy-
wał / miasto Słowa Rozpuszczenie: stądże ofierze
to Słowkoprzywłaszczone z tej ofiary Rátechu-
men / Ktorych słuchaczami y słuchającymi Tertu-
lian nazywa / w Kościele trwali / a Ewangelia
wyłożył Biskup: tedy woła Lewit / Rátechume-
ni wychodźcie: abo / Jesli kto z Rátechumenow zo-
stał/niechay wynidzie. Od tego tedy Rozpuszcze-
nia Rátechumenow / pospolity ciałowiek to Słowko
Misa, ofierze przywłaszczył. Bellarminus te Concilia
y Doktory przywołał / mowi: Na Którym miewa-
ją Misa, nie może się brać za ofiarę / bądż za Wie-
czerzę świętą: abo wtem ta nie była Rátechume-
now / ale tylko wiernych / ani za Ewangelia / Ktorą
czytano przy Rátechumenach.

Trzeci: Przeto Słowo Misa, rozumieł zgromá-

dzienie na słuchanie Słowa Bożego / na Modlitwy
y na śpiewanie / Ktore rzeczy odprawowały się
przed wywaniem Wieczerzy Paskiej / co się z Ca-
sianą pokazuje / Ktory tak mowi: Post missam vigi-
larum &c. Post missam nocturnam &c. Post Missam
orationum &c. Augusti. też to Słowo Misa, nie ty-
ko za rozpustzenie ludu / ale y za modlitwy y kaza-
nia bierze. Innocentius 3. papież / tegoż też jest roz-
mienia / Słowa tego są: wszystko nabożeństwo nazy-
wa się Misa / idko by przesłanie / dla tego iż w-
szystek lud wierny / przez wstęgi życia (ktory jest po-
średnictwem między Bogiem a ludźmi) modlitwy
y prośby y służby przesyła najwyższemu Bogu.
Toż mowi y Rabanus: a Concilium Milevitanum po-
wieda: Podobają się też y to / aby prośby / abo mo-
dlitwy / bądż Misa, Ktoreby były na Concilium vo-
chwalone / bądż Przenowy / bądż zalecania / bądż
wkładanie rąk / od wszystkich były zachowane. Con-
cilium Valentinum y Agathense, Missas biorą za mo-
dlitwy y kazania: Co y sam Bellarmus przyzna-
wa / Lib. 1. Cap. 1. de Mis.

Czwartci. przeto Słowo Misa, rozumieć spo-
łeczne wywianie Sakramentu ciała y krwi Pana
naszego Jezusa Chrystusa. Abdiar mowi: Gdy od-
powiedzieli Amen y tajemnice Paskie odprawo-
wane były y Missam, (to jest Sakrament) wszyscy
Kościoł przyjął / z. Leo Biskup Rzymski mowi:
Chcemy też aby tego także przestrzegano / żeby/
gdy się w wroczyste święto większe zgromadzenie
ludu zapowie / a w nieby się zebrała taka wielka
ludu / Ktoreby jeden Kościoł zaraz ogłaszać nie
mógł / ofiara była powtarzana: to dla tego / aby
śnady / (gdymy tylko ci / Ktory wprzód przyszli do

Zgro-
madze-
nie na
nabo-
żeństwo
Callian.
lib. 2. de
Modo
Psal.
Cap. 9.
13.
15.
Aug.
Serm. 97.
237. 251.
de Tép.
Innocent.
d. Mistle
My. 101.
Cap. 12.
Raban.
lib. 1.
cap. 31.
Institut.
lib. 1. ca.
31. Instit.
Can. 12.
Can. 1.
Ca. 21. 31
IV.
Spolecz-
ne wy-
wianie.
Sakr.
Abdiar in
vita S.
Marth.
Leo E-
pist. 79.
ad Dio-
scorum
cap. 2.

tego nabożeństwa przypuszczem byli) ci którzy się
pozniej zgromadzili/ nie rozumieli się być nieprzy-
puszczonymi: gdyż też to jest rzecz pełna pobożno-
ści i baczenia/aby/ ilekroć Kościół/ w którym się
nabożeństwo odprawia/ nowy lud napelnia/ tyle
kroć ofiara była ofiarowana: A musieli aby iedną
część ludu nabożeństwa swego być pozabawiona/
gdzby iedną tylko Misse zachowawszy / ofiary nie
mogli ofiarować/ iedno ci którzy się rano zeszli/ zé-
z tych słow Leonowych iasne się pokazuje. W sta-
rym Kościele nie było prywatney/ osobney Missy,
ale pospolita/ spólna wespół/ iedną o/ iedną Du-
chowiem iako i świętocy ofiarowali. Nie było wiele
przy iednym mieście i Kościele i iedney/ y ołtarzow
abo stolow. Wskazatel: Leo przez to słowo Missy,
nie rozumie dniey Missy i Rzymiskiey/ ale zgro-
mądzenia na wzywaniu Sakramentu/ ktore nazy-
wa Missa. Abo wiem na tym miejscu między tym
słowem Missy, a Ofiary/ czym rozdzielenie/ Missy
nazywa zgromądzenie / a ofiara Wieczersza Pán-
stwa: dla tego i jest pamiatka oney ofiary raz na
krzyżu wzniesionej / o czym miży mieć będziemy.
Ambrosius przez te słowa / Missam facere capi, nie
rozumiał ofiarowania za żywe y za umarłe / ale
sprawowanie Wieczerszy Pánstwey/ y oney wzyw-
anie społeczne. Co się pokazuje z tych słow tego/ Apo-
stol także ieden drugiego oczekiwac / aby ofiara
wiele/ wespół iedną była odprawowana/ aby y
wespół iedną rozdawana była. Rhenanus słow tego
Doktora także rozumie. Concilium Tholctanum 4.
Can. 2. y 12. Can. 5. Agathense Can. 14. Canones Apo-
stolorum Can. 10. tym słowem Missy, Communio

Amb.
Lib. 5. E-
pist. 33.
in 1 Cor.
II.
in 1 Tim.
3.
Lib. 5.
cap. 4.
de Sacra-
m. in lib. 4.
Tertulian.
Marcion.

nazywano. Do tych słow Leonowych należą y one
Augustynowe/ ktory tak pisze Epist. 18. Gdzie jest
wspomnienie iednego zgromądzenia/ dwa kroć bywa of-
iarowano/ rano y w wieczor.

Práci/ przez to słowo Missy rozumieć/ iadłmuiny
ktore przynoszono y odsyłano do Kościoła / iako
Alcuinus, ktory tak pisze: Ofiary iedny ofiaru-
ktore wierni ofiarowali / aby była Bogu ofiaro-
wana; abo wiem modlitwy y ofiary (to jest iadłmu-
iny) ktore wierni Bogu wśednomożnemu ofiaro-
wać zgodzą/ przez Rukę y modlitwę ręk do Bo-
ga przesyłają/ y iedne od wielu nazywana jest Mis-
sa. Z ktorych to iadłmuin/ część do Communiey bra-
no/ a ostatek w bogum po Communiey rozdawano/
świętadkiem tego są Concilia y Doktorowie. Concil.
Matisconense 2. mowi: Stawiamy/ aby na ka-
żde niedziela ofiara ołtarzna od wśednich męzow
y niewiast była ofiarowana/ iedną chleba iako y wi-
na. Concilium Carthagenense 4. mowi: Ofiary nie-
zgodney Braciey między siebie przynoszące.
Liturgia Basili: Pamiataj Pamiata tych ktory te
dary ofiarowali/ y przez ktore y za ktore ofiaro-
wali. Cyprianus: Do Zboru przychodź bracie ofiary
(to jest / bez iadłmuiny) a przeć ofiary ktore w
bogu ofiaruie/ bierz. Augustinus: Bonifaciusie/
zakazalem/ aby ręk ofiary z domu two- nie przy-
mowali/ y tobie społeczności zakazane. Origenes:
Miży z modlitwami y z dziełczynieniem za dobro-
dziejstwa wżete chleby ofiarowane imy. Hiero-
nymus: Ci ktory się zchodzili do Kościoła / ofiary
swoie każdy z osobną ofiarowali/ a po wzywaniu/
cokolwiek im z ofiar pozostało/ tamże w Kościele
spólną wieczerszą iedną/ wespół trawili. Socra-

V.
Przy-
nosie-
nie
iadłmu-
iny.
Alcuin.
lib. de
offi. Eccl.

Concil.
Matis.
Can. 4.

Concil.
Cartha.
Can. 93.
Cypri. li.
de Elec-
mosin.
Aug. E-
pist. 117.

Orig. li.
8. cont.
Celsam.
Hier. in
1 Cor. II.
Socr. li. 5.
Cap. 21
Theod.
lib. 5.

Cap. 17.
Clem.
dist. 2.
de Con-
secr. Cā.
Tribus
Raban^o
lib. 1. ca.
7. & 8.
Instit.
Ordo
Rom.
apud
Cailland
f. 51. & 53
Honor.
lib. 1.
Cap. 24.
de Gem-
ma ani-
me.
Humb.
cont.
Nicetā
VI.
Pośła-
nie An-
ioła z
niebā,
y Kry-
stusa do
niebā.
Lombar.
lib. 4.
Dist. 13.
ca. Solci
Lib. 4.
Dist. 24.
capite,
Ordo.

tes: Pod wieczor po ofierze / tajemnie wprawia-
Theodoretus: Dary do stołu świętego Theodosius
Cesarz ofiarował. Clemens papież: Tyle na ostar-
zu ofiar niechaj ofiaruno / na ilu wysytek lud może
mieć desyć. Ambrosius: Apostoł / Ezie 2c. ut supra.
Rabanus: Ofiary w Kościele Bożym od wiernych
odbierają Diakonowie / y na ołtarzu kładą / Kładz-
one ofiary poświęca / a omi poświęcone rozdawa-
ją. Ordo Romanus: Śpiewacy śpiewają ofiary / a
lud dawa ofiary swoje / to jest / chleb y wino / y ofia-
rno w przod mszyczyny / a potym miewiały. Tedy
wziawszy Archidiacon ofiary / tyle ich kładzie na
ołtarz / ile ich dla ludzi widzi być potrzeba. Honorius
Presbyter: Przed tym rżnia z kładzede osobną do-
mu mąkę brali / co y Grekowie dzisiaj zachowują /
y z niej pąński chleb czynili: a bowiem za ludzi ofia-
rowali / Który potym poświęcony im rozdawali.
Toż y Humbertus o Grekach powiada.

Szóstci: Przez to słowo Miśa, rozumieć pośła-
nie Anioła z niebā / aby cięło Chrystusowe poświę-
cił / obywat / y do niebā donosił: pośłanie ofiary do
niebā: pośłanie ludzkiem od Oycā Synā z niebā /
przez wcielanie / y zaś od Kładzā Oycu / przez ofia-
rowanie. Lombardus: Miśa nāzwana jest / ię-
dzie / y dla obywatia cięła / przychodzi / wedlug
słow Anioła / a mówiącego: Wszchemogący Bo-
że / toślas te rzeczy odnieść / przez rżec świętego An-
ioła twego na ołtarz wysoł / twoy: dla tegoż ię-
by Anioł nie przyszedł / Miśa nāzwana być
nie może. Tenie: Miśa nāzwana jest / ię-
dzie / pośłanie przyszedł dla poświęcenia cięła pā-
ńskiego / przez Ktorego na ołtarz niebieski bywa od-

nieśiona ofiarą: y stądże rzeczono jest / Idzie po-
śłana jest. Toż mówi Thomas, co Bellarmin nāz-
wa rzecz mął podobną Innocentius, nāpisał: A
sāmā ofiarā zowie się Miśa, iakoby przez ślanie w
przod namoney od Oycā / aby była z nami: potym
Oycu od nas / aby się przyezmāł / a z nami do me-
go. Zaprzod nam od Oycā przez wcielanie / potym
Oycu od nas przez poświęcenie: A w Sakramencie
wprzod nam od Oycā przez poświęcenie / potym
Oycu od nas przez ofiarowanie / ię. Durandus przy-
wiodł te słowa Innocentiusowe / mówi: Gdy
Dyakon na końcu Miśey mówi / Ite Miśa est, toż
jest / iakoby mówił: Wrocicie się do własnych spraw:
abo / Idziecie z Chrystusem / bo pośłana abo ofiaro-
wana jest ofiarā zbawienia z nas ku oblaganiu
Boga. Tāmie: Amol bywa pośłany / aby przez r-
ce tego ofiarā był ofiarowany na wysokim ołta-
rze pāńskim. O błędzie nād błędami / O zgodā
Ktorej się przechwala. Jesli Amol zstępnie dla
ofiarowania / poświęcenia y obywatia cięła pā-
nā Chrystusowego / to nie Kładz / ani intentia / ani
one słowa / To jest cięło moje / ani zegnānie / po-
święcać cięło pāńskie. To nie Kładz jest swo-
życielem swego stworzyciela / ale Anioł / Który
gdy z niebā nie zstąpi / chleb / chlebem będzie / a ci
Który on chleb z Boga chwala / chlebochwalca /
mi być musi: To zacniejszy jest Anioł / Który po-
święca / błogosławi cięło pāńskie / niż sāmā cięło /
Ktore nie może być poświęcone / y święte / ale An-
ioł poświęci: co jest przeciwko pāwłowi s. y ro-
zumowi. Jesli dla tego z niebā Anioł zstąpi / aby
cięło ono obywat / co Kładz martwe / beaustne
cięło czym zegnāniem / chuchāniem / semrāniem /

Thomas
3. Par. 9.
B. Art. 4

Bel. lib.
1. Cap. 1.
de Miśa.
Innocē.
lib. de
Miś.
Myś.
Cap. 12.
Durand.
lib. 4.
Cap. 1.
& lib. 4.
Cap. 57.
Ration.

NOTA.

Heb. 7.
7. 28.

Eph. 4.
10.Hebr. 7.
9. 10.
C. 10. 11.Lomb.
Lib. 4.
D. 1. 2.
Cap.
Ord.VII.
Op. 1. 1.
L. 1. 1.
L. 1. 1.

dopiero Aniol przyſzedſzy duſſa w nie wlozy / ono obzywta / a czemuſz / choć to ieſt żywe / butwieiey myſom ſie dopuſci cieſe ? Jeſli to ciało przeſyłaſz do Wyca przez Aniola / to go tam w niebie nie było przed tym : ale iſz tam ieſt prawdziwe ono ciało z Panny narodzone / tedy to ciało dopiero z chleba czynione / nie ieſt onym ciałem / ktore ſie z Panny narodziło / yną wſyrti niebą wſtopiło / ale inſzym. Jeſli ciało P. Kryſtuſowe Wyca przeſyłaſz przez ofiarowanie / tedy go znówu krzyżu / zabuńta / bo po teſt tego nie może być ofiarowanie : za czym Kieſa ſa Kryſtuſowymi mſoboycami / abo Kryſtuſami / y ofiarę / ktoremu Kryſtuſowi ſamemu to nalezy / aby ſiebie ſamemu Bogu Wyca ofiarował / a od żadnego nie może być ofiarowany. Jeſli teſz ten wykład Durandow / Innocentego / Thomaſow / Lombardow / tych ſłow / Ite Miſa eſt / Jdźcie poſłaſz / to ieſt ofiarą vblagałna do Boga / ieſt prawdziwa / tedy Polydora / Rhenana / Bellarmina / y inſzych ieſt fałſzywy / ktory przez te ſłowa rozumie / Rozpuſzczenie ludu po nabożeńſtwie : o czym wyſſey było. A gdzież tu ona zgoda ? A co wieſſaſz ſamie Lombardus przez te ſłowa / Ite Miſa eſt / na inſzym mteyſen / nie rozumie ofiarę / Miſaſkrey / ale ofiarę wieczną / raz na krzyżu ofiarowaną / ktorey ieſt pamiątkę / tylko Miſa / ſłowa tego ſa / Miſa nazwaſz na teſt / iſz poſłana ieſt ofiarą / ktorey wſpo-
minaliſz dzieie ſie w onym obrzędzie : ſkądże bywa mowiſz / Jdźcie poſłana ieſt / to ieſt / Jdźcie za ofiarę / ktora ieſt poſłana na wyſokoſci / bieżąc za nią. Siedmi : Przez to ſłowo Miſa / rozumieſz (iako wſyſy / y Krynianie teraźmiejſzy) ofiarę iſtota vblagałna aniewu Boiego : to ieſt / ofiarowanie ciał

Can. 1.
de Miſſa

ła z chleba czynionego / y Kwie z winą przetwo-
żoney / za żywe y za umarłe Bogu Wyca / ktore raz
z miſę Syna Boiego równaſz / a drugie raz nad
miſę Syna Boiego one przeſładaſz / w niey Kry-
ſtuſa tworzą / ofiaruie / y zaſz ſie Bogu Wyca mo-
dło / aby go poſwiacił / naſz laſtawie weyſzał / aby
go w laſtę y do chwaly ſwoiey przyiſł. Co iſz taſt
ieſt / ſłuchajmy y wazmy ſwiadectwa. Concilium
Tridentſkie mowi / Ktoby rzekł ofiarę Miſey być
tylko chwaly y dzieł czynienia / abo proſtą pamią-
tkę ofiarę na krzyżu czynionę / a nie vblagałną :
abo iſz ſamemu tylko biorącemu ieſt pożyteczna / a
iſz nie ma być ofiarowana za żywe y za umarłe / za
grzechy / za karania / za doſyć czynienia / y za mſę
potrzeby / niech będzie przekleſtewem. Coż mowi
Bellarmin : Ofiarą Miſey ieſt ofiarę vblagałną /
y vpraſſającą. Miſale Cracoviense y Breviarium
Franciſcano : Taſt wiele wazy Miſa / iako śmierć
Kryſtuſową : abowiem iako śmierć Kryſtuſową
odtupiła nas od grzechow / taſt Miſa tego / ktorey
nabożnie ſłucha / zbawia od niebeſpieczeńſtw iſz
leſnego y duſznego. Antoninus napisał : Hiſt. part. 3.
Tit. 24. Cap. 10. Jz Tollenius widział / a ono du-
ſe niektore wybawiał Miſa nie tylko z Czeſc / a
le y z piekła. Breviarium Franciſcanorum mowi : po-
kt Kieſz Miſa ma / duſę / za ktore Miſa ma / w
Czeſcu nie czuie miſi / zc. Toćby mogli Miſyć bez
przeſtánku we dnie y w nocy. Tamiſz : Cſowiek
Miſey ſłuchając nie ſtarzeie ſie / zc. widzim przez
cie wiele Kieſey zgrzybiały / a teſz to przeſt od-
praw. Tamiſz : Jeſliby kto nabożnie ſłucha
Miſey / nie wpada w grzech śmiertelny / zc. Taſt
prawda : A czemuſz Kieſa w mierzodnie leży / a

ie: Wiscy wasy tedná Mša/ kto icy zá zywotá sru-
cha/ á nízeli tyšice ich po smierci: A czemuž mšo
zá duše vstáwiesnie: Tánje: Zá fádo Mša wro-
le duš z Cysáca wychodzi/ zé. owdzie mowia/ nie
czuq mgt/ á tu/ iz wychodzi. Jesli ták/ toé w Cys-
acu czesto pustki bywátq: bo czéšciey Mša Xi-
ia/ nízeli ludie vmierátq: zá czym czesto proino
mšo. Tánje: Chooby czlowiek po wšytkim swie-
cie pielgrzymował/ z miłostí Boga/ y wšytké má-
gnošé swoje rozdalby v bogim/ nie ták mu to iest
pozyteczno/ táko tedney Mšey sluchanie/ zé. Toé
prožno zamti/ miáštá/ wšit/ role nádano. Cathari-
nus Archiepiscopus: Smieré pána Arystusa gládí-
ty/ to pierwotodny grzech/ á Mša wšytkie grze-
chy/ ktore czlowiek po okrzezeniu popełnia/ glá-
dí/ zé. Michael Lochmair, Kanonik Pátáwieski/
mowi: Táť wielká iest meá Káplánška/ iz sie ssta-
wa stwórzycielem swego stwórzyciela/ y Wyem
swego Wyca. Tánje: Ktory mie stworzył/ dáł mi
sie stwórzyc. Stella Clericorum mowi: Ktory mie
stworzył bezé mnie/ ten bywa stworzony przez mie.
Tánje: O chwalebna dostoynošci Káplánška/ w
ktorych rásu/ táť oby w żywocie pániáškim Syn
Boiy wciela sie. Tánje: Pod křtástem trody
chleba/ zupełny Bog prawduy y czlowiek ušt.
Lavacrum conscientie: Káplan iest zacmej sy ná-
drole/ swiętoblwšy ná-
Antoly/ y stwórzyciel
swego stwórzyciela. Discipulus piše: Verel pan
Bog Káplany w tym/ iz Káplan iest meáťo po-
dobny Márycy Pánie: Jáťo błogošlawiona
páná Márya pišešá słow pocztá/ táť Káplan
przez piéć słow ciáto pána Arystusowe czym. In-
nocentius 3. A sámá ofiárá/ zé. vt supra. Canoniz-

Catha.
Lib: de
Incr: Sa-
crifi:
Luch.
Serm: 113
de Nova
Missa.
Stella
clericor-
um in
medio.
Iet em.
16. 20.
Kali fi-
bre czo-
stoch u
czym Bo-
gá?

Lavacru
Cap: 6.
Discip.
Domini
ca 14.
post Tri
Missa.
Tomici.
fol. 164.

nor: Przyimi Boie to niepokaláng ofiárá/ ktora m
niegodny Ruga twoy ofiárniá tobie Bogu moie-
mu/ zywemu y prawduyemu/ zá merošlicne grze-
chy/ zé. Tánje: Przyimi Troycá s. te ofiárá ktora
tobie ofiárniemy/ dla pániáťki mešy smartwych-
wstánia y w niebowstápienia Jezusa Arystusa
pána nášego/ y tu czéť błogošlawioney Márycy:
Przez tego: Arystusa/ Arystusowi/ dla Arystusa.
Tu czéť Pánie Márycy/ ofiárniá. Tánje: Przyd-
niemidomy pošwiećcielu/ wšedmogocy wieczny
Boie/ y przežegnay te ofiárá imientowi twemu ná-
gotowáng przez Arystusa pána nášego/ zé. Tán-
je: Pošwieć prošiny Pánie te ofiárá/ zé. Tánje:
Uchay sie tobie podobá tá ofiárá/ zé. Bog O-
ciec/ nie Kigodz áni Aniol pošwicá Arystusa. Ca-
non Maior: Te dary/ te swięte ofiárá niepokalá-
ne/ ktore tobie ofiárniemy błogošlaw. Tánje: Kto-
rá ofiárá ty Boie rácz vczynić błogošlawioná/ á
by sie nam sstála ciátem y křwiá Syná twoiego.
Ješezé oná ofiárá nie iest ciátem y křwiá/ ále chle-
bem/ wedlug Bellármína: á co ofiárniá/ co ofiá-
rá vblagálná nazywátq? A iestli iest ciátem oná
ofiárá/ táťo Scholástykowie twierdziq/ czemuž
prošq aby sie sstála ciátem: tedy bez pošwicce-
nia ciátem y ofiárá chleb byl? Co iest przećwó-
Augustynowi/ ktory mowi: Náš chleb y kúbeł me-
ledá táť/ ále pewnym pošwiczeniem sstáte sie
nam duchownym/ á nie rodzi sie. Ambrožemu/
ktory mowi: Chleb nim będzie pošwiccony/ ále
iest. Tánje w Kanonie: Náť ktore tástáwq y we-
solá twarzą rácz wpyrzec y one przygic/ táťoš ra-
cyl przygic/ zé. Tánje: Pošforme cie prošiny Bo-
ie wšedmogocy/ róžni te rzeczy odniešć przez re-

Fol. 165.

Fol. 166.

Fol. 187.

Fol. 188.

Bellar.

Lib: 2.

ca: 23. de

Missa.

vide Bie

lum: Le-

tio: 49.

August.

lib: 20.

cap: 13.

cont:

Fauft:

Lib: 4.

cap: 5. de

Sacram

Fol: 188.

Fol: 189.

ce świętego Amola twego na ołtarz twój wysła-
li. Tąmże. Niechaj się tobie podobą Troycy świę-
ta posługa służby mojej: a day aby ofiara/ktorem
ocem twego Najęstwu ofiarował mego dny/
była przyjemna tobie / a mnie y wszystkim za kto-
rem ię ofiarował/ była z łaski twojej uoblagalno/
przez Krystusa páná nášego/ zé. Krystusa/ Krystu-
sowi/ przez Krystusa ofiaruig. O bliźnierstwo
nád bliźnierstwy: zé Krystusem się modlić / kto
kiedy słychał takie skárade bliźnierstwo: czego
choćby się zaprzec chciał/ nie mogg. I. Te dary/ te
ofiary święte / niepokalane są / według nich ciá-
sem y krew páná Krystusowa / a zgoła Krystu-
sem samym doskonałym/ złożonym z Bóstwa/ z du-
še / y z ciáśla istornie: náko wcz y twierdzi Conciliū
Tridentinum, y prześlika tych/ ktorzyby tego przeli-
ták niewierzac: tedyć modlić się zé Krystusem Bogu
y Oycu / czynią się przyczynicami v Bogu y Ocu
z Krystusem. Jestli te dary y te ofiary są ciáślem
Krystusowym / a czemuż się modlić Bogu / aby ie
poświęcił/ y w dniecznie przyjął: Izali ciáślo páná
ná Krystusowe samo przez się nie jest święte: Bo-
gu Oycu w dniecznie/ ofiarę miłą y wóniącą: náko
świádeczy Apostoł/ y sam Bog Oátec. II. Gabriel
Biel pišac ná Canon, mowi: Ná kóre/ to jest/ ná
ciáślo y krew Krystusa Syná twego łaskawo y me-
szo sólo twarzę rácz wyciszc/ zé. Nie zgadza się Du-
randus z Kanonem: Canon czyni Księgę Pośredni-
ctwu między Oycem a Krystusem: a Durandus zé
Księgę czyni Pośrednićkami między Bogiem y
ludźmi/ mowiąc: we Mšey Pośrednićkami są
Ráplani między Bogiem y ludźmi. Augustyn ná
ráfowg sentencię mógdyby się był nie podpisał/ ráč

Durandá/ náto y Kanonu. Abowiem gánil to pár-
memanowi/ ktery czynil Biskupá Pośrednićkiem
między Bogiem y ludźmi. Gánil y to/ aby się kto
miał modlić zé Mšecenniká/ mowiąc: Jest to křy-
wda modlić się zé Mšecenniká. A jeśli to gánil
modlić się zé Mšecenniká / y czynić się ómiertelne-
mu człowiekowi v Bogu zé kogo Pośredni-
ćkiem / co by teraz Papieštwá nie gánil / ktere się
we Mšey modli zé Krystusem?

Náostátek. Acz niektórzy przez to słowo Mšá,
rozumieci ofiary zwierchowng / ále przecie tego
rozumienia nie byli / aby Mšá miała być ofiarę
istotng/ uoblagalng/ prawdziwng / sámng onę ktera
się raz ná křyju stáślá: ále tylko sacrificium com-
memorativum, representativum: to jest/ obchod/ pá-
miatka ofiary křyziowej páná Krystusowej y mo-
dlitw/ ofiarę ábo Mšę nazywáli. Rabanus Arce-
biskup Moguntýški mowi: Mšá jest poselstwu
między Bogiem y człowiekiem / ktero obchodzi
Křadz/ gdy próšby y modlitwy ludzkie (to nie Kry-
stusa w chlebie y w winie) ofiaruie Bogu: A do-
brze się to pod ten czas ofiary (to jest Wierzerzy
páńškiej) dziele / gdy pámiatka młkí tego bywa
obchodzona. To jest pámiatka Pośrednićká one-
go/ między Bogiem y ludźmi/ ktery sámego siebie
(to go nie ofiaruie Křadz) ofiarował Bogu zé
nas. Tąmże: Ofiara názwana jest/ náko by święta
spráwa/ bo modlitwa świętá poświęcona bywa/
ná pámiatka śmierci páńškiej. Toż mowi Isidorus.
A Lombardus mowi: To co bywa ofiarowano y
poświęcono od Kředz/ zowie się ofiarę/ i pámiat-
ką test / y okazánie ofiary prawdziwej y świę-
tego ofiarowánia/ ktere się stáślo ná ołtarzu křy-
stusowym.

cap. 8.
Contr.
Parme.
Serm. 17.
de verb.
Apoli:

VIII.
Pámia-
tka ofi-
ary raz
ná křy-
ju ucty-
nioney.

Rabanus
Lib. 1.
cap. 31.
Institu:

Isido.
Lib. 6.
cap. 18.
Erymo.
Lomb.
lib. 4.

dist. 12.
cap. post

Amal.
Lib. 4.
cap. 40.
de Eccl.
offic.

Schoep.
Cöcio:
de S. Ni-
colao.

NOTA.
Dla cze-
go nie-
korzy
Missa
Sua ofia-
ra.

ia. Raz Chrystus umarł jest na krzyżu / y tam ofia-
rowany jest sam w sobie: a na każdy dzień bywa of-
fiarowany w Sakramencie: abowiem w Sakra-
mencie dzieje się rozpamiętywanie te / co się sta-
ło Raz. Amalarius: Jawną rzecz jest / iż Misa by-
wa obchodzona / osobliwie na rozpamiętywanie
młki páná nášego Jezusa Chrystusa / na którego
pamiętkę dzieje się / sámych słow / które w Kano-
nie bywają czytane / iáwne pokazanie się. Iacobus
Schaepperus Presbyter: Tu rzecze podobno Kto /
Jesús / iáko mówiš / Chrystus raz się ofiarował of-
fiarą Bogu / a ta ofiara jedną wykonał na wielki
poświęcenie / iáko Paweł ś. świádeczy / Coż tedy
jest / że wy Kieża ze Misy wáśey czynicie ofiarę / a
w niej Chrystusa ieszcze dnia na każdy dzień ofia-
ruiecie ? Żeby się tedy to tym lepiej okazało / ma-
my baczyć rozmaite niedaki / między ofiarą na krzy-
żu ofiarowaną / a ofiarą oną którą na ołtarzu of-
fiaruemy. Na krzyżu ofiarowan jest Chrystus cie-
leśnie: a we Misy tenże bywa ofiarowan duchow-
nie. Tánie: Ofiara na krzyżu na wszystkie świá-
tá oczyszczenie / pojednanie / y odkupienie stała się:
a ofiara we Misy / ofiara rozpamiętania / chwale-
ly / y diáskzynienia jest. Bo tam Chrystusa znou
nie krzyżujemy / nie zabijamy: bo już umarł raz /
wiecej już nie umiera: Nie ofiarujemy go tām iá-
ko jednaczą / a zgładziciela grzechów: bo jedná-
rákum obychać iákoście słyseli / sánego świe-
cia ofiarował na krzyżu ofiarą wieczną za wszystkie / y
na wszelki czas kłutechno. Jeslibyśmy my tedy
tym sposobem onego ofiarowali / właczałobyśmy
przeszo młki tego / zaśladz iáko by nie doskonały /
coby było rzeczą sprośną. Ale ofiara która się dzie-

je na ołtarzu / dzieje się y dziać się ma tylko na pa-
miątkę tego ofiary / Która za nas Chrystus oddał
na krzyżu. Bo iednak / nie mówić Pan / To czynicie
na odpuszczenie ábo odkupienie grzechów / ále to
czynicie na pamiętkę moie. Vicelisz też mówi: Misa
jest wspomnienie młki Chrystusowej / zc. Ci mazo-
wie zwołani w Papieństwie / według Concilium
Trydentkiego są przeklętymi / i wcz Misa być
pamiętką ofiary raz na krzyżu uczynionej / a nie
ofiara sáma własną. A Concilium zaś Trydentkie /
jest według nich przeklecie / zaśladz Syná Bożego
właczaiące / które Misa nazywa ofiarą wblagá-
ną / a nie pamiętką. A Bellámin zowie iż y ofia-
rą y pamiętką: Co się społem z sobą zgodzić nie
może. Bo inśa jest ofiara / inśa jest pamiętká of-
iary: Gdzie jest ofiara / tām niemáś pamiętki of-
iary / gdzie jest pamiętká ofiary / tām niemáś sá-
mej ofiary. Nie są bowiem rzeczą iedną pamiętká
ofiary z sáma ofiarą / ále dwiema / y roznyimi / iáko
znamená Schaepperus. Misa tedy iedną rzeczą w-
tráćie / ábo ofiarą / ábo pamiętką. Skárgá zaś
Misa nazywa Wznawianiem ofiary Krzyżowej.
Słowa tego są: Oná raz kłwáwa ofiara w tey nie-
kłwáwey wznowia się / y do skutku się peyżtku
wienych przywodzi / zc. Jesli się wznowia / toć Chry-
stus Pan znou często kłoty bywa / cierpi / y umie-
ra. A ono iáko się zostoi / co mówi ś. Paweł: Już
dalej nie umiera. A świáty Piotr: Chrystus cie-
piał raz za grzechy. Tenże Skárgá ieszcze tánie
mówi: Misa jest kluczem do onego skárbu odku-
pienia / zc. Jesli kluczem / to nie sáma rzeczą: Opu-
szcam Polydora / który się z tymi wszystkimi wy-
śey pomienionymi nie zgadzając / mówi: Misa est

Vicelius
In Exa-
mi. Ordí
nat.

Can. 3.
de Missa

Bellar.
Lib. 1.
cap. 15.
de Miss.

Skárga
Domini
ca. 17.
post Tri-
nit. fol.
397. 398.

Rom. 6.
9.
1 Pet. 3.
18.

Polid.
Lib. 3.
cap. 12.
de Inv.

IV.
Złata-
nie
Msey.
Platina
in vita
Sixti.

Volater.
lib. 22.
Auth.

Polyd.
lib. 5.
cap. 11.
de invē.

Duran.
lib. 4.
cap. 1.
Valaf.
lib. de

corporis & sanguinis Christi consecratio: Msa jest ciała y krwi Páńskiej poświęcenie. To nie ofiárowanie/ani pámietká.

IV. Msa Rzymśka od rozmaitych ludzi tak jest zlatana z rozmaitych sztuczek/nie inaczej/tedno iá/ koby płaszczebraczy z roznego płácia. Co y sánti zeznawá Rzymianie. Plátyna mowi: Proste rzeczy były w nabożeństwie z przodka y wšytko po prostu sprawowano: Piotr á. przy poświęcaniu. Modlitwy Páńskiej tylko wywał. Tych tájemnie przyczynił Jákub Jerolimski/przyczynił y Basilius, przyczynił y infy. Abowiem Celestinus Introit przydał do Msey: Gregorz/Ryrie eleyson: Telesphorus, Gloria in excelsis: Gelasius Collekt: Hieronymy Epistola y Ewángeliq: Alleluia z Kóściółá Jerolimskiego wísto: Symbolum wzięto z Concilium Nicejskiego: Pelagius wynalazł wmarłych wspomnienie: Leo z. Fádndo: Innocentius 1. Oculum pacis: Sergius Biskup postanowił/ aby śpiewano Agnus Dei, &c. Toż mowi Volateranus co y Plátyna. Polydorus mowi: Gole z początku wšytkie rzeczy/ y po prostu tájemnice od Krystusa oddane/ v Apostolow były/ gdy wšytek Ceremoniy sposób/ wšecy miał pobożności niżeli ozdoby. Z przywiodsy Piotr á/ Jákub á/ Bázyliusa/ wkázuie što co przydał, nie zgadzając się w niektórych rzeczách z Plátyną/ y przydawając co opuścił Plátyna. Mowi/ Damasus Spowiedź postanowił/ ktora czyni Kędz pierwey niż do ołtarza przystopi: á niektórzy Pontianowi to przypisują. Aredá śpiewanie w dni święte postanowił Márek Biskup: Gelasius Prefátie przed Canonem: Sixtus postanowił aby śpiewano Sanctus, &c. Toż mowi Durandus

us y Valafrius, dokłádając obá tego/ Msa poczyni Kóściółá inaczej Msa odprawowano/ á niżeli teraz/ &c. Infy zaś Scribeńowie inaczej pisa: o czym kto chce mieć czyta Bellarminá/ y Hospinianá. Stąd się pokázanie/ Msa z swoimi obyczajami y ceremoniami/ nie jest wstáw Krystusowa/ ani Apostolska/ ále ludzka/ ktora ledwie zlatá Symmachus Papież/ zeznawa Pántáleon ábo Gregorz/ iáko piše Polydorus, ktore tednák rzeczy są same przez się dobre y święte, iáko psalmow/ Aredá/ Sanctus śpiewanie/ Epistoly y Ewángeliy czytanie/ &c. gdyby odprawowane były/ niem rozumnym/ y nie zamierzwione rozmaitym bóstwochwáłstwem były.

V. Kanon ktory się zaczyna/ Te igitur clemensissime pater, w którym się rzuza za Krystusem przyczyniać/ w którym świętych zmarłych wywáda/ w którym się modli za tych/ ktorych w wierze prawiemy pomarli/ y w pokoju odpoczywá. Nie jest podaniem Apostolskim: abowiem Apostolowie sprawując Wierzerz Páná Krystusowa/ tego Kanonu nie wywáli/ ále tylko przy sprawowaniu Wierzerz Páńskiej/ słow Krystusowych/ y modlitwy Páńskiej wywáli. Gregorz Biskup Rzymśki o tym świadeczy/ mówiąc: Obyczaj ten był v Apostolow/ i z tylko przy samey modlitwie Páńskiej ofiarowána Hostya poświęcałi/ &c. Hieronym: Krystus nauczył Apostoly swoje/ aby ná każdó dzień mówili Owece náś/ &c. przy ofierze ciała iego. Durandus mowi: Apostolowie Msa rozszerzyli/ mówiąc w niej nie tylko słowa Páńskie/ ále też y modlitwy Páńskie przydając: á tak ci napierwey Piotr ná wódz do flońca iáko powiáda Msa od

Ecel. Re.
bº ca. 22.
Bell. li.
2. cap. 16
de Míla
Hospit.
lib. 3.
cap. 1. de
Sactam.

Pantal.
in vit.
Sym.
Polid.
loco cit:

V.
Kto jest
autbo-
rem Ka-
nonu.

Grego.
Lib. 7.
Epist. 83
Regist.
Hier.
Lib. 3.
con. Pe-
lagi.
Duran.
lib. 4.
Cap. 1.
Ration.

Martin.
Polonus
in vita
S. Petri.
Valafri-
lib. de
Eccl.
Reb.
cap. 22.

Valaf.
lib. de
Eccl. Re-
bus, cap.
22.

Grego.
Lib. 7.
Epist. 63.

Innocē.
Lib. 3.
cap. 10.
de Myst.
Missā.

Lib. de
observ.
Eccl. ca.
19.

Il.
Do Ka-
nonu
Wiele
zā cā-
sempry
dano.
Lib. 5.
cap. 11.
de Invē.

práwował. Martinus Polonus napisał: Piotr u-
wśchod słońca napierw sę mśa miał/ mowięc ryl-
fo pácierz. Toż y mśy wynawáią. A Valafridus
Opát człowiek wczony y zacy dośláda/ Aposto-
lowie y ich namiestnicy mśa rylko odpráwowa-
i z modlitw pánstka y z słowy Wiczerzy pán-
stka / iáko y teraz bywa mśa w wielki piątek.
Nie mieli Kanonu/ ani byli zwykli mowić/ ofiár-
ni zā żywe y zā vmárle. Dosyćby y teraz bylo ná-
czytániu słow Wiczerzy pánstka/ zé. Ponieważ
nie iest ten Kanon od Apostolow złożony / á kż
iest tego autorem: kto: Jákis Alechá/ zā/ ábo
Rybalt/ zeznawa y sam Gregorz Pápiez tymi sło-
wy: Wzda mi się zā rzecz bázno nieprzystoyną / á
bysmy modlitw (to iest Kanon) ktory sę kolny iá-
kż złożył/ nád ofiárą mowili/ zé. Toż mowi Innocen-
tius 3. y Durandus lib. 4. cap. 47. A iż tu mowi o Ka-
nonie y o Alese / pokázanie się z tych słow Pápiez
Innocentius 3. Powiedziá iż Gelasius pápiez Ka-
non napierwey porządził: áleć zā/ iáko błogóślá-
wiony Gregorz twierdzi/ tę modlitw złożył / zé.
Słusnie Gregorz ten Kanon iákienus Alese
nieumieistnemu przypisnie: ábowiem w nim iest
wielka Thavtologia: co zeznawa y sam Micrologus.
Do tego Kanonu wiele przydano od wielu lu-
dzi rozmaitego czásu / zeznawáią sámiż Rzymiá-
nie. Polydorus mowi: Skąd się pokázanie iż Kanon
ám od iednego zupełny / ám ná ten fštal zložony
iest/ iáko teraz iest: czego dowodé to iest/ iż Alcerán-
der 1. ktory przed Gelasiussem y Syriciussem do-
brze byl polozył: Qui pridie quam pateretur, &c.
Potym Leo przydał / Hanc igitur oblationem, &c.
Gregorz przydał/ Diesq; nostros, &c. A ták zā,

mśa: Ták y mśy inne rzeczy przydał. Toż w ter-
dzi a Innocentius 3. Isidorus, Valafridus, Durandus,
Platina, zé. A iákoż tedy śmie twierdzić Bellar-
minus, áby Kanon miał być wstáwá Apostolów: á
on dobrze po Apostolach iest zlatány. Co się y z tych
świádkow pokázanie y z sámege Kanonu. A co dzi-
wni. yńego/ przydano tákowych wiele rzeczy/ ktore
się w piśmie świętym nie nájdut. Słowá sę Du-
randowe: Słowá niektóre sę od niektórych Ka-
nonowi przydane / ktore się w tercie Ewángeliey
święty nie nájdut/ zé. Jákó wyzwanie świętych
zmártych przydał Syricius Pápiez / świádczy Du-
randus y Naclerus. Co iest iáko przeciwko písnu
ś. ták y przeciw Augustynowi/ ktory mowi: Świe-
ci ná swoim miejscu / swoim porządkiem bywáią
mianowani: wśákóż iedná od Xpistá ktory ofiá-
rue/ nie bywáią wyzváni. Ofiárowanie zā vmár-
le postanowił y do Kanonu przydał Pelagius Pá-
piez: świádczy Polydorus y Platina: potwierdził to
Gregorius Pápiez w liście do Bonifáciusa / ktory
list iest v Naclera: Ktory błęd ten to Bonifacius
wielce forytował y inśy: oczym kto chce niech czy-
to Hospinianá. Skąd się pokázanie iákienus iż w stá-
nym Kościele nie wśedzie y nie záuśe się modlo-
no zā vmárle przy wyzvániu Wiczerzy pánstka.
A iestli się zā czássem isto modlić / y zā nie y ofiár-
czyć: tedy iedná nie zā te/ coby mieli być w Cży-
ścu/ bo iezecná on czás o Cżyścu nie bylo Ryháć/
zeznawa Polydorus: Ale zā ludzi święte/ ktory iż
byli w żywocie wiczym / zā Pátryárchy/ Proro-
fi/ zé. Pokázanie się to wżetelnie z Liturgiey Chry-
stusomowej/ Wázylusowej/ Clemenśowej / z Cży-
pryaná / y z sámege tego Kanonu / ktory mowi/

alib. 3.
de Missa
Myst.
Li. 1. c. 15
de offic.
Lude Ece-
reb: c. 22
L. 5. Ra-
tio. c. 2.
y lib. 4.
cap. 35.
In vita
Sixti.
Bell. li. 2.
Cap. 19.
de Miss.
Durand.
lib. 4.
Cap. 31.
Rat. Be-
lib. 4.
Cap. 48.
Nacl.
in vita
Syrric.
Pfal. 51.
Exod. 20
Isa. 69.
August.
lib. 22.
cap. 10.
de Civi.
Dei.
Polyd-
li. 6. c. 9.
Platin.
ta Sixti.
Nacl.
in vita
Greg. 3.
Hospin-
li. 1. ca. 9.
de Sact.
Polyd.

Li. 3. ca:
17. 19.
Constat
Christo.
In Litu:
Biel.
In Cam

Bella.
Li. 2. ca:
23. 24.
de Miss.

Ambr.
Lib. 4.
cap. 5. de
Sacr.

Miss. C.
fol. 124.
135. 47.

bieści: ołtarz swoy/ku wonney wdzięczności. Christo-
stom: Sam poświęć te ofiary/ y weźmi je do nie-
biestkiej twojej chwytance. Tąmże: Wypuść Du-
ch twojego s. na nas/y na te położone dary. Nieśli-
by te słowa miały być mowione nad ciałem pán-
skim/y do ciała należę/ iako dziś rozumieis Krys-
tusa/ z ktorych jest Biel y Bellarmin: tedy by si-
tu działa wielka kzywda y zeliwosc pánu Kry-
stusowi/modląc się za nim/aby go Bog Ociec po-
święcił/nań iaszkawie weyrszał y do nieba wsiel/
III. 27. ad ofiarąmi modlono się/aby czystke/ktora
brano z onych ofiar dla vboistwa przyniesionych
na wywranie swiętości pánstkich/ sam Pan Bog
poświęcił y uczynił Sakrament ciała y krwi
Syna swego Jezusa Krysztusa wierszącym y przy-
mującym: to jest/ aby z chleba prostego y pospoli-
tego uczynił Eucharystia. Co się pokazuje z tych
słów Kanonowych: Ktora ofiary/ ty Boie prosi-
my cie rącz błogosławioną/ skuteczną/ rozumną/ y
przyjemną uczynić/ aby się nam stała ciałem y
krwią namilskiego Syna twego Pána naszego Je-
zusa Krysztusa. Te słowa do Kanonu wsieli z Ni-
brozego/ odmieniwszy je ponieważ/ Ktory mowi:
Te ofiary uczyni nam pewną/ rozumną/ przyjemną:
co jest figura ciała y krwi Pána naszego Jezusa
Krysztusa/ zc. A nie tylko się to pokazuje z samego
Kanonu/ ale z modlitw tajemnych/ w ktorych Kri-
stus prosił Boga/ aby im z onego chleba y winy u-
czynił Sakrament ciała y krwi Syna swego:
Prosimy pánie te dary poświęć. Tąmże: Dary
pánie ofiarowane poświęć/ aby się nam stały
ciałem y krwią jednorodzonego twego. Tąmże:
Daj pánie/ posługi nasze/ ktory tobie ofiarujemy/

ty nam uczyni zbawienym Sakramentem. Tąkże
z własnych Scribentow Rzymstkich. Alcuinus: pro-
simy Boga/ aby ofiary na jego ołtarze położone/
y tak wielkimi modlitwami zalecone/ on sam przez
moc Ducha s. tak doskonałą Eucharystia uczynił/
iako by we wszystkim była poświęcona. Tąmże:
Prosimy Boga/ aby iaszkawie y wesola twarz/
to jest/ okazawszy iaske swcy przytomności/ na po-
darci Aosciola swego weyrszał/ y przyjemne/ to
jest/ temu się podobające aby było. Tąmże: Kze z
stworzone/ y przed obliczność swois ofiarowane
Bog poświęca/ tak iż te rzeczy ktore były stworze-
niem prostym/ swiętymi się stawały. Tenie: Sko-
to Káplan włoży rzecz przyniesioną na ołtarz/
przez tajemną modlitwę sprawnie to/ iż nabywa-
uazwistą/ albo ofiary/ albo daru/ albo podarunku. A
malariai toż mowi. A Liturgia Chrysostomowa y
Jakubowa mowi: Uczyni ten chleb ciałem Kry-
stusa twego. Tąmże: Sam poświęć te ofiary/ y we-
źmi je do niebiestkiej Swiętce twojej. A Litur-
gia Clemensowa y Wazyliuszowa mowi: Wszak/ iż
jest chleb ciałem pánstkim. Zgadza się z tymi w-
szystkimi Bellarminus, a prawnie zapomniałszy się
co miał naley napisać/ mowi: Nie modlimy się za
Eucharystia poświęconą/ ale za chlebem y winem
ktory ma być poświęcony: y nie prosimy/ aby
Bog błogosławił y poświęcił ciało y krew Kry-
stusowa/ ale aby poświęcił y błogosławił chleb y
wino/ iako by przez to błogosławienie y poświęce-
nie stały się ciałem y krwią Pánstka/ zc. Pomi-
wai prosi aby sam Bog Ociec przez Ducha s.
Sakrament ciała y krwi Syna swego uczynił:
toć Kiedzi słow płaćto/ duchamiem y ięgnaniem/

Aleni.
Lib. de
Div. off.

In prae-
libro.

Amal.
Lib. 3.
cap. 23.
de Eccl.
offic.

Bellar.
Lib. 1.
cap. 27.
Lib. 2.
cap. 23.
de Miss.

IV.
Missa.
Dag-
nym
Theolo-
gom by-
la,
commu-
nio,
Spolecz-
ność.

Missa
Cra: fol
138. 139.

ciała z chleba / Ktore z win / nie czyni : a za tym a-
ni ma mocy z chleba czynić ciała / ani jest stworzy-
cielem swego stworzyciela.

Z Kanonu to się pokazuje / iż w starym Koście-
le / wszyscy ludzie ofiarowali / poświęcali / y spólnie
Sakramentu używali / nie tylko sam Xiądz / ale
iż dziś dniecie w Papieście / gdzie sam Xiądz ofi-
ciarnie / poświęca y pożywa / a lud tylko patrzy. A
choć śpiewają / Podzićcie / iedziecie / y pićcie wino Kto-
regom wam nanieśal / iednak ni komu nie dają /
sami zieść wolą. Abowiem te są słowa w Kanon-
ie: Pamiętaj panie na slugi y służebnice twoje / y
na wszystkie wokoło stojące / Których wiara y na-
bożeństwo tobie wiadome jest / za Ktore tobie ofia-
rujemy / abo Ktorzy tobie ofiarują te ofiary chwały
(ofiara duchowna / Która w chwalemiu Bogu y w
dziękczynieniu za dobrodziejstwa należy) za siebie
samiych / y za wszystkie swoje. Tamże: Communican-
tes et memoriam venerantes, &c. Tamże: Te tedy
ofiary służby naszej / ale y wszystkich czeladki twej /
prosimy Panie abyś łaskawie przyjął. Tamże:
Spraw / aby ilekolwiek nas z tej społeczności o-
tarzą / ciało y Krew Syna twego przyjmie / wszyscy
niebieskim błogosławieństwem byli napełnieni.
Tamże: Co chmy wsty brali / to niechay myślo bier-
zemy : y z daru doczesnego niech się nam stanie
lekarstwo wieczne. Z Kanonem zgadzają się y mo-
dlitwy tajemne te / Ktore Xiądz mówi : Weyrzy
panie łaskawie na wniżone modlitwy nasze / ale
ofiary slug y służebnic twoich wdzieramy przyjmi /
aby to / co wszyscy ofiarowali na cześć imienia two-
go / wszystkim tu zbawieniu pomagalo. Nie tylko
z tego Kanonu / ale y z innych świadectw to się po-

każne / ie nie bylo prywatney Misy / ale spólne u-
żywanie wszystkich Sakramentu świętego. Litur-
gia Jakubowa y Bazylusowa te słowa ma: Pa-
miejtaj pamięć na tych / Ktorzy robie te dary ofiaro-
wali / y na te / przez Ktore y za Ktore one ofiarowali.
Tamże: Wszyscy communicują. Liturgia Chryso-
stoma Xiądz przymie spoleczność z innymi / tedy
brame wielką otwiera : Xiądz Kielich wkłada
ludowi mówiąc: w hołdini Bożej / y w wierze / y w
miłości przybliżajcie się. Dyacon mówi / Przys-
tać / pójcie w pokoiu: lud odpowiada / W imię Pańskie.
Potym Dyaconowie Sakrament przyjmują: a ta-
jemnice na miejscu / na którym lud też ma one przy-
mować / bywają odnośne. Liturgia Clemen-
sa: Niech bierze Pasterz / za nim starszy / y Dya-
conowie / y poddyaconowie / y Lektorowie / y śpie-
wacy / y osobnego abo oddzielnego stanu ludzie / y
niemiasty Dyaconow / y dziewice / y wdowy / potym
dziać / y wszystek lud porządkiem z pokorą y z w-
ciwoscia / bez pomieszania. A Pasterz niech dać
one ofiary / mówiąc / Ciało Chrystusowe: a ten Kto-
ry bierze / niech mówi Amen. Dyacon niech trzyma
Kielich: a kiedy go dać / niech mówi / Błogosławie-
stwo: a ten co bierze / niech mówi Amen. A gdy tak
będą brali drudzy / niech Psalm 33. śpiewają abo
mówią. Liturgia Justynowa: W dzień Tródnio-
ny bywa zbor ludzi mieyskich y wieyskich. Tamże:
Pisma Apostolskie y Proroctwa / nie może być czyta-
ne. Potym gdy Lektor przestanie czytać / przelo-
ży wspomnienie czyni / tu naśladowaniu takż
ciwych rzeczy wywołując. Potym zaś wszyscy po-
staniemy y modły ofiarujemy / Których dokonają
wsy przynoszą chleb / wino y woda. Tedy na ten

August.
Epist. 59

Dilin. 2
de Cōse:
Can.
Quia
passus.

Serm. 46
in Ioh.

Serm. 28
in Luc.

Chriſt.
In Epist.
Eph: Ho
mil. 9.
Ad An-
tioche:
Hom: 60
61.

czas przelożony/ iako długo może ofiarne modlitwy y dzień czynienie: a lud wszytek Amen przyspiewuje. Tāmże poświęcone rzeczy każdemu zosobna wdziałane/ y niebzdacym przez Dyakony posyłane bywają. Liturgia Augustynowa: Prośby te rozumiemy/ ktore czynimy przy obchodzie Sakramentow/ przedtym nim się pocznie ono / co jest na stole pańskim błogosławić. Modlitwy/ gdy to co jest na stole pańskim/ bywa błogosławiono y poświęcono/ y tu rozdawanu rozlamano: ktore to poczte prawie wszytek Kościół modlitwy pańskie zamyka. Tenże mówi: W imię Chrystusowe/ użycie/ koby do Kielichu Chrystusowego przysiliście. Wy jesteście przy stole/ y w Kielichu z nami jesteście: a bowiem wespół to przyjmujemy/ wespół piemy/ i wespół żyjemy. Tenże: Chrystus na każdy dzień łamie/ tego stoł w porządku jest postawiony. Co jest za przyczyna/ o słuchacze/ iż stoł widzicie/ a do pokarmu nie przystępujecie. Tenże: Kto nie go dzień na każdy dzień przyjmować/ nie godzien y przez rok przyjmować. Opuśćcie tam Dyonizysa/ Ambrozjusza/ Hieronima/ y inje/ a bowiem naszym idy mieyscach so położone idy sententie. Przypominis ięście Chryzostoma/ ktory Młom prywatnym w brew znacznie dawa/ mowiąc: Poprośnicy mamy na każdy dzień ofiar/ gdyż niemają żadnego/ ktoryby wespół przyjmował. Tāmże: Kto kolewiek tajemnie uczestnikiem nie jest/ niewstydlwie y niezdobnie przy nich stoł. Tāmże: Gdyby kto na wiec badac prosiły rze wymyły śiadł / a z potraw żadney nie vkusił / i żali nie czyni żelizwość wiec sprawującemu/ od ktorego był wezwany: a żał było nie lepiej ieby się mu był taki Gość nie

Inz. Cor
Epi: Ho.
mil: 18.

Gerhar.
Lib. 3.
de Missa
publ.

Duran.
Lib. 4.
cap. 53.

stał: tak y ty przyszedł/ śpiewales/ a nie wywasi. Tenże: Gdy mamy wywować strasznych rąk nimie/ tām niemają roznice między Kłędem/ a iemu poddanym ludem: a bowiem iednak wшыscy onych wywają/ a godne bywamy poczytani. Tę iako w starym Zakonie/ części iedney pożywał Kłplan/ a drugiey części lud/ y nie godziło się ludowi uczestnikiem być tych rzeczy/ ktorych był uczestnikiem Kłplan: ale teraz nie tak/ lecz przed wшыtciem iedno ciasto bywa położone/ y ieden Kielich. Tāmże: Kam Scribeantami Rzymskimi / z ktorych Gerhardus Lorichius mówi: Z obrzedu podnożenia przywodzim/ że Mśa nie dobrze bywa sprawowana/ iedno na pożytek pospolity Kościoła/ to jest dla ludu/ a b o dla tego/ ktoryby Sakrament ciastą y kłwie brał/ a b o ofiarę chwalał/ modlitwy/ y dzień czynienia obchodził: bo dla tego pożytku Sakrament podnoży. Mśe tedy prywatne/ ktore się dzieją w niebytności ludu/ Arześcińskiego/ obrzydzaniem prawdziwey/ niż ofiarę/ rzeczone być mają. Tāmże: Bywa rozdzielana ofiara/ aby nie tylko Kładz Mśa odprawianey/ ale y ci ktoryy mu przyńcy/ onę przyjmowali. Hoffmeisterus w liście iednym mówi: Rzecz sama wola/ że y w Greckim y Łacińskim Kościele/ nie tylko Kłplani ofiarujący/ ale y drudzy Presbyterowie/ Dyakonowie/ y k temu inшы lud/ a b o wiec część nielaka ludu/ Sakramentow ciastą y kłwie wywają. Co iż wstało/ diwne rzec jest: a i eby on dobry zwyczaj Kościółowi był przywrocony/ starac się potrzeba. Durandus mówi: W starożytnym Kościele na każdy dzień/ wшыscy / ktoryy przy odprawowaniu Mśy byli/

Ibid.
cap. 54.Lib. de
Ec. reb.
cap. 22.
lib. 4.
cap. 1.Gdzie
nie-

maß

Comu-

nicz,

nie-

maß

Msey.

Micol.

lib. de
Eccl.
offic.

cap. 22.

Hay. in

1 Cor. 10

Bern. in

festo Pu

rific.

Maria.

Rhen.

In libr.

Tertul.

de Corö

Militis.

communicować byli zwykli: dla tego iż Aposto-
wie wszyscy z kielichą piły/Audacię Páná mowio-
cego: Pijcie z tego wszyscy. Tánie: Osiarowali
chleb wielki / ná którymby wszyscy mogli dosyć
mieć. Tenie: W niektórych Kościelech / Kiedz ie-
dne cięstko bierze/á druga ná dwie części rozdzie-
li/które Diaconowi y Subdiaconowi nieśc dawa-
á potym też lud poiywa. Valafrius y Durandus mo-
wiq: Musimy to zeznać / że to test słusna y pra-
wdziwa Misa/przy ktorej sę/ Káptan/ odpowie-
dacz/osiarniacy/y communicuacy/iáko sámo zlo-
zenie Kanonu ábo Modlitw iászym dowodem to
pokázanie. Tánie: Stárzy násy to podáli/iż á da-
wnych czasów / ták sie Mszewytky były odpra-
wować/iáko teraz w wielki Piątek (w który dzień
y Rzymian Mszę nie bywáq) communicowáci-
chmy zwykli: to test/iż dawni Arześciánie znowie
wsy Pácierz/iáko y Krew Pánstá przyjmowali/
którym dopuszczono/á. Micrologus: Nie moze być
właśnie názwana społeczność / test wiacey ludu
niż jeden/ledneyie osiary nie przyjmáq. Haymo:
Kielich názwa sie społecznością / iáko by wzes-
stnictwem/iż wszyscy z niego communicuq. Bernar-
dus: Nie sam Kiedz osiárnie/nie sam poświęca/á-
le wszystko zgromádenie wiernych/które stoi z Kie-
dzem/poświęca/y z nim osiárnie. Rhenanus wywo-
dzá iáko w stárym Kościele wszytek lud commu-
nicował/zámyla: Stádie ieszcze ái do tego dnia w
ostátniey Pieśni społeczności nazwisko zostálo/á
Járna tedy rzecz test / iż mierzq áby w stárym
Kościele Duchowieństwo lud prosty od Sátrá-
mentow wywána odpychá/á proinucym tylko
spectatorem on czynić máto / ále też y owsem ná

pospolitego człowieka/który pátrząc ná spráwo-
wanie świętości / do Communię nie sędł/gnie-
r álo sie/nárzekálo/y ná niektórych miejscách lu-
dzi tákowych Karano / excommunicowano/ z Ko-
ścioła wyganiano / nie dano im áni pátrzyć ná
tych którzy communicowali. Kanony Apostolskie
mowio: Wszyscy wierni/którzy sie zhadzáq w v-
roczyste świętá ná naboieństwo do Kościoła/
pism Apostolskich/ y Ewánelicy niechay Audáci.
A którzyby nie trwáli w modlitwách ái sie Wie-
czerna Pánstá odpráwi / y świętey społeczności
nie przysli / tákowych godzi sie / iáko tych którzy
Kościołowi niepokoy czyniá/ od społeczności o-
dalić. Calixtus mowi: Odpráwiwszy poświęcenie/
niechay wszyscy communicuq/którzyby niechcieli z
Kościoła być wygnáni. Abowiem ták Aposto-
wie postanowili/ y święty Kościół Rzymski trzy-
ma. Concilium Toletanum I. O tych/którzy do Ko-
ścioła wchodzą á nigdy nie communicuq/ to stá-
nowimy/áby byli w tym wprzód vpomnieni. A ie-
śli nie communicuq/niechayie do pokuty przystá-
piq. Stádie y Conciliū Nannense, które wspom-
na Ivo in Decretal: Kiedz záfáznie/ áby bez com-
municántow tátemnie świętych nie celebrowáli
sámi/ábowiem niektórzy Kiedz sámi communico-
wáli/iáko to dñis y Rzymiánie czyniá/czego to Co-
cilium záfázálo. á Concilium Tridentinum záf do-
puszcza/Sessi. 22. cap. 6. privatney Communię sá-
mego Kiedzá.

Canon przedtym mowiono ięzykiem nie obcym/
ále rozumnym/nie poszeptem/ále glosem/ták iż Ká-
idy slyszá y rozumá go : Co sie pokázanie z tych
świádkow. Gigas mowi: przed tym ntemal wšy

Can. 10.

Calixt⁹
Dist. 2.
de Conf.
Cá. Per.
a. 8a.
Concil.
Tolet. 1.
Can. 13.Part. 3.
cap. 70.

Zgodá.

V.
Canon
glosem
y rozu-
mym

izykie
modro

Gigas
in Flori
bus
Temp.
Durand
lib. 4.
cap. 35.
Ration.
Belet.
lib. de
Divin.
offi. c. 44

Bell.
Lib. 2. c.
2. de
Milla.

Plin.
Lib. 28.
cap. 2.

Inno.
Lib. 3.
cap. 10.
de Myst.
Milla.

scy/zá vstáwiczynim powšednim Ruchánte Kan:
vnieli/ábowiem go glosem mowiono. Toz zezna
wa Durandus, Czego potym zázazano z tey przycy
ny dosyć glupiey / o ktorey piše tenie Durandus ná
miejscu náznáczonym / Belet y inšy / w te Rowá:
Przed tym táwne y głošno Canon mowiono / ták
iz go wšyscy vnieli/y po vlicách/ po polách/ śpie
wáli. A gdy go niektorzy pástuchowie ná rolách
śpiewáli ná d chlebem / ktory položyli ná tednym
kámieniu/ná Rowá ich / chleb w ciáło sie obrocił/
á one pásterze ogień z niebá spadły spalil: y dla
tegoz Cyrcowie postánowali áby Canon mowiono
ćicho/záázwiąc go podprzełstetwem głošno mo
wic/zé. Osobliwe bayfi/zydow sie owym bádom/
co śiadáq pod kádłétá/ktore twierdzi y Bellarmi
nus, po swennu ie ochyláq. Jestliže one pásterze w
šykie ogień spalil/á ktoz o oney Trátediey powie
dzial: Jestli ná Rowá pástusze odimentil sie chleb
w ciáło / bez ich świeceńia Altarzow / Korpora
low/ zegnánta / intenciey / zé, toć nie potych rze
czách y dńisá/moze być bez nich przemienienie: á
bowiem oni pástuchowie bez tych rzeczy chleb mo
gli poświęćić y ciátem uczynić. Tá fábulá podo
bna jest oney fábulé o Tuiliúšie Hostiliúšie Kro
lu/ktory/iáto piše Plinius, gdy chciał z rógg Tum
ny/tátqz ofiarq/iáto y Tumná/Jowisá z niebá
zwoláć/iz w oney ofierze nie porzódnie sobie wnieš
ktorych rzeczách poczynal / piorunem zabity jest.
Innocentius, Pápiez inšq dáwa przyczyné mowie
nia Kanonu ćicho/ pošeptem / Aby święte Rowá
w lefké wáge nie przysły. A o Páciery/ktory gło
šno śpiewáq/ezemu sie nie boiq/áby w lefké wá
ge nie przyszedl: izali Kanon Alešyn ma być za

emeyšy mieli modlitwá páństa: Odpowiedá Du
randus: Iz modlitwá páństa jest z Ewáńgeliey/zé.
Chwála Bogu ie to słysimy / toć ich Canon nie
jest z Ewáńgeliey. A ták tedy prawdwa jest oná
przypowieść: Iz co w Pápieštwie głošno mowi
y śpiewáq/ to jest czásem prawdá: á co po ćichu
mlezktem y pošeptem/to sie ináczey náydzie. Le
pię áby wyználi/iz odpráwowanie naboženštwá
izykiem nierozumnym y pošeptem wšali od Po
gan/od Heretykow/ y od Czárnošiznikow/ áby
tá k y tym powagi swey ochronili/y ono przed pro
stym zázrymáli / á ludie żeby sie też w zabobo
nách nie obaczyli. Abowiem Pogáni y Heretycy
naboženštwá swoje izykiem nierozumnym y po
šeptem odpráwáli. Laſtantiu piše o Pogá
mech: Stádie ludie chytrzy postánowali ćiche na
boženštwá odpráwowanie / áby lud nie wiedzial
co chwáli/zé. Irrenem záse o Heretykách: Drudzy/
niektore Rowá zydomstie przydáwáq/áby ich na
boženštwo bylo w wiášym podziwieniu v tych
ktory sie w nim obieráq/zé. Chriſtoſtomus, też mo
wi: Heretycy Kieža zámyšláq drzewi prawdy: A
bowiem wiedzq/iz gdyby prawdá táwna byłá/ze
by ich Košciol byl opušczony/á jámtz došteyno
šá Rámodneyškiey bédq złozeni / między gmin
pošpolitego czleá byliby policzeni. O czárnošiz
nikách mowi Cornelius Agrippa: Czárnošiznicy z
náńkq swoiq swiátlá nienawidzq y obáwienúq/á
kóháq sie w ciemnošciách: ich náńká mlezeniem
potwierdzenie/ obáwieniem znišczenie bierze/ zé.
A nie dosyć im ná tym iz naboženštwo swe izy
kiem nierozumnym y pošeptem odpráwúq / ále
tešcie vpornie tego błedu dowiešć cheq: Lecz ich

Durand
li. 4. ca.
47. Rat.

Laſt.
lib. 4.
cap. 20.

Irren.
li. 1. c. 13

Chriſto:
ſtomus:
Oper:
Imperf.
H6. 44.

Corne.
De oc
cul. Phil
li. 3. c. 2.

dowody sąmy przez się wpadają: bo są nieczemnie/
dosyć głupie / śmiechu godne / od prawdy słow
Bożego / y od Kościoła starożytnego / iako Rómá
spłonieją. Naprzeciw którym te dowody zaczę/
świète / y potężne występują się. I. Syn Boży i
żyłiem Apostołom rozumnym / y głośno / sprawę
Wieczny świętey sprawował / zeznawa Bellá
min / y tak czynić rozkazał. Które rozkazanie Paweł
ś. pisząc przeciw obcym iżyłom / á chcąc aby w
Káżdym zborze iżyłiem rozumnym przyrodzonym
nabożeństwo odprawowano / mówi: Jesli się kto
zda Prorokiem / ábo Duchownym / niechże pozna
si to co wam piše są Páńskie rozkazania. Należy
tu ómá historia która wspomina Enac Sylwiusz
która jest położona w Przemowie. I I. Święci A
postołowie głośno y iżyłiem rozumnym Káżde
mu zborowi w Káżde Sákramentów ś. odprawo
wali / y odprawować także wśednie kazali. Poká
żute się z tych słow Páwła świętego / Który piše
przeciw iżyłom obcym / rozkazuie iżyłiem ro
zumnym Káżde Bożę odprawować / mówi: Tak
we wśytkich zborach świętych nauczam. III. Ko
ściół starożytny Arześciánstwi iżyłiem rozumnym /
głośno / znacnie / y rozdzielnie nabożeństwo / to
jest / Pieśń / Modlitwy / y w Káżde Sákramentów
odprawował. Co zeznawa y sam Bellámin / mo
wiąc: Słowá poświęcania w Kościele Wschod
nim głośno mówiono / tego nie przymy / ponie
waż się to iáśnie pokáżnie z Liturgiey Chryzosto
mowcy / czego y nie gánimy / zc. Toż mówi / Bessá
rion Kárdynał / Hardingus / y inśy / o czym czyta
syroko w Przemowie. IV. Cesarzowie zaczę / Ká
lowie mądrzy / Papieżowie niektórzy / iżyłiem ro

adl. lib
2. ca. 11.
lib. 2. c.
11. de eff
Sacram.
1. 2. c. 16.
de verbo
Dei.
li. 1. 2. ca
12. de Mi
ssa.
Io. 13. 15.
1 Cor. 14
17.

1 Co. 14.

33.

Pátrz

Ká
dec 66

66 Prse.

Bell. 11.

2. cap. 12

de Miſſa

Bessa li.

de Eu

charist.

Hard. Se

ctio. 28.

Cont.

Ivel.

zumnym / y głośno / Pieśń / Modlitwy y Sákra
mentá kazali odprawować / o czym czyta świę
dectwá w Przemowie. Innocentius 3. mówi: Ponie
waż w wielu krájach / w iednymie mieście y Dio
ceziey pomieśani są ludzie rozmaitych iżyłom /
májący przy iedney wierze rozne obrzędy y obyčá
ie: przetoż rozkazuemy / aby Biskupitákowych
miał y Dioceny / obmyślawáli o mśách godnych /
y sposobnych / Ktorzyby im według rozności iży
łom y obrzędów nabożeństwo odprawowali / y
Kościełnymi Sákramenty ſłużyli. V. W Koro
nie Polſkiey náſey / iżyłiem rozumnym náſym /
nabożeństwo odprawowano: Przypomina z Dlu
goſá Cromer / iako áż do wieku Długoszewego w
Králowie ná Kieparzu w Kościele Krzyśá ś. Sło
wieńſkim iżyłiem nabożeństwo odprawowano.

VI. Mſa Rzymſka dńáieyſza wielom ludziom
pobożnym / zacnym / y wczonym nie podobala się:
ona się brzydili / przytác iey niechcieli / ná nie nie
chodzili / gdy ię zaczęzano / posłuchawſzy słow
Bożego / y po modlitwach / wychodzili: od niey lu
dzi odwodili / á prowadzili do oney przenadoſtoy
nieyſey y wiecznie trwáiącey ofiáry / która się raz
ná Krzyżu ſtála / y do ceremony od ſámego Syná
Bożego / Apostołow tego / y ſtárego Kościoła po
ſtánowiących. Co się gniewáiąc papieżowie / ie
dnáś nie mogąc iefić ná on cás ſwo mocą niós
mu záſtódzić / Cesarze y Króle dńáownym ſposobem
przeciwko takim podwodzili / ktorzy / choć niekto
re Kościoły do niey przymuſáli / przecis oni iako
ná ofierze raz ná Krzyżu wczyniony / tak y ná ſtá
rych Formách z ſłowem Bożym zgodnych przeſta
wali / o Mſe Rzymſkie namniey medbájąc: iako

Innoct
in Con
cilio
Lateran
en.
Can. 9.

Crom.
Lib. 1.
Rer. Pol.

VI.
Rzym
ſka Mſa
nie po
dobala
się lu
dziom
pobo
żnym.

Beda

Lib. 3.

cap. 2. 6.

Hist. An

gli.

Idem

Lib. 2.

cap. 2.

Galafri.

lib. 8.

Cap. 4.

Balz.

Centur.

14. ca. 21

Leo in

vita Ele

mosin.

Czfar.

Hom. 1.

Senal.

In Bre

viloqui.

Petrus

Inverbo

abbrev.

Domin.

apud Lu

dovic.

Grekwie/Syrowie/ Francuzowie/ Angielczycy/
Szkotowie/ Hispami/ Mediolanczycy/ Bulgaro
wie/zi. Beda mowi o Angielczykach: Panowie nie
gdy do Kościół nie przychodzili / ledno aby sie
modlili / y Rowa Bozego słuchali / a Krol mniąc
czas/ płać / albo z sześciu Ang przychodzil / a po
kazaniu odchodził. Ciz Anglikowie nabożeństwa
y Ceremoniy Rzymstich niechcieli przyjąć / pisze
Beda, Galafrius, y Balz. do czego aż ich przymu
sil mieczem Krol Edilfridus, wiele ludzi pobojnych
pozabijawszy / tenże Beda świadczy. Leontius pisze
o Janie Klemosinariusie / kiedy Nisza zaczął / us
dzie wychodzili z Kościoła / niechcieli ani słu
chać: a gdy wychodzili / on też opuściwszy Niszę / za
nni wychodził. Toż czynił lud Theodorowi Ká
wenátstiemu / pisze Nauclerus, y Cesarusowi: o co
ná słuchacze swe bázro nárzekał. Conradus Hager,
co sie potáznie z Duly Orthoná Biskupa Serbis
polskiego / przez lat 24. wczyl / że Nisza nie jest ofia
rą / nie jest pożyteczną żywym y umarłym / nie ma
być celebrowana: od ktorey był wiele ludzi ode
wiodł. dokłádając y tego: Choćbym miał izba peł
ną złotych czerwonych / nie dałbym y jednego za
Niszę. Co on mój świety był do ciemnice wrzu
cony. Senaldus Arcybiskup Eboráckis / y Petrus
Cantor Paryyski / przeciwko Niszy wiele pisali /
y tego czasu wysłał listá ktora y teraz jeszcze jest
w Bibliotece Suldenstey / w ktorej ták słucznie y
mądrze wymalowana jest nágość y pítáradość
Papieżstwa y Niszy Rzymstey / że też y Vicellius,
choć Apostátá / smiał nápisac / iż Lutherus nie mogł
gorzej nápisac o tym. Dominicus Chalderinus Niszę
názywał błędem pospolitym: a bawiem kiedy mu

nie wili tego przyjaciele / Pe dz z námi ná Niszę: on
zwylbył mowic / Podzim ná błod pospolity. Man
tuanus Nimdy názywał Niszę Rzymstą nabożeń
stwem niesmácznym / y sie długo trwałym. Gerar
dus Lorychius, Niszę prywatne obrzydzeniem názy
wał: o czym wyższy tego sententia položona jest.
Włodzimierz nabożeństwa Rzymstego przyjęć
niechciał / wspomina Niedhowitá / dla tego / iż mu
się ná on czas zdáły ceremonie Rzymstie málo ná
bożne / y Kościoły nie bázro odchodine. A Szkoro
wie zabili Rilianá / ktory ich odwoził od ceremo
niy dawnych / a przywoził ich do Rzymstich / swia
dzy Otho Frisingensis, y Trithemius, y Balz. Frán
cuzowie długo ceremoniy Rzymstich nie wzywáli /
dopiero za Pipiná ieli ich wzywac / ktorego zácház
ypał Papież Krolew Fráncuskim uczynił / zrzuci
wszy z Krolestwa Chilperiusá Krolá własnego /
ktora lástka nágradzając Pipinus Papieżowi / Niszę
Rzymstą y z ceremoniami do Kościołów Fráncu
skich wprowadził: Kromá Fráncuska świadczy /
wydána roku 736. Saxones z przymuszenia Kárlá
wielkiego / ktore uczynił Papież Leo 3. Cesarzem /
nabożeństwo Rzymstie z Ceremoniami gwałtem
musieli przyjąć: Kromá Fráncuska świadczy /
wydána roku 805. Hispanowie / oprocz Tholetu /
musieli swoje dawne formy y ceremonie opuścić /
a przyjęć formy y ceremonie Rzymstic / z wielkim
wiednák zalem y płaczem / pisze historia Alphonso
wá / y Roderiusowá / y Cassander. Liturgis Ambro
zego swiętego y z ceremoniami / Kázel Cesarz z
napráwy Adryana Papieża / iedząc sam po pro
winicych palil / a do Rzymstey przymuszał / rzęzo
do wiszenia rzucájąc / ktorzy tedy przyjęć niechcieli

Mantuá.
lib. 2. FastMiech.
lib. 2. 6.
3. Chró.Otho,
lib. 5.
cap. 19.
Trith.
lib. de
Origin.
Franco.
Bal. Cé
tu. 1. ca.
79. y 14.
cap. 23.Cassan.
Práf. in
Liturg.

Chriſto:
Hom. 13.
in 2. Co-
rint.

II.
Franci.
Epiſt.
ad fra-
tres.

Honor.
ca. Cum
Creatu-
ra, de ce-
lebrat.
Miſſa. li.
3. in De-
cret.

III.
Eccius
lib. 1.
Cap. 10.
de ſacri.
Miſſa.
Durā. li.
Ration.
Bell. li. 1.
Cap. 1. &
5. de Miſſ.
Lib. 1. c.
13. de
Miſſa. y
li. 4. ca.
15. de Sa-
cram.

teſt ſtoł y iedną Arzēłntę. Nie zgadzāto ſie wie-
le ma być przez dzień Miſſy. Świetcy Frānciſk w
liście do bratney Miſichow rokaſzał / aby tylko te-
dne Miſſa przez dzień miewāł iednego dnia / choć
by ich było wiele. Słowā iego ſo: Napominam
was w Pāni / aby na mieyſcāch / na ktorych mie-
ſſāto Brācia / iedną Miſſa przez dzień bywāł /
według porzādku Koſciōła ſwietego Rzymſkie-
go. Co pochwała Vrbevetanus, piſząc na one ſło-
wā ktore ſo Tom. 2. Concil. in vita, Deus d. dicit; (Ten
poſtānowił wtory Miſſa między Kieſza) Abowiem
na ten czās przykłādem Grekow nie ſpiewano w
Koſciōle iednym / tylko podobno iedną Miſſa / co-
wiecey budowāło według dawnych Oycow: A
Honorius III. Papieſz / ktory zā Frānciſkā ſyl / kaſe
w Koſciōlech Collegiāckich nie iedną ale dwie
Miſſe mieć. Nie zgadzāto ſie o ceremoniāch Miſſar-
ſkich / iedni mowiā / iako Ekhius y Durandus, iż do-
iſtoty Miſſey / naleſzy / od ientey y naczynie poſwieco-
ne / oltarz / kāmien cāły / ſwiece / rozmaite geſtā / iako
to regnānie / kētānie / głowy wznoszenie / nāchylā-
nie ſie / rōż rozſzerzānie y ſkulānie / od rogu oltarzā
do drugiego biegānie / raz głoſem / drugi raz poſe-
ptem mowienie / o brāć ientę y tām yſām: Drugi
zā ſie mowiā / iako Bellāmin / że te Ceremonie nie
naleſzą do iſtoty Miſſey, ā iednāk przecię piſze iż
bez grzechu nie mogą być opuſzczone. Nie wſpomina-
nam Concilium Agāteńskiego / ktore Can. 14. pod-
karāniem zākaſāło Miſſey miewāć we wſiādch y
na polu w wroczyſcie ſwietā / iedno w mieſciech.
Nie wſpominaam Concilium Antiſiodoreńskiego y
Vrbāńckiego / ktore mowiā: Nie godzi ſie na ied-
nym oltarzu / iednego dnia dwu Miſſy mieć / X

Teleſpho: Papieſz / ktory powiedniał; Kieſza / no-
cy ſwietey nārodzenia zbāwiciela / niechay Miſſe
celebruiā: ale miſſych czāſow nie māto być Miſſe ce-
lebrowane przed trzecią godziną na dzień: ābo
w ientey godzinie Pan wſtāzowan teſt. X Gre-
gorzā Papieſz / ktory w Kłaſtorzech zākaſał miewā-
ć Miſſy publicznych / piſząc tāk: Miſſy publicz-
nych konieczne w Kłaſtorzech zākaſujemy. Tenie:
Miſſy publicznych w Kłaſtorzech nie miewācie.
A publica Miſſa Gregorziowi teſt / na ktorey / iako
piſze Bellāmin / indzi gromādā teſt. X Canon Ko-
ſciōlny / ktory zākaſuje Kieſey / Miſſey prywatney
mieć / na mieyſcu iawnym / mowiąc: Miſſe priva-
tne / ktore ſie dzieiā w dni wroczyſte przez Kieſza /
niechay ſie dzieiā na mieyſcu iawnym. A privata
Miſſa Grātianowi teſt / Oſobna y nie iāwna. A
Tudenſkiemu Concilium, na ktorey ſam Kieſdz ie-
y pnie. X Miſkōlārā Papieſz / ktory tāk nāucza: Za-
den niechay nie ſlucha Miſſey y tego Kieſdzā / o kto-
rym wie iż wſtęcznie żyje. X Kieſe / ktore ſow-
ſtella Clericorum, w ktorey ſo te ſłowā. Kieſdz kto-
ry zā pniādze Miſſa ma / mowić z Judāſem: Co
mi chcecie dāć / ā iā go wam wydam. To dla tego
ſie przypominā / iż y dzieiſeyſzy foryrarſe Miſſarſcy /
ināczey Miſſa / ā mieli oni pierwſzy wynālazce
Miſſey. Abowiem / niegodzi ſie teraz y nich iedne-
mu Kieſdzi iednego dnia mieć kłku Miſſey oprocz
w dzień Bożego nārodzenia; Jednego dnia / w ied-
nym mieſcie ābo wſi / mie iedną / ale kłkā y kłkā
dzieiſgt Miſſey bywa: W ſwietā wroczyſte / mie ty-
ko w mieſciech / ale na polu y we wſiādch Miſſe od-
prāwuiā: W Kłaſtorzech przy wielkiej Eupiei Miſſe
miewāiā: Lekty / ābo Miſſe czytāne / iāwnie bywāiā

Euchari-
IV.
Concil.
Antiſio.
Can. 10.
Concil.
Vrbān.
apud
Grati.
de Con-
ſecr.
diſt. 2.
Can. in
Altari.
Tele-
ſphor. a-
pud Grati.
diſt. 1. de
Cōſecr.
Can.
Noſe.
Greg. li.
4. Epiſt.
43.
Lib. 5.
Epiſtol.
46.
Bell. li.
2. cap. 9.
de Miſſ.
Canon.
Et hoc.
Apud
Grati.
diſt. 2.
de Con-
ſecr.
Gloſſ. I.
bidem.
Concil.
Triden.
Seſſ. 22.
Cap. 6.
Nicee.

apud
Grat.
dist. 32.
Can.
Nullus.
Stell.
Cleric.
Circa
finem.

ig: Miałednym ołtarzu iednego dnia / y trzy Młję
czytają: W nocy Młję śpiewają / iako w Adwent
y skoro oświećcie / nie czekając trzecię godzinę na
dnie / Młjatury zaczął: V w średecnej Księży
Młję Ruchają: Za plenigdzie Młję zc. A Ktorem
oni prawem przestępia wstawy przodków swo-
ich z strony Młjenia / Młję iako dyc / Tym pra-
wem y my niedbamy o ich Młję / tak publiczne / iako
y prywatne / tak o śpiewanie iako y czytanie: Abo
wiem so nieważeniem / zestomoceniem / podeptą-
niem ofiary raz na Krzyżu uczynionej: so zmieści-
niem / zgnębieniem y pożarciem Wiczerzy Pán-
skiej / od Pána Krystusa / dla wszystkich wiernych
wstawionej. O Ktorey to Młję / możemy rzec: Re-
ligio peperit divitias. *et filia devoravit Matrem.* Cie-
go nie przy y sam Cochleus, nieprzyjaciel główny
Luterom / Ktorego te so słowa: Przed tym / tak rze-
za / iako y laicy / Ktorey iedno byli przy Młję / od-
prawiwszy ofiarę / z Kiedzem communicowali / to
jest spolnie wszyscy Sakramentu wywali / iako sie
iásme pokázate z Canonow Apostolskich / y z Ksiąg /
y z listow dawnych Doktorow Kościelnych: Ale
teraz / gdy on porządek spolnego wywania v nas
wstał / á to dla niedbalsztwa y gnusności / tak czło-
wieká pospolitego / iako y Księży / Duch święty /
(raczej Duch meczysty) prywatne Młję wynalazł
za lekárstwo na ten niedostatek. Jestliż Duch
wynalazł Młję prywatne / A czemuż ie gány Con-
cilia / y insy ludie pobożni / iako insy Ryśeli?

VIII.

Młja
Rzym-
ska nie
jest ofia-
ra ubla-

VII. Młja Rzymka nie jest ofiarą blagą
cog Bogá / y dosyć czyniącą za grzechy y Karania iyo-
wych y umarłych. Co sie iásmej słonćá stód po-
cząć.

1. Jeśli jest Młja ofiarą blagą cog Bogá / y dosyć
uczynieniem za grzechy y Karania iywych y umarłych:
tedyć Páwel s. nie Rúszenie powiedział / iż ofiarą iedy-
ną / Krwawą / Krzyżową / (nie nie Krwawą) Krystus
Pán Bogá Wyśá ublagal / y za grzechy wszystkich wien
wierzących dosyć uczynił.

Słowa Apostolskie są / Hebr. 10. 12. Krystus spráwi-
wszy Jedną ofiarę za grzechy / na wieki vsiadł na pra-
wicy Bożey. Tánież 14. Abowiem iedną ofiarę do-
konálymi uczynił na wieki tych / Ktorey bywają po-
święcen. A iż te słowa od Apostola / Rúszenie y praw-
dnie Duchem świętym so powiedniane: Tedyć Młja
nie jest ofiarą blagą cog / y dosyć czyniącą za grzechy /
Ktora Krwawey ofierze Krystusa Pána wstąpić musi /
Spółu z mo y częstotnie máiąc. Bo iesliby Młja za
grzech dosyć czyniła / toby / iako mowi Apostól / Kry-
stus darmo umarł. A iesliby y Młja y meká Pánka /
toć śmierć Pánka samá przez sie nie jest doskonałą
ofiary / co jest przeciw Páwłowi świętemu.

II. Jeśli we Młję / na dosyć uczynienie za grzechy
bywa ofiarowane ciáło y Krew Krystusowa: tedyć
Krystus nie jest Raz ofiarowany za grzechy w wszyst-
ko świata / ále ilekroć Młja bywa / tyle kroć bywa o-
fiarowany. Ale pisano s. świadcz / iż Raz jest ofiaro-
wany Krystus: Tedyć we Młję nie bywa ofiarowa-
ny. Świadectwa Písna s. te są: Páwel s. mowi /
Hebr. 7. 27. Krystus nie potrzebuie / iako insy Prze-
dnicy ofiarownicy / na każdy dzień pierwej za grze-
chy własne zabitych ofiar spráwować / potym za ludz-
kie: bo to uczynił Raz sámego siebie ofiarowawszy.
Tánież cap: 9. 25. Nie ieby często ofiarował sámego
siebie / iako przednicy ofiarownik wchodzą do Przy-
bytkow świętych co rok ze krmis cudzą: Woćby mu

Gal

2. 21

26

trzeba było często cierpieć od założenia świata. Lecz teraz przy poświęceniu wieków Raz okazany test / En zgładzeniu grzechu / przez ofiarowanie samego siebie. Tamże 28. Chrystus Raz jest ofiarowany / aby zgładził grzechy wielu ich. Drugi Raz krom grzechu ofiaruje się / tym którzy go oczekują / En zbawieniu. Tenie cap. 10. 10. Przez którą wolą testujemy poświęcenie / przez ofiarę ciała Jezusa Chrystusa Raz uczynioną. Abo tedy Misa płaci orczywa / albo te Pisma 6. twierdzące / iż Raz Chrystus na vblaganie grzechów jest ofiarowany / a więcej ani może być ofiarowany / ani tego potrzeba / ostatec się konieczne musi : bo iż Raz ofiarowany jest / tedy się dwa razy nie ofiarował / krwawie y nie krwawie.

III. Jestliż Misa jest ofiarą / tedy jest ofiarą albo krwawą / albo nie krwawą. Jestliż jest krwawą ofiarą / tedy krwawą Chrystusową / a ciała tego we Misy wylewa się / a za tym Chrystus we Misy bywa prawdziwie kłoty / y zabity / y prawdziwie umiera : co jest przeciwko naturze ciała wcielbionego / y Pismu 6. / które mówi Rom. 6. 9. Chrystus powstawszy z martwych / więcej nie umiera / śmierć mu więcej nie panuje. Jestliż jest nie krwawą ofiarą / toć nie może być ofiarą vblagającą za grzechy ludzkie : ponieważ iako mówi 6. Paweł / Heb. 9. 22. Bez wylania krwi nie bywa odpuszczenie. Konieczne tedy za tym idzie / że Misa nie jest ofiarą żadną.

IV. Jestliż po tedynej Ofierze Chrystusa páná raz na krzyżu uczynioney Misa Rzymiska jest ofiarą za grzechy ludzkie : tedy w nabożeństwie Rzymskim nie ma grzechów odpuszczenia skutecznego / a za tym zbawienia w nim żaden nie dostąpi. To idzie za tym / postrzeżenie się z słow Apostolskich. Paweł 6. powiedzieć

wisy / Heb. 10. 10. Poświęcenie testujemy przez ofiarę ciała Jezusa Chrystusa raz uczynioną / którą on sprząwił / tedy / vbiadł na prawicy Bożej : doświada niżej / Gdzie test odpuszczenie grzechów / iużi nie ma ofiary za grzech. A którymi słowy Apostoł uczy / iż po odpuszczeniu grzechów / które mamy skutecznie w nowym Przymierzu / dla tedynej ofiary Krzyżowej / iużi nie ma insey blagającej / za grzechy przeszłe teraz iniey się y przyszłe / ofiary. Powtarzam słowa Apostolskie : Gdzie test odpuszczenie grzechów / iużi nie ma ofiary za grzech. W Papieństwie jest ofiarą za grzech / to jest Misa : Przetoż w Papieństwie nie ma grzechów odpuszczenia. Abo tedy Misy odstąpić musi / albo mieć odpuszczenie grzechów z ofiary Krzyżowej Syna Bożego raz uczynioney / przyznawając iż krom niej / nie ma insey ofiary za grzech. Powtarzam nową słow Apostolskie : Gdzie test odpuszczenie grzechów / iużi nie ma ofiary za grzech. W nowym Testamencie / z tedynej ofiary Krzyżowej / jest wierzącym skuteczne odpuszczenie grzechów : Przetoż w nowym Testamencie / po ofierze Krzyżowej raz uczynioney / nie ma insey ofiary vblagającej za grzechy.

V. Wskłeka Ofiarą / którą sprawują Kąplani takowi / którzy nie tylko za ludzkie / ale też y za swe grzechy musi ofiarować / którzy dla śmierci cielesney w zezdję swym po sobie namiestnik mają / y wskłeka ofiarą która może być powtarzana / nie może być ofiarą doświadając / skuteczną / vblagającą za grzechy. A iż Misa jest ofiarą taką / którą sprawują Kąplani grzeszni / śmiertelni / test ofiarą taką / która na każdą dyżie na wielu miejscach powtarza się : Tedy Misa nie jest ofiarą vblagającą za grzechy. Ten dowód Pismem 6. obświadczyć może w ten sposób : Apostoł

paweł s. wstąpię niepotrzebność / medoskonałość o-
nych ofiar starozałomnych / a chęć wymieść y zalecić
iedyną ofiarę krzyżową / na wieki stuleczną / Krystus
páná / w łiscie do Żydów / między innymi r. 1. / ty
mi dwiema ná żydy starozałomnych s. ofiarę czynią
ięcych idzie. I. Wáże ofiary sprawują Káplani
śmiercelni / grzechem splugawieni; tedyć nie są dostoi-
nái: náśże zaś sprawić raczył Káplan wieczne trwa-
ięcy / od grzechu wolny; tedyć jest nadoskonałsá. Slo-
wá Apostoła s. / Heb. 7. 23. A onych wiele się ofiaro-
wnikó stawáło / dla tego iż im śmierć nie dopuściła
przetrwáć: Ale ten iż ná wieki trwa / má Káplánstwo
które ná inne^o przysć nie może: Abowiem takowy s. na-
m godził przedniefy Káplan pobożny / bez zdrá-
dy / niepokalány / odłączony od grzeszników / y ktorzy s.
stał wypisy ná niebiosá. Który nie potrzebnie ná ká-
żdy dzień / iáko infty przedniefy Ofiarownicy / pier-
wey zaś grzechy własne / potym zaś ludzkie zabitych o-
fiar sprawować: Bo to uczynił raz samego siebie o-
fiarowawszy. II. Idzie tym dowodem. Wáże ofiary
ná káżdy rok bez przestánku bywáły powtarzáne / w
nich ná káżdy rok bywa przypominánie grzechów:
przetoż nie są doskonałe / nie są wblagálne za grzechy.
Słowá Apostoła s. / cap. 10. 1. Zakon nie może ofia-
rami tymi / ktore ná káżdy rok wstáwicznie ofiarują /
doskonałymi uczynić tych / ktorzy k nim przystępują:
Bo ázaby nie przestály być ofiarowane: Dla tego
by wáżcy nie mieli żadnego sumnienia za grzechy ci /
ktoryby przez nie Bogu służyli / bedąc raz oczyszczo-
nymi: Ale w nich bywa przypominánie grzechów ná
káżdy rok. Jesli te dowody páwłá świętego wáżyły
przeciwko niepotrzebności y medoskonałości ofiar sta-
rozałomnych / ktore miały do czasu Mándat same. Bo

gá: y czemuż nie máis wáżyć tu podwroceniu Mfey /
ktora jest wymysłem ludzkim / nie ofiarę wblagálną
stuleczną za grzechy ludzkie / ktora się wstáwicznie po-
wtarza przez Kápla śmiercelną?

VI. Jesli Krystus ná káżdy dzień we Mfey bywa
ofiárowány / tedyć ná káżdy dzień za grzech dosyć czy-
ni. A iż Krystus za grzechy ná káżdy dzień dosyć nie
czyni: ále sprawiwszy grzechom odpuszczenie przez się
bie same^o / wsiadł ná práwicy Bożey: Tedyć we Mfey
ná káżdy dzień nie bywa ofiárowány / a z tym Mfey
nie jest ofiarę wblagálną za grzechy. Ten dowód żrze-
celnym pismem s. obiaśnić się może. Pismo święte
gdziekolwiek wspomina ofiárowanie Krystusá pá-
ná / to jest śmierć tego nadrośsz / zaraz y skutek mero-
żelny tego ofiárowania tego przypominá / to jest /
grzechom odpuszczenie / za grzech dosyć uczynienie / Bo-
gá wblagánie: za jednę rzecz btorę / ofiárować się
Krystusowi / a dosyć uczynić za grzech: iáko ono 1. Tim.
2. 6. Krystus samego siebie wydał okupem za wšy-
tki. Rom. 5. 10. Pojednání iestefiny z Bogiem przez
śmierć Syná tego. Heb. 10. 10. Poświęcení iestefiny
przez ofiarę ciała Krystusowego raz uczynioną. A iż
toż pismo s. świádeczy / iż to raz uczynił ná krzyżu do-
skonale / a uczyniwszy wsiadł ná práwicy Bożey / iáko
s. páweł świádeczy / Heb. 1. 3. Sprawiwszy oczyszcze-
nie grzechom przez siebie samego / wsiadł ná práwicy
Bożey. Tenże / Heb. 10. 12. Jedyną za grzech ofiarę
sprawiwszy / wsiadł ná práwicy Bożey: Tedyć Kry-
stus pan we Mfey ná káżdy dzień nie bywa ofiáro-
wany. Abowiem ná krzyżu ofiárowawszy się / ábo do-
skonale za nas y zupełnie Bogu dosyć uczynił / ábo me-
doskonale y nie zupełnie. Aby Krystus nie doskonale
miał dosyć uczynić / iaden tego prawdziwy Arześciá

heb
1. 2.

Ioh
19.
30.
Col
2:14
heb
10.
14.

nu/mając sobie Krystusa Pana za doskonałego spras-
wcy zbawienia/nawet nie pomyśli / nie rzęć aby to
miał twierdzić: gdyż sam wola/Wypelnilo się. Po-
świędźca y Apostoł/iż doskonałe Cyrográf/ktory był
ná przeciwko nam/ zmazał / y ná wieki doskonałymi
uczynił tych którzy bywają poświęceni. Jesliż dosko-
nałe za grzech ná Krystu ofiarowawszy się dosyć uczyni-
ł / tedyć nie potrzeba aby ná każdy dzień we Mŕsey
był ofiarowany / á za tym Mŕsa nie jest ofiarą vbla-
gálną za grzechy.

VII. Jesliż tá jest conditio ofiary vblagálney w
nowym Testamencie/iż ofiara y Káplan tedno są/toż
jest ofiara co y Káplan/tenie jest Káplanem ktory y
ofiara: á Mŕsey nie jest tá conditio / ále w niej inszy
Káplan/insa ofiara:Tedyć Mŕsa nie jest ofiarą vbla-
gálną za grzechy w nowym Testamencie. Ten do-
wod wistoty jest z szczyrego pisma świętego/ Ktore tá-
ko wazy / iż iedyńa jest ofiara nowego przymierza v-
blagálna/Krystus ná śmierć wydany: rák tej poká-
zuie/iż tej ofiary żaden nie mogli/ám moze ofiarować/
tedno sámá siebie/Pannáś Jezus Krystus: Stąd-
że Apostoł Ephes. 5. 2. mowi: Krystus umiłował nas/y
wydal sámego siebie za nas ná ofiarę Bogu ku won-
ności dobrej woniey.Tenże/Heb. 7. 27. Raz sámego
go siebie ofiarował. Toż mowi Heb. 1. 3. 9. 14. 25. 26.
1 Tim. 2. 6. Nie przypisuje tego pismo 6. áni żydom/
ktory go wydali / áni Rzymianom ktory go krzyżo-
wali/zeby mieć Krystusa ofiarować: ále mowi pi-
smo 6. iż samego siebie sam ofiarował/ wkróć i-
tey ofiary blagáńcey nowego Testamenu/ mŕ nie
moze ofiarować z ludzi śmiertelnych/ aby rá dostoy-
ność nie naruszoná Krystusowi Panu zostála/iż Sam
jest ofiarą vblagálną/samie też jest y Káplanem. Já-

Amb.
Lib. 3.
cap. 5. de
Fide.
Chryf.
Homil.
de Cru-
ce & la-
tro.

Hebreo.
18. 21.

ko z pismem 6. zgodnie Ambroży Doktor mowi:
Krystus Pan jest wieczną ofiarą przez krew swoję
za grzechy náše: Tenie tedy jest Káplanem / tenie
y ofiara. Toż mowi y Chrysoſtom: On sam y ofia-
rował y ofiarowan był: ofiarował według Dus-
chá/ofiarowan był według ciała. Nie Krystus
tedy/ktory od iadnego stworzenia/ ile teraz będąc
wielbiony/ Kŕsa we Mŕsey ofiarny/ ále coś in-
szego/to jest/ chleb y wino:y w ten wrzód Káplán-
ski/względem ofiary pozwiernichney vblagálney za
grzech/nie kusił się do iteratya/ bez práwá się za
namieſtniki w wrzódzie ofiarowawczym Krystus
we wdawia. Według Páwła świętego/tám Suc-
cessorowie być muszą / gdnie Antecessor z wrzodu
przez śmierć bywa odtay: ále iż Krystus trwa ná
wieki/á iuz wiecey nie umiera/tedyć bez Successor-
a má Káplánstwo/ktore ná innego przypásć nie
moze. Járona tedy rzecz jest/iż áni Kŕsa są Ká-
planami / áni we Mŕsey Krystusa Bogu ofiaro-
wać mogą: á za tym y Mŕsa nie jest ofiarą vbla-
gálną za grzechy.

VIII. Jesliż Krystus Pan wykonałszy sprawę
zbawienia nášego/ chwalebne ciało swoie do nie-
bá wnieść raczył/y tám siedzi ná prawicy Bożey/
áż do skończenia wieku tego / tedyć we Mŕsey nie
moze być ofiarowany. A iż to pewná rzecz jest/ że
on náture wielbiony wniósł do niebá/y tám sie-
dzi ná prawicy Bożey/z támtąd nie przyjdzie áż ná
sąd żywych y umarłych: Tedyć we Mŕsey nie moze
być ofiarowany. Tego dowodu podpierają iásne
świádectwa Pisma świętego. Sam Syn Boży
mowi v Janá 6. cap. 16. 28. Opuſzczam świat/á
idę do Oycá. Łukáš 6. mowi Aż: 1. 9. Podnieſion

11.

test Chrystus wizer / a obłok go podniósł od oczu ich. Tamże: Aniołowie mówią: Ten Jezus który wizer jest test od was do nieba / także przysiądł i tak osiedzi go widzieliś idącego do nieba. Piotr 6. Act. 3. 21. Potrzeba Chrystusowi w niebie być / aż do czasów naprawienia wszystkich. Nuz Apostoł Paweł 6. tym wywodzi znacność Kapłaństwa Chrystusowego nad Aaronowe: Nawiązywał plan porządku Aaronowego / na każdy rok raz z cudzą krew wchodził do Przybytku rezerwacyjnego: ale Chrystus / Kapłan według porządku Melchisedekowego / raz wszedł do Przybytku nie rezerwacyjnego / ale do tego Przybytku który rozbił Pan / a nie człowieka / to jest do nieba / y tam zasiadł na prawicy stolicy wielmożności. Tamże mówi Apostoł: Jesli by był na ziemi / nie byłaby Kapłanem. A iś jest Kapłanem Chrystus Pan wiecznie trwającym: tedy go tu nie masz na ziemi: a ponieważ go według ciała nie masz na ziemi / tedy ani we Mszy nie może być ofiarowany.

IX. Jestliż Misa jest ofiarą oblagalną y w niej ciało y krew syna Bożego jest ofiarowana: tedy ta ofiara bywa sprawowana / albo na powtórzenie ofiary Krzyżowej / albo na odnowienie / albo na poświęcenie / albo na dokonanie / albo na przywłaszczenie wierzącym y do skutku przywiedzenie tejże ofiary Krzyżowej. Nie bywa Misa sprawowana na powtórzenie ofiary Krzyżowej: bo iś Chrystus więcej cierpieć / ofiarowywać nie może / tak iś mówi Piotr 6. 1 Petr. 3. 18. Chrystus cierpiał raz za grzechy / iś. tedy on iś jedyna ofiara Krzyżowa powtórzona być nie może. Na odnowienie nie dzieje się też / bo tenże jest Chrystus iś tak / co y wczoraj /

Heb. 8. 1,
2, 4. 9. 24
25.

y tuż więcej śmierci swej nie odnawia / raz umiera: Tak bowiem wezy Paweł 6. Jezus Chrystus wczoraj y dziś / tenże jest y na wieki. Rom. 6. 9. Chrystus powstawszy zmartwych / inż dalej nie umiera / śmierć nad nim więcej nie panuje. Nie test też Misa / pamiętając ofiary Krwawey / bo któryby tak wierzył / tego Concilium Tridentińskie za przepięt tego osądza / Can. 3. de Misa. Nie może też być sprawowana na dokonanie tejże ofiary Krwawey / bo Krwawey ofiarze Chrystusowej / przywłaszcza do doskonałości także Paweł 6. iś grzechy głodzą / poświęca / doskonałymi ludźmi wierzące czyni: tak iś ze Mszy / do tej doskonałości / nie przybyć nie może. Nie może też być we Mszy krew y ciało Chrystusowe ofiarowane / aby tam ta ofiara Krwawa wierzącym applicowana / przywłaszczona / y do skutku przywiedzona była. Co się stało potężnie: 1. Jako panu Chrystusowi nie potrzeba się znowu wcielić / aby pożytki wcielienia tego wierzącym applicowane były: tak też aby ofiara tego Krwawa do skutku wierzącym była przywiedzona / nie potrzeba znowu się ofiarować. 2. Gdyby Misa była applicacją y do skutku przywiedzeniem ofiary oblagalnej / tedy sama nie może być ofiarą oblagalną: a zgola nie może być ani ofiarą / bo w ofiarze / co / Bogu ofiarujemy; a gdyby Misa była applicowaniem ofiary Krzyżowej / tedy by nie my Boga / ale Bog nam Syna swego ofiarował. 3. Samey tylko wterze prawdziwey / Płoty Duch 6. w sercach naszych iś Duchania Ewangelii zbawiennej mioszy / Pismo 6. to przywłaszcza / iś przez nie stawiamy się uczestnikami / iś Chrystusa Pana / tak wszyscy pożytkow ofiary tego: tak iś Apostoł Heb. 3.

He. 9. 23
7. 28.
10. 10, 12

14.

Hofmei-
ster in
cap. 24.
Lucz.

moim/siściachmy się uczestniczyć Krystusa/ i siści po-
czątek podstać / (to jest wiara / według misyich
Row cap. 11. Wiara jest ci podstać czego się na-
dziewamy) aż do Kości mocny zatrzymamy. Wi-
ra tedy z Duchania Rowa Bożego przez Duchą s.
w sercu włana/ przez wywołanie czyste Sakramen-
tow wzmoczone/ jest applicacją/ to jest przywła-
żeniem/ y do skutku przyniesieniem ofiary krys-
towej Krwawey/ nie Miśa. Ponieważ tedy Miśa/
dla żadney z tych namiętonych przyczyn sprawo-
wana być nie ma/ tedy nie ma żadnego spółku z o-
fiarą Krwawą Syna Bożego/ y nie jest ofiarą/ ani
wiecej mieysce zostawa w Kościele Bożym.

X. Jestliż Piśmo s. Wiczerzy Pánstey tego nie
przywłaższa/ aby miała być ofiarą za grzechy v-
blagálno/ ale i jest tylko pamiątką ciała na śmierć
wydanego/ y Krwie na odpuszczenie grzechow wy-
lanej/ y opowiedanie śmierci Pánstey/ tedy dą-
leko mniej Miśa wymysł ludzki/ nie jest vblagá-
no ofiary. A iż to pewna rzecz/ że Wiczerza Pán-
sta jest tylko pamiątką/ nie samą ofiarą: Tedy dą-
leko więcej Miśa nie może być tą ofiarą vblagá-
no. To się Piśmem s. dowieść może. Krystus Pan
wstałszy Wiczerzą swoję świętą/ powiedział
wsy/ Biercie/ iedzie/ ić. Pić ić z tego wsy/ do-
kładu/ iako Łukasz s. piśe/ cap. 22. 19. To czynicie
na pamiątkę moję. Z którym się zgadzając Apo-
stoli Cor. 11. mowi: Jleć ić bódziecie iedli ten
chleb/ y kufel bódziecie pić / Śmierć Pánsta opo-
wiedać bódziecie ażby przyszedł. Coć jest pamią-
tką ofiary y przypominaniem / toć nie jest samą o-
fiarą: Wiczerza Pánsta jest pamiątką y przypo-
minaniem ofiary vblagálney: tedy Wiczerza

Pánsta nie jest ofiarą vblagálno: a daleko mniej
Miśa / do której dziwna rzecz je tych słow Pán-
sta/ To czynicie na pamiątkę moję/ naciągają. Bo
jestliż to Pan rzekł o Miśey/ To czynicie na pamią-
tkę moję: tedy Miśa jest pamiątką ofiary vbla-
gálney: a za tym błędnie Concilium Tridentkie/
które tak wszystkich przeklina. Jestliż też według te-
goż Concilium Miśa nie jest pamiątką ofiary vbla-
gálney/ tedy nie słusnie Pánstaich słow / To czyn-
cie na pamiątkę moję/ do Miśey naciągają/ y nie
słusnie/ To czynicie/ przez te słowa/ To ofiarujcie/
wykładają: ponieważ Miśey / pamiątką ofiary/
Concilium Trydentkie mieć nie chce.

Zostawa tedy na płacu wzmoczone dowodami
potrzymym z Piśma s. / prawda sentencyi Kościo-
ła powszechnego / który wzy/ Ji Miśa Krzyżka/
nie jest ofiarą blagálno Bogą / y za grzechy i-
wych y umarłych dosyć czyniącą. Ale sama tylko
marta / śmierć/ y Krw Páná naszego Jezusa Kry-
stusa o której Prorocy prorokowali/ Gen. 49. 14.
50. 51. Psal. 22. 68. Zach. 11. 12. 13. Dan. 9. 4. Ezd. 7.
Figury zakonne/ Num. 21. Gen. 22. Ofiary Aaron-
we Krwawe/ Levit. 16. Num. 28. ić dawały. Co
iako Paweł s. Heb. 9. 10. tak y Augustyn zeznawa/
słowa tego s. lib. de Fide. cap. 2. y 19. W onych o-
fiarach przepowiedziano że Syn Boży miał być
zabity. Tenie mowi/ lib. 1. cap. 18. contra Advers.
legu y prophet. Przysła tedy na ofiarą/ której cze-
niem wszystkie inśe były/ nie zmierniające tej tedy
ney/ ale one znaczące. Toż mowi cõt. Faustum Ma-
nich: lib. 20. cap. 21. y lib. 6. cap. 5.

IX. Nie tylko Piśmo s. / ale też y Doktorowie
Arześcińscy / iako tylko do iedynego Káplana

Can. 9.
de Miśe.IX.
Dokoro
Kreśa-
mego
Kryśu-
sa Ká.

pla
ne.
me
te
se-
go o
fia-
ra
zn-
ata

Jeżusá Chrystusá/tak też y do tedyney ofiary vblagá-
ney/śmierci y krwie nadrojszey tego/ grzechy prześle-
terázmeyse/y przysię głódzgecy/znali się y do mey v-
tásonáli:ktorych sentencie przywodząc/naprzód Gre-
die Doktor/potym Łacińskie polożysz. Origen: Hō:
5. in Levit. Często króć vřázujemy z pism świętych/ iż
Chrystus jest y ofiara/ktora się za grzechy świata ofia-
rowała/y Káplaniem ktory ofiarę ofiarował. Tán-
że: Chrystus sam jest ofiarą za grzechy/ y on sam jest ofi-
arą świata świętych. Chrysostomus Homil. 2. in Syme-
bo: Chrystus samie ściebie za nas ofiarował ná ofiarę
wdużcney woniey/aby z wżimom wolnevczymi. Tē-
że/Homil. 13. in Epist. ad Heb: Nie rozumieysz tedy/gdyś
byś iż Chrystus jest ofiarownikiem/aby miał vřtávis-
cznie ofiarownikczy vřzód wykonywać. Abowiem Chry-
stus raz Káplánił vřzód wykonywšy/potym vřiádl
z Oycem. Tánże: Niemáš inšey ofiary/iednáć nas o-
czyszcá/ po mey oaci y piekło. Tánże: Jeden Ká-
plan/iedná też y ofiará. Tánże: Káplaniem się stał/
kiedy áiale przysię/ kiedy ofiarę ofiarował. Tánże:
Dla tego tedy zbáwia Chrystus/ iż wiecy nie vmiera/
ále záwře żyje/y nie ma namiestniká: ále iż nie má
namiestniká/ tedy może być wřytym przytomny.
Tenże Homil. 11. in Epist. ad Hebr. W mebie mamy świę-
tnice/w mebie Káplaná/w mebie ofiarę. Tenże Hom-
17. in Ioh. Chrystus nie tylkó gdy vmieszczon náře grzechy
zgládl/ále z teyże meki ięćze głádl. Nie záwře by-
wa krzyjowany/ábe wiem iedne tylkó za grzechy náře
wykonał ofiarę/ále záwře przez me nas oczyszcá. Ba-
siliius in cap. 1. Iſa. Wátym Kořczeniú wřetów vchwa-
loná jest iedyná ofiará raz ofiarowána ná zgládzienie
grzechu: Abowiem Wáranek Boży zgládl grzechy
świata/ samego ściebie ofiarowawšy ofiarę wdużc-

czney woniey/ Jedná jest ofiará Chrystus/iedno zgládzienie
grzechu/ktora jest wylanána zbáwienie świata
Cyrillus Alexandrinus de excommunic. ad Nestorium Epist.
10. Wprocz samie Chrystusá/innemu tákiemu człowiekowi
bódz názwistá(to jest Káplániłkie) bódz rzeczy samey nie
przypisujemy. Abowiem stał się Pořzednikiem między
Bogiem á ludmi: á czyniąc potoy ten iednáć/ ściebie sa-
mego Bogu y Oycu ku zápchowi dobrej woniey ofiaro-
wał. Tenże lib. 5. in cap. 17. Ioh. Raz jest ofiarowany Chry-
stus/y iuz nigdy nie będzie ofiarowan. Epiphanius Haref.
55. Chrystus dla naspořtáne wiony jest Káplaniem wedlug
pořzádu Melchisedekowego/ktory nie má namiestniká:
Abowiem trwa náwieki/dáry za nas ofiarując. Naprzód
samego ściebie ofiarował/aby oddalił ofiarę stárego Te-
stámentu/gdyż dokónářa y ywá za wřytę świat ofia-
rował: Samie ofiarę/ samie Káplaniem/sam ořtarzem/
sam Bogiem/sam człowiekiem/sam Krolew/sam Biskú-
pem/sam owca/sam Wáraníem: Wřytó we wřytym
stał się za nas/aby się nam iwotem wřeláćini sposoby
stał/y aby meodmienne Káplánřtvo své vtwierdził ná
wieki wřetów/ iuz dáley successzey Káplánřtwa wedlug
pořkolema nie dñetge.

Tenże Haref. 44. Mowi Pan Bog: Iżali przez cter-
dñećci lat ofiarowáltćie miná puřczy: zé. aby wiednie-
li/ iż Bog przez przysięcie pomázáńcá swego wřelkie sprá-
wowáne ofiar miał oddalić/ zá iedynę ofiarę/ ktora w-
řytie przeřle wypelniá/y onych dokónáć: á táć jest Ká-
plánřtvo y ofiará Chrystusá. Abowiem ofiará nářa wiel-
konocná/ ofiarowána jest/ Chrystus.

Theophylactus in cap. 9. Hebr. Tak y Chrystus raz ofia-
rowány jest. A od kogo; ofiarowány? Od ściebie samego/
me od zádnego inřego człowieka: ktory áć jest Kápla-
nem/ iednáć sam też jest y ofiarą. Tenże in cap. 10. Hebr.

Sam Krystus jedną tylko y raz ofiarę ofiarował/to jest/ ciążofowite/zá grzechy náše/która nam będzie záwsze wa- żna tu zbawieniu/tak i drugi cy niepotrzebniejszy. Taniec: A náša ofiára jedyná jest/y raz ofiarowana/takó wypru- ták w onym żywocie zupełna y nád inše dołkonájsza trwa.

Athanasius cont. Arrian. Orat. 3. Zbawicielowa ci ściana
raz ci ściana od prawości wpytka / y wierne na wszelki
czástwa. Narowski dani są namiestnicy / y káplánstwo
załonne dla śmierci y postępu ciásia / co raz to mój ká-
plany młáde: ále Pan májce káplánstwo bez successora /
tore na mogo przysię me moie / wiernym y wieczne twó-
jącym káplaniem sie stał na wieki.

Eusebius lib. 1. cap. 5. Hist. Krystus nie lino y spadkiem
pofolema / (aſo był obyczay v Żydom) vzeſdu nawyſſe
go Zápłáſtwa doſtał.

Łaciński Doktorowie spólnym pozwoleniem/toż stąte/ cme twierdzą/ iż w Nowym przymierzu/ tak oieden jest tylko Káptan sam Krystus Pan: tak też y tódyna efiará/ doskonałe w blagálna/ y wieczne fu zbawieniu wpyrtich wierzących skuteczna/móá y śmierć Krystusa Pána jest.

Ambrosius in cap. 10. Hebr. W Chrystusie raz ofiarowa-
na jest ofiara potężna / Tu wiecznemu zbawieniu / c. Ten
że Chrystus pan / etc. ut supra.

Augustinus lib. ad Petrum Diaconum cap: 2. Já nas same-
go ściebie sam Syn Boży według ciała miłosiernie ofia-
rował. Tąmże: Ten tedy/ który w sobie iednym w syko-
wyfonał/co rozumiał być potrzebnego kulturnowi nąpe-
go edrapienia/samie jest Bápłanem y cfiarq: samie Bo-
giem y Kościołem: Bápłanem jest/ przez ktoregośmy prze-
iednani: ofiara jest/ przez ktoregośmy poiednani: Kościołem
jest/ w którym jesteśmy poiednani; Bogiem jest/ ktoremu
śmy przciiednani: A wśakże sam przecis Bápłanem/ cfiar-
q: y Kościołem. Tąmże lib. 4. cap. 13. de Trinit. Krytus

śmierć sioiwoi / iako to iedyną cfiarą naprawdziwą / z nas ofiarowaną / cokolwiek w nas było grzechow / dla kto tych nas przelożeniśwa fu wiecznym miētom w mocy trzymali / to wŹytko oczyścił / oddalił / y zgłōdził : y swym zmar twychwōstaniem nas przyczyszcanych fu nowemu żywotowi wzwał / wezwanych ysprawiedliwił / ysprawiedliwio nych w wielbił. Tāmż: cap. 14. Ctery rzeczy trzeba wwa żać w kōzdey ofierze. Pierwszą / temu się ofiaranie: Druga / kto ofiaruje: Trzecią / co się ofiaruje: Czwartą / zā kogo się ofiaruje. Tenże sam y ieden prawdziwy pōrzednik / przez ofiarę pōkoiu iedną : c nas z Bogiem / iedno trwa z tym kto temu ofiarował / iedno uczynił w sobie tych / zā kto rych ofi arował. Jeden tymż jest / kto y ofiarował / y tym / co ofi arował. Tenże in Psal. 132. A toż jest inŹy Kāplanem / iedno ten / kto y był y ofiarą y Kāplanem; iedno ten / kto y go y nā świecie nie nālazł nic czystego fu ofierze / sāmego siebie ofiarował. Tenże: Lib. 3. cap. 6. cont. duas Epist. Pe lag. Ofiary w zākonie zā grzech zwāły się wblaganiem / kto re wŹytkie były figurami ciāłā Krystusowego / kto re jest prawdziwą y iedyną ofiarą / nie tylkō zā te grzechy kto re nā krzcie bywāiō zgłōdzone / ale y zā te / kto re z krew kō ści żywota tego / po krzcie się wkładāiō : dla kto rych wŹy tek kōściōł w modlitwie nā kōzdy dzień wola : Odpuść nam nāŹe winy; y bywāiō nam przez te osobliwō ofiars odpuszczone. Tenże in Levit. quest. 17. Tāmtemi zākon nemi ofiarami tā się iedynā znāczyłā / w kto re y jest odpu szczenie grzechow. Tenże lib. 1. cap. 18. & 20. cont. aduers. le gis. W iedynę y w sāmę prawdziwą ofierze / zā nas Kry stusowā krew wylanā jest. Tenże Serm. 130. de Temp. Kry stus y ofiarą był y Kāplanem : ofiarą według ciāłā / a zā planem według Duchā. Tenże lib. 10. cap. 20. de Civit. Dei. Krystus jest y Kāplanem / kto y sam ofiarował / sam też y ofiarą.

Nie godzi się tu opuścić Rzymskich pisarzy: abo wiem czasem y w gnoiu náyduje się perła kofstowka. Thomas de Aquino mowi in cap. 6. Hebr. Dosyć jest ną tedyney Arystusowej ofierze tu zglądzeniu grzechow wšytkiego rodzaju ludzkiego / y przywodzi tam one piśmá / Iśa. 53. 1 Petr. 2. Lombardus lib. 3. Dist. 19. cap. Nunc. Arystus śmierci swoię / tedyń prawdziwę ofiárę / cokolwiek było grzechow / zglądził. Tąmże Dist. 22. Arystus jest Káplanem / tenże y ofiárę y zapłatę náfego poiednání / Który siebie samego ná ołtarzu. Krzyż / nie czártowi / ále Bogu ofiarował: zá wšytkie / wględem dośáteczności zapłaty: ále zá przeżyrtáne tylko wględem skutku / ábowiem sámym tylko przeżyrtánym zbáwienie sprawił. Toż mowi Gratianus in Can. Semel immolatus. Dist. 2. de Consec. Scotus lib. 4. Sentent. Dist. 15. Zá grzech nie może być dosyć uczyniony / tylko w mocy mefi Arystusowej.

Bellarminus lib. 1. cap. 3. de Miśa. Ofiárá Krzyżowa / to jest / Arystusowá mefá y śmierć / nayprawdziwszá y nadośkoná / to jest ofiárá / zé y przywodziśm ié o tym piśmá y Augustyná. Tenże lib. 1. cap. 25. de Miśa. Ofiárá Krzyżowa / wšytkie grzechy / prześle / teráznię się / przyśle / odpusćlá. Pontewá zapłaty doślá doślá teczney zá grzechy wšytkiego swiárá / y dla tegoż po wyřonániu tey ofiáry / ypo odpusćzeniu grzechow / nie pozostawa inŝa podobná zá grzech ofiárá / to jest / ku nábyciu zapłaty / ku odpusćzeniu grzechow. A toć jest co piśe Apostol: Gdzie jest odpusćzenie grzechow / wiéć niemáś ofiáry zá grzech. Tenże lib. 1. cap. 6. de Miśa. Ofiárá Krzyżowa jest ofiárá ze wšech náydośkoná / náwet y nád ofiárę Miśey dáleko zacnięś. Tu się sam wřowił / y ná się mótłé przymóś: cze muś inŝych gám / Który się náydośkonáśey ofiáry y

mu / o niedośkoná / nie nie dbáć?

Inŝe Scribenty Rzymŝie opusćzam / Który niech będą sedziámi między námi prawde mowáćcemi / á chwaly Bożey broniáćcemi / á Kościółem dńástejszym Rzymŝum / fałŝ forytunócy / y záślugá á mefę Syná Bożego liócy / y zmięwáćcym / wtróćáćc iá / qś ofiárę nowę chlebowę / nie pominé ná one słowá Izá iáŝowe Cap. 66. (według wyřládu Básiłiu á in Asceŝicis cap. 29. y Cyrillá in cap. 66. Esai. y Leopolitus) Który ofiárę chlebowę ofiárę / iá / to ten / Który swinię Krew ofiárę.

X. Doktorowie Krześćáńscy sié wieczera Páńŝtę ofiárę názywáli / me dla tego iedná / y nie tym wmyřem / áby much rozumieć / żeby wieczera Páńŝta miá / tá być ofiárę iřtornę / wřáwicznę / powtarzánę / zá grzechy ywypch y wmarłych dosyć czyniáć / gñew Boży blagáć: boć to oni tedyney ofierze Krzyżowej w blagáłney / niepowtarzány / przywóláŝcáli. Nie / Cześć / to jest pámiątkę ofiáry raz ná Krzyżu uczynionej Bogu / ku zglądzeniu grzechow náŝych wšytkich prześłych / teráznięśych / przyśłych: co się poćáme z Augustyná / Który mowi lib. 10. Cap. 5. de Civit. Dei. Ofiárá widoma / jest Sákrámentem ofiáry niewidomey / to jest / znákiem swiętym. Tąmże: To co ludzic názywáli ofiárę / jest znákiem prawdziwey ofiáry. Tenże: Contr. Faustum lib. 20. Cap. 18. Krześćánie ofiáry oney ná Krzyżu uczynionej / pámiątkę obchodzą (nie mowi / one ofiárę ofiárę / ále / pámiątkę obchodzą) swiętym ofiárowániem á rozdzielániem ciáłá y krwi Páńŝkiej. Tenże in Psal. 21. Pref. 2. Abyście nie zápomineli tego / co się raz ořlálo / tego się pámiątkę / ná kády protócie / ilekroć wielkóde obchodzimy. Izali tylekroć Arystus bywa zábity: Nie ále wrocysz pámiątkę to

X. Doktorowie Krześćáńscy sié wieczera Páńŝtę ofiárę názywáli / me dla tego iedná / y nie tym wmyřem / áby much rozumieć / żeby wieczera Páńŝta miá / tá być ofiárę iřtornę / wřáwicznę / powtarzánę / zá grzechy ywypch y wmarłych dosyć czyniáć / gñew Boży blagáć: boć to oni tedyney ofierze Krzyżowej w blagáłney / niepowtarzány / przywóláŝcáli. Nie / Cześć / to jest pámiątkę ofiáry raz ná Krzyżu uczynionej Bogu / ku zglądzeniu grzechow náŝych wšytkich prześłych / teráznięśych / przyśłych: co się poćáme z Augustyná / Który mowi lib. 10. Cap. 5. de Civit. Dei. Ofiárá widoma / jest Sákrámentem ofiáry niewidomey / to jest / znákiem swiętym. Tąmże: To co ludzic názywáli ofiárę / jest znákiem prawdziwey ofiáry. Tenże: Contr. Faustum lib. 20. Cap. 18. Krześćánie ofiáry oney ná Krzyżu uczynionej / pámiątkę obchodzą (nie mowi / one ofiárę ofiárę / ále / pámiątkę obchodzą) swiętym ofiárowániem á rozdzielániem ciáłá y krwi Páńŝkiej. Tenże in Psal. 21. Pref. 2. Abyście nie zápomineli tego / co się raz ořlálo / tego się pámiątkę / ná kády protócie / ilekroć wielkóde obchodzimy. Izali tylekroć Arystus bywa zábity: Nie ále wrocysz pámiątkę to

nam reprezentuje y przed oczy wystawia/co sie ius da uo
stało/ y tak nas przypomina/iakobyśmy na Pana na Krzy-
żu bodego patrzałi. Tenże apud Gratianum de Consecr.
Dist. 2. Can. Cum. Gdy bywa rozlanywiania ofiara/gdy z
chleba krew w rsta wiernych leci/coi sie in ego znaczy/
jedno Pánstkiego ciała ofiarowanie / y krew tego z bo-
wylante? Tanie y tegoz Gratián tenie mowi Can: Hoc
est. Jáko niebiecki chleb/ ktory jest ciałem Krystusowym/
swoim obyczajem zowie sie ciałem Krystusowym / gdy
sám rzecz jest Sakramentem ciała Krystusowego / o-
nego ktore widome/dotykálne/ śmiertelne/ná Krzyżu by-
ło: y zowie sie sánym ofiarowaniem ciała/ktore sie dzieie
przez rece rzece/meśa/śmierci/obrzygowaniem/nie wpa-
wdzieśamey rzeczy/ale w wyswiateczeniu táemnicie. Glos-
sa marginis ná słowá Augustynowe/ktore ma y Prosper/
piśze mowi: Bywa Krystus ofiarowany; to jest/ ofiaro-
wanie tego sie reprezentuje/ y dzieie sie pamiętká meśa te-
go. Tenie Serm. de verb. Evangelii. Te tak wielkú Pánsticy
ofiary táemnic / z iakú mamy pobožnościú y miłościú
obchodzie/sam Pan záleca mowiac: Jekroć to bedziecie
czynić/ná moie wspomnianie czynić bedziecie. Co wyślá-
dając Paweł s do Koryntow/mowi: Jekroć bedziecie
pozywac chleba tego/y kubek Pánstki bedziecie pić/śmierć
Pánstú opowiedac bedziecie. Onco tedy chleba y winá ofi-
arowanie, śmierć Krystusowey jest wspomnianie y opowia-
danie,ktore nie tak słowy/ iako sprawánu táemnicem by-
wa. czynione / przez ktore wmyślom nášym droga ona
śmierć głąbiey y mocney bywa zálecona. Tobożiem jest
śmierci Krystusowey wspomnianie / jedno miłosci tego
zálecenie? Dla tegoz idąc ná meśa/á májac z tego swiat-
przez chwale zmartwychwstania y wniebowstąpienia
isc/ten ostatni Sakrament wezmom sáym podał/aby pá-
mótké tak wielkicy miłosci/ przez ktora sáme / bywamy

zbawieniy tym mocney w ich wmyśly mogli wbić. Ambro-
sius in Cap. 11. Corinth. 1. Eucharistia test lekárstwo duchow-
wne/zé. Hieronymus in cap. 11. Epist. 1. ad Corinth. Pan Krys-
tus gdy miał cierpieć zé. Tych sententiy pátrz w Tráns-
stántiáctey.

Gregorius de Consecr. Dist. 2. Can. Quid sit. Krystus sam
w sobie nieśmiertelnie żyje / powtore w tej táemnicy v-
miera / iako tego ná zbawienie ludu cierpi. Ná te słowá
piśze Gratián: mowi: w tej táemnicy vmiera y cierpi/to
jest / śmierć y meśa sie Krystusowá reprezentuje. Opu-
szcam Lombárdá: ktory lib. 4. Dist. 12. Doktor y tymie
przywodzi/ y swoie sententiy dawa / ktora jest položona
wyśley. Toz mowia Greccy Doktorowie. Chrysostomus
Homil. 17. in Epist. ad Hebr. To/co czynim/ná przypominá
nie sie tego dzieie/co sie in; astálo;bo mowi: To czynicie ná
pamiętkę moie. Wie drugiey ofiary/iako narowy: sy Zá-
plan/ale też sáme sprawuicemy/ á rzecey pamiętké ofiary
czynimy. Tenie: Hom. 83. in Matth. Jesu Krystus nie v-
márt / ktoreyze rzeczy hářem y znákiem / tá ofiara test:
Przypátrz sie iako Pan pilnie sie o to stáral / abyśmy zá-
wsze ná to pámiéřali/żen zá nas vmárt. Tej słowá ma y
Ambrosius, piśze in cap. 10. Hebr.

Basilus Serm. de Bapt. Cap. 3. Coz tedy sá pożyteczne te
słowá: Bierście/iedzcie/ zé. Bierście/pijcie/zé. Abyśmy
iedzce y piąc/záwsze pámiéřali ná tego / ktory vmárt zá
nas/y z martwych powstał. Tenie in Liturg: Krystus zo-
stáwał nam pámiótké zbawienney meśi swecey/ktoraśny
przed sie wzięli wedlug tego náuki. Eusebius lib. 1. cap. 10.
Demostfr: Evang: Krystus dla zbawienia wśřtich nas/
dzwne ofiarowanie sprawil / y zácni ofiary ofiarował/
dawszy nam też pámiótké/ktora miásto ofiary záwsze Bo-
gu ofiarujemy. Cyrillus Alexandrinus lib. 12. Cap. 58. in Ioh:
wzawanie Sakramentu / test ná iakim prawdziwym wy-

znaniem y przypominaniem / iż dla nas / y za nas Pan w
miał / zmarł / wchował / y dla tegoż Dośkim błogośla-
wieństwem nas napełnia.

Theodoretus in cap. 8. Epist. ad Hebr. Jesli Káplánstwo
stározacone koniec wzięło / y Káplán wedle porządku
Melchisedeká ofiarował ofiarę / y czynił aby inšie ofiary
nie były potrzebne / czemuż Káplani nowego Testamentu
táimno słužia ábo ofiarę sprawują? Odpowiadani: iż
iżsina rzecz jest nauczonym w Dośkich rzeczach / że my nie
inšą ofiarę ofiarujemy / ále oney iedyney y zbawienney /
pamiętkę czynimy / bo nam to sam Pan rozkazał / mówiąc /
To czynicie na moje wspomnienie: abyśmy przez tych figur
przypátrowanie / y na one myśli / ktore za nas są podane /
wspomináli: á przeciwno dobrodziejowi wdzięczność za-
chowawszy / przypłytych dobre wzięcia oczekywáli. Theophy-
lactus in cap. 10. Hebr. Tżaz y my sami bez Krwie ofiarnie-
my: tákéi jest w prawdzie / ále w ten czas śmierć Chrystus
sowę przypominamy / ábowiem tegoż zámśe ofiarujemy /
ábo ráczey ofiary oney pamiętkę sprawujemy / nie ináčey
iedno tákoby w ten czas był ofiarowany.

Druga. Wiczerz pánstę nazywáli ofiarę / iż na niej
bywa rozdawany Sakrament ciała y Krwie Pánstey lu-
dowi kużywaniu / ktore rozdawanie (ácz nie włásne) na-
zywáli ofiarowaniem. Cyprianus Sermon. de Lapsis Cap. 20.
A gdy się obchody święte dokończyły / á wielki Dyakon
ofiarować obecnym poczył / przyszedł też czas inšym brát-
/ tedy pánienká / zé.

Augustinus Epist. 23. W Sakramencie nie tylko na káide
święto wielk onocne / ále na káidy dzień ludowi bywa ofi-
rowany Chrystus / dośláda Epist. 59. ku rozdawaniu / y iedze-
niu. Ambrosius in 1. Tim. 3. Na káidy tydzień ofiarować po-
trzeba: testá nie co dzień przychodnom / á obywatelom
dwákróć w tygodniu.

Iacobus Schaepperus Concione de S. Nicolao. Gdy
Doktorowie mówią / że Chrystus sam / ábo tego cia-
ło y krew w tym świętym naboieństwie bywa
ofiarowane / przez one słowa rozumieją / ietám Chry-
stus bywa opowiedany / y nam ciało tego y krew
na pokarm y na napój bywa rozdawane / zé.

Trzecia. Dla iálmuzn od ludu znoszonych / ktore
y pismo s. ofiarami zowie / z ktorych częsté na Sa-
krament brano / á część na v bogie obrócano. Co
się wyszyły Doktorow y z Canonu wywiodło.

Czwarta y ostatnia / dla ofiar duchownych /
ktore przy tymżywaniu świętym były Pánu Bo-
gu ofiarowane / iáko Miodlitwy / Dzięczynienia
za dobrodziejstwa / y ofiarowanie Bogu samych
siebie / co wszystko iáko pismo s. ták y Doktorowie
zwáli ofiarą chwały / ábo ofiarę niekrwawą.

Eusebius lib. de Demonstrat. 1. cap. 6. y 10. Wspo-
mniawszy ofiarę niekrwawą / mówi: Wznieśli-
śmy mu ołtarz niekrwawych y rozumnych ofiar /
według nowych tájemnic / y wykłada támié same-
go siebie / co to są ofiary niekrwawe. Ofiarujemy
y obiaty czynimy / częścią czyniąc pamiętkę wiel-
kiey oney ofiary w obchodzeniu Sakramentow od
Pána wstáwionych / z dziękowaniem Pánu Bogu
za zbawienie náše / przez pieśni nabożne / y próśby
święte. Częścią też wszyscy się zupełnie onemu na-
wypisemu Káplanowi poświęcając / y słowu się
tego ciałem y duszą oddawając.

Clemens lib. 6. cap. 23. Instit. Chrystus przyszedłszy
na świat / ofiarę inšym sposobem odmienną. Ab-
wtem na miyśce ofiar bydłacych / rozumnych / táie-
mnych / y niekrwawą ofiarę postánowił / ktora na
pamiętkę śmierci Chrystusowej / przez znaki ciała

Heb. 13.

16.

Phil. 4.

18.

Psalm. 50.

14.

Rom. 12.

1.

Heb. 13.

15.

y Erwie iego odprawuemy.

Lithurgia Basilij. Przyjmi nas przystępujące do ołtarza twego/ według wielkiego miłosierdzia twego / abyśmy godni byli ofiarować ofiarę nie krwawą/zę. y taniżę zaruż wżazne ktora to jest ofiara nie krwawa/ mowiac: Ofiaruemy ofiarę chwały.

Lithurgia Chrysof. Ofiaruemy tobie te rozumne y niepożądane ofiary: wzywamy y prosimy y przed toba wpadamy. Wypuść Duchá twego świętego na nas / y na te położone dary.

Iustinus Apolog. 2. Przełożony (przy sprawie wieczerzy Paski) chwale y dziekczynienie Wycu wszystkich rzeczy/ przez umie Syná y Duchá s. ofiaruje. Tenże in Dialog. cum Triph. Iesus Chrystus podał Ofiary/to jest/Eucharystię/ Dziekczynienie chleba y winá. A medlitwy y dziekczynienia / gdy bywáto przez ludzi godne / sąmy zá dostodáley Bogu wdzięczność miáne: bo tylko te sąmy ofiary Krzesććanie wznie/ aby przy suchym y mokrym potármie przypomináli to sobie/co im uczynił Bog/ y co zá nie cierpiał Syn Boży.

Basilus in cap. 1. Isai: Odrzućmyśy Pan Bog tak wiele ofiar: załomnych / tedney ofiary dyc / á zwolajezá/ aby się kády przednáł Bogiem/ y ofiarował Bogu/ siebie samego/ stáwiac Bogu ná ofiary żywo/ Bogu się podobá: qę/ przez rozumne ofiary ofiarując Bogu ofiarę chwały.

Cyrellus in Epist. cont. Nestor. Upowiedájac śmierzé tednorodzonego Syná Bożego według ciála/ y wyznawájac zmartwychstanie y w niebowstąpienie / nie krwawo/ w kóścielech sprawuemy ofiary ofiary / y przystępujemy do tajemnego błogosławieństwa/ y bywamy poswiceeni/ y stawamy się uczestnikami ciála świętego / y drogicę Erwie wpytkich naszbawiciela. Tenże: Cont. Iulianum lib. 10. My opuścmyśy grubą ofiarę żydowską/ mamy roztá-

zanie/ abyśmy subtelno/ duchowno ofiarę sprawowali. A tak ofiarujemy Bogu tu wonię wdzięczney/ w śelákie cnoty/ wiáze/ nádzierz/ miłość/ posłuszeństwo y chwałę.

Augustinus in Psal. 94. 130. My testesmy kóścielem Bożym/ ołtarzem Bożym dusá naszą test / ofiary Bożę coż test: Tym sposobem to odprawuemy: Kládziemy ná ołtarz ofiarę kiedy Bogá chwálmy. Abowiem uczyn nas Dawid mowiac: Ofiara chwały uczu mié. A jeśli potrzebuješ Káptaná/ ná niebiosách test/ y taniżę zá toba przyczynia/ krotý zá cę ná ziemi ymárl. Toż mowi Origenes lib. 8. cont. Celsum. y Nazianzenus Orat. cuius exordium, Desiderabam. Tenże Augustyn lib. cont. Iud. Cap. 9. Rekomá me ofiarujemy ciála/ (w leb Mszy) ále zupełnym sercem y wsty ofiarujemy chwałę / według onego co w psálmie powiedziano / Ofiaruy Bogu chwałę. Opuściam Conciliú Constantinop. 6 krotę Can. 28. zowie rozdawanie y spoleczne wzywanie Sakramentu niekrwawo (to jest duchowno) ofiarę. Nie ruszme tedy do swęy Mszy Rzymiáne náciągá tego názwistá Incruentum Sacrificium, to jest/ niekrwawa ofiara/ krotym názwistkiem iáko się wyśsey pokázáto/ nie Mszo prywatno samego Kiedzá / ále spole wzywanie wieczerzy Paski w zgromádzieniu / Doktorowie ozdobić chcieli. Bo testis Msza test Incruentum Sacrificium, niekrwawa ofiara / tedyc nie test obłágáling zá grzechy ofiarę/ y grzechow (iáko się wyśsey dotknęło) gládzić nie moze: y falsz test co mowia / iż nie wino/ ále Krew ofiaruig/ (we Erwi niekrwawa ofiara.) Jeden błód stánowiac/ drugi sąmiz wálg: tednego wchodzac/ w drugi wpádáig. Nie dnuw-

puścił się Rówa Bożego.

XI. Wykład miejsc Pisma 8°. Ktorem Rzymianie Nissey dowieść uświatli.

Niemáš takowego błędnego / Ktoregoby śatan bawo Rówa Bożego nie miał ubarwić. Opuszczywszy wiele błędów / Nissey dobił Rzymian / (bo v nich pismo wołowy nosił / da się im náciagnąć przedtemi Ktorem go czytać zafázus) / Stgurami / Proroctwy / y świadectwy: ale proino.

1. Przywodzi ono miejsce / gdzie mowi Daswid: Psal. 110. Tu es Sacerdos in eternum, secundum ordinem Melchisedec. Ty testis Káptanem ná wieski / według porządku Melchisedekowego. Z Ktoregotak Nissey dowodzi: Ponieważ Arystus test Káptanem według porządku Melchisedekowego; á Melchisedek nie nie ofiarował Bogu iedno chleb y wino: tedy y Arystus pod osobę chleba y winá / wypełniając Káptanstwo Melchisedekowe / ná ośátniey wieczery iakto swoje niekrwawie ofiarował / y ná potym ofiarować Apostosom kazal. Co y czynią ich namiestnikowie. Ná co się tak odpowiaáa.

I. Pismo 8. nie mowi / áby miał Melchisedek chleb y wino ofiarować / ale mowi / że protulit, nie obtulit; wyniosł / nie ofiarował / Rówa 8°. Duchá 8°. Gene. 14. Melchisedek Krol Salem wyniosłszy chleb y wino / nie mowi ofiarowawszy. Tak czyta Cyprianus Serm. de Coena. y Epist. 63. Augustinus lib. 1. Cap. 20. con adv. legis. Pagninus. Vulgata A Chrysostom Homil. 36. in Gene. czyta attulit, przyniosł. Bellármín też y to przynawa / że wšyscy máją proferens, lib. 1. cap. 6. de Mis. Ji tedy Melchisedek nie ofiarował chleba y winá: tedy Arystus tej figury

Censur:
Colon:
enf. fol.
7.
Canis:
in Cate:
fol. 44.

Wy-
niosł
nie o-
fiáro-
wał.

ofiarę niekrwawą pod osobę chleba y winá nie wypełniał / áni się tak ofiarował.

II. Wyniosł chleb y wino Melchisedek. Komuni: Aż pismo iásnie nie wspomina / iednak / iakto z ośoliczności tekstu tak y z Doktorow to się pokázuje / że nie Bogu ofiarować / ale Abrahámowi y Rógom tego / áby się pośilili z pracy po porażeniu przynacielicy. Flavius Iosephus dawny Zistoryt tak piše lib. 1. Antiqu. Cap. 18. Dał Melchisedek woysku Abrahámowemu wielki dostatek rzeczy potrzebnych / dawšy mu státiq ábo pocztę. Tertulianus lib. cont. Iudeos: Cap. 2. Melchisedek Abrahámowi zwoyny się wróciącemu / chleb y wino ofiarował. Ambrosius lib. 4. cap. 3. de Sacram: zwoyćstwem się wróca Abrahám / zábiega mu Melchisedek Káptan / y ofiarował mu chleb y wino. August: Quest. 109. ex utroq; mixt: Melchisedek Káptan Boga nawyższego / Abrahámowi z porażiti Krolow wróciącemu się / wyniosł chleb y wino / y ofiarował mu / y błogosławił go. Epiphanius Heresi: 55. Melchisedek sámemu Abrahámowi ofiarował chleb y wino. Tánie: zábiegł mu drogę / y polozył przed Abrahámá chleb y wino. Chrysostom: Homil. 36. in Genesin: Gdy Melchisedek Krol Salem chleb y wino przyniosł / od nšego Abrahám rzeczy dáne przyjął. Basilus in Psal: 109. Melchisedek Abrahámowi chleb y wino przyniosł. Lombardus lib. 4. Dist. 8. Cap. post. Melchisedek chleb y wino Abrahámowi ofiarował. Leopolda w swey Biblicy in margin: mowi: Melchisedek Káptan zwycięzcy Abrahámowi ofiaruje dary. Toż twierdzi y Kábinowie Żydowscy / Których wykład y rozumienie przywodzi Ambroiy in cap. 7. Hebr. pi

Abra-
hám-
owi
Bogu.

Bellar.
Lib. 1.
cap. 9.
de Missa

hac / a namniej go nie gani: Twierdzą Żydowie/
(mowi Ambrosius) iż Melchisedek był Sem pierwo-
rodny syn Noego. Nie jest to rzecz nowa / iestliż
Melchisedek wyuczył Abrahámowi droge za-
siedl / y ná posilenie iáko sáмого Abraháma ták
też tego Żołnierzow/daleb y wino wynioś/ré. Pra-
wdziweć to jest rozumienie/y wyklad tych msiow/
iż Melchisedek Abrahámowi wynioś daleb y wi-
no : nie sieby tego potrzebować miał Abrahám/
máiąc z sobą z lupu wszystkiego dosyć / ále to wzy-
nił Melchisedek/dyć swą wdzięczność y ludzkę
ośkazyć przeciwko Abrahámowi. Ktory obłó-
świádkow widząc Bellármín/powiedzieć musiał:
Nie przymy tego / iż daleb y wino dány był fu po-
stármowi Abrahámowi y towarzysiom tego / ále
mowimy/iż był pierwszy ofiarowany Bogu. 26. Za-
pomniat co był wprzód nápisal/lib: 4. cap: 24. de
Eucharist: Nie jest rzecz wiadoma/iestliż Melchise-
dek daleb y wino fu postármu dáł Abrahámowi/
czyli go tylko Bogu ofiarował/ré. Ale sie mogli
sprawic z Doktorow/ ktorzy mowią/iż Melchise-
dek to co wynioś / Abrahámowi ofiarował / nie
Bogu. Ponieważ tedy Melchisedek Abrahámowi
wynioś daleb y wino / nie Bogu ná ofiarę / tedyć
według rozumienia Rzymskiego Chrystus pan nie
frwáwie ofiarował sie/nie Bogu Oycu / ále wzy-
niom/wypelniając figurę Melchisedekową.

Vulga-
ta bla-
di.

III. Vulgata w tym bładzi/iż te słowa kładzie/
Brat Enim sacerdos dei altissimi: Abowiem był Ka-
planem Bogá nawyższego: á ma być po peryodnie.
Et erat sacerdos dei altissimi, et benedixit ei. A był
Káplanem Bogá nawyższego/y blogośláwił mu.
Ták czyta Cyprianus Epistol. 63. ták y Epiphanius

Heretici. Ktorych te słowa są / A był Káplanem na
wyższego ná on czas Ktory blogośláwił Abrahá-
mowi. Ták czyta y Pagninus. Text też Żydowski nie
ma tego słowa Enim, Abowiem, samie Bellármín
lib: 1. cap: 6. de Missa zeznawa. A ták te słowa / A
był Káplanem Bogá nawyższego / należą y zé-
gáią się nie do dlebá wyntebionego / ále do blo-
gośláwienia: to iest/wynioś daleb y wino Melchi-
sedek iáko Arol; blogośláwił Abrahámowi blo-
gośláwieniestwé Kápláńskim/y od niego wzięł dzieś-
ćiny/ iáko Káplan. Co sie obiaśnia z páwła 60/
Ktory Kápláństwo Melchisedekowe nie do wynte-
stienia dlebá/ále do blogośláwienia Abrahámo-
wi referuie/Heb: 7. 1. 6. wśkazyć Melchisedekową
zakońść w tym/iż mniemyse od niego bývyma blo-
gośláwienie/Heb: 7. 7. Chrysostomus zgadzając się z
páwlem 6. mowi/Orat: 4. adver: Iude: Melchise-
dek dáleko zacniejszy był náđ Abraháma. Na-
przód/iż mu dáł dzieśćiny/ bo lud pospolity Ká-
planom dzieśćiny dawał. Druga / iż blogoślá-
wieniestwo od niego wzięł: Abowiem ludzie święci
cy od Káplánow blogośláwieniestwo biorą. Te-
goż rozumienia iest y Turrianus Tract: 2. cap: 15.
Jezuita.

IV. Pisimo 6. zowie p. Chrystusa Káplancin/
wedle porządku Melchisedekowego. nie dla tego
iż wynioś daleb y wino Melchisedek: bo toż czynili
Kápláni porządku Aaronowego/Exod: 29. Num:
28. czym nie byłby Chrystus áni Melchisedek roiny
od nich / á on z nimi nie miał nie spolnego w ofia-
rowaniu. Páwel też 6. wykládając ono Káplá-
ństwo Melchisedekowe/á wśkazyć/iż sie w Chrystu
sie wypelnilo / nie wspomina ofiary dlebá y wi-

Dla cse
go iest
Chrystus
panem
wedle
porząd-
ku Mel-
chisedek:

Chriſto.
& Teoph
Pręfat:
in Epist:
Hebr.

na / czego by był nie opuścił ani zámilezał piſząc do Żydow wiernych / y okrzczonych / ſwiadczy Chryſtoſtom y Theophilactus, gdyby porządek tego Kápláſtwa w ofierze chleba y winá należał. Wypiszał im rzeczy trudneyſze o ſobie y wrzędzie páná Krystuſowym / tey łatweyſzey o ofierze pod oſobą chleba y winá / nie zámiechałby był / ieſliby to było należało do rozniſce między Kápláſtstwem Narownym á Melchisedekowym.

Heb: 7.
13.

Lecz dla tego Krystus Pan teſt Káplanem według porządku Melchisedekowego / iáko páwel ſ. włáſnie. Naprzód: Jáko Melchisedek był Arolem poſtaw y ſpráwiedliwoſci y Káplanem záraz w figurze : ták y Pan Krystus teſt tymże co Melchisedek w prawdzie. Druga: Jáko Melchisedek był bez oycá bez mátki: (to ieſt / z oſobliwej wolej Bożey / áby był figurá Krystuſá / tego Genealogiey Duch ſ. zámilezał) ták Pan Krystus teſt bez oycá względem człowieczeńſtwa / bez mátki względem Boſtwa. Trzecia: Jáko Melchisedek był bez początku dni y dokończenia iywotá: (tego teſz dla teyſze przyczyny Duch ſ. zámilezał) ták y Pan Krystus był bez początku dni y dokończenia / w ſamey prawdzie od wiecznoſci ná wielk wiekow trwáiąc. Czwarta: Jáko Melchisedek był Káplanem w ſwym wrzędzie / y przodká y namiestniká nie mǎiącym: (bo piſmo dla figury / Komu on / á kto iemu ſuccedował w wrzędzie / zámileżało) ták y Pan Krystus teſt ſam Káplanem wiecznym (w pleſi Kzymſkim Kápláſtcom) namiestniká nie mǎiącym. Piąta: Jáko Melchisedek błogoſławił Abrahámowi Kápláſkim błogoſławieństwem: ták y Pan Krystus nam błogoſławi iáko Káplaniedyny y wie-

czy / zdiawſzy z nas ono wieczne przeſtectwo / w tych rzeczách / y według tego porządku Apostoł włáſnie Krystuſá páná być Káplanem według porządku Melchisedekowego : to ieſt miánowicie / z ſtrony wiecznoſci y zacnoſci Kápláſtwa / nie z ſtrony ofiáry chleba y winá / iáko Kieſza przeciwko Apostołowi twierdzić ſmieię. Z Apostołem / Chryſtoſtomus, Theophylactus, in cap: 7. Hebr: piſząc / y Epiphanius Hereſ: 55. Baſil. in Pſal. 100. y inſy w wyſtádie porządku Kápláſtwa Melchisedekowego zgadzają ſię toż rozumiejąc.

V. Doktorowie niektorzy pnięciwſzy ſię ſłow y compárácii Apostołſkich / rozumiełi / ſz gdy Melchisedek chleb y wino wynioſł / figurował ciáło y krew pániſka: ále iednáł tiedy / y iáko / to figura Pan Krystus wypelnił / roznie włáſnie. A naprzód twierdzi / ſz onſ figura Pan wypelnił / ſámego ſiebie oſiárując ná Krzyżu Erwáwie. W czym Cypryan Doktor ták nápiſał / Epist. 63. Kroz ieſt włáſniey Káplanem Bogá ná wyſſzego / iáko pannaſ Jezus Krystus / Który ofiár Bogu Qycu ofiárował: á ofiárował teſz ſám / Który Melchisedek ofiárował był / to teſt chleb y wino: to ieſt ſwoie ciáło y krew / zc. To teſt: co Melchisedek ofiárował w figurze / to Krystus Pan ná Krzyżu w prawdzie. Táke Ambroſ: o tym mowi: in cap: 5. Hebr: Káplanem názwan teſt Krystus / Który raz ſię ofiárował ná ofiár Bogu / (w brew częſtey nie Erwáwey ofierze) iáko Raz o Melchisedeku czytamy w piſmie ſ. y o tego Kápláſtwie / zc. Coby ſe mowił Ambroſy / gdyby ſię y ná wieczny ſ. nie Erwáwie / y ná Krzyżu Erwáwie Bogu ofiárował. A ták te ſłowa tych Doktorow błódk Kzymſki burzo / Który ſmieię

Rozu-
mienie
Dokto-
roſſ o
ſwymie-
ſionym
chlebie
Melchi-
ſedeke

twierdzić/ iż się dwa razy Pan Chrystus ofiarował Bogu:
 Raz na wieczerzy pod osobą chleba i wina/ a drugi
 raz na krzyżu krwawie: a ci Doktorowie powiedzą/ że
 Raz/ zgodzić się w tym z Pawłem s. który mówi Heb. 9.
 28. Raz jest ofiarowany Chrystus: y twierdzi/ że nie na
 wieczerzy/ ale na krzyżu ta figura wypelnil. bo iesliby roz-
 miali/ że się dwa razy ofiarował Pan/ zadawali by/ co o
 nich nie godzi się rozumieć/ Pawłowi s. klamstwo/ który
 piase/ iż Pan się raz ofiarował/ co y sami twierdzą/ że tak/
 a pewnie na krzyżu/ nie na onej wieczerzy s. rozumieć. Po-
 drugie: Doktorowie ięszce wstawa/ iż one figura Pan wy-
 pelnił na wieczerzy/ wstająz nie w takim mekrwawie of-
 iarowania chleba y wina/ abo siebie samego pod przypa-
 dekami chleba y wina Bogu/ iako mniemają przeciwie-
 ale w rozdawaniu chleba y wina wznioł/ y nam w oso-
 bie ich. Jako Clemens Alexandr. lib. 4. Stromat. Melchisedek
 Krol Salem/ kapłan Boga nawysięgo/ wino y chleb
 poświęcony dał/ (nie mówi ofiarował/ tu żywność/ (nie
 tu ofiarowania) w figurze sakramentu. Toż mówi Hieron
 Ep. ad Marcell. Et in cap. 26. Mat. Euseb. lib. 5. Demost. Evā:
 cap. 3. Cyprianus serm. de cena Dni. Ambr. lib. 5. c. 11. de Sacra-
 mentis to/ iż tych Sakramentow figurą/ są ciała Abrah-
 amowych vprzedsia/ kiedy Melchisedek ofiarę ofiaro-
 wał. Tenże mówi in cap. 1. Heb. One ofiary bydłace wstały/
 które według porządku Aaroniego były/ nie wedle Mel-
 chisedekowego/ ale to trwa postanowienie/ które po wstę-
 piu świecie w rozdawaniu sakramentu bywa obchodzo-
 ne. Chryst. in Psal. 22. mówi: Pan zaważył na podobieńst-
 wo ciała y krwi swej/ chleb y wino/ według porządku
 Melchisedekowego/ nam wstawić. Potrzebie: Doktorowie
 ofiarowanie Melchisedekowe wykładali o chlebie sakra-
 mentalnym/ który ludowi tu iedzeniu rozdawali/ y który
 nazwali ofiarą dziesięciny/ a nie o ciele istotnym/ ani

o ofierze vblagálney. Augustinus lib. 17. cap. 17. de Civ. Dei
 napisal: Wstępie ofiarowano bywa pod kapłanem Ary-
 stym. in co wymoś Melchisedek/ kiedy błogosławił Abrah-
 amowi. Tenże lib. 1. ca. 20. cont. adv. legis: Wiedzą ci/ kto-
 ry czytają co wymoś Melchisedek/ kiedy błogosławił
 Abrahamowi/ y uiszą vczestnik tego/ widzą/ iż tak a ciał-
 ra po wstępiu świecie teraz bywa sprawowana. y wsta-
 nie/ co to są ofiary. lib. de fide ad Petru. ca. 19. Ofiary chle-
 ba y wina/ w wierze y w miłości/ Kościół powszedni po-
 wstępiu świecie ofiarować nie przestawa. Komus? Lu-
 dzion: Abowiem tak na infym miejscu mówi: W sakra-
 mencie/ nie tylko na kądś świsto/ż. Toż mówi y Ambro:
 W kądś tygodni/ż. A Cypr: pise/ A gdy się obchody/ż.
 ut sup: Ci tedy Doktorowie twierdzą/ iż on chleb y wino/
 figurował sakrament wiecz. ry Pański/ którego wierni
 wzywają/ przy nim Bogu modlitwy y dzieł czynią ofia-
 rując: nie ofiarę istotną/ pod przypadkami chl. ba y wina
 są żywe y vnieśle. Kto? Doktorowie wymięszenia chleba
 y wina/ w tym wstawiali wypelnienie w Chrystusie/ iż i-
 to Melchisedek wymoś chleb y wino Abrahamowi/ y i-
 towarzysztwu/ tu pośileniu: tak P. Chrystus wiernym swo-
 im dawał ciała y krew mocą Bóstwa swego duchowne/ tu
 pośileniu dusz/ czego jest znakiem widomy sakrament.
 Jak ośłowiel: ponieważ Chrystus trzyma. się chęć Do-
 ktrów/ którzy w onym wymięsionym chlebie y winie od
 Melchisedeka/ figurę miasła/ (dia zalecenia wiecz. erey P.)
 wstawia/ mechanice powiedzą/ iż figurą/ czyli jest od Pana
 wypelniona/ bądź na wieczerzy/ bądź na krzyżu/ czyli me-
 jestli jest wypelniona/ wpada ofiara misy/ bo niepotrze-
 ba aby ta figura wstawić w wypelnial/ która raz wypel-
 niona jest. ciał nie wypelnil/ toć się one słowa mezożostoj/
 consummatu est. Ji tedy wstępi figurę przez krwawą Ary-
 stym P. ofiarę są wypelnione: tedy chleb y wino/ figurę

ofiary będąc/są oddalone. Do t: J: Rzymianie czynią/się niektórych Doktorów/ktoryz wymieszenie chleba y wi-
nā/ęfiarowaniem nazywają/ niechajże powiedzą/ tām tā
ofiārā Melchised: iakā byłā/ęzbybłagāina/ęzpli dnie/ęz
moga: nie byłā vblagāina/āle dnie/ęz moga Bogu zā zw-
yctwo: co się obiaśnić może z słow Melchised: ktory mo-
wi/ Błogosławiony Bog naywyższy/ ktory podał nieprzy-
tacioly twoje w ręce twoje, Gen: 14. 20. zā tym tedy idzie/ iż
Misa/āby respondowāła figurze swej/ musi być tylko ofi-
ārā dnie/ęz moga/ nie vblagāina zā ywe y wmarcie.

Vl. Mogliby Rzymianie figury Melchised: do Misy
swey nie nāciagā: / bo się z sobą nie zgodzą. Jāko jest prze-
ciwny ogień wodzie/ tāk figurā Melchised: Misy. Misa
przed: Melchisedek chleb y wino wymoś / ābo choć wcz-
dług nich ofiārował: ā oni nie chleb/āle ciāło y krew ofiā-
ruię. Nie vważając tego co mowi Augustyn/ iż chleb y wi-
no/ nie ciāło āni krew / przykładem Melchisede: Kościol
ma ofiārować: nie pominąc tei y nā Kāminy żydowskie/ z
ktorych śmieci/ tā figurā chleba y winā/ wistā jest/ ktore
przywodzi Bell: l. 1. c. 6. de Mīs: ktoryz powiedā/ iż zā Mē-
syasā miano ofiārować (ludziom) chleb y wino/ nie ciāło
āni krew istotnā. Słowā ich są: zā czāsu Mesyāsowego
wszystkie ofiary vstānā/ āle ofiārā chleba y winā nie vstā-
nie. Nā ktore pātrząc Eucherius, mowi/ lib: 2. c. 18. in Gene:
Ofiārę chleba y winā / to jest/ ciāłā y krewie tego Sākrā-
ment/ nā ofiārę ofiāruiemy. Druga: Melchisedek wino wy-
moś / ābo iakō oni mowię ofiārował: ā oni wino z wody
roztworzone ofiāruię/ nie pātrząc nā to/ iż się nie zgodz-
figurę Melchised. Trzecia: Melchisedek/ iakō mowi Bell:
l. 1. c. 6. de Mīs: ofiārowałszy on chleb y wino wprzod Bo-
gu/ dāł ono Abrahāmowi y Rugom ię/ tū potārmu y nā-
polowi: ā oni sāmī poświeciwszy/ ofiārowałszy/ nie dā/ ā
ludzie z bfini dzwonię/ nā nich pātrząc. Czwarta: Mel-

chisedek ofiārował pod dwiema osobami: Oni
mowię / iakō Grodnieci Jesuitā / Biel/ y inšy/ iż
dwie osobie nie należą do Misy. Misa tedy ich z-
eńę figurę zgodzić się nie może/ ā zā tym onā figu-
rā Misy nie figurowāła.

2. Przywodzi słowā/ ktore mowił pan Bog
przez Mālāchiāsā cap. 1. Nā kādym miejscu ofiā-
ruię imieniomu memu ofiārę czystę/ y one o Misy
swoiey wyślādā. Ale zāprawdę słowā te o ich
Misy nie mogą się rozumieć / bo tu wspomina ofiā-
rę czystę/ ktore Misa być nie może. Abowiem
wselkā ofiārā / ktora nie ma po sobie świadectwo
pismā świętego / obrzydliwośćią test przed Bo-
giem. Misa nie ma pismā s. po sobie/ bo test wy-
myślem ludzkim: Tedy Misa nie jest czystā ofiā-
rā/ lecz obrzydliwośćią przed Bogiem. Do tego:
Minhā/ ktore wspomina Mālāchiās/ jest ofiārā
chlebowā/ ābo rzecz dusze w sobie nie mātoga. J:
Misa / (według wyślādu Rzymian) jest Minhā:
Tedy jest ofiārā chlebowā/ ābo rzeczy nie żywydy:
zā czym wpada ich Trānsubstāntiācia/ y prawdzi-
wego ābo cāłego Krystusā pod przypadkami chle-
bā y winā ofiārowane. A temu: Tā ofiārā czystā/
ma być po wszystkim świecie / nā kādym miejscu
ofiārowanā/ y kādego czāsu. Misa nie po wszyt-
kim świecie / iedno gōdie papieżowi pochlebię/
nie nā kādym miejscu / tylkō nā święconym / nie
kādego czāsu/ tylkō przed południem nāczczo/ by-
wa sprāwowānā. Zā tym idzie/ że Misa nie jest
ofiārā czystā. Nād to: Gdyby Misa byłā ofiārā
od Mālāchiāsā przepowiedziānā / według Pro-
roctwā/ sprāwowāliby się byli Apostołowie/ y po-
nich Doktorowie Arześciāńscy. Lecz iż żaden A-

Grodzi-
cki/ ę
kazā-
nim o ie-
dnej o-
sobie.

Biel. a-
pud Bel-
lar. li. 4.
cap. 24.
de Sacr.
Eucha-
ristia.

11.
Misa
nie jest
ofiārā
ona cy-
fā Ma-
lāchia-
sowa.

postol iey nie sprawował / nawet o ofiarach / na
wielu miejscach pisać / namnicysey wzmianki o
ney nie czynią / takżey Doktorowie Krześcijańscy: Za
czym idzie / żeć Miśa nie jest ofiarą od Młalschias
śa przepowiedzianą. Iż ostatek / po iedyney ofie
rze Chrystusa Páná / same duchowne wewnętrzne
ofiarę / są czyste y przypiemne ofiary przed Bogiem /
iako się wnet pokazuje. Lecz Miśa nie jest ducht
wną / dsiękczyniącą / ale powierzną / istotną / v
błagą (według nauki Rzymian) ofiarą: Tedyć
Miśa nie jest czystą y przed Bogiem przypięną of
iarą.

Ofiara
Ducho-
Sena
Mila-
chiaſo
Sſa.

Mowi tu tedy Pan Bog o ofierze duchowney/
ktora mieli ofiarowac y pogani nawroceni: iako
jest/ chwalenie pana Boga/ wzywanie imienia ie-
go / dziekczynienie z serca vprzymego Panu / z
swiatego dobrodziejstwa. Ktore ofiary czyste y
panu Bogu przyjemne sa / nie wzgledem nas ludzi
nieczystych y grzesznych: ale czescia wzgledem au-
terakich Boga/ Ktory iako ie sam ku chwale swej
postanowil / tak ie w nas przez Duchą swietego
sprawowac raczy / my z siebie sami onychbychmy
sprawowac nie mogli: bo wszelka rzecz/ ktora jest
od Boga naswiatlego ku chwale tego postano-
wiona/ i jest sprawa Duchą swietego/ sama przez
sie czysta y swieta byc musi. Czescia tez wzgledem
Kapiłanów naszego Chrystusa panów/ przez k-
rego bywają ofiarowane/ Ktory y nas krowa swo-
ja przez Duchą swietego czystymi czyni/ iako mo-
wi Pawel 6. Ephes. 5. 25. W dla niego ofiara chwa-
ły/ przezeń Bogu ofiarowana/ iest czysta y przym-
na panu Bogu. Co wazając Irrenaeus Doktor
lib: 4. cap: 34. mowi: Ofiara Kościoła Bozego/

Etora Bog taził po wszytym świecie ofiarować /
 za czysto ofiary poczytana jest v Bogu / y jest temu
 przyjemna. Też ofiary Duchowne nazywa Duch
 ś. Minha / Rowem żydowski / Etore Rowo zna-
 czyło pewny rodzaj ofiar niekrwawych / iako był
 obyczaj Duch ś. Etory przez Proroki pod nazwi-
 ski y figurami starozaconnymi / wiele rzeczy Du-
 chownych nowozaconnych opisywać zwykł. czyta-
 my v regoi Málachiasz cap. 3. Wycyści syny Le-
 wi / á przepławi ie by złoto y iako srebro / á będą
 Pánu ofiarować ofiary sprawiedliwości. Gdzie
 Prorok accomodując się nazwiskom y figurom
 starozaconnym / iako przez Lewity rozumie lud
 Arześciński / Kápláństwo Arolewski / tak też
 przez ofiary / rozumie Duchowne chwale Bożo /
 Etora wszytek lud Arześciński / Frwio syna Bożego
 oczyszczeni / Bogu ofiarne. Iz Málachiasz cap.
 mowi o takich ofiarach / pokazuje się z pisma 60.
 Dawid w Psálmie 140 mowi / wzywając tychże
 słow Etorych Málachiasz. Niech się ma k tobie mo-
 dliwá moia / iako kádzienie przed oblicznością
 twoią: podnośnienie róg moich / iako ofiará wie-
 czorna. Słowa te zgadzają się z Málachiaszowy-
 mi: bo tekst żydowski y Grecki te słowa ma: Incen-
 sum offertur nomini meo, & sacrificium mundum: Ká-
 dzenie ofiarne się imieniowi memu / y ofiará czy-
 sta. Anoz syn Boży mowi Ioh. 4. Przyjdzie godzi-
 na / y teraz jest / gdy prawdziwi chwalcy bradawo-
 wych sukła / zé. Jan ś. w Objáwieniu cap. 5. iáśnie
 wykláda co to jest incensum, kádzienie / mówiąc:
 Stárzy wpádli przed Báráńciem / máiąc kády
 Zárzy y bákli złote / nápełnione kádzienia / Etore

Y 1.

so modlitwy świętych. Tenie/cap:8. Dano Aniołowi wiele kądzenia / aby oddał z modlitw świętych wszystkich/ná Ołtarz złoty/który jest przed stołicą/y wstąpił dym kądzenia z Modlitw świętych z ręki Anioła przed oblicznością Bożą. Piotr s. ośfiary Duchowne ludu Arześciánstkich/ ktore przysięmnie so Bogu przez Syná iego/ wspomina/ mo-

Y 5.

więc w liście 1. cap:2. Wy/iáko żywe kámiennie budujące się/ dom Duchowny/ Zápláństwo święte/ ku przynoszeniu Duchownych ofiar/ przylemnych Bogu przez Jezusá Chrystusá. z ktorymi zgadzám-

Y 16.

się sie y páwł s. mowi Rom:15. Dána mi testláská ku temu/abych był Aug: Jezusá Chrystusá między Poganý / światobliwie sprawując Ewángeliá Bożá / aby byłá ofiárá Poganow przylemna/ pówięcona przez Duchá świętego. Tenie v kázanie ktora to ofiárá/Heb:13. przez Chrystusá wstáw-

Y 15.

icznie ofiarujemy Bogu ofiárę chwały/to jest/owoc warg nászych wyznawájących imieniowi iego. A o miejscu tej ofiary mowi/1. Tim.2. Chce aby między

Y 1.

wie się modlili ná káżdym miejscu podnosząc czyste ręce bez gniewow y swarow/zé. O tych Duchownych ofiárách celniejszy Doktorowie Arześciánstscy / to miejsce Náláchiastowe zgodnie rozumieją. Irrenew lib:4. cap:33. Ná káżdym miejscu kádzenie ofiaruje się imieniowi memu y ofiárá czystá : á te kádzenia Jan w Obiáwieniu powie da być modlitwy świętych. Tertullianus lib:2. cont. Marcion. cap. 15. Od wschodu słońca áz do zachodu / ofiarują mi ná káżdym miejscu ofiárę czystą: to jest/chwały oddámie/błóg ofiáwienie/dywálá/y piosneczki. Tenie lib:4. cont. Marcion; cap:2. Ná káżdym miejscu bywa mi ofiarowana ofiárá czys-

Rozu-
mienie
Dokto-
rów o
ofierze
Nálá-
chiast-
owej.

sta / to jest modlitwá prosta z czystego sumienia. Tenie lib. cont. lud. cap. 4. Lecz o Duchownych ofiárách mowi Bog: A ná wszelkim miejscu ofiary czyste/będą sprawowane imieniowi memu. Augustinus lib:1. cap:20. cont. aduers. legis: kádzenie krotre się zowie po Grecku thymiana, iáko wykłada Jan s. w Obiáwieniu/ sęć modlitwy świętych. ábowiem pan Bog mowi: Nie przypnie z domu twego Cielcow/ ofiárny Bogu ofiárę chwały. Co się za pewne dzieć miało / to on iáko by się uisistáło mowi przez proroká: Od wschodu słońca áz do zachodu / ofiarują imieniowi memu kádzenie y ofiárę czystą. Hieronymus in cap:1. Malach. Mowi Bog: Ná wszelkim miejscu/zé. aby zydowie wieśdzielili/iz ná miejsce cielesnych ofiar/ Duchowne máją nastąpić: y nie krew cielcow ábo kozłow/ále kádzenie/to jest świętych modlitwy Bogu máją być ofiarowane. Eusebius lib. 1. cap:6. de Demonstrat: Modlitwy náše czystą ofiárą prorok zowie. Tánież: Ofiarujemy Bogu ofiárę chwały / ofiarujemy ofiárę/ ktora wspomina prorok / setce vpoforzowanie/ Duchá skruszonego / zápalamy mu kádzenie prorockie ná wszelkim miejscu / ofiarując mu wdzieczny owoc nášego nabożeństwa / modlitwy náše do niego. Tánież: Jz ná wszelkim miejscu prorok mowi / ofiárá y kádzenie ofiaruje się Bogu/coz inšego znaczy/iedno to że nie w Jeruzalem/ ani ográniczenie ná tym ábo ná owym miejscu/to miało być/ále w kádey kráinie y we wszystkich narodzech/modlitw kádzenie/ y ofiárá/ ktora czystą nazywa/ nie przez krew/ále przez pobożne sprawy/ Bogu miáła być sprawowana? Chrysostomus Orat. 2. cont. lud: Nie przez dym y swąd / nie przez

krw y odkupienia zapłaty/ale przez łaskę Duchy/
ofiara czysta bywa ofiarowana.

Co się tycze Doktorow. Prawdai to test/je Pro
roctwo Máláchiaszowe wykládali o Wiczerzy
pánstey/ale tednák nie o Mísey/ czego chca Rzy
mianie. A nie tylko o Wiczerzy Pánstey / ale y o
przepowiedaniú Ewangelicy wšedzie ná káždym
miejscu/ iáko Tertullian. lib. cont. iud. cap. 4. á ma
to z pismá onego Rom. 15. 16. O Jálmuzinách/ iáko
Ireneus lib. 4. cap. 34. á ma to z pismá onego Heb.
13. 16. O ofiarowaniú siebie sámych / iáko Euseb.
lib. 1. cap. ult. de Demonstr. Evang. á ma to z pismá
Rom. 12. 2. A dla tego to Proroctwo o Wiczerzy
pánstey wykládali / dobíac y zálecajác te sprá
we swieta/ i3 przy wywáníu swietym/ zbor Eres
síciáskti/ ofiaruie ofiary Bogu czysto/ to test/ ofia
re chwały / y dziekczynienia zá dobrodziejstwa
stworzenia / wykupienia/ y poświęcenia/ znošac
tež iálmuzny dla ludzi v bogich/ y siebie sámych o
fiarujác ná ofiary wdzieczney womey : Nie dla o
fiarowania całego Krystusa pod przypadkami
chleba y winá / co się wyšsey ich świadectwy wy
wiodlo. Opušesam Ariá Montanum, ktory to micy
sce Máláchiaszowe wykládal / nie o Mísey/ ale o
oferze iuz ná nichsá zá Máláchiaszá duchownie
od Pogan Bogu ofiarowaney.

Isaiašo
o ofi
ary
ducho
wne.
y 21.
y 6.
y 7.

3. Przywodzi one słowa nápisane v Izaiášá
cap. 66. Weźme z nich zá Káplany: y ene v tegož
Proroká položone cap. 61. Wy Káplany Pánstini
bodzićcie názwáni: iákie / y te v tegož Proroká
cap. 56. Zápalone y inne ich ofiary/ będą mi przy
temne ná oltarzu moim. Te słowa máis być rozu
miane o ofiarách/ nie Míšárskich zwierchownych/

ale o duchownych ná oltarzu sercá Bogu ofiaro
wanych/ iáko Páwel swiety wykláda Heb. 13. y Iu
stinus mowíac : Izaiáš nie obiecuje krwáwyh o
fiar przywrocenia / ale prawdziwe y duchowne o
fiary dawały y dziekczynienia. A dla tegož wšytki
krześcían y názywa/ Jan swiety/ Káplanami/ mo
wíac: Jezus Krystus weźmił nas Káplany. A
Piotr swiety mowi: Wy jesteście Królewskimi Ká
plánistwem. Ambrosius tež nápisal: Wšyscy testes
siny Káplany sprawiedliwosti / ktory pomázá
niem rádošci ná Káplánstwo bywamy poświęce
cent. Hieronim/ y ten wykládájac te słowa/ mowi:
Chwaley Boży/ ktory v myšlem ná Boga pátrza/
ofiarnis ofiary duchowne z owocami y z chotami
duše swey / w nacyniu czystym / to test/ w swie
tym cieie.

4. Przywodzi Proroctwo Dánielowe z Ká
piuty 8. 11. 9. 27. 11. 3. 12. 11. o odieciu ábo o znie
sieniu ofiary vstáwiczney / y ono o Mísey wyklá
dáto. A ktorym wykládáto bázro się myš y ofi
arywáto. Abowiem Míša ich nie zgodzi się z oną o
fiarą vstáwiczną/ ktora wspomina Dániel: Ktora
ofiara vstáwiczna ná iednym miejscu bylá ofiaro
wana/ to test w Jeruzalem dwá rázy przez dzień/
ráno y w wieczor/ iáko czytamy Exod. 29. Num. 28.
1. Paral. 16. A Míša ná wielu miejscách bywa spá
wowána raz przez dzień ráno/ inaczey nie godzi się
Míšyć/ Dist. 1. de Consecr. Can. Sufficit. Míša tedy
nie test ofiary vstáwiczney o ktorey Dániel mowi.
To miejsce Dánielowe wykládáto pismá swiete/
y Doktorowite/ nie o Antykrzeście/ nie o Mísey/ ale
o ofierze zákonney / y o Antypochu z Wespessyanem/
ktory onę ofiarę zniešli y odiešli/ ié. iáko sami Syn

Iustin.
dialog.
cum
Trypho
Apoc. 1.
6. y 5. 10
1 Pet. 2.
9.
Ambr.
in cap.
17. Luc.
Hiero.
in cap.
66. 1. 1a.

IV.
Daniel
o ofie
rze zá
konney
mowí.

Boży jeznowa Matth. 24. 15. Luc. 21. 20. Theophylactus tei mowi in ca. 24. Matth. Niektorzy o dniach Antykrystowych to rozumieją / ale tego rozumieć nie trzeba o Antykrystie / ale o zburzeniu Jerozolimskim. Chrysostomus Antychowi y Wespessyanowi odieście ofiary wstawnicney / y obrzydzenie spustoszenia przypisuje / y przywodzi za sobą słowa páná Krystusowe y Jozefowe / słowa tego są Orat. 2. cont. lud. Miel ten obyczay zydowie y w wieczor y rano / y na każdy dzień Bogu ofiary sprawować: y dla tey przyczyny one ofiary wstawnicności nażywali. A tak przyśedszy Antych / ten obyczay mniel / y odmienił. Tamże: A iż to y o Rzymianach powiedziano: y jam Jozef to twierdzi / Hieronymus zaś według mnielicy tajemnice odieście to Antykrystowi przypisuje / ale przecie nie mowi aby mniel / Mniel Antykryst odieć: ale mowi / Antykryst za bioni chwaly Bożey / nie Mniel; Ktora Mniel / Wieczery pánstka niektorzym odieć / mniel / y odmienił / iako Antych ofiary załonne odieć y zodiemił.

Hiero.
in cap.
12. Da-
niel.

V.

Czynicie
roz-
mie się
jedzie,
pięcie,
nie ofia-
rućcie.
Vide
Sade:
de Mis.
Hospi.
Histo.
Sacra.

5. Przywodzi one słowa pánstkie / To czynicie na pamiotkę moie: Ktorych do Mniel naciągając / powiada iż to słowo Facite, Czynicie, ma się rozumieć Offerte, Ofiarujcie, dawajcie rano iż w piśmie b. Facite, Czynicie, znaczy często ofiarujcie. Wytrągnięcie słow zostawiwszy inšym Theologom / Ktory to wyprowadz / iż słowo Greckie *woiav*, Ktorego Ewangelistowie y Apostol używają / nigdy nie znaczy ofiarować: Opuściwszy y to / że nie idzie za tym / ielsz słowo Facite, Czynicie / na mniel Ktorych miejscach z okoliczności rzeczy / znaczy ofiarujcie / tedy y w tey sprawie też znaczy. Bo aż

na mniel Ktorych miejscach to słowo Facite, znaczy / Ofiarujcie; ale na tym miejscu przez to słowo nie rozumie się ofiarujcie / ale Czynicie: To ielsz / Jedzie / pięcie na pamiotkę moie. A iż to słowo na tym miejscu bierze się za iedzenie / pięcie / nie za ofiarowanie / pożąnie się z tych wywodow.

I. Nie może nam tego niel prawdziwiej wypłyć / iako Apostol Páwel s. Ktorego prawdziwiej mu wykładowi Rzymskie Głosy wstąpić musi; ten wprawując w Klubę swą w Kluge Wieczery pánstkie / a wsiawszy postanowienie authora iey samego Krystusa páná / aby nauczyl iako / y tu Ktoremu celowi / ta sprawa święta ma być wypłyć / nyrána / wstąpić / i Czynić / nie ielsz / Krystusa pod przypadkami chleba y winá ofiarować / ale ielsz z chleba poświęconego / pięć z Kienich pánstkiego na opowiadanie y przypominanie śmierci Krysta páná. Słowa tego są / 1. Cor. 11. 25. 26. Pan wsiawszy Klubę po Wieczery / rzekł: Ten Klubę ielsz nowy Testament we Kwi moiey; To czynicie / ielsz Kroc będziecie pięć na pamiotkę moie. Abowiem ielsz Krocbyście iedli ten chleb / y Klubębyście ten pieli / (nie mowi / Ielsz Krocbyście ciało y Krew pod przypadkami chleba y winá ofiarowali) śmierć pánstka opowiadając będziecie / a Pan przyidzie. Znać że pánstki Apostol na wstáwe Syná Bożego / na cel / y wniel to / iż słowa / To czynicie / ściągając się do wypłyć / Biercie / iedzie / pięcie / między Ktoremi niemają Ofiarujcie. Wniel y to / że się sam Syn Boży wyklada w tych słowach: To czynicie / ielsz Kroc będziecie pięć (nie mowi Syn Boży ofiarować / na pamiotkę moie.

II. przy Apostole celniel Ktorowicie zgo

dnie się popisują / stojąc statecznie przy tego wy-
kładzie / Ktory dyktęło Filku przypomni. Augusti-
nus de verbis Evangelii, mowi: Te tajemnice świę-
to zaleca sam Pan mowięc: Jeleń byście to czy-
nili / to czynicie na pamiątkę moję: Co wykładając
Paweł s. do Koryntow / mowi: Jeleń będziecie
pożywając chleba tego / y kubek pąński będziecie
pić / śmierć pąńską opowiadając będziecie / aż przy-
dzie. Basilius Sermon de Bapt. Coż za pożytek mają te
słowa / To czynicie na pamiątkę moję: Abyśmy ie-
dząc y piąc (nie ofiarując) zawsze pamiatali na
tego Ktory za nas umierał. Chrysost. Sermon. 3. Epist.
Ephes. Czerdziejcie iż nie ciałe / ale iżyrość y czystość umysłu
/ Ktorą zawsze przystępuj / a bez niej nigdy: Jeleń
bowiem / mowi Apostoł / to czynicie / śmierć
pąńską opowiadając / To jest / pamiątkę zbawie-
nia / Ktorą się dla was stało y dobrodziejstw
mege / czynicie: wsiadźcie a żywaj / to jest / tak
na innym miejscu mowi / Homil. 61. ad Antioch. Daj
Bogu ciałę a żywaj. Bertramus Wmich / y ten
tegoż jest rozumienia / abowiem tak piše Lib. de
Carne & Sanguine Domini, Resp. 2. Pan Chrystus w
Zwanielię mowi: To czynicie na pamiątkę moję.
Co wykładając Paweł święty mowi: Jeleń bę-
dziecie iedliż. Bernardus ad Fratres de monte Dei:
Nietajna rzecz jest kłademu / pobożnemu / iako jest
rzecz pożyteczna / wdzieczna y potrzebna / aby ie-
dny przez dzień godziny wżić y przypominać
sobie miłki y odkupienia / pąńskiego dobrodziej-
stwa / co nie inzego nie jest / iedno duchownie po-
żywając ciała Chrystusowego y pić krew tego / na
pamiątkę tego / Ktory wspaniałym wierzycym rosta

zuć / mowięc: To czynicie na pamiątkę moję. O-
puszczam inże do Ktory a też iaden sięz Doktorow
nie inżydnę / Ktoryby słowa Chrystusowe To czyni-
cie / przez te słowa / To ofiarujcie pod przypadkami
mi chleba y winę / rozumiały y wykladał.

III. Niechby ludzkom słown Bożemu posłusznym
dosyć było na tym wykładzie Apostolskim: wpaść-
ie iż Kzymiś nie nań niedbając / przyswój onylny
Głosie wporne stoję / to za trzęcio rzecz pamiatać
potrzeba: Chrystus Pan iż na wieczny swojcie ście-
bie samego nie ofiarował / pod przypadkami chle-
ba y winę: tedyć też nie roztazał siebie samego
pod przypadkami chleba y winę ofiarować. Wo-
to czynić roztazał w tej sprawie świętey / co sam
czynił: tego sam nie czynił / aby się miał pod przy-
padkami chleba y winę ofiarować. Tedyć tego
czynić nie roztazał: zaczął te słowa / To czynicie /
nie mogą się rozumieć / To ofiarujcie. To się wy-
wodzi temu dowody. 1. W ofierze Kádey / ci Kto-
rzy ofiarują Bogu / przynoszą co / nie Pan Bog o-
fiarującym. W sprawie wieczny pąńskiej / Apo-
stolowie Bogu nie nie przynieśli ku dąrowaniu:
ale na przeciwko / Bog rączył karmić ich iednym y
napawał krewią Syna swego. Tedyć ta sprawa
święta nie była ofiarą: A za tym Chrystus pąński
bierze samego nie krawie na wieczny swojcie nie o-
fiarował. 2. Ato Testament sprawnie / ten komu
co na Testamentie odkazuje / nie Kto Testatorowi.
Bog Ojciec przez Chrystusa pąńskiego na onę Wie-
czny Testament czynił: Tedyć on sam na Testa-
mentie wżniom dobrą duchowne odkazał / nie A-
postolowie ofiarowali temu Synu. A też co ko-
wieć jest Testamentem / to nie jest ofiarą. Wcze-

rze pánika jest Testamentem/Luca 22.20. Tedyć nie jest ofiara / á zárym Krystus Pan sámego siebie w mcy isto-
tne ofiarować nie kázal. 3. Jestli Krystus Pan ná Wier-
czerzy swej siebie sámego pod przypadkami chleba y wi-
ná ofiarował/ tedyć musiał mieć dwote ciała / iedno wi-
dome w którym siedział zá stolem / drugie niewidome
ktore ofiarował pod przypadkami chleba y winá : iedno
dawające y ofiarujące / od ktorego Apostołowie bráli/
drugie dáne y ofiarowane/ ktore Apostołowie po ofiaro-
waniu potym bráli: iedno z Panny národzone / drugie z
chleba przewierzone: iedno niecierpiące/ drugie ciera-
jące. A i tak rozumieć/ jest bliźmerstwo: Tedyć zárym
idzie / i sámego siebie Krystus Pan ná Wierczerzy swej
Bogu nie ofiarował. 4. Jestli Krystus Pan sámego
siebie w oncy správie świstey ofiarował / tedyć nie Ru-
sine Apostol twierdzi / i Krystus Raz siebie sámego of-
iára wál/Hebr. 7. 9.10. Nie Rusine wywodzi / i Krystus
jowá ofiara jest iedyna/meograniczoney mocy/y wiecznie
skuteczna: Nie Rusine mowi / i Krystusowó kápláństwo/
przeto i en sam ná wieki trwa / ná kogo mego przypáść
nie moie: bo krom iedney ofiary Przywoey / byláby dru-
ga ofiara w Eucharystiey: krom iednego káplána Kry-
stusa / byloby wiele káplánów do ktorych rzeceno / To
czyniecie/ to jest (według Rzymstey Glozy) To ofiarujące/
ná ktorychby ten wrząd káplánski/ktory sam Krystus Pan
odpráwował / przypádl. A i to zádać Duchowi s. jest
bliźmerstwo: Tedyć zá tym idzie / ze Krystus Pan ná
Wierczerzy ostatniey sámego siebie nie ofiarował.

Lez Rzymianie ofiarowanie Krystusa Pána ná Wier-
czerzy tego dno wymieść/ z tąd/ i Krystus Pan mowi/ ná-
ko wšyky Ewánelistowie trzey / y Apostol w Greckim
tercie máig/ in presenti; Ktore síe cásko dawa / Ktora síe
krew wylewa ná odpuszczenie grzechów. A concluding:

Tedyć síe uiz ná ten czas ofiarował. Ná co odpowíada
síe. Naprzod/ Greckim tercetm Rzymianóm nie trzebá síe
záplánc/ Vulgaty we wšytkich controversiách/według
Decretu Concilium Tridentstiego/ powinni wšywdé/ y ná
mcy přestáć / Ktora Vulgata wšednie kládzie in futuro,
Będzie dáne/Będzie wylane/náko y Leopolda w Dibley
Polstiey položyl/ y sam Wicek Jerutá.

Atemu/ i w Greckim tercie jest in presenti, Ktore síe wy-
dawa / Ktora síe wylewa/ tedy tam tempus praesens, bierze
síe pro futuro, dla rzeczy/ Ktora mála być předko/ Ktorych
řow ten jest sens: Ktora síe wylewa / to jest / ná křy-
u będzie wylana/ná odpuszczenie grzechów wšyky. Co cže
sto ma w obyčánu Duch s. i čas terázmeřsy bierze zá
přyřly/náko Matth. 21. Wesel síe corfo Synistá/oto křol
twoy přychodzi. Ioh. 10. Já kláda duře moie zá ewieřki
moie. Luc. 22. Jeřče Jadař siedział z pánem v stole/ná
Pan mowił: Biáda temu/ přez ktorego síe Syn cřlowieř
cřy wydawa. z tądie wiele jest Doktorow/ Ktorzy cřytáq
in futuro, Będzie wylana. Chrysostomus Homil. 83. in Matth
y in. 1. Cor. 11. Origenes in Matth. Tract. 33. Cyprianus Epist.
63. Náwet Kanon ich wlasny cřyta/Będzie wylana. Po-
miewá; tedy y według Vulgaty/ y z okolicnořci rzeczy / y
z Canonu sámego Rzymstiego pokázme síe/ i ku ofierze/
ná Wierczerzy swej Krystus Pan ne dawał cála swego/
y nie wylewał křwie swoiey / (že tym cřystował weznie
swoie mite / Ktorzy to bráli přez wáře duchownie) ále to
miał weznie nářáutř ná křy-; tedy ná Wierczerzy swo-
iey/ cála y křwie swoiey/ pod przypadkami chleba y winá
nie ofiarował. A i síe nie ofiarował/ tedyć w Eucharisti-
ey siebie sámego ofiarować nie kázal: záčym neomylnie
falřywa jest Glozá Rymánów wškládařcřy / To
czyniecie/ přez te řowá/ To ofiarujące.

6. Přyweďq one řowá Luk. 13. 6. A 4or. 13. Ktory

piše: A gdy Pánu służyli/y poświęcił/zé. Co wykładają: Gdy oni ofiarowali Pánu. A conclusio: Tedyć ofiary Mfsey sprawowali. Na co się tak odpowiada.

I. Szprzeżktemi Rzymianie według Concilium Tridentkiego / i odstąpiwszy Vulgaty / Etoraz Greckiego *λεττογούτων*, ma Ministrantibus, gdy służyli Pánu / y mniósł się samego Ekrasina / Etoraz ma Sacrificantibus, gdy ofiarowali. A w czymże służbách należała: Nie w ofiarowaniu Krystusa Boga / pod przypadekami chleba y winy; (nigdy nie sobie tego Apostołowie wrzodu nie przypisowali / Ekapłani samych siebie / odstąpiwszy lud wierzący / nie zwali): Ale w przepowiadaniu słowa Bożego / Etoraz nie Boga przepowiadali / (iako sędząc bliźnią Rzymian) ale ludowi Bożemu ku chwale Bożej / y tak Boga służyli: Etoraz przepowiadanie słowa Bożego / służba zowie Krystusowa Apostol / Ephes. 3. 4. Możecie wyrozumieć czytając baczność moję w posłudze Krystusowej. Tenże Rom. 15. 16. Abych był Słudźnikiem Jezusa Krystusa między Poganymi. A w czymże: Sam się wyklada Rom. 1. 1. mówiąc: Paweł Sługa Jezusa Krystusa / powołany Apostol / odłączony ku Ewangelii Bożej. Z tegoż Chryzostom pisząc na to miejsce Dzieł Apostolskich mówi: Coż to jest / Gdy służyli: to jest / Gdy słowo Boże przepowiadali / zé. nie mowi / ofiarowali.

II. Choćabyśmy też tego pozwolili / (czego nie pozwalamy) iż gdy mowi Łukasz 6. Gdy służyli / ma się rozumieć / Gdy ofiarowali / tedy iednak do Mfsey nie nie conclusio. Bo coż to będzie za dowód: Apostołowie ofiarowali; Tedyć ofiarowali Krystusa we Mfsey pod przypadekami chleba y winy: Jakoby innych ofiar nie było / Etoraz Apostołowie w zgromadzeniu iawnie Pánu Bogu mogli ofiarować: Mogli ofiarować ofiary / Etoraz sami / mniósłszy Mfse / zalecają. Etoraz: Wzy Apostol Heb. 13. 15. Ofiary

niemy przez Krystusa ofiary chwale / owoc warg wyznawających imięniowi Bożemu. Bez tey ofiary wonney służby Bożej tam być nie mogło: bo Łukasz 6. wspomina post / Etoraz bez modlitwy nie nie jest: ten iż iawnie y pospolity wszystkiego zboru był / tedyć też y modlitwy iawnie y pospolite wszystkiego zboru były / Etoraz też post bywa ku służbie Bożej odprawowany / iako mowi Apostol Rom. 14. 6. Etoraz nie te / Pánu nie te / ile jest przygotowania do spraw świętych / a bywa obchodzony według przykazu ludzi świętych / y rozkazania Bożego ku czci te.

III. Bellarmin lib. 1. cap. 15. de Misa. Ale tych słów należy ku podpórciu ofiary Mfskiej; wśakże musiał to przysnać / iż z tego miejsca żadna pewna ofiara / albo osobna służba wywieść się nie może. Słowa tego są: Jest to sententia probabilis, iż tu mowi Łukasz o posłudze przepowiadania: abowiem słowa Łukasza 6. są powszednie / y nie mają wyrażnie pewney iakiey posługi: abowiem nie mowi Łukasz / Gdy ofiarowali (w brew Ekrasnowi) Pánu ofiary cięła Krystusowego: (w brew samymże Rzymianom) ale mowi in genere, Gdy służyli Pánu. Etoraz Etoraz przepowiada słowo Boże nie z drogi mojem rzec / iż służy Pánu. Tamże cap. 13. mowi: Przez te służby Łukasz 6. nie rozumie nie prywatnego y wewnętrznego / ale coś pospolitego y pozwierzchnego / zé. A iż Mfse nie jest pospolite / ale prywatne / samego Ekrasza Komunita: Tedyć też przez służby Łukasz 6. nie rozumiał.

7. Przywodzi też miejsce z Pawła 6. Etoraz Heb. 5. mowi: Każdy przedniący Biskup z ludzi świętych / z ludźmi bywa postanowion w sprawach Bożych / aby przynosił y dary y zabite ofiary za grzechy / zé. Etoraz słowem naciągając do Mfsey tak argumentują: Gdy nie jest Ekapłan / tam musi być oltarz y ofiara. W nowym Testamencie wspomina Apostol Ekapłana z ludźmi świętego / a do spraw Bo-

zych odłączonego : Tedyć musi być y ołtarz y ofiara / to
 jest Mśa. Abo oczy albo wstyd stracili Rzymianie / iż tak
 iśnego mieysca do swojej Mśarskiej ofiary naciągają /
 Ettore mieysce z gruntu Mśa obala. Apostoł Paweł s. nie
 tylko w tym piątym rozdziale / ale w całym liście czyni
 collatig / porównanie figury z prawdą / onych Káplanow
 nawyiszych stározaŃonnych z Krystusem Pánem / aby wy-
 mośł iacność wrzedu ić nád Aroná / y wywiodł / iż táms-
 to zaŃonne Kápláństwo figura było Krystusowego. A czy-
 ni w tym rozdziale porównanie w tych rzeczach. I. Já-
 ko naywyiszy Káplan stározaŃonny (ieścze nie było przez
 Wespasyáná z gruntu wywroczone Aronowe Káplá-
 Ństwo) bywa z ludźi wżety / y zá ludźi postánowiony w
 sprawách Bóskich / iednak iaden nie bywa sámopoślá-
 cem / ale bywa wezwan / iáko Aron. Tak teź naywyiszy Ká-
 plan nowego Testámentu / iest ná ten wrzód wysádzony /
 aby był póśrednikiem między Bogiem y ludźmi / ná kto-
 ry wrzód ma wezwánie od Boga Oycá / Etory mu rzekł:
 Tyś iest Káplanem ná wieki / wedle porzádku Melchise-
 dedhowego. Odłategoż támsze dośláda v. 5. Tak y Krystus
 nie sam się / zc. II. Jáko Káplan nawyiszy ofiarował Bo-
 gu dary y zábite ofiary zá grzechy swojej ludzkie. Tak
 teź naywyiszy Káplan nowego Testámentu Krystus Pan /
 ácz nie zá się / bo iadnym grzechem nie zmázan (tym teź za-
 cneyšy będąc nád wšytkie stározaŃonne Káplany) wśá-
 k zá lud ofiarował zábite ofiary / to iest siebie samego ná
 śmierć wydawšy. III. Jáko Káplan stározaŃonny / iż
 sam był obtoczony krewkościá / mogł miernie znosić nie-
 umieterne y błódsze: tak Krystus Pan nawyiszy Káplan /
 iest we wšytkim skusony opócz grzechu / y wceśnikiem
 się stał krewkości nášych / aby nam był miłościwym Ká-
 planem / Etory mocen y gotow iest wšytkich przystępu-
 jących do Boga przez się zbáwić. Nie mowi tu tedy o Ká-

planiech y ofiarách nowozáŃonnych / ale o stározaŃon-
 nych / pokázue się z tych słow: Tak y Krystus / zc. Ettore
 wiały koniec w Krystusie / częściq conferuigc figura z
 prawdą / częściq teź przekłádáigc w wielu rzeczách Ká-
 pláństwo Krystusowe. Co zeznawáig y Doktorowie: O-
 rigenes Homil. 2. in Levit. Theophilactus in cap. 5. Hebr. y
 Ambrosius in cap. 5. Hebr. Etorogo te słowa są: Złádsie tu
 Apostoł niektóre spolne rzeczy Krystusowi z Káplany stá-
 rozaŃonnem / niektóre teź zacmiejše / zc. Coż mogło bá-
 dzie porásić Mśa y inše błedy Papiestie / nád to mieysce:
 Naprzód sámemu Krystusowi przypisúie Kápláństwo
 nawyisze / toć wpada primat Rzymi / ábowiem Pan Vi-
 karyego mieć nie moze y Successor / bo nie vmiera / lecz
 trwa ná wieki. Hebr. 7. 24. Druga: Ofiary inšey z ofiárá-
 mi záŃonnem nie conferuie Apostoł / iedno zábite / ábo
 krewáwq / to iest Krzyżowq. Záczyń Mśa nie iest ofiárq
 Krystusowq. Trzecia: Sámemu to Krystusowi przypisú-
 iue / iż iest postánowiony ná wrzód póśredniczy między
 Bogiem á ludźmi. A przetoż wpada prerogativa Rzym-
 skich Kápláncow / Etorzy to sobie przypisúig. Náostátek:
 Apostoł opisúie nam Krystusá Páná / iż on iest takim Ká-
 planem / Etory skusil wśelákich / Erom grzechu / Erewko-
 ści / dla czego gotow iest y mocen wšytkich przez się do
 Boga przystępuigcych zbáwić. Tedyć wpada wywánie
 ludźi świętych zmárłych / Etorých wzywáć káig Rzymiá-
 nie / ábo rozumieigc / iż oni są miłościwieršemi w krew-
 kościách nášych / mi Krystus / ábo nie wśáigc aby przy-
 czyná Krystusowá zá wšytkie moglá sprośtác / tak ieby
 mogł tych / Etorzy przez niego samego do Boga przyste-
 puig / zbáwić. Ná czym się wielce wedlug náuki Aposto-
 lskiej myś. Lecz iesliż wpoornie do Kápláństwa swego
 Rzymiánie tych słow Apostolskich chcá naciągáć / tedyć
 musi zábite ofiary zá grzech sprawowác / Zydowstwo w

Heb. 10.
11.

nowe przymierze wprowadzić. Abowiem y tu Hebr. 5.1. y 8.3. wspomniawszy Káplana / wspomni na zabito za grzechy ofiary / y mówi: Káidy przednięszy Káplan bywa poştánowion ku ofiarowaniu / y dárow y ofiar zabitych: Kád potrzeba było aby y Krystus miał coby ofiarował. Wo iesli by był ná ziemi / (niemáß Krystusá wedlug áńlá ná ziemi / á tákoż może być ofiarowany: nie byłoby Káplanem. Czego łi nie czynią / niechayże tego mieysca y inszych do swego myślonęgo Kápláni stwá nie náciągáią. A temu / iesli wpornie chcą te słowa o swoiey Mísey rozumieć / Mísa ich niezacz nie będzie stała: abowiem powiedziawszy Apostol / Káidy przednięszy Biskup / ié. do kłáda: Káidy Biskup stoi ná Káidy dzień po Augustie / y też ofiary zabite częstokroć ofiarując / Ktore nigdy nie mogą zgładzić grzechu. Ergo Mísa grzechow nie gładzi. Nátko te słowa sami Kzymiánie o ofierze starozakonney rozumieją / ták y te o ofierze teyże zakonney właśnie mają być rozumiane.

Wywiodło się tedy to za pomocą Bożę / iż nowego przymierza / ofiara vblagálna prawdziwa / rzeczywista / iest tylko iedyna / raz uczyniona / wiecznie skuteczna / y przeto nie powtorzona / Ktorey pamiątka iest społeczne wywianie Sakramentu Wtęszery Páńskiey / to iest śmierć Syná Bożego: wkażało się y to / iż iedyny iest nowego Testamentu własnietym rytalem nárwany / Káplan / namiestnik á w Kápláńskim przedzie nie mający / Jezus Krystus / Ktorego figurował on najwyższy Káplan starozakonny / świádeczy Augustyn Tract. 25. in Ioh. Ktoremu to najwyższemu Káplanowi / niechay będzie wieczna cześć y chwala; á inszym Káplanom

nom / y ofiarom vblagálnym poháńbienie / za wstydzienie y zesłomocenie. A Kzymiánom / táko z tego bładu / ták y z inszych zabobonow Pánie Boże day vpamiętanie. Nam też chwalcom swoim / ná śmierci Syná twoiego iedynym á skutecznym środkiem zbawienym / przedstawiającym / day do Końca przy prawdzie twej státeczne wytrwanie y żywot wieczny / Amen.

PSAL: LXVIII.

Vtwierdźże to, o Bo-
że, coś sam w nas sprá-
wić raczył, Amen,
Amen.